

Raftul
Denisei

„Unul dintre cei mai importanți scriitori ai lumii.”
Wall Street Journal

Ismail Kadare

SPIRITUS

roman

©
BIBLIOTECA
HUMANITAS
fiction

Narat pe trei planuri paralele și construit pe un cadru solid, romanul lui Ismail Kadare îmbină trama polițistă cu o poveste cu elemente fantastice. În centrul poveștii se află o situație aproape neverosimilă: în timpul ororilor săvârșite de dictatură, vigilența poliției secrete ajunge până la performanța de a-i interoga chiar și pe... morți. Securitatea albaneză amplasează mici dispozitive de înregistrare în hainele oamenilor, iar Shpend Guraziu, ucis în aparență accidental de un bulldozer, este înmormântat cu un microfon asupra sa. După trei ani, la redeschiderea cazului, anchetatorii decid să îl deshumeze pentru a verifica informațiile înregistrate. Acest fapt are consecințe nefaste, deoarece îi va urmări definitiv pe Arian Vogli, șeful Securității, pe acoliții săi și chiar pe enigmaticul Conducător. Fie că este vorba despre un blestem, așa cum ajung să creadă chiar și scepticii ofițeri de Securitate, sau pur și simplu de un șir de inexplicabile și atroce întâmplări, pare că întunecata lume albaneză e guvernată de legi nescrise care duc în cele din urmă la instaurarea dreptății.

Ismail Kadare s-a născut în 1936 în Albania, a absolvit Filologia la Tirana și și-a continuat studiile la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova. A debutat la optsprezece ani cu un volum de poezie, *Inspirații juvenile*, căruia îi urmează în 1957 un al doilea, *Visări*. Trecerea la proză o face în 1963 cu romanul *Generalul armatei moarte*, care-i aduce notorietatea internațională. În anii următori continuă să publice romane și numeroase volume de povestiri, dobândind o reputație greu de egalat în lumea literară: *Cetatea* (1970), *Mesagerii ploii* (1970; Humanitas Fiction, 2010), *Cronică în piatră* (1971), *O capitală în noiembrie* (1974), *Amurgul zeilor stepei* (1976; Humanitas Fiction, 2009), *Iarna marii însingurări* (1977), *Aprilie spulberat* (1978), *Podul cu trei arcade* (1978), *Palatul Viselor* (1981; Humanitas Fiction, 2007), roman interzis de regimul lui Enver Hodja, *Concert la sfârșitul toamnei* (1988). În 1990 Kadare primește azil politic în Franța și până în 2001 locuiește la Paris. În tot acest timp îi apar romanele *Piramida* (1991), *Umbra* (1994; Humanitas Fiction, 2008), *Spiritus* (1996), *Florile înghețate din martie* (2000). În 2001 Kadare se întoarce în Albania. Continuă să scrie romane care se bucură de succes atât în Europa, cât și peste Ocean: *Fiica lui Agamemnon* (2003), *Succesorul* (2003), *Vremea nebuniei* (2005; Humanitas Fiction, 2012, în vol. *Cronică în piatră. Vremea nebuniei*), *Accidentul* (2008; Humanitas Fiction, 2011) și *Cina blestemată* (2009). Ismail Kadare este și autorul unor eseuri, scrieri de memorialistică, precum și al cărții-document *Moartea care ne-a unit* (1998), despre evenimentele tragice din fosta Iugoslavie. Pe lângă numeroase alte premii și distincții literare, autorul este recompensat în 2005 cu prestigiosul International Man Booker Prize, aflându-se pe lista nominalizărilor alături de Philip Roth, Günter Grass, Doris Lessing, Ian McEwan, Muriel Spark și Gabriel García Márquez.

Ismail Kadare este una dintre cele mai puternice voci ale literaturii europene contemporane. În 2005 i s-a acordat primul International Man Booker Prize, iar în 2009, Premio Príncipe de Asturias de las Letras. Opera sa este tradusă în peste patruzeci de țări.

Comparat deseori cu romanele lui Kundera sau Kafka, *Spiritus* dezvăluie consecințele tragice ale obsesiei autorității. Într-o Albanie unde oamenii poartă cusute în căptușeala hainelor microfoane care le înregistrează fiecare șoaptă sau mișcare, unde teama și ura sunt cuvintele-cheie, doar forțele străvechi și legile imuabile ale mitului mai pot interveni pentru a reinstaura ordinea. Roman cu reminiscențe fantastice într-un cadru cât se poate de realist, *Spiritus* are anvergura unei saga moderne și profunzimea unei tragedii antice.

„În construcția solidă a romanului se îmbină tehnicile consacrate ale lui Kadare cu elemente inovatoare care îl vor surprinde pe cititor.”

World Literature Today

„*Spiritus* ne revelează că, în cea mai neagră fază a comunismului, mitul nu a încetat să existe, subpământean și secret, dar indestructibil, în ciuda celor mai moderne tehnici ale poliției secrete.”

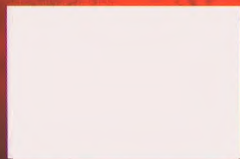
François Maspero

„Cu *Spiritus*, Kadare a publicat un roman minunat, în care mitul vine din pântecul Albaniei comuniste.”

L'Hebdo Paris

„*Spiritus* este una dintre cărțile care, după ce ai închis ultima pagină, radiază multă lumină și te leagă de marea literatură.”

Olimpia Bogdan Verger

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

DG Educație și cultură

Programul Cultura

**Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul
Comisiei Europene.**

**Această publicație reflectă numai punctul de vedere
al autorului și Comisia nu este responsabilă pentru eventuala
utilizare a informațiilor pe care le conține.**

ISMAIL KADARE

Spiritus

Traducere din albaneză de
MARIUS DOBRESKU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Andreea Răsuceanu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Corina Roncea

Tipărit la Fedprint

Ismail Kadare

Spiritus

Copyright © 1996, Librairie Arthème Fayard

All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2012, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KADARE, ISMAIL

Spiritus / Ismail Kadare; trad.: Marius Dobrescu. –

București: Humanitas Fiction, 2012

ISBN 978-973-689-502-9

I. Dobrescu, Marius (trad.)

821.18-31=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Partea întâi
HAOSUL

Am intrat pe pământ albanez prin partea de est. Era pe la mijlocul iernii. Câmpia macedoneană, pe care am lăsat-o în urmă, era înghețată. Cei care ne-au primit, când au observat că ștergeam parbrizul mașinii ca să vedem mai bine, ne-au spus în glumă că e aceeași iarnă dintotdeauna. Cel puțin până în apropierea capitalei.

Eram obosiți și deprimăți.

De luni de zile umblam prin ținuturile fostului imperiu comunist. Nimeni nu înțelegea ce căutăm. Am evitat să dăm lămuriri, dar, chiar dacă am fi vrut să clarificăm ceva, ne-ar fi fost imposibil. De zile întregi ne întrebam și noi ce anume căutam.

În cutiile pe care le aveam cu noi se găseau fel de fel de dosare și dovezi. Rapoarte, hărți ale unor închisori și lagăre, scrisori ale deținuților, decizii secrete și, firește, tăieturi din ziare. Adunându-le, inițial, toate ni s-au părut interesante, dar la puțin timp după aceea am constatat că erau banale și nu meritau atenție. La urmă, ne-am exprimat pe șleau ceea ce doar gândisem până atunci: istoria comunismului, indiferent de diversitatea popoarelor și a țărilor care o trăiseră, era comună. La fel ca iarna aceasta. Acum, când primul vâl al uitării o acoperea, era și mai evidentă această monotonie dezolantă.

Noi căutam cu totul altceva. Ceva diferit, special, un eveniment sau fenomen care să aibă calitatea să concentreze la maximum un adevăr general. Aveam convingerea că un asemenea cataclism istoric, întins pe jumătate din suprafața globului pământesc, n-avea cum să nu ne ofere o manifestare absolut nouă, nemaiîntâlnită în altă parte, dar care să concentreze în ea totul.

Cădeam uneori în disperare, mai cu seamă atunci când ne gândeam că până și corpurile cerești, fără nici o legătură unul cu altul, erau alcătuite din aceleași materii. Deci cum puteam noi spera că vom identifica pe cuprinsul acestei planete o materie nouă, diferită de tot ceea ce existase până acum?

Fiind la sfârșitul expediției noastre, am înțeles că ne puseseăm prea multe speranțe în diversitatea terorii. Crezuserăm că o mare concentrare de teroare ar fi putut să depășească limitele posibilului și să nască evenimente și fenomene necunoscute, care să nu fi primit până acum un nume. Ne străduiam să vedem toate acestea ca pe niște fapte care n-ar fi trebuit să se întâmple niciodată, dar care, ca urmare a unei greșeli sau neglijențe, se iveau din întunericul terifiant de dincolo, aidoma lui Oedip, ieșit accidental din pântecul mamei sale pentru a se întoarce apoi în bezna primordială.

Uneori ne gândeam că asemenea manifestări existaseră, dar poate că se arătaseră doar o miime de secundă și nu se întâmplase să fie nimeni prin preajmă să le vadă. Sau, dacă fusese cineva, acela nu înțelesese nimic.

Am avut zile când ni s-a părut că aveam să găsim ceea ce căutam mai curând în ținuturile înghețate, acolo unde zăpada desparte luni întregi pământul de cer. Dar au fost

și alte momente, când credeam contrariul, și întinderea deșertului ni se părea mai potrivită. Sub soarele torid peisajul vibra iluzoriu deasupra nisipului, pe punctul de a da naștere mirajelor.

În teritoriile ex-comuniste puteai găsi toate tipurile de pământuri și ape. Părea să nu fie nevoie de multe pentru ca misterul mlaștinilor străjuite de lună să se dezvăluie. Nu era nevoie de mare lucru: un regret, un cârâit de corb sau un medalion pierdut. Dar nici de acolo nu am căpătat nimic.

Alteori, ne ziceam că poate răul pe care-l căutam noi nici nu trebuia să se arate, deși nu știam nici noi de ce. Poate că trebuia să rămână pe partea aceasta a globului pământesc, ca să nu provoace un dezechilibru sau o ezitare în rotația lui.

Toate acestea n-aveau cum să nu ne treacă prin cap în vreme ce pătrundeam tot mai adânc pe teritoriile albaneze. Știam că este o veche țară a legendelor, și totuși, după deziluzia trăită în uriașul fost imperiu, ultima lui frontieră, Albania, nu ne trezea mari speranțe.

Mașina urca încet pe drumul de munte. Pe ambele laturi, din cauza reliefului accidentat, zăpada părea o mască tragică. Nu ne luam ochii de la ea, pentru că trăiam cu iluzia că nici ei nu i-ar fi trebuit mult până să-și depășească reținerea și să ne vorbească.

2

Albania era, mai mult sau mai puțin, așa cum ne așteptaserăm să fie. Doar că hotelurile erau mai cenușii, iar cafenelele mai pline de fum.

La fiecare pas întâlneam ex-comuniști nostalgici, blazați. Foștii deținuți politici își agitau și ei brațele descărnate, dar fără intenții de răzbunare. Majoritatea erau obosiți, chiar și cei care-și pierduseră mințile. Osteniți erau și foștii proprietari, hărțuiți prin birourile primăriilor, stresați de avocați, dar mai ales de căutarea vechilor acte de proprietate. Multe dintre acestea purtau ștampilele unor imperii dispărute de mult, scrise chiar în alfabetul străine sau în limbi asiatice.

Mai mult ca să ne facem datoria, poate și ca să ne liniștim conștiința, le-am explicat și însoțitorilor noștri locali ce căutam. Repetaserăm aceste cuvinte de atâtea ori, că la un moment dat ne păream chiar nouă înșine agasanti: o întâmplare teribilă, surprinzătoare ca o spărtură în zidul acestei lumi. Ceva care să ne permită o clipă să vedem dincolo. Să întrezărim nevăzutul. Irealul, nevisatul. Ceva impalpabil, imposibil de gândit cu mintea omească. Ceva care să absoarbă totul... pe care noi să-l putem scoate de acolo... din beznă.

Ei ne ascultau cu uimire pe chipuri, era limpede că voiau să ne scape de chin. Dar neputința din ochii lor semăna uluitor cu ceea ce descifrasem în peticele de zăpadă.

Câteva zile mai târziu am început să înțelegem unele dintre veștile pe care ni le aduceau. Erau lucruri deja cunoscute: drame familiale survenite din relația cu statul comunist, crearea de psihoze înaintea campaniilor politice, izbucniri ale dictatorului. Cu fiecare zi, întâmplările deveneau tot mai ciudate. Un individ, condamnat și executat, apăruse din nou, exact ca în vechile balade. Toți au înțeles atunci că moartea lui, dispariția și apariția deci, nu fuseseră decât o stratagemă a poliției secrete. Ca să nu-i dezamăgim, nu le-am spus că aceasta era o manevră

obișnuită a tuturor serviciilor secrete comuniste. La Tobolsk, în Rusia, unde una dintre torturile cele mai frecvente era introducerea vreme de câteva ore a condamnatului într-o groapă alături de un mort, lucru ce se observase mult mai târziu, după deschiderea mormântului, când familia primise aprobare să-și ia omul acasă.

Căutam să descoperim asemenea întâmplări, mai ales dintre cele care aminteau de blesteme străvechi, ce urmăreau familiile generație după generație și semănau atât de mult cu lupta de clasă.

Întâmplările erau cutremurătoare, totuși le lipsea ceva care să le transforme în adevărate mituri. Urnele vechilor mituri, singurele care puteau înfrunta atâta jale și atâta noapte, erau acolo aproape, aidoma chiupurilor scoase de arheologi din pământ. Însă poveștile actuale nu erau pe măsura chiupurilor.

Simțiserăm de mult că pentru a fi ceea ce voiam noi, evenimentele trebuiau să-și creeze propriul înveliș protector. În plus, ele nu erau maturizate, erau încă crude, și ar fi avut nevoie poate de două, trei sute de ani pentru a căpăta aerul acela de legendă.

I-am chestionat de câteva ori pe albanezi în legătură cu așa-zisul mort, pentru a ști dacă măcar o parte dintre oameni crezuseră într-adevăr că el se întorsese de pe lumea cealaltă. Dar ei zâmbiseră de fiecare dată: ar fi fost o naivitate să se creadă în asta, când se știa că în dosarele Securității se găseau lucruri și mai și. În plus, dosarele acelea le erau cunoscute tuturor. Se vorbea despre ele ca despre timpul probabil...

Zâmbeam și noi, dar cu amărăciune. Iată ce trebuie distrus mai întâi, aruncat ca un lucru inutil, în așa fel încât să fie îndepărtată prima barieră: dosarul. Când va

dispărea, adevărul va produce singur primul strat al învelișului potector, apoi pe al doilea, apoi pe al treilea, până când se va înveșmânta în carapacea misterioasă a mitului.

Dar noi nu vom apuca momentul acesta, pentru simplul motiv că nu vom trăi atât. Iată de ce ne grăbeam și după fiecare moment de elan eram și mai disperați, așa cum ni se întâmplase pe întinderile Poloniei sau în mijlocul indiferenței ungurilor, sau în Cehia înnegrită de praf de cărbune. Singura speranță era minunea pe care o putea face un fapt de dincolo de viață. Ne aminteam din ce în ce mai des exemplul victimelor care, de groază, încărunțeau într-o secundă.

Într-o seară, unuia dintre noi i s-a părut că vede pe cer un fulger rece, întârziat, apoi, fiind pe punctul de a adormi, i se păruse că îl zărise căzând în partea stângă a orașului. A așteptat o vreme tunetul, apoi a izbucnit într-un plâns provocat de o durere mai veche.

Într-o altă zi, l-am găsit pe șeful nostru afundat în cartea *Albaneza pentru turiști*. Afirmase de câteva ori că în limba unui popor poți descoperi cheia destinului său, dar pentru că ideea asta o susținuse la Sankt-Petersburg, dar și la Budapesta, fără a cunoaște nici rusa, nici maghiara, nu ne-ar fi trecut prin cap că acum avea să se apuce să învețe limba grea a albanezilor.

Șeful nostru făcea parte din categoria aceea de oameni care, din cauza cheliei, par mai încăpățânați decât sunt. Îi aștepta cu nerăbdare pe localnici pentru a-i teroriza și pe ei cu întrebări sucite. Numai Dumnezeu știe unde descoperise niște expresii intraductibile, cum ar fi „ziua lui nicicând“ sau „întâmplare de neîntâmplat“ și, mai ales, un mod al verbelor numit „al dorinței“, care există numai în albaneză și, poate, în greaca veche. După el, acest mod

era instrumentul prin care toate verbele limbii albaneze puteau căpăta un aspect pozitiv sau negativ, adică puteau primi o nuanță benefică sau una malefică.

Nu numai noi am rămas oarecum mirați, ci și localnicii, pentru că, după cum ne-au spus ei înșiși, cunoșteau fără îndoială acest mod, ba chiar îl foloseau zilnic, dar nu se gândiseră niciodată atât de departe.

Șeful nostru îi privea cu niște ochi când blânzi și ironici, când de-a dreptul disprețuitori, ca și când spiritul benefic sau malefic al limbii albaneze îl contaminase și pe el. Sigur că nu v-ați gândit la asta, pentru că nici n-aveați cum. Folosiți acest mod fără să știți că el este mașinăria care produce blestemele și binecuvântările, care se întâlnesc aici ca nicăieri în altă parte. Holbați ochii ca bufnița, pentru că nu v-a trecut prin cap că, în gândirea strămoșilor voștri, micile zeități, ursitoarele, zânele nu fac altceva decât să umble de colo-colo pentru a strânge și a duce acolo unde e nevoie blestemele și binecuvântările auzite. Înțelegeți acum că zeitățile pomenite sunt piese ale acestei mașinării? Și că vechii voștri poeți, care vorbeau despre albaneză ca despre o limbă a zeilor, o făceau nu pentru c-ar fi crezut în asemenea povești, ci știind că modul „dorinței”, această comoară care o diferențiază de celelalte limbi ale planetei, are legătură cu zânele? Dar pe voi nu vă interesează asta. Voi știți numai să vă plângeți. De asta și țara voastră arată așa. De asta și dictatorul vostru, preot sau hoga, ce-o fi fost, v-a urât, strivindu-vă, amețindu-vă, lăsându-vă, în cele din urmă, așa cum își lasă cucul ouăle, jumătate de milion de buncăre.

Cu cât vorbea mai mult, cu atât se ambala mai tare, până când am avut senzația că ori se va arunca el la gâtul cuiva, ori va fi înșfăcat el însuși de gât de către localnicii

ofensați. Se pare că într-un rând i s-a făcut și lui teamă, căci în momentul acela a dat înapoi și s-a dus în camera lui să se culce.

3

După conflictul dintre însoțitorii locali și șeful nostru, când ne așteptam ca asta să se repercuteze asupra relațiilor noastre, s-a întâmplat exact contrariul. Poate că acel conflict o fi avut și o parte bună sau poate că a fost o coincidență, dar două zile mai târziu, în vreme ce ne beam cafeaua la barul hotelului, unul dintre însoțitori ne-a spus că, după cum se părea, apăruse un fir în ceea ce căutam noi. Era vorba despre o poveste ce se petrecuse în orașul vecin, o poveste cumplită, misterioasă, „de neîntâmpnat“, ca să vorbim aceeași limbă.

Șeful nostru și-a plecat privirea ca și când n-ar fi sesizat ironia din cuvintele celui alt, ceea ce însemna că uitase de cearta din urmă cu două zile și ar fi vrut ca și ceilalți s-o uite.

— Să lăsăm zeflemeaua, interveni și celălalt însoțitor. Ceea ce am aflat este într-adevăr ciudat.

Sorbi din ceașca de cafea cu o încetineală enervantă și continuă:

— În orașul vecin sau în apropierea lui, cu ani în urmă, poliția secretă albaneză a reușit să captureze un suflet.

Am amuțit cu toții. Îl priveam cu coada ochiului pe șef. Deși tăcea și el, nici unul dintre noi nu i-a pus întrebarea care ne stătea tuturor pe limbă: povestea aceasta avea o bază reală sau era fructul imaginației unui exaltat?

Însoțitorii ne-au asigurat că știau deja atât de multe despre munca și obiectivele noastre, încât nu s-ar fi grăbit

să ne servească povești sau povestiri SF. Existau destule dovezi că întâmplarea se baza pe fapte reale, chiar dacă în momentul de față totul era neclar. Ba chiar existau două variante ale poveștii: capturarea sufletului cuiva de către un agent de Securitate sau supravegherea victimei după moarte.

— Două variante... O, Doamne, la fel ca-n Antichitate! zise șeful.

Era prima oară când deschidea gura.

În cele din urmă discuția s-a însuflețit și am comandat încă un rând de cafele. Albanezii ne-au mărturisit că mai auziseră câte ceva și înainte, dar numai acolo, în B., se convinseseră că în spatele a ceea ce părea a fi o poveste se ascundea ceva real. Deși totul fusese camuflat cu grijă. După câte se părea, Securitatea albaneză dorise să păstreze cu orice preț secretul asupra modului cum se operase și a mijloacelor folosite. Și le ascunsese, așa cum ascunzi o descoperire importantă de care vrei să te mai folosești și altă dată.

Am sucit pe toate părțile sensul cuvintelor „capturarea unui suflet“. Oare „a captură“ voia să însemne prinderea unui suflet, punerea lui în lanțuri, ca să fim mai concreți, sau în limba albaneză cuvântul acesta avea și alte sensuri? Localnicii ne-au asigurat că verbul era folosit aici cu primul lui înțeles, adică prinderea în capcană, așa cum păianjenul prinde insectele.

Oamenii erau siguri că toate acestea se petrecuseră în orașul vecin și că aveau legătură cu ancheta făcută în cazul unei piese de teatru interzise. O bucată de vreme s-a discutat despre drama care fusese suspendată. Era o piesă a lui Cehov, *Pescărușul*, pusă în scenă de un regizor local.

Cât timp se discutase, șeful bâțâise din picior de nerăbdare. În cele din urmă nu s-a mai putut abține.

— M-ați înnebunit cu piesa asta. Faceți ce faceți și tot la ea ajungeți. Dar de unde știți că povestea voastră are vreo legătură cu ea?

Pentru o clipă intervenția lui îi reduse la tăcere. Apoi, aproape într-un glas, ne spuseră că toți cei care auziseră ceva despre „capcana-de-suflete“ făceau imediat legătura cu drama interzisă.

— Atunci, ce mai așteptăm? zise șeful. Să pornim într-acolo.

4

Chiar și astăzi, când deschid caietul în care am transcris discuția cu membrii trupei de teatru rămași încă în viață, simt furnicături pe șira spinării. Deși la început n-aș fi avut motive. Ba chiar, la prima vedere, totul semăna cu o poveste banală de literatură cenzurată, cum existaseră cu miile în fostul „lagăr“, începând cu spectacolele de amatori din colhozuri, până la reprezentațiile Operei din Berlin. Totuși, un tremur surd, ca acelea venite din subteran, părea că ne dă un semnal misterios. Undeva adânc, foarte adânc, sub tălpile noastre, se afla poate nu chiar lucrul pe care-l căutam noi, dar măcar o urmă care să ne ducă la el.

Eram încă sus, foarte sus, la suprafața pământului, iar misterul era ascuns în hăurile înfiorătoare, acolo unde nici și nimic nu putea pătrunde. Eram, ca să mă exprim așa, în afara carapacei care ascundea povestea: straturi groase de pământ, de bolovani, de calcar și, poate, de cărbune, ne despărțeau de ea. Cu toate acestea, chiar și de departe, de sub atâtea învelișuri, ea își făcea simțită prezența terifiantă. Am ajuns chiar în seara aceea în B.

De departe, sclipirea luminilor lui ni s-a părut ostilă. Poate că eram și noi încărcăți cu destulă ostilitate sau poate că luminile chiar așa erau. Intrând în oraș, am început să înțelegem câte ceva. Ca peste tot în Răsărit, majoritatea cafenelelor și barurilor purtau nume occidentale. Doar că aici totul era exagerat. Beverly Hills, Saint-Germain-des-Prés, Roma, Monte Carlo.

Se vedea că orașul, la fel ca întreaga lume căreia-i aparținuse, nu dorea altceva decât să uite. Noi îi păream niște vestitori de rău-augur, ce-i răscoleam amintiri nedorite.

Înainte de a ne interesa de membrii trupei de teatru, am străbătut în lung și-n lat strada principală. Apoi ne-am oprit în fața teatrului. Afișele ultimului spectacol erau dezlipite de vânt. Se anunța o premieră, dar ferestrele clădirii erau întunecate. Ni s-a spus că sâmbătă nu sunt repetiții, așa că pe actori, dacă vrem, îi găsim la clubul As.

La club, fumul de țigară era sufocant. La început au crezut că suntem de la o firmă care caută actori locali pentru roluri de mână a treia și ne-au răspuns cu prietenie. Apoi, când i-am întrebat de spectacolele mai vechi, au înțeles. Oho, făceau lovindu-se peste frunte, chiar vorbiți serios?

De parcă vremurile acelea nici nu existaseră. Unii nici nu credeau că teatrul avusese într-adevăr spectacole. Din câte auziseră ei, acolo aveau loc mai ales seri omagiale. Mai rar, câte un proces public. Pe urmă, când am continuat să susținem că avuseseră loc și spectacole, parcă și-au amintit câte ceva. Fuseseră, normal, și spectacole, dar acelea erau drame... cum să spun... cu cooperative agricole. Opere ale „socialismului realist”, cum li se spunea pe vremea aia. Ale „realismului socialist”, îl corectă altul. A, așa, dar nu e același lucru?

Când i-am întrebat despre *Pescărușul* lui Cehov, și-au coborât privirea. Și-l scosese din minte și acum aveau nevoie de ceva timp pentru a se reobișnui cu amintirea lui.

Pescărușul lui Cehov? Normal că am auzit. Dar asta e altceva... Se leagă de ceva sinistru, care a rămas o enigmă...

De ce se leagă? Ce a rămas o enigmă?

Ei ridicară din umeri și se priviră unii pe alții. E o poveste tare veche. Și, pentru că a rămas o enigmă, pare cu mult mai veche.

Dar nu și-o mai amintește nimeni?

Nimeni, cred. Oamenii sunt ocupați cu altele acum.

5

Majoritatea muriseră sau se mutaseră de aici. I-am găsit doar pe directorul teatrului, pe soția regizorului și pe una dintre actrițele care jucase un rol principal în *Pescărușul*. Toți mai aveau încă afișele spectacolului, îngălbenite acum, cu un pescăruș prăbușit pe malul lacului. Și, firește, fotografii de la premieră. Momentul aplauzelor. Al florilor. Rimelul scurs sub ochiul drept odată cu lacrimile. Aspecte din sală: unele chipuri vesele, altele transfigurate ca dinaintea unui sfinx.

DIRECTORUL: Atunci n-am înțeles nimic. Interzicerea unui spectacol în ultima clipă, cu toate biletele vândute, era un lucru obișnuit. Dar ceea ce s-a întâmplat cu *Pescărușul* a fost ceva inexplicabil. Ordinele veneau din direcții diferite, erau contradictorii. Unul îl anula pe celălalt. Spectacolul s-a amânat de patru ori și tot de atâtea ori a fost aprobat, până ce a fost interzis definitiv. Și nu

s-a dat nici o explicație. Totul a fost atât de ciudat, încât o dată s-a zvonit că Securitatea a aprobat spectacolul, iar Comitetul de Partid, nu. Când am auzit asta, la început mi s-a părut că e unul dintre zvonurile cinice pe care poliția secretă le răspândea pentru a-și bate joc de noi sau naiba știe de ce. Mai târziu, când Securitatea a fost luată la puricat, îmi amintesc că una dintre învinuiri a fost poziția ei prea liberală față de *Pescărușul*! Puteți pricepe așa ceva? Să bâjbâi tot timpul prin ceață, Dumnezeu, prin ceață! Au trecut atâția ani, dar tot n-am reușit să înțeleg mare lucru. Cât despre chestia aia cu sufletul prizonier, ceva-ceva am auzit în anii aceia, dar tulbure de tot. Eram atât de speriați, că asemenea zvonuri nu ne mai impresionau.

SOTIA REGIZORULUI: Toți au suferit. Dar răspunderea cea mai mare i-a revenit lui. Sunt convinsă că și cancerul tot atunci i s-a declanșat. Zile întregi în stres, apoi o rază de speranță undeva, în zare. Sau dimpotrivă, chiar în preziua spectacolului, o șoaptă fatidică, spulberând totul. Noaptea se întâmpla să delireze în somn. Mă prindea de mână, ca și când mi-ar fi luat pulsul. „Spectacolul continuă“, murmură. Apoi, brusc, hârâia cumplit: „Gata, e terminat“... Nu mai vorbesc despre celelalte consecințe: ședințele extenuante de analiză, uneori până la trei noaptea. Dezbateri, dezbateri nesfârșite. De ce v-ați gândit tocmai la piesa aceasta? Ce părere aveți despre drama revoluționară din literatura noastră? Ce simbol ați descoperit în moartea pescărușului? Știați că tovarășii chinezi au interzis această dramă? La fiecare întrebare trebuiau date răspunsuri amănunțite. Apoi și mai amănunțite. Of, chiar și acum, când îmi amintesc, simt un junghi aici, în piept.

SECRETARUL DE PARTID CU PROPAGANDA PE
RAION: Ce aveți cu mine? Ce treabă am eu? Nu am inter-
zis eu piesa. Ordincle veneau de sus, de la conducerea
partidului, și erau literă de lege. Cine se poate îndoi de
asta? Acum vin unii și se dau mari. Hm, e ușor s-o faci pe
grozavul. Pe vremea aia era altfel. Pe mine tremură carnea
și acum când aud telefonul... Dacă Ministerul de Interne
a fost de acord cu spectacolul? Scuzați-mă, mă faceți să
râd... ha, ha, ha! Nu mă mai priviți așa... Nu veți afla
niciodată. Puteți să vă dați cu capul de pereți, tot n-o să
aflați. Chiar dacă s-ar prăbuși lumea. Of, lăsați-mă să mă
bucur de zilele care mi-au mai rămas! Sunt și eu om.
Ființă umană.

ACTRIȚA (Pescărușul): Când mă gândesc la toată po-
vestea, nici azi nu înțeleg care a fost mai puternică atunci:
suferința sau bucuria. Au existat, firește, amândouă, deși
oamenii sunt tentați să-și amintească mai curând de cele
rele. Eu nu bag mâna-n foc că suferința a fost mai puter-
nică decât bucuria. Parcă eram drogată. Știam că fericirea
e trecătoare. Ca și curcubeul, ca și tinerețea. Mă scuzați
că nu-mi pot reține lacrimile. N-am mai plâns de mult.
Dar să plângi acum pentru povestea aia e o nerozie...
Încerc să-mi amintesc îndeosebi momentele frumoase pe
care mi le-a dăruit spectacolul acela. Aș vrea să-mi rezum
toată viața la ele. Am știut că va fi o ocazie unică. Un
pescăruș venit din stepele Rusiei în secolul al nouăspre-
zecelea... Scuzați-mă, cred că spun prostii. Nu mi-o luați
în nume de rău. Aș fi vrut să trăiesc totul cât mai plinar.
Pentru că au fost niște clipe magice. Aveam douăzeci și
patru de ani, terminasem de doi ani Facultatea de Teatru
din Tirana și, deși îmi iubeam soțul, tocmai atunci, în

timpul repetițiilor, am avut un... flirt... l-am trădat, cum se spunea pe vremea aceea. Mă scuzați, vă rog. Eram atât de dornică să le trăiesc pe toate. Ca acela care face provizii pentru iarnă. Și iarna a venit, dar nu vreau să-mi amintesc... Ca și când ședințele pentru condamnarea piesei n-ar fi fost de ajuns, am fost anchetată și pentru flirt. Dar durerea cea mare a rămas *Pescărușul*... Visez uneori că spectacolul a fost aprobat. Că o voce strigă: Repede, repede, sala e plină din nou. Iar noi alergăm spre scenă, deși ceva ne împiedică. Nu ne găsim costumele, pantofii... Și când ajungem cu greu pe scenă, observăm că suntem pe jumătate goi.

6

Cu cât devenea mai neprimitoare, ca să nu zic ostilă, atmosfera în B., cu atât mai convingi eram că acolo se produsese un eveniment enigmatic, pe care nimeni nu dorea să-l dezgropăm.

În timpul acesta, prietenii noștri albanezi, care făcuseră tot posibilul să afle cât mai multe, ne-au spus că oamenii de aici susțineau sus și tare că povestea cu spiritul captiv sau cu supravegherea mortului se petrecuse în altă parte. O știau și ei, fără îndoială, ba chiar într-o a treia versiune: o grămadă de pământ vorbise, dar asta nu aici, ci undeva în nord-estul Albaniei.

Observasem că oamenii încercau să plaseze cât mai departe de ei orice întâmplare mai șocantă. Orașul B. era campion la asta. În vreme ce, cu ani în urmă, se petrecea exact contrariul: orice sătuc, cât ar fi fost de mic, se bătea să iasă cât mai în față.

După a doua întâlnire cu actrița din *Pescărușul*, când am abordat-o cu delicatețe și o mie de scuze, pentru că povestea o irita, la fel ca și ancheta din jurul flirtului ei de atunci, unul dintre noi a venit cu o veste șocantă. Cine și-ar fi putut închipui că în acest oraș, în cea mai neagră perioadă de teroare, fusese descoperit un grup care făcea spiritism?

Era într-adevăr de neimaginat pentru noi, nu numai în cazul Albaniei, ci în general, pentru întregul „lagăr” comunist. Dar colegul nostru abia se despărțise de ea, iar femeia îi povestise cu lux de amănunte că fusese convocată la Securitate tocmai pentru că alesul ei făcea parte din acel grup.

Ședințe de spiritism în plină dictatură a proletariatului... Uite un lucru la care nu ne-am fi gândit, observase șeful nostru. Apoi, ca și când ar fi vorbit singur, repetase numele iubitului actriței, un inginer dispărut fără urmă cu mult timp înainte de descoperirea grupului, după cum susținea ea. Shpend Guraziu, Shpend Guraziu. Nu știu dacă simțiți același lucru, dar pe mine mă înfioară, ne spunea el. Îl credeam, mai cu seamă că era singurul care înțelegea, oarecum, limba albaneză, așa că, obsedat cum era, traducea orice, chiar și numele proprii.

După cum mă și așteptam, i-a cerut actriței încă o întâlnire, dar s-a întors mai tulburat decât plecase. Ceva-ceva se confirma, pentru că dispariția iubitului avusese loc în aceeași zi în care *Pescărușul* fusese interzis definitiv. Eram atât de zguduită, îi declarase ea, încât nimic nu mă mai impresiona. Aș fi vrut să mor. Mai târziu, când lucrurile se liniștiseră oarecum, încercase să afle amănunte despre el, dar răspunsurile erau foarte vagi. Cineva susținea că avusese un accident de mașină în vreme ce însoțea o dele-

gație franceză. Alții se îndoiau de asta. 'Îu știi, îi spusese, să însoțești niște străini e minunat, hoteluri, băuturi scumpe, dar mai târziu poți plăti scump pentru toate astea.

Când, peste câțiva ani, au chemat-o la Securitate, i-au amintit de vechile ei bănuieli. Grupul nu fusese încă descoperit, dar, după cum se vedea, era sub supraveghere. I-am pus întrebări amănunțite despre cel dispărut. Pentru că trecuse destulă vreme, a încercat să nege relația cu el, dar două minute mai târziu a renunțat la orice împotrivire. Fusese suficientă o casetă audio. Era o discuție între ei, înregistrată cine știe cum. O ținea minte și acum, după atâția ani: „Ea: Atunci, o să vii astă-seară împreună cu francezii? El: Sigur. Ea: Vreau tare mult să te văd în sală. El: Și eu, nu aștept decât asta. Ea: Scumpul meu, o să ne vedem după spectacol, dragule. El: Poate...”

Fusese ultima lor discuție. În după-amiaza aceea totul se prăbușise: spectacolul, dar și el, inginerul.

Anchetatorii voiau să știe totul, dar mai ales unde rămăsese geaca lui. O geacă maro, produs austriac. O căutau înfrigați, iar eu nici astăzi nu știu de ce. Le-am repetat de o mie de ori că nu lăsase nici un fel de geacă la mine. Eram căsătorită și nu ne puteam întâlni noaptea. Singura întâlnire pe care am avut-o se petrecuse în apartamentul unui prieten de-al lui, într-o după-amiază, înainte de repetiție. Dar ei insistau. Unde ar fi putut s-o lase? mă întrebau. Erau siguri că o lăsase undeva și voiau s-o găsească neapărat.

Apoi renunțaseră s-o mai descoasă. Probabil că nu mai era nevoie. Găsiseră, după câte se părea, ceea ce căutau, și-i identificaseră pe membrii grupului. Se spune că unul dintre ei, cel care servea drept medium, murise sub tortură. Despre ceilalți nu se știa nimic.

Totul fusese învăluit în mister. Însuși mormântul lui Shpend Guraziu dispăruse o vreme. Toată zona aceea din cimitir fusese blocată, ca să se facă, pare-se, ancheta de rigoare. Ca și când mortul s-ar fi ridicat și și-ar fi părăsit mormântul. Chiar și eu cred asta uneori. Sunt convinsă că trăiește, ascuns undeva.

7

Ne-a mirat să auzim că povestea grupului care se ocupa cu spiritismul era cunoscută de multă vreme. Cu priviri uimite, îi întrebam: Cum de a fost posibil? Și, șocați de tăcerea lor, uitam ce altceva am fi vrut să-i mai întrebăm. În realitate, erau momente în care nici noi înșine nu pricepeam ce ne miră mai tare: cum de fusese posibil să se întâmple o asemenea poveste, incredibilă, extraordinară, plină de mister, în plină perioadă de sărbători și mitinguri comuniste, de discursuri, aplauze și realism socialist, sau cum de fusese posibil ca ei, după ce ascultaseră o poveste ca aceasta, să meargă liniștiți la cafenea, să râdă și să bea bere, fără a simți nevoia să se scuture de povara ei.

Dar oamenii ne priveau cu un zâmbet ironic. Știam ce însemna zâmbetul lor: astea sunt întâmplări de demult, de pe vremea chinezilor. Mulți vorbeau despre ele ca și când ar fi aparținut epocii Imperiului Otoman, dar existau și dintre aceia care credeau că cele două perioade fuseseră despărțite de câțiva ani, așa cum alții socoteau că epoca prieteniei cu URSS era la fel de îndepărtată ca și epoca fierului.

Era vremea supravegherii generale, spuneau cei care acceptaseră să stea de vorbă cu noi. După sosirea vaporului negru, întreaga Albanie fusese pusă sub observație.

Vaporul negru era vaporul chinez care adusese o cantitate uriașă de microfoane de spionaj. Comanda fusese făcută de însuși dictatorul albanez, printr-un mesaj înduioșător adresat celui chinez: Frate iubit, sunt bolnav, ochii mă lasă, ajută-mă, cel puțin, să aud!

Șeful nostru era într-o stare de agitație fără precedent. Noaptea avea insomnii și ne trezea și pe noi pentru a ne spune tot ce-i trecea prin cap. Era convins că rezolvarea enigmei nu era departe. Supraveghere cu ajutorul microfoanelor... Ședințe de spiritism... S-ar fi putut ca într-una dintre acțiunile ei, poliția secretă să fi înregistrat bâiguielile mediumului... adică vorbele pe care spiritul cuiva le transmitea cu ajutorul acestuia în timpul ședinței...

Argumentele păreau mai mult decât credibile. Ba chiar, gândind mai profund, ne convingeam singuri că nu putea fi altceva. Și nu ni se mai părea că ne pierdusem vremea cu *Pescărușul*, pentru că tocmai acest spectacol ne adusese aici.

Șeful s-a închis o zi întreagă la el în cameră, înainte de a rosti cuvintele pe care le așteptam cu toții: să căutăm un dosar!

Bănuisem că va veni și ziua aceasta. Oricât de mult încercaserăm să ne autoconvingem și oricât de tare ne-am fi jurat că n-aveam să ne mai ocupăm niciodată de dosare, cu atât mai sigur era că avea să se întâmple exact contrariul.

Hotărârea o luaserăm încă de la început cu toții: dacă nu vrem să ne rătăcim în bezna cețoasă a dosarelor, nu trebuie să ne ocupăm de ele. Punct. Eram convinși că avem dreptate. Se vorbise atât de mult despre asta în țările ex-comuniste din Est, încât până și cei obsedați de ele trebuie că erau sătui. Ani la rând numai despre asta se discutate: să fie deschise, să fie închise, să fie arse, să se

redeschidă, să fie distruse, expuse, trimise la naiba. Se părea că tot acest spațiu geografic, lovit de blestem, se îndrepta spre o revelație groaznică, în urma căreia nu-i mai rămânea de făcut decât să-și scoată ochii, precum Oedip.

În timpul acesta, dosarele au fost „prelucrate”. Jefuite ca piramidele, vândute bucată cu bucată pe piața neagră, ca icoanele, li se eliminaseră unele pagini sau le fuseseră adăugate altele, false. Uneori, întregul imperiu ex-comunist semăna cu peisajele descrise de vechii poeți chinezi, în care printre ruinele statelor înfrânte bântuiau animale sălbatice, cu zdrențe însângerate în gură, tot ceea ce mai rămăsese din demnitarii uciși de invadatori. Ne imaginam cu ușurință că în colții jivinelor se află acum pagini rupte din aceste dosare.

Dar nimeni dintre noi n-a îndrăznit să amintească de asta atunci când șeful, privindu-ne pătrunzător, ne-a comunicat cu o voce de gheață: N-avem ce face, vom căuta dosarul mediumului.

8

L-am găsit mai repede și am plătit mai puțin decât prevăzuserăm. Absența ultimelor trei pagini de la sfârșit, din cele unsprezece (așa cum era însemnat pe prima pagină) nu ni s-a părut o nenorocire. Valoarea dosarelor scăzuse. Mai cu seamă a dosarelor de anchetă, considerate de mâna a treia. Ba chiar, ca omul care este convins că marfa lui va fi subapreciată, cel care ni l-a adus ne-a spus că, în afara transcrierii anchetei, mai exista o frază pe care victima ar fi spus-o când se afla sub tortură: „Un trup nu poate fi ucis de două ori”, frază notată pe marginea primei pagini.

Din fericire, dosarul nu era „fabricat“, în afară de fraza despre trupul ucis de două ori, adăugată ulterior, când existase o primă tentativă de a-l vinde. Redarea faptelor era exactă, cu puține greșeli de exprimare, cu excepția cuvintelor latinești, în special a cuvântului *spiritus*, scris când *shpirtium*, când *shpirtus*.

Nu se pomenea nicăieri despre tortură, dar aceasta era subînțeleasă dacă se lua în considerație exprimarea haotică a victimei și, mai ales, cererea repetată a acesteia de a merge la WC.

Din anchetă se înțelegea că victima fusese funcționar la singura bancă din raion. Cele mai multe întrebări ale anchetatorilor se refereau la „intențiile grupului“. Răspunsurile mediumului din ședințele de spiritism n-aveau nici o intenție de a combate ideologia marxist-leninistă, ci se refereau pur și simplu la problemele personale ale participanților, lucru contestat cu vehemență de anchetatori. În mod obsedant, aceștia se întorceau la întrebările asupra rolului real al mediumului într-o ședință de spiritism, la ceea ce le făcea pe spirite să se apropie sau, dimpotrivă, să se sperie și să plece „în noaptea aceea groaznică, de neuitat...“

„Acceptă că adevăratul tău scop a fost să intri în legătură cu spiritele foștilor membri ai Biroului Politic care au fost executați. Ca niște iresponsabili ce sunteți, ați fi vrut să căpătați de la aceștia cine știe ce informații secrete.

Nici prin cap nu ne-a trecut așa ceva, vă jur, nici pome-nală de așa ceva.

Minți, mincinos bătrân. Noi știm totul. Știm chiar și la ce ambasadă străină voiati să duceți informațiile.

O, nu.

A fost întâmplător faptul că unul dintre membrii grupului a însoțit o delegație franceză, singura dintr-o țară occidentală, în momentul acela?

O, nu... Trebuie să merg la WC.

Dacă modul în care ați ales să trădați, prin legături cu spiritele, magie și alte prejudecăți din astea jalnice, vă face să sperați că veți fi considerați niște dezaxați și o să scăpați cu cinci-șase ani de pușcărie, vă înșelați, domnilor. Chiar dacă acestea par niște fantezii, scopul trădării voastre e clar. Așa că ia-ți gândul de la speranțe false și recunoaște ca și ceilalți.

N-am ce să recunosc.

Ce sperați să auziți de la spiritele foștilor membri ai Biroului Politic? Spune! Ce informație așteptați de la spiritul lui Shpend Guraziu? Nu spui?

Nu știu nimic. Mi-e rău. Vreau la WC.

Tot nu vrei să vorbești... Atunci îți spun eu ce voiăți voi să aflați de la Shpend Guraziu «în noaptea aia de neuitat». Voiăți răspunsul Franței...

O, nu..."

În cursul anchetei, numele lui Shpend Guraziu apărea de mai multe ori. Erau cerute orice fel de informații despre el, despre cărțile pe care le citea, despre cum învățase franceza și, desigur, despre relația lui amoroasă cu actrița din *Pescărușul*. Dar prioritate avea însoțirea delegației franceze. Dintr-o frază din anchetă („Noi știm totul, tu înțelegi franceza, ia ascultă!") se înțelegea că îl pusese să asculte o înregistrare, ceea ce pe noi mai mult ne încurca. Dacă avuseseră înregistrarea discuțiilor cu francezii, de ce mai insistau cu mediumul? Ce era cu răspunsul Franței? Și de ce trebuia dat în timpul ședinței de spiritism?

Analizând totul cuvânt cu cuvânt, am reușit cu greu să facem un pic de lumină. Într-adevăr, Shpend Guraziu participase de două ori la ședințele de spiritism: o dată efectiv împreună cu ceilalți, iar a doua și ultima oară, ca

spirit. Deci prima dată viu, ca membru al grupului care făcea spiritism. A doua oară mort, în rolul spiritului cu care ceilalți încercau să intre în contact. Între cele două ședințe era o perioadă de trei ani. Această precizare e fundamentală. Aveam acum două date precise, între care se desfășurase o parte a dramei. Însoțirea senatorilor francezi de către Shpend Guraziu, dar și moartea lui avuseseră loc în perioada interzicerii *Pescărușului*, în vreme ce anchetarea mediumului se făcuse trei ani mai târziu, îndată după descoperirea grupului. Deci ceea ce se numea „răspunsul Franței“ trebuia adus, cu oarecare întârziere, de spiritul lui Shpend Guraziu.

— Cred că am prins capătul firului, își frecase bucuros mâinile șeful.

Așa credeam și noi, numai că lucrurile erau învăluite într-o ceață deasă, păreau aproape iluzorii și ne era teamă că se vor risipi din nou în neant.

Atât de reală era temerea noastră, încât șeful, obsedat cum îl știam, a luat o bucată de hârtie și a fixat în cuvinte ceea ce ni se păruse atât de labil. A scris: De ce așteptau „răspunsul Franței“ nu în lumea reală, ci de la spiritul lui Shpend Guraziu?

Sublinie apoi aceste două rânduri, ca și când ar fi fost titlul unui articol, după care continuă să scrie.

Unu: Shpend Guraziu însoțește câteva zile un grup de senatori francezi.

Doi: Discută cu ei despre un lucru interzis, le transmite un mesaj. Le cere un răspuns, așteaptă ceva de la ei.

Trei: Prietenii lui știu de mesaj. Dar nu știu răspunsul. De ce?

Patru: Pentru că în ziua în care Shpend Guraziu trebuie să le dea celorlalți (complotiștilor) răspunsul, el moare

în condiții tragice. Așa încât răspunsul, dacă a existat vreodată așa ceva, este dus în mormânt odată cu el.

Cinci: Trei ani mai târziu, într-o ședință de spiritism, prietenii (complotiștii) încearcă să afle de la spiritul lui Shpend Guraziu ceea ce n-au putut afla de la el cât a fost în viață.

Șase: De ce atât de târziu? Ce s-a întâmplat în răstimpul acesta? Ei chiar sperau să dezlege enigma în timpul ședinței de spiritism?

Rândurile scrise de șeful nostru nu ne ofereau nimic concret. Totuși, chiar el ne-a explicat că, în chestiunile nebuloase, să pui totul pe hârtie e un prim pas decisiv. Unele dintre enigme nu-i rezistă acestui test și mor, asemenea celui aflat sub tortură.

Eram însă la fel de temători că, fie ne va scăpa capătul firului abia găsit, fie o boare de vânt va fi suficientă pentru ca scânteia să se stingă și totul să recadă în beznă.

9

Teama noastră s-a dovedit foarte curând a fi perfect justificată, chiar a doua zi. Ca și când noaptea ne-ar fi răpit raza de speranță care abia mijise. Poate că n-ar fi trebuit să dormim, ne-a zis șeful, pe jumătate în glumă. Firul acela subțire profitase de întuneric pentru a dispărea odată cu visele.

Pe cât de plauzibil ni se păruse cu o seară înainte ca „spiritul captiv“ și „supravegherea cuiva după moarte“ să nu se potrivească cu nimic altceva decât cu o ședință de spiritism, pe atât de illogic, de forțat și de prost-gust ni se părea acest lucru de dimineată. Ca o scenă dintr-un film

de duzină. Întrebările erau numeroase și dure. Ar fi fost posibil ca anchetatorii comuniști, căliți în anchete dure, să spere cu adevărat că vor descoperi ceva din semnalele date de un spirit în cursul unei ședințe de spiritism!? Această supoziție era respinsă nu numai de logica polițienească, ci și de întreaga filozofie comunistă, contrară oricărei suspiciuni bazate pe practica mistică.

În plus, ce era „răspunsul Franței“, căutat cu atâta în-crâncenare? Era ceva ce nu mergea în toată această poveste. Există o ruptură și o lipsă de înțelegere între cele două tabere. Poliția secretă știa ceva ce victimele nu știau. Și tot astfel, ea credea că victimele știu ceva ce ei îi este necunoscut. Acum regretam de zeci de ori mai mult ca la început absența celor trei file din dosar. Bănuiam că acolo se afla rezolvarea enigmei.

Am căutat dosarele celorlalte victime, dar n-am găsit nimic. O parte fuseseră luate mai demult de familii, în procese nesfârșite, de ani și ani, după căderea comunismului, când totul se rejudeca. Altele, cum era cel al lui Shpend Guraziu, dispăruseră fără urmă.

Acum nu numai șeful, ci noi toți îi pronunțam numele într-un mod aparte, cu un fel de respect amestecat cu teamă. Shpend Guraziu... Cum îl pomenea cineva, în imaginația noastră prindea imediat contur „noaptea aceea groaznică, de neuitat“, în care se ivise sufletul lui... Fusesse o noapte urâtă, ceea ce-l determinase să nu aducă răspunsul Franței...

Șefului i-a venit ideea să mergem, de asemenea, la cimitirul orașului. Actrița ne spusese că Shpend fusesse deshumat o dată, dar noi n-am dat importanță vorbelor ei, pentru că în Albania deshumările fuseseră un fapt obișnuit. Greșeala noastră, de această dată, a fost că n-am

avut în vedere cele două epoci. Nebunia deshumărilor s-a produs imediat după căderea dictaturii, când totul era luat la mână și reevaluat. În anii aceia era ceva obișnuit să vezi oameni din sudul țării mergând în nord, sau invers, încărcăți cu sicrie, lăzi sau chiar saci cu oseminte, pe care, după ce le deshumau, le cărau cu trenul, cu taxiul sau cu spinarea spre locul unde trebuiau să ajungă. Erau scoși frecvent din „cimitirul eroilor“ cei considerați astfel la un moment dat și înlocuiți cu adversarii lor politici. S-ar fi părut că se grăbeau cu toții să instituie noul regim sub pământ, înainte de a-l inaugura în lumea de deasupra. Toate campaniile politice, alegerile, înființarea noilor partide debutau întotdeauna cu o serie de înhumări sau deshumări.

Deși trecuseră atâtea ani, urmele acelei nebunii de la început erau încă vizibile.

În cele din urmă, am reușit să dăm peste unul dintre groparii care participaseră la deshumarea lui Shpend Guraziu.

„Pentru că ne-au chemat în miezul nopții, am priceput că era vorba despre ceva neobișnuit. Era o noapte rece, ploioasă. Mormântul pe care trebuia să-l deschidem era luminat de farurile a două mașini ale Securității. Ordinul era să încărcăm în camion nu numai osemintele, ci și pământul din mormânt. Părea o treabă de nebuni, dar n-am putut zice nimic, pentru că șeful Securității era acolo. Chiar el a dat ordinul și a stat tot timpul cu noi. «Să nu vă pună naiba să ciripiți ce-ați făcut în seara asta, că știți ce v-așteaptă.» Astea au fost singurele cuvinte pe care ni le-a adresat. Nimeni nu știa de ce l-am dezgropat pe ăla. Cred că voiau să vadă dacă e el sau nu. Altfel spus, credeau că-n locul lui o fi fost pus altul.“

Vorbele groparului ne-au dat o altă perspectivă asupra cazului. Actrița afirmase cam același lucru, că are senti-

mentul că Shpend Guraziu ar fi în viață. În acest caz, înregistrarea vocii lui de „dincolo” devenea și mai misterioasă.

În aceeași zi, șeful ne-a spus că, dacă tot suntem puși pe treaba asta, să mergem să vedem și cimitirul vechii pușcării. Auzise niște chestii interesante despre el.

Cimitirul pușcăriei, cum am și bănuț, parcă era săpat de cârțițe. Conform legii de atunci, condamnatului, dacă murea în timpul executării pedepsei, îi trebuia reținut trupul până-și ispășea pedeapsa. Doar după aceea putea fi predat familiei.

În acest colț erau viețășii, cei care n-aveau nici o speranță de eliberare, ne-a explicat unul dintre supraveghetori, pe care l-am găsit cu mare greutate. În dreapta, cei care mai aveau puțin de ispășit, de regulă între doi și cinci ani. Deținuții politici, așa cum erau izolați în pușcărie, nici aici nu erau împreună cu ceilalți, ci dincoace, în mijloc.

Aveați listele lor, cu nume, prenume, pedeapsa de ispășit?

Normal. Aveam liste precise, cu toate datele lor. Ajutorul meu, Dumnezeu să-l ierte, avea meteahna să le vorbească. Ți-a dat colțul ierbii, Martin? Sau: Mai suportă și iarna asta, Rrok, în martie o să te ia acasă ai tăi!

Și familia venea mereu să-i ia la sfârșitul termenului?

De obicei, da. Doar când nu mai aveau pe nimeni nu veneau. Uneori aduceau și coșciugul, cu căruța sau taxiul. Când erau foarte săraci, veneau cu un sac de plastic, din alea pentru ciment.

În caz de amnistie profitau și morții?

Sigur. La fel ca și cei vii. Ce-i drept e drept, în pușcăria asta regulile erau respectate. Acum fiecare poate spune ce-o vrea, dar eu, la anii mei, nu vreau să vorbesc cu păcat. Ba chiar aș putea să vă spun că, dacă a existat un loc în care amnistia se aplica la marele fix, apoi ăla aici a fost,

în cimitir. Aici nu se dădeau nici circumstanțe agravante, nici atenuante.

Dar condamnări suplimentare au existat?

Suplimentare, la cimitir? Hm, asta e altă poveste. Sigur că da... Să înțelegi, condamnații aveau legături unii cu alții, mai ales cei politici. Când se întâmpla să se descopere vreun grup dușmănos sau vreo tentativă de evadare, condamnările suplimentare erau valabile și pentru morți, dacă fuseseră implicați. Îmi amintesc că am avut pe unul, SHEME Alarupi. A fost condamnat suplimentar de trei ori. Ajutorul meu, Dumnezeu să-l ierte, îi spunea la căpătâi: N-ai avut noroc să pleci nici toamna asta, SHEME. Auzi? Ai mai primit zece. Nu te astâmperi nici acolo unde ești.

Se făcea un anunț oficial în cazurile astea? Cum să spun, se citea sentința la căpătâiul mortului?

O, nu, comédie de asta nu se făcea aici. Acum poate spune oricine orice, dar asta a fost o pușcărie serioasă.

Încă o întrebare, ultima: când era descoperit vreun dușman, mort între timp și îngropat în cimitirul orașului, cum se proceda? Se aplica regula, era scos din groapă și adus aici să-și ispășească pedeapsa?

Nu, n-am auzit niciodată de așa ceva. V-am spus, domnule, asta a fost o pușcărie serioasă.

10

După ce s-a îmblânzit preț de câteva zile, vremea s-a stricat din nou. O brumă înșelătoare a acoperit totul. Dar nouă nu ne-a trecut nici o clipă prin cap să plecăm din Albania. O voce interioară ne spunea că nu trebuie să plecăm tocmai acum.

Cimitirul închisorii fusese ultimul loc unde am fi putut să-l găsim pe Shpend Guraziu. Acum nu ne mai rămânea decât șansa. Oceanul dosarelor, cu murmurul macabru al valurilor lui, își făcea mereu simțită prezența. În imensitatea lui, asemănătoare unui tărâm întunecat unde trebuie să strigi ca să-l găsești pe celălalt, am fi putut găsi ceea ce căutam. Și, deși existau slabe speranțe, misterul aceluia ocean ne ademenea permanent.

Ne satisfăcuserăm într-o oarecare măsură curiozitatea cu dosarul mediumului, dar acela era unul de anchetă. Făcea parte din zona mărginașă. Partea întunecată începea dincolo de el. Provocarea era insuportabilă, și noi am făcut ce am făcut și am intrat în jocul ei. Dosarul pe care am avut șansa să-l cumpărăm părea, la prima vedere, unul banal, dar se simțea că are valoarea și greutatea lucrurilor reale. Iar ceea ce părea simplu, sărăcăcios ca o construcție neterminată, îi dădea tocmai solemnitatea unui mausoleu.

Astfel, cum se întâmplă frecvent atunci când cauți ceva și dai peste altceva, am descoperit ceea ce am numit între noi „Dosarul corbului orb“.

La început, am vrut să-l ignorăm. Destul ne bătuserăm capul cu fel de fel de supoziții, acum am fi vrut ceva mai clar.

Însă dosarul corbului ne obseda.

În el erau puține materiale. Primul document era din luna decembrie. Aprobarea cererii pentru deschiderea dosarului „de luat în lucru a cetățenei K.M.“, medic oftalmolog la spitalul din oraș. Aprobarea se dădea pe baza suspiciunii că nepoata acesteia, studentă la Medicină în capitală, când venea în vacanță purta discuții dușmănoase având ca temă morga din Tirana. Nu se specifica despre ce discuții era vorba.

Al doilea document era datat 2 martie anul următor, zi în care doctorița K.M. fusese luată „în lucru”. Textul era scurt: *Morga* – „Discuții banale despre urmele de gloanțe găsite în timpul disecării cadavrelor la Facultatea de Medicină. Subiectul insinuărilor: cadavrele, conform autorilor, aparțin unor deținuți executați. Corbul. Vechiul proverb «Când i se scot ochii, corbul se înnegrește mai tare», rostit în timpul consultației de pacientul Djemal V., fost profesor de latină la liceul din oraș, în prezent contabil la depozitul de lactate, le-a provocat hohote prelungite celor doi, ceea ce arată că a fost vorba despre un subînțeles dușmănos”.

În mod surprinzător, denunțatorul nu a dat nici o explicație în legătură cu ceea ce ar fi putut însemna „subînțeles dușmănos”.

Din documentul al treilea, o adresă trimisă de Institutul de Cultură Populară din Tirana, datată 29 martie, se înțelegea că cel care constituise dosarul, nedorind să dea proverbului o explicație personală, se adresase institutului. Răspunsul acestuia suna astfel: „La solicitarea dumneavoastră, vă trimitem toate variantele, precum și sensurile pe care le primește în diferite zone ale țării proverbul «Când i se scot ochii, corbul se înnegrește mai tare»”.

Am analizat dosarul pagină cu pagină și literă cu literă. Uneori ni se părea subțire și sărac, dar erau zile în care îl vedeam ca pe prologul unui roman voluminos și interesant, o lume complexă și vie. După care ne trezeam din nou dezamăgiți.

Primele și cele mai ușor de descifrat au fost cuvintele „prov” și „mic”, care, după cum ne-am închipuit, însemnau „agent provocator” și „microfon de supraveghere”. La fel A.V., ușor de înțeles. Era Arian Vogli, fostul șef al Securității raionale.

Am încercat în zadar să găsim o legătură între „corb“ și „pescăruș“, a fost imposibil.

Între timp, am reușit să vorbim la telefon cu nepoata doctorei, fosta studentă la Medicină, care locuia în capitală. După ce ne-a povestit mai întâi despre ea: plecarea în Italia cu primul vas de refugiați, după căderea comunismului, peregrinările prin Milano și Atena și, în sfârșit, întoarcerea la Tirana, unde își deschisese un salon de frumusețe, când am întrebat-o despre mătușa ei a început să plângă. A fost din cauza mea, repeta întruna, cu discuția aia idioată despre morga din Tirana. Despre „corb“ nu știa nimic. Ne-a mai spus că mătușa fusese medic oftalmolog, așa încât discuțiile despre orbire erau ceva obișnuit în cabinet la ea.

Povestea ei despre urmele de gloanțe de pe trupurile care veneau de la morgă, poveste care adusesse atât de multe nenorociri, ne-a făcut să bănuim o vreme că Shpend Guraziu ar fi putut fi dezgropat și adus la morgă pentru a i se șterge urmele de gloanțe-trase din spate.

Dar nu aveam nici o probă în acest sens.

11

Acum, după ce ne satisfăcuserăm prima curiozitate legată de dosare, credeam că vom fi mai liniștiți. Dar s-a întâmplat exact contrariul. Eram mai arțăgoși ca înainte. Pe de o parte, ne temeam că ne vom învăța cu ele, ca niște drogați începători, iar pe de alta, că ne vom pierde prea ușor în amănuntele lor birocratice și vom rata esențialul.

Din brambureala asta ne-au scăpat însoțitorii albanezi. Cu fereală, aproape în șoaptă, ne-au spus că cineva deține

ceva foarte ciudat, ceva ce n-ar fi putut fi numit dosar și totuși... ceva deosebit... poate mai diabolic decât dosarele, ar fi putut fi chiar ceea ce căutam noi, sau ceva care să ne aducă mai aproape de...

Era o seară ploioasă, plină de faruri de mașină ce-și trimiteau lumina de pe asfaltul ud spre cer sau invers. Și, ca și când asta n-ar fi fost de ajuns, hotelul era plin de credincioși ai unei secte, care veniseră de peste tot pentru a-și ține congresul aici, în B. Pe scurt, era o seară care nu prevestea nimic bun. Fără a o lungi prea mult, șeful a scos din geantă un fișic de două mii de dolari și micul pachet a fost al nostru.

Erau trei minicasete cu înregistrări. În camera șefului, în fumul țigărilor lui, care aproape ne-au sufocat, le-am ascultat una după alta.

Am rămas uluiți încă de la prima. Era înregistrarea bâlbâielilor greoaie ale unui mut sau idiot. Nici un cuvânt inteligibil, doar bla-blauri întrerupte în patru rânduri de o voce clară, care anunța data înregistrării, la fel ca spicherul care citește o știre la TV. În data de 19 octombrie. În data de 20 octombrie. În data de 1 noiembrie, luni.

După ce le-am reascultat, șeful a ridicat din umeri. Nu se înțelegea nimic. Proprietarii casetelor nu ne dăduseră nici o lămurire. Ne-au spus că nici ei nu știu ce e pe ele. La început crezuseră că sunt vocile „de dincolo” pe care le căutam noi.

Prima bănuială pe care am avut-o a fost că era o probă de înregistrare cu victima. Înainte de a depune mărturie. Sau, dimpotrivă, de teama mărturie. Ceea ce ni se părea și mai probabil.

Pe cea de-a doua casetă era înregistrată o femeie care făcea dragoste, și care rostise câteva cuvinte înainte și

după. Pentru că era amintit *Pescărușul*, am crezut că erau vocile actriței și a lui Shpend Gurziu, dar, după ce am mai ascultat-o o dată, am realizat că era altcineva. Femeia, după cum reieșea din șoaptele bărbatului, se numea Edlira. În plus, din scurta discuție se înțelegea că cei doi abia se întorseseră de la premiera *Pescărușul*, unde femeia se simțise foarte, foarte fericită, ceea ce explica, după cum se exprima chiar ea, dorința imensă de a face dragoste.

— Incredibil, spuse șeful, ca și când ar fi vorbit singur.

— Orice am face, premiera asta e prezentă peste tot.

Noaptea se prelungea, iar noi, ca și când am fi pre-simțit că ea ne va aduce o ultimă surpriză, după ce i-am urat „noapte bună“ șefului, am coborât la bar. Acolo, omul cu părul roșcat și ochii umezi ne aștepta, probabil, de mult. N-a încercat să răspundă sau, cel puțin, să încerce să găsească o explicație plauzibilă la lipsa celor trei file din dosarul de anchetă al mediumului, pe care nu ni le dăduse data trecută. Ne-a spus numai prețul și ne-a cerut un răspuns pe loc. Când ne-a văzut zâmbetul neîncredător a avut o grimasă ciudată. O să regretați, ne-a avertizat, dar o să fie prea târziu. Și s-a ridicat să plece.

Nici azi nu ne putem explica ce ne-a făcut să credem că vom regreta într-adevăr și că regretele vor fi inutile. Am făcut ce-am făcut, ne-am învins neîncrederea și am plătit din economiile noastre.

A fost prima dată când, începând să citim, am avut senzația că ne tremură mâinile. La ora două noaptea ne-am hotărât să-l trezim pe șeful nostru. Am rămas la el în cameră până dimineață. Ori de câte ori vreunul spunea „mă duc la WC“, noi, ceilalți, ne priveam mâinile, ca și când am fi avut în ele unelte de tortură.

N-am dormit niciodată mai prost ca atunci. Cum ați-
peam puțin, parcă îl auzeam pe anchetator strigând:
„Spune!“, și atunci simțeam nevoia să mergem la WC.

Ultima pagină a dosarului era deosebit de dramatică.

„Vorbește, n-ai decât de câștigat dacă vorbești. Fiică-ta
va primi dreptul la studii, chiar la facultatea unde visează
să se ducă: la Medicină, dacă nu greșesc.

Nu știu nimic. N-am ce să spun. Vreau să merg la WC.

Vierme, nu știi nimic? Dar vocea asta o recunoști?
Uită-te în ochii mei, recunoști vocea asta? Ascult-o încă
o dată. O recunoști?

Da. O recunosc.

Este a lui Shpend Guraziu?

Da, a lui.

Și acum, domnule medium, o să-ți facem o surpriză.
Ascultă aici... O recunoști?

O, Doamne!

O recunoști? Vorbește!

Parcă ar vorbi un strigoi.

Vorbește, mortăciune! O recunoști?

E tot a lui... Cumplit.

E chiar el, Shpend Guraziu. O dată viu, o dată mort.
Pricepi că avem toți așii în mânecă?

Bieții de noi.

Da, bieții de voi.

Bieții de noi toți.

Ai înțeles, lepădătură, că suntem mai puternici decât
moartea? Pricepi că și acolo, în împărăția ei dacă v-ați
ascunde, noi tot o să vă găsim? Atunci, ce mai aștepți?

Ce vreți de la mine? Trebuie să merg la WC.

Vorbește!

N-am ce să spun.

Vorbește: ce așteptai să auzi de la Shpend Guraziu în noaptea aia de spiritism?

Văd că știți tot, ce mai vreți de la mine?

Răspunsul Franței... al Occidentului.

Nu știu nimic. Vreau la WC.

Fii atent aici, mortăciune. Ascultă încă o dată glasul infernului.

N-a fost nici un răspuns... A fost liniște... O, Doamne-Dumnezeule... liniște peste tot."

Aici se termina procesul-verbal al anchetei. Pe copia lui, la sfârșit, șeful a desenat o cruce roșie.

Probabil că după ultimele cuvinte mediumul murise.

Pe la prânz ne-am adunat să vedem ce idei ne mai veniseră peste noapte. Un vânt tăios zgâlțâia geamurile. Când și când priveam într-acolo, ca și cum cineva ne-ar fi prins asupra faptului.

Vorbeam rar, fără a ne întrerupe unul pe altul, lucru care nu se întâmpla prea des.

Că odată cu pagina asta începuse să se arate, cum ni se părea, punctul de plecare al legendei era cât se poate de clar. Dar asta nu era suficient pentru a o explica.

Într-un rând am avut dubii legate de autenticitatea vocii. Pentru o poliție secretă, cum era cea albaneză, n-ar fi fost greu să-l înregistreze pe Shpend Guraziu. Chiar de două ori. Prima dată în condiții normale, în celulă. A doua oară bolnav, torturat, ba chiar înainte de a-și da suflul. Ni se părea credibil, deși am încercat să ne desprindem de această supoziție pentru a merge mai departe.

Principalul obstacol era faptul că nu știam ce cuvinte rostite de Shpend Guraziu auzise mediumul la ultima

anchetă. Obişnuit de ani şi ani cu spiritismul, acesta nu era omul care să se sperie uşor în faţa unor voci contra-făcute. Atunci ce fusese atât de ciudat în înregistrarea aceea încât îl şocase şi îi grăbise moartea?

Pornind de la aceste cuvinte, anchetatorii căutau să afle răspunsul Franţei. Deci Shpend Guraziu le ceruse ceva francezilor. Lucru pe care anchetatorii îl ştiau. Ceea ce nu ştiau era răspunsul, pe care senatorii ori i-l dăduseră pe loc, iar Shpend Guraziu nu-l putuse transmite pentru că murise, ori îi promiseseră că i-l vor da mai târziu, din motive lesne de înţeles: nu erau împuterniciţi, trebuiau să se sfătuiască cu propriul guvern etc. Iar anchetatorii bănuiau că răspunsul venise mai târziu.

Una dintre întrebările recurente se referea la tenacitatea anchetatorilor în tentativa lor de a afla ce se întâmplase în noaptea aceea cu ploaie şi vânt, în care spiritul lui Shpend Guraziu a refuzat să transmită mesajul. Era evident că ei nu credeau deloc în posibilitatea ca mortul să poată comunica răspunsul Franţei. Şi atunci, de ce atâta insistenţă?

Singura noastră explicaţie era că anchetatorii se prefăceau convinşi că răspunsul este adus de un spirit, cu speranţa că mediumul, înnebunit de tortură şi oboseală, avea să mărturisească în cele din urmă un alt adevăr, pe cel aşteptat. Ar fi spus, de exemplu: în noaptea aceea noi nu aşteptam nici un mesaj, pentru că primiserăm deja mesajul acesta. Venise, să zicem, printr-o altă delegaţie, prin-tr-un spion sau funcţionar de la o ambasadă occidentală. Cu alte cuvinte, anchetatorii, convinşi că un răspuns ajunsese totuşi în Albania, sperau ca prin forţă sau viclenie, căutând de multe ori cu ochii închişi, prin ceaţă, să dea de el.

Stăteam în faţa dosarului de anchetă precum dinaintea unor ruine surde şi mute. Din când în când, aveam

impresia că prin nebuloasa aceea se zărea o geană de lumină. Dar ea dispărea din nou în beznă, odată cu enigma.

Știam că ne lipsea ceva pentru a descoperi fisura prin care să putem trece dincolo de zid. Era ceva asemănător cu aptitudinea pe care o au caii de a descoperi un cadavru sub pământ, sau șoarecii, cutremurele, calitate pe care creatorul nu le-a dat-o și oamenilor, dintr-un motiv pe care-l știe numai el.

Vântul furios ne zgâria geamurile cu gheare nevăzute.

Un fulger sferic eliberat din lanțul atracției universale plutea lejer în imaginația noastră ca un animal marin.

N-a fost nici un răspuns, spusese mediumul cu câteva clipe înainte să moară. A fost liniște, peste tot...

Mesajul acela fusese o iluzie în care au crezut ani de-a rândul toate popoarele Răsăritului. Milioane de ochi osteniți de atâta așteptare scrutaseră cerul plin de nori negri al comunismului. Pentru a descoperi pe el fulgerul stins, izolat, sfidând legile universului.

13

O somnolență surdă ne-a cuprins în mod inexplicabil în zilele acelea. Când ne trezeam, umblam ca somnambulii, fără să putem ieși de sub puterea ei.

Zilele semănau unele cu altele. Timpul însuși, ba chiar și spațiul au început când să se dilate, când să se contracte. Ca și încheieturile noastre. Ceva se petrecea cu noi. Viitorul ne pregătea, probabil, o surpriză.

Eram curioși ce se va întâmpla. Ne era și frică. Ambele erau însă ușoare ca fulgul, aparținând parcă unei alte lumi.

Din când în când, în momentele de luciditate, ni se învârteau prin cap ca niște atomi rătăciți cele aflate deja:

o ședință de spiritism în orașul B., premiera și apoi interzicerea *Pescărușului*, căutarea unui microfon, torturarea mediumului, dezgroparea lui Shpend Guraziu, un corb care se înnegrește când i se scot ochii... Toate păreau a fi legate între ele, deși nu le găseam firul comun. Legăturile fuseseră tăiate. Alte întâmplări, aparent lipsite de importanță, se învârteau în jurul lor: blestemul unei bătrâne care nu fusese în viața ei la teatru, la adresa dramei lui Cehov, gemetele unei femei necunoscute înaintea orgasmului, după premieră, un individ cu limba tăiată care voia să spună ceva... Cioburi de viață care, asemenea prafului universal din care sunt create corpurile cerești, se atrăseseră unele pe altele și se apropiaseră pentru a alcătui, cum se întâmplă cu materia stelelor grele, o întrupare definitivă: fusese capturat un spirit sau vorbise pământul.

Cum se întâmplase așa ceva? Cum se adunaseră și se înlănțuiseră în mijlocul beznei de moarte? De ce tocmai acestea și nu altele, mii și mii de întâmplări zilnice, ce se învârtesc prin aer, prin haos?

Căutam, firește, adevărul, și în același timp ne temeam de adevăr. Ne apropiam de el și apoi ne îndepărtam tiptil, ca niște umbre. Ne era frică de o explicație falsă. De zile întregi ne băteam capul să înțelegem și noi: adevărul fugea de noi, sau noi ne feream de el. Aceasta era o poveste care trebuia să fie mai veche cu cel puțin trei sute de ani. Noi îi căutam ambele vieți: pe cea naturală, dar și pe cea fosilă, replica ei... Și am fi vrut să nu se fi vătămat una pe alta.

Doream să clarificăm până la capăt evenimentele din dosarul acela, care semnifica pentru noi uterul însângerat ce le dăduse viață. Și, la fel ca orice uter, avea să rămână invizibil pe veci.

Ca schizofrenii care-și văd dublura pe stradă, aveam impresia că ne vedem pe noi înșine departe, foarte departe, în țara albanezilor, orbecăind în căutarea unor personaje imagine.

În asemenea momente, chiar și ceea ce trăiam în viața zilnică, în monotonul oraș B., lua înfățișarea unei străvechi balade epice... În al treizeci și cincilea an al comunismului, în Albania, în orașul B., se petrec niște evenimente zguduitoare. Amănuntele, faptele banale au fost mistuite de baladă; esențialul, miezul lor, a rămas afară. Iar esența poate fi povestită astfel: în anul acela nebunia pusese stăpânire pe atât de multe minți – se apropia sfârșitul mileniului al doilea și toate păreau atât de lipsite de speranță, încât s-ar fi părut că mileniul al treilea nu va mai veni –, iar omenirea era atât de deznădăjduită, încât singura speranță a rămas mortul acela, venit, după ce putrezise trei ani în pământ, să aducă un mesaj. Mesajul, imposibil de tradus, îi ținuse treji multe nopți pe locuitorii din B. în iarna aceea, care, și fără întâmplarea despre care vorbim, fusese cumplită.

Ani buni după acele evenimente, răscolind prin cenușa epocii, numeroși cronicari, istorici, gazetari și, desigur, specialiști în psihozele colective au încercat să clarifice întreaga poveste, dar aceasta era în așa fel construită, încât la orice pas al tău înainte, ea se îndepărta sau își schimba înfățișarea.

Și totuși, după mai multe încercări, s-a constatat că enigma era cu mult mai încâlcită decât spunea balada, mai exact două rânduri ale ei, acolo unde se menționa că teroarea era atât de cumplită, încât „pământul a căpătat

grai". Au fost cercetate arhive și teancuri de dosare, autentice sau contrafăcute (uneori cele fabricate dezvăluiau adevăruri mai cutremurătoare decât cele reale), au fost intervievați și audiați sute de martori și toate duceau în aceeași direcție: indiferent de noutățile apărute și de legăturile restabilite, esența evenimentelor rămânea aceeași – pentru prima oară în istoria acestei țări, ba chiar a lumii întregi, o voce reușise să iasă de sub pământ.

Mai apoi, când după răscolirea nebunească a arhivelor s-a născut o vâltoare imensă, ca o furtună pe mare, cu tot haosul acela vocea a continuat să se audă.

Mesajul, capturat de poliția secretă albaneză și înregistrat pe o casetă, îi fusese trimis dictatorului Albaniei de ziua lui, pe 16 octombrie, în anul acela de neuitat...

Firește că specialiștii din poveste eram noi. Întăiam încet prin coridoarele labirintului. Descopeream una după alta treptele acoperite de pământ. Îndepărtam bolovanii, rămășițele, noroiul. Uneori, mintea noastră căpăta o ascuțime ciudată, încât ni se părea că am fi putut dezlega probleme iluzorii, precum nervozitatea limbii albaneze, care încerca să se apere de molimă. Ne și imaginam mecanismul ei vechi și obosit, opunându-se cu greu celor care-i înlocuiau piesele, pentru a crea un limbaj nou.

Firește că ne era mult mai ușor să ni-i imaginăm pe oameni cu microfoane de supraveghere în haină sau închiupându-și că le au, pășind ca buimaci, parcă urmăriți de strigoi...

Firește că aceste momente de hiperluciditate nu țineau mult, și atunci reveneam imediat la munca zilnică de furnică pentru aflarea adevărului. Relatări dintre cele mai surprinzătoare, documente, procese-verbale de la ședințele Biroului Politic, ordine secrete, supersecrete, filmări

horror, aprobări, jurnale ale dictatorului aflat în comă, complet absent, se perindau ca într-un film prin fața ochilor noștri.

15

Simțeam cum toată materia aceea împietrită de ani și ani își revenea încetul cu încetul la viață. Fluidul pătrundea cu greu în arterele ei.

Fermecați, dar și temători, o așteptam să ni se dezvăluie complet. Uneori ni se părea că în ultimul moment ni se va scurge printre degete. Se va strecura din nou prin crăpăturile pământului și va dispărea acolo de unde venise. Alteori ne temeam că va fi schilodită. Și că am fi putut-o scoate din labirint, dar ciuntită rău și complet schimbată.

Localnicii din B. ne priveau de mult cu dușmănie. Simțeau că știm unele lucruri pe care n-ar fi trebuit să le știm. Ei încercaseră, probabil, să le uite sau poate chiar le și uitaseră. Vorbele acelea bâiguite, voind să comunice ceva și nereușind, aveau legătură, pare-se, cu întregul oraș.

În tot timpul acesta noi ne continuam munca. Furtuna haotică din fața noastră părea uneori să se mai domolească, apoi izbucnea la fel ca înainte. În clipele acelea ni se părea că lanțurile și funiile cu care speram s-o imobilizăm, împreună cu zăvoarele, cârligele și lacătele, erau complet neputincioase pentru a-i pune stavilă.

Suntem aidoma primilor tragedieni în fața haosului mitologic, ne-a spus într-o zi șeful.

Deși am întrezărit o nuanță ironică în vorbele lui, știam că, așa cum se spune că într-o picătură de apă se oglindește întreaga lume, la fel s-ar putea repeta într-o poveste tot parcursul omenirii.

Ne continuam cercetările. Cortina evenimentelor se ridica încetul cu încetul. Ceața începuse să se risipească și să ne dezvăluie fragmente de peisaj. Cu ochelari negri de protecție, cum se purtasera la prima explozie atomică, așteptam și noi ca negura să se împrăștie complet.

Partea a doua
DESCOPERIREA

UNU

Dictatorul orbea. Ceea ce de luni de zile era doar o bănuială fusese confirmat cu câteva ceasuri în urmă. Nu-și închipuise că moartea ochilor lui avea să fie decretată într-o franceză șchioapă, cu accent japonez. Grupul de medici francezi îi lăsase, cu o săptămână în urmă, o fărâmbă de speranță. Dar japonezii, ajunși cu puțin timp înainte la Tirana, fuseseră nemiloși. Vederea avea să-i slăbească de la o zi la alta, pentru ca în următorii doi ani să i se stingă complet. Posibilitatea operării cataractei, după ce boala avea să se stabilizeze, cum sperau medicii francezi, era mai mult o iluzie, dacă nu chiar o afirmație diplomatică. Acesta era și motivul pentru care se solicitase o echipă de medici dintr-o țară îndepărtată ca Japonia.

Uite că îl lăsau și ochii. Era liniștit, mai puțin trist decât își imaginase. Parcă în ceasurile de nesiguranță dinaintea consultației se consumase mult mai mult.

De lângă fereastra mare de unde se afla auzi clar motorul mașinii care avea să-i ia pe medici, iar siluetele lor le zări ca pe niște puncte negre, ce se mișcau haotic, ca duse de vânt.

Ziua era pe sfârșite. Își închipui cum se răspândește vestea despre boala lui prin cartierul interzis locuit de membrii Biroului Politic. Nu e nevoie de atâta secretomanie,

îi spusesec soției, când aceasta îi cerea febril ministrului de Interne să păstreze discreția totală asupra vizitei medicilor, pe care să-i prezinte drept arheologi sau specialiști în petrol. Tot se va afla într-o bună zi.

Culmea e că de data aceasta nici nu-i păsa. Ba chiar, într-ascuns, o și dorea. În comparație cu altele, părea ceva normal și nu-i știrbea cu nimic din autoritate.

Era convins de ani de zile că totul, chiar și evenimentele care îl incriminau, va căpăta la un moment dat o semnificație pozitivă.

Faptul că moartea, înainte de a veni ea însăși, îi trimitea câteva semne i se părea a face parte din convenția cu ea. Se obișnuia din vreme cu tărâmul ei: cu întunericul, în primul rând, și cu despărțirea de cei apropiați.

Mormântului nu-i e teamă de mort, și nici mortului de mormânt. Această veche zicală o auzise de la maică-sa în ziua în care o văzuse lângă lada aceea ciudată, cercetându-și pentru ultima oară cele necesare pentru ultimul drum: fusta cu care avea să fie îmbrăcată, cămașa, pantofii, acoperământul de atlas și chiar voalul transparent cu care avea să i se acopere fața. Ce faci acolo, mamă? o întrebase el. De ce te obosești tu, când avem atâția oameni care ne slujesc? Atunci ea îi explicase de ce toate bătrânele din Gjirokastër se îngrijesc singure de pregătirile de înmormântare. Cu moartea trebuie să comunici direct, îi spusese. Așa, ea vine ușor în ziua sorocită și la fel de ușor te duce în locul unde se duc cu toții.

Dictatorul oftă. Simțea mai mult decât oricând nevoia unui cuvânt al mamei, de o mie de ori mai valoros decât toate mesajele transmise de membrii Biroului Politic.

Și-i imaginează, totuși, unul câte unul, în momentul aflării veștii despre boala lui. În fruntea listei, cei mai fideli,

care-și vor pune mâinile în cap, gata-gata să izbucnească în plâns împreună cu soțiile. Opriți-vă, opriți-vă, le transmise în gând. Nu e nevoie să vă lamentați așa. Și nici să exclamați „ce nenorocire!“, ca și când ar fi sfârșitul lumii. Cât despre ochii pe care ați fi gata să mi-i donați, vă mulțumesc, dar nu e nevoie... Acesta mi-e destinul și sunt gata să mă supun.

Un val de duioșie îl cuprinse dintr-odată. Gândul că se sacrifică pentru ei nu-l mai părăsea. Accepta întunericul și noaptea cu cea mai mare ușurare. Gândul îi zbură apoi la ceilalți membri ai Biroului Politic, la cei pe care nu-i avea la inimă. Cu chipuri albe, fără nici o expresie, aflau și ei vestea. Ați încremenit, da!? Nu știți ce să spuneți!?

Nu avusese niciodată motive să se îndoiască de ei, dar asta nu-i folosea la nimic. Dimpotrivă, cu cât avea mai puține suspiciuni, cu atât mai tare se enerva. Ba chiar uneori i se părea că nu se manifestau pe față și nu-i dădeau motive de îndoială tocmai ca să-și savureze mai deplin victoria. Așteptați puțin, o să vedeți voi, își zise supărat.

Valul de mânie îi aminti de un al treilea grup, pe care și-l imagina vag. Erau candidații la funcția de membru al Biroului Politic, care, din cauza așteptării îndelungate, îmbătrâniseră prematur, sau ceilalți, excluși de mult, o parte dintre ei chiar decedați. Făceau front comun cu cei condamnați, majoritatea morți și putreziți, dar care pentru el erau încă vii. Vă bucurați, da? își zise. Sigur că vă bucurați, mă pândeți de ani de zile.

Zvonul despre orbirea lui era încă proaspăt. În urmă cu două luni, când, după întoarcerea dintr-o călătorie în sud, soția îi spusese, cu acel tremur în glas pe care îl avea când vorbea despre lucruri triste, ca altă dată când se va găsi în fața unui basorelief sau placă comemorativă să evite

să mai atingă marmura cu mâna, așa cum făcuse acum cu grupul sculptural al fraților Frashëri. El îi sesizase imediat neliniștea. Vrei să spui că este un gest de orb? o întrerupsese privind-o ținută. Nu-i nevoie să mai adaugi nimic, știu ce ai plănuț impună cu ministrul de Interne și ceilalți idioți din jurul lui. Nici unul dintre voi nu știe că o asemenea atingere a monumentului sau a crucii este un vechi semn de prețuire.

Ea încercase să-i explice că nu voise decât să evite interpretările, mai ales când lucrurile se petreceau în fața camerelor TV, dar el n-a lăsat-o să continue. La urma-urmei, lasă-i să afle, spusese disprețuitor. În vreme ce în sinea lui se întrebasese: oare nu afirmaseră ani la rând că este nebun... că e... dar ce nu spusese...

Ca de fiecare dată când se enerva, nici acum nu-și putea lua gândul de la grupul infidelilor. O să-i amenințe de acum înainte cu ceea ce lor li părea a fi slăbiciunea lui, dar care în final se va dovedi a fi a lor. Îi va speria cu diagnosticul pus de francezi: operația de peste un an sau, cel mai târziu, peste doi.

Cu vederea refăcută va ieși apoi în fața lor la masa lungă de consiliu, unde ei îl vor aștepta tremurând de emoție. Uite că ne vedem din nou. Bine v-am găsit, bine v-am găsit... Văd că unii dintre voi s-au îngrășat, au întinerit. Cum se vede, absența mea v-a priit. Păi, cum să vă spun, bătrânul și stânca mor greu. Ce să vă fac, o să mă mai suportați puțin. Nu pot pleca de pe lumea asta pe picioarele mele.

Apoi se va întoarce spre ceilalți, care vor fi slabi și încercănați. Dar voi, voi ce-ați pățit? Ce-i cu ridurile astea pe care nu vi le știam? V-ați făcut griji pentru mine, știu, ca atunci când am avut atacul de cord. N-ați putut dormi,

cu siguranță. Mulțumesc... mulțumesc! Sau e vorba despre altceva? N-ați putut dormi de teamă că o să v-o ia altul înainte, v-ați încăierat pentru scaunul meu ca atunci când zăceam inconștient, iar voi tremurați pentru funcții? Vai, vai, vai.

Uite-așa o să-i terorizeze, o să-i facă una cu pământul, până vor ajunge să-și blesteme și laptele pe care l-au supt, cum se spune.

I se păru că în camera de alături se aud niște zgomote. De la o vreme avea senzația că aude voci și șoapte pe care înainte-vreme nu le auzea. I se părea ceva normal. Primul lucru pe care-l aflate citind o carte despre orbire era că, odată cu pierderea vederii, ți se ascute auzul.

V-ați bucurat prea devreme, își zise obosit, gândindu-se de data aceasta la mulțimile de oameni. De-acum o să fie mai rău. Cu ochii nu putea pătrunde peste tot, dar cu auzul era altceva.

În urmă cu două zile, ministrul de Interne îi ceruse viceprim-ministrului chinez, care conducea delegația oficială la Ziua Națională, o cantitate de microfoane de supraveghere foarte performante. Cu siguranță că, în seara asta, la recepția de la Palatul Brigăzilor, chinezul avea să dea un răspuns.

Gândul că în viața sa toate veniseră la vremea lor și în ordinea firească îi trecu calm prin minte. Multă vreme se opusese cu greu dorinței de a scrie. S-ar fi părut că destinul îi trimitea orbirea pentru a-l dezlega de povară. În beznă se conturează mai precis imaginile, iar suspiciunile capătă consistență. Căci avea o grămadă de suspiciuni în suflet. Toate comploturile acolo erau. Noaptea moho-râte în care aștepta vestea lichidării adversarilor. Mesagerii care-l anunțau despre sinucideri surprinzătoare. Apoi

sinuciderile care întârziiau. Toate acestea se amestecau în creierul lui cu întâmplări care nu avuseseră încă loc. Dar pentru el asta nu conta. Toate proveneau din același aluat. Cum dintr-un caier de lână se toarce firul, din amestecul acela puteai da materie primă trecutului, viitorului sau ambelor în același timp. Sosise momentul fericit să șteargă deosebiriile dintre ele.

Îi veni să râdă când și-i închipui căinându-i ochii. Gândiți-vă mai bine la ochii voștri mici, zise cu glas tare. Va scrie, era deja decis, despre copilăria sa și tinerețea petrecută în Franța. Și poate o dramă despre iarna lui 1960 la Moscova. Sau una despre un eveniment care nu se petrecuse încă...

O bucată de marmură cu două găuri, care-i amintea când de Vehip Chiorul, personajul pitoresc al copilăriei sale, când de Homer, îi bântuia imaginația.

Chinezul ne va da un răspuns în seara asta. Mii de microfoane noi vor fi instalate peste tot. Dacă Albaniei îi slăbiseră ochii, auzul i se ascutea formidabil. La urma urmei, era în logica lucrurilor. Albania se va întoarce la epoca primordială, atunci când domina auzul, și nu văzul.

N-aveau decât să-l ia din nou peste picior: Albania folclorică, primitivă!

Din spatele geamurilor, luminile capitalei și ornamentele de sărbătoare se vedeau difuz.

Creierul i se goli brusc. Apoi, primul gând care-i veni în perfectă consonanță cu tot ceea ce se întâmpla. Așa e, își zise și respiră adânc. Orbirea lui i se potrivea Albaniei mai mult decât orice pe lume.

Când intră în Palatul Brigăzilor, aplauzele de la început, liniștea și zumzetul de după îi aminteau că tot așa

fusesse și în urmă cu un an, cu patru și chiar cu șapte. Numai că vulpoii bătrâni ai recepțiilor și diplomației cu vechi ștate la Tirana sesizaseră umbra înșelătoare din spatele buneii dispoziției oficiale. Erau cel puțin douăzeci de oameni care știau ceva, totuși, despre orbirea lui și asta era de ajuns pentru ca lucrurile să nu fie ca mai-nainte.

Așezați la masa din mijlocul sălii, membrii Biroului Politic îl urmăreau cu privirea. Scânteierea neobișnuită, apărută în ultima lună în ochii lui, în seara aceea era insuportabilă. Ce i-or fi făcut, Doamne, se întreba fiecare dintre ei. Părea că-n jurul globilor îi implantaseră diamante.

Trebuie că medicii sosiți de departe se aflau în sală, dar nu-i cunoștea nimeni. Fericiți că masa era destul de lată și el nu putea vorbi decât cu cei din jur, membrii Biroului Politic își imaginau viitoarele ședințe, când aveau să fie judecați numai după ceea ce spuneau. Până atunci fuseseră ridiculizați legat de alegerea cămășilor și a cravatelor, în special, pe care el, cine știe de ce, le remarcă în bătaie de joc. La fel cum făcea cu costumele lor sau cu bărbieritul. Primul lucru pe care-l învăța un membru nou al Biroului Politic era că el nu-i suporta pe cei nebărbieriți sau bărbieriți de mântuială. Se rădeau la sânge înaintea fiecărei ședințe, ba chiar se mândreau cu tăieturile proaspete de pe obraz și bărbie, până într-o zi când el le-a spus că acolo nu e dispensar, ci Birou Politic.

Și totuși, asta nu era nimic în comparație cu suspiciunea din privirea lui. Exista de ani buni convingerea că descoperea trădările celor din jur numai privindu-i. În fața privirii lui nu știau ce să facă. Erau convinși că, dacă și-ar fi plecat ochii, era sinucidere curată, dar nici să-i înfrunte privirea nu era ușor. Gestul putea fi interpretat drept mândrie inutilă sau semn de aroganță, iar de aici

până la nesupunere nu era decât un pas. Nici ochelari cu lentile fumurii nu purtau, pentru că le știa toate betesugurile. Se spunea că o dată pe săptămână se închidea într-o cameră cu un medic bătrân, un vechi prieten al lui, unde stătea până noaptea târziu. Acolo, la lumina lămpii, se stricau amândoi de răs privindu-le radiografiile: maxilarele, plămânii și mai ales craniile. Ia uită-te la ficatul ăstuia, îi vezi cancerul? făcea unul. Mi se pare că a-nceput să se-nnegrească, răspundea celălalt și se puneau apoi pe răs. Ce spui, să-i pregătim groapa? întreba el. Medicul se prefăcea că nu e sigur. Să așteptăm și altă radiografie, spunea serios, pe urmă... Și începeau din nou să râdă în hohote.

Toate acestea aveau să se sfârșească de-acum. Puteau să-și pună orice cravată doreau, doar la voce trebuiau să fie mai atenți. Să o coboare, dacă era prea puternică și, din contră, să taie cu ea în carne vie atunci când se cerea duritate.

Conform obiceiului, când s-au adus primele cafele, o parte dintre invitați s-au ridicat de la mese și au început să se plimbe prin saloanele și pe holurile palatului.

De departe, viceprim-ministrul chinez îi făcu un semn ministrului de Interne.

— Am vorbit cu prim-ministrul Ciu, îi spuse apropiindu-se. Mi-a spus că-i face plăcere să se ocupe personal de asigurarea materialelor, cu atât mai mult cu cât cererea vine de la conducătorul vostru.

— Mulțumesc, răspunse ministrul. Sunt sigur că va aprecia mult preocuparea tovarășului Ciu En Lai.

Diplomații străini, care, de când începuseră zvonurile privind răcirea relațiilor albano-chineze, urmăreau cu

atenție tot ce se întâmpla la recepțiile oficiale, nu-i scăpau din ochi pe cei doi înalți demnitari.

— Prim-ministrul Ciu mi-a spus că cel dintâi transport poate fi trimis urgent cu avionul chiar săptămâna viitoare. Chinezul se apropie și mai mult și făcu un gest semnificativ cu mâna. O să vedeți personal, tovarășe ministru, ce minune a tehnicii sunt microfoanele acestea! Mândria tehnicii chineze, ha, ha, ha!

*

Câteva minute mai târziu, ministrul de Interne reuși s-o întâlnească, printre grupurile de invitați, pe soția Conducătorului.

— Solicitarea aceea va fi rezolvată, și încă foarte repede.

— Așa? făcu ea. Foarte bine, foarte bine, adăugă mecanic, cu mintea în altă parte. Ascultă, îi spuse apoi pe nume. Au mai fost zvonuri în legătură cu...

— Hm, cum să vă spun. Ceva-ceva a fost. Am mai aflat și alte două cazuri.

— Același proverb despre corbul orb?

Ministrul dădu din cap că da.

Chipul femeii, blând și plăcut, de altfel, se transformă într-o mască de gheață. Se simțea cum schimbarea îi cere multă energie.

— Cred că știi ce ai de făcut. În asemenea cazuri... nici o milă pentru nimeni...

— Firește, zise ministrul.

— Iar el nu trebuie să afle. N-avem de ce să-l supărăm.

— Firește, făcu din nou ministrul.

Atmosfera devenise din ce în ce mai animată. După ce beau din ceștile cu cafea, invitații se întorceau curioși spre masa principală.

Privirile femeii urmăriră o bucată de vreme micul grup al medicilor japonezi, ce păreau complet străini în mulțimea aceea agitată.

— Sper că știu să păstreze secretul, zise ea.

— Așa cred și eu, răspunse ministrul.

În timpul acesta, cineva din spatele lor îi urmărea cu priviri curioase pe invitații sosiți de peste mări și țări: ambasadorul francez.

DOI

Zgomotul de motor din curtea interioară făcu să vibreze geamurile. Au ajuns, își spuse el și se ridică de la masa de lucru. Își simțea picioarele amortite, iar în piept avea un tremur imperceptibil. Scara de lemn scârțâi sub pașii adjunctului. Ușor, zise, am auzit.

În curte, noii sosiți coborau din mașină.

— Arian Vogli, șeful Securității, se recomandă, întinzându-le mâna. V-am așteptat toată ziua. Bine ați venit!

Privirea i se opri pe capota mașinii, acoperită de zăpadă.

— În munți a nins, spuse unul dintre oaspeți. De-asta am întârziat.

În vreme ce lăzile erau descărcate din mașină, musafirii luară loc în salon, la o cafea. Containerele erau brumate și, pe ele, literele chinezești semănau cu niște insecte înghețate.

— Înainte de a semna actele de predare-primire, ar fi bine să facem o mică sedință, zise unul dintre nou-sosiți.

— Desigur, fu de acord Arian Vogli. Vă grăbiți?

— Din păcate, da. Trebuie ca-n seara asta să le predăm și în orașul vecin. Probabil c-o să dormim acolo.

— Sedința putem s-o facem aici, nu? întrebă șeful Securității. Să vină și ceilalți, se întoarse către adjunctul său.

Știa aproape tot ce aveau de spus ceilalți. Presiunea internă și externă asupra Albaniei creștea de la o zi la alta. Lupta de clasă trebuia întărită. Microfoanele acestea, ultimul răcnet al tehnicii, aveau să fie de azi înainte urechile vigilente ale dictaturii proletariatului. Câtă vreme vor fi în funcțiune, nimic rău nu i se poate întâmpla Albaniei. Dacă amuțesc, dracul ne ia pe toți.

— Cred că voi, între timp, ați întocmit listele, urmă celălalt. Totuși, poate că veți dori să le refaceți după ce veți auzi ce are să vă spună tovarășul inginer.

Înainte de a trece la explicațiile inginerului, cerură încă o cafea. Specialistul avea o voce blândă, aproape șoptită. El începu spunând că ceea ce se întâmpla acum era o etapă nouă în tehnica supravegherii în Albania. Microsupravegherea fusese până acum ceva extrem de rar, însemnând doar șase la sută din totalul general. De acum înainte totul avea să se schimbe. Cu alte cuvinte, dintr-o supraveghere selectivă, elegantă, cu ajutorul urechii, microsupravegherea avea să devină o practică generalizată, să fie completă, totală, ca să zicem așa.

Acest avantaj trebuie să reiasă din două principii, urmă inginerul. Că microfoanele vor fi instalate peste tot. Și că nimeni nu va fi exclus.

Înainte de a explica ce sunt „vociile”, cum le spusese la un moment dat, inginerul vorbi sumar despre calitățile lor. Spre deosebire de cele de până acum, acestea erau ultimul răcnet al tehnicii, de o mare sensibilitate, minuscule, ușor de instalat și dezinstalat, adică apte să fie „plantate” și „culese” oricând. Voi, tovarăși, știți mai bine decât mine cât am pătimit cu vechiturile celelalte, care înregistrau orice în afară de ceea ce trebuia. Și de câte ori a trebuit

să ne rupem gâtul, cățărându-ne să le punem și să le scoatem de pe lampadare.

Am depășit momentul acela, zise inginerul.

Întorcând privirea spre lăzi, începu să le prezinte spunând că microfoanele sunt de trei feluri. Permanente, cele de supraveghere clasică, ce vor continua să fie instalate în hoteluri, birouri, cafenele și alte locuri, pe care ei le știau deja foarte bine. Noutatea în acest caz este că va crește numărul locațiilor. Astfel, grație caracteristicilor lor, vor fi instalate sub băncile din parcuri, în muzee, ba chiar și în spatele reclamelor de cinema, acolo unde oamenii sunt mai vorbăreți.

A doua categorie, cea a microfoanelor temporare, le era, de asemenea, cunoscută. Dar, dacă până în prezent utilizarea lor fusese oarecum limitată din pricina dificultăților pe care le-am amintit, plasarea lor acum în telefoane, WC-uri și chiar în patul conjugal devenea mult mai facilă.

Inginerul se întoarse din nou spre lăzi, căutând-o, pare-se, cu privirea pe una dintre ele, care, exceptând hieroglifele cunoscute, avea și un semn roșu pe capac. Fără a-și ascunde un zâmbet obosit, spuse că a lăsat la urmă surpriza cea mare, cea de-a treia categorie. Microfoanele acestea erau ceva cu totul nou. S-ar fi putut spune că erau perla supravegherii contemporane, drept pentru care li se mai spunea și „prinții spionajului“.

Despre ele vorbi mult și cu pasiune.

— Cu câțiva ani în urmă, voi, și împreună cu voi și noi, am fost cu toții uimiți de microfoanele independente, acelea care funcționau cu baterie și puteau urmări subiectul, începu inginerul. Și aveam tot dreptul să ne minunăm.

Pentru vremea lor erau culmea perfecțiunii. Urmăreau victima pas cu pas ca un câine, dar, din păcate, la fel ca și câinele care e legat în lanț, erau și ele legate cu centrul de comandă. Așa încât, oricât de multă autonomie ar fi avut, venea un moment în care subiectul ieșea din raza lor de acțiune. Și asta pentru noi era catastrofal.

Inginerul zâmbi din nou. Spuse că victimele erau în general firi agitate, ca mai toți infractorii, așa că făceau ce făceau și ieșeau din raza de supraveghere. Cu „prinții“, așa ceva nu mai e posibil. Ei aveau autonomie nelimitată, n-aveau nevoie de fire și centru de comandă. Se alimentau singure de la baterie, înregistrau independent, apoi păstrau caseta minusculă într-un compartiment special. Amplasat în geanta sau în îmbrăcămintea subiectului, îl urmau peste tot, sute, mii de kilometri, până la capătul pământului dacă era nevoie.

Uite, ăștia sunt „prinții“. Duiosia cu care vorbea îi contamină pe toți. Cu minunățiile acestea va lua sfârșit epoca în care dușmanii, după ce tăceau mîlc la birou sau acasă, își făceau semn unul-altuia – „Ieșim un pic?“ Iar pe urmă, pe stradă sau în parc, începeau să verse venin împotriva statului.

Sentimentul de entuziasm le era umbrat totuși de o părere de rău, un simțământ tulbure care venea poate de la faptul că microfoanele acestea atât de mici, de neajutorate, aveau să fie lăsate singure, aproape abandonate, în haina de blană parfumată a unei femei frumoase sau într-o galerie de mină. Iar acolo aveau să culeagă mii de vorbe, să le înghesuie în caseta aceea minusculă, ca într-un sarcofag, până în momentul deschiderii.

Emoția îi amuțise. Chiar și respirația le trăda stările prin care treceau. În vreme ce inginerul vorbea, își imaginau

cum vor arăta oamenii pe care-i urau, cărora până acum le doriseră accidente sau boli, cu „prinții“ asupra lor. Unii își aminteau de femeile pe care le doriseră și despre care se spunea că ar fi frigide sau pătimașe. Alții visau să demaște comploturi, ca acela din urmă cu patru ani, și-și închipuiau ceremonii de premiere în săli ticsite din capitală.

Obosit, inginerul tăcu o bucată de vreme. Totuși, din când în când privirea îi luneca spre lada însemnată cu roșu. Celălalt, care până atunci se abținuse să vorbească, profită de ocazie și le aminti ordinele șefului Direcției Generale. Microfoanele erau costisitoare, dar în special „prinții“ trebuiau gestionati și păstrați cu atenție. La amplasarea fiecăruia trebuia întocmit un proces-verbal special. La fel și pentru retragerea lor. Omul, care părea a fi mai mare în grad nu numai prin faptul că vorbea mai puțin, dar și pentru că spunea lucruri mai importante, adăugă că numărul „prinților“ distribuiți fiecărui raion fusese stabilit de însuși Conducătorul statului.

— După cum veți vedea când o să deschideți lăzile, aveți treizeci și nouă de bucăți, ceea ce constituie un semn de mare încredere față de ținutul dumneavoastră, remarcat mereu pentru patriotism și loialitate față de stat.

Un murmur de recunoștință se auzi din mai multe piepturi.

— Ne pare rău că nu rămâneți la cină, spuse Arian Vogli. Chiar nu puteți?

— Nu, dragule, nu se poate, răspunseră cei doi unul după altul. Înțelege că suntem așteptați, chiar am și întârziat. Uite, e deja noapte.

Când sosi momentul să se deschidă lăzile, duiosia și recunoștința arătate până atunci prin vorbe și oftaturi se transferară asupra mâinilor. Acestea îi tremurau.

Așezate unul lângă altul în curiuțe îmbrăcate în catifea vișinie, microfoanele aveau ceva de bijuterie și de sarcofag în același timp.

Semnarea documentelor de predare-primire se făcu direct pe lăzile goale.

— Gata, acum trebuie să ne scuzați, zise unul dintre oaspeți. Voi o să aveți ceva treabă astă-seară.

— O, bineînțeles, răspunse Arian Vogli. O să citim din nou documentele, unul câte unul. Poate c-o să alegem și candidatul, ca să spun așa, pentru primul „prinț“, adăugă zâmbind.

— Vă dorim numai bine, fraților, ziseră cei doi, pregătindu-se să plece. Să fie într-un ceas bun!

Arian Vogli îi însoți până în curte. Pășind în urma lor, simți din nou un tremur în piept și realizează că icnetul care adineauri i se păruse că ar fi al altuia era de fapt al lui.

În vreme ce le dădea mâna, un imbold ciudat îl făcu să-l îmbrățișeze brusc pe unul din ei, pe cel care vorbise mai puțin.

Rămâi cu bine, dragule... Arian Vogli nu era sigur dacă aceste cuvinte fuseseră pronunțate într-adevăr de unul din ei sau erau rodul imaginației sale.

Se întoarse abătut în biroul în care ceilalți îl așteptau nerăbdători.

*

Târziu, la două noaptea, plecară unul după altul. Eu o să mai stau nițel, zise Arian Vogli.

Îi urmări cu privirea ieșind pe poarta principală, apoi își mută atenția asupra santinelelor din curte.

Avea pe birou o listă plină cu puncte roșii, semne de întrebare și exclamare adăugate în dreptul unor nume. Le discutaseră trei ore la rând, unul câte unul. Fiecare

dintre adjuncți venise cu propunerile lui, plus motivarea supravegherii. Se și certaseră de câteva ori, mai ales pentru microfoane. Țăranii mei sunt lăsați mereu la urmă, urlase cel care se ocupa de satele din jur. N-avem ochi decât pentru artiști și intelectuali. Uităm că țăranul are limba mai ascuțită ca toți. Și țineți minte că de la aroganța asta s-ar putea să avem parte de mari belele într-o bună zi.

Amintindu-și replicile fiecăruia, Arian Vogli râse de unul singur. Ia-le, ia-le, poate data viitoare ne aduci niște behăituri de oaie. Ce să spun, parcă gemetele curvelor olandeze de la hotel o să ne lămurească mamă-mamă... Ca să nu mai amintesc și de poponari.

Despre cel care avea să „beneficieze” de primul „prinț” discutaseră mai mult. Până la urmă îl lăsaseră tot pe el să decidă. Erau patru pe listă: regizorul de la teatru, care, înaintea spectacolului, făcuse mai multe călătorii la Tirana și se certase cu cei de la Ministerul Culturii. Un ofițer destituit, bănuiră că nu-și ține gura închisă. Un preot catolic, care, după ce ieșise din pușcărie, cu o lună în urmă, botezase un copil în B. Și doctorița de ochi de la Spitalul Central.

Își imaginează hainele de iarnă ale fiecăruia (anotimpul este foarte potrivit pentru aplicarea „prinților”, spusese oaspeții din Tirana) și mâna pricepută care fixa microfonul în căptușeala de la umeri.

Anotimpul este foarte potrivit, își repetă pentru sine cuvintele oaspeților, dar în acest oraș sunt foarte puține locuri unde oamenii își dau jos paltonul. E frig peste tot: la cinematograful, în birouri, în sălile de ședințe.

Se opri din fâțâială și se apropie de masa de lucru. Notă pe o foaie de hârtie: „Spital. Mai multe posibilități. Camerele de vizite. Mai ales la «Radiografii»”.

Cu puțină osteneală, găsești rezolvare la orice.

Își aminti din nou șirurile de „prinți“, înfășurați în catifea vișinie, ca la o ceremonie funebră. Nu degeaba îi aduseseră într-o cutie ca un sicriu. Presimțiri negre, după câte se părea.

Sigur că da, își spuse din nou. Altfel, ce rost ar avea toate astea?

Tremurul îi reveni. Parcă și mai rău ca înainte. Va avea probleme, fără doar și poate. Ură oarbă, dușmănie pe față de acolo de unde se aștepta mai puțin. Îi trecu în revistă pe toți șefii din oraș, împreună cu soțiile lor, așa cum îi vedea în tribuna principală a stadionului la Ziua Națională. Toți îl vor suspecta. Vor afla, pesemne, cele două expresii îngrozitoare: „peste tot“ și „fără excepție“.

Aveau dreptate să nu-l sufere. Să se răzbune cu prima ocazie. Sigur că n-avea cum să se întâmple altfel. Și totuși, simțea că tremurul acela cumplit nu-i venea de la ei. Era un altfel de tremur. Avea să coboare în hăurile sufletului omenesc. Acolo unde e frig și beznă. Unde va auzi cele de neauzit: scandaluri, minciuni, gemete de dragoste, rugăciuni secrete cu nume de sfinți, interzise de mult.

Încercă să nu se mai gândească la astea. Câteva clipe chiar reuși. Apoi, din neant, apăru un nume: Edlira. Crezuse că a scăpat de amintirea ei. Dar uite că toamna aceasta venise odată cu noile microfoane și totul se dăduse peste cap. Gândul că ar fi putut-o asculta îl chinuia de ceva vreme. Și poate că motivul adevărat pentru care rămăsese singur în birou fusese chiar ea.

Era fericită, se pare, în primele săptămâni de căsnicie. Și nici prin cap nu-i trecea că el nu renunțase la ea. Așa cum o amenințase la ultima lor întâlnire: n-am să renunț

la tine, să știi. Chiar așa? îl luase ea în derâdere. Chiar așa de tare te crezi? Greșești.

Iar el, deși avea o funcție mare în organizația de tineret, se simțise neputincios. Era în timpul campaniei împotriva degenerării cadrelor de partid. Sloganul „Degenerarea morală este antecamera degenerării politice“ era afișat pe toți pereții. Poveștile de dragoste erau incriminate ca niște infracțiuni grave. Gurile rele spuneau că această campanie era provocată de starea hormonală a membrilor Biroului Politic, în principal a dictatorului. Orice referire la sex era interpretată ca o sfidare, ba chiar ca o crimă împotriva lui. Abstenența era refrenul zilei. O nouă calitate, afirmată pentru prima oară cu mândrie în lume, făcea furori printre cadrele de partid: impotența sexuală.

Simțise cât de umilitoare fusese discuția aceea. Ar fi făcut orice ca să se răzbune pentru ultima lor întâlnire. Dar ea nu-i dăduse nici o ocazie.

Și uite că acum sosise vremea să-și pună în aplicare vechea amenințare. Va fi în preajma ei când se va aștepta mai puțin. În momentele sfinte când se va crede la adăpostul căminului conjugal. Să vadă și el dacă este într-adevăr fericită, așa cum pretindea.

Nu era vorba aici despre ură. Și nici despre răzbunare. Simțea, în schimb, o amărăciune pe care nu și-o putea scoate din suflet.

Muzica din seara aceea de sâmbătă, din urmă cu cinci ani, de pe platoul înconjurat de corturile voluntarilor din agricultură, nu-i mai ieșea din cap. În acordurile ei dansaseră îmbrățișați, apoi se sărutaseră în semiobscuritate, ea, studentă în primul an la Facultatea de Studii Economice, cu părul mirosindu-i a săpun parfumat, el, prim-secretar al tineretului din Universitate, sosit în control de

la Tirana, cu cămașa lui albastră, admirată de majoritatea studentelor, bronzăți amândoi, modele de tineri fericiți produși de societatea socialistă. Și o săptămână după aceea, la o altă serată de sâmbătă, în acordurile aceleiași muzici, ce se auzea de data aceasta departe, ea, după ce-i șoptise „sunt virgină“, aprinsă de o picătură de vin, îi cedase cu multă ușurință, în poiană.

Arian Vogli încercă să-și renege oftatul. Totuși, expirația aceea profundă nu era altceva decât un oftat.

Când apăruse prima fisură în relația lor? El, expertul care descoperea misterele altora, evita mereu să-și pună această întrebare. Dacă nu s-ar fi întâmplat înainte de numirea sa ca șef al Securității din B., ar fi putut da vina pe această promovare.

Pentru toți apropiații lui această numire fusese o surpriză. Privirile tuturor trădau aceeași nedumerire: adică... tu... chiar înainte... ai lucrat acolo?

Adevărul e că nu colaborase niciodată cu *ei*, drept pentru care numirea aceea îl nedumerise și pe el la început. Ce treabă avea cu munca de la Interne? Absolvent de limbă și literatură, fără nici o experiență... Dar foarte curând, la o ședință a Comitetului Central cu cadrele tinere de partid care aveau să fie angajate la Securitate, totul se clarificase. Partidul, Conducătorul însuși se gândiseră să împrășteze poliția secretă cu sânge tânăr, s-o aducă în pas cu vremea. Ea rămânea arma cea mai dragă Partidului. Iar o armă, ca să fie utilă, trebuie modernizată.

La Ministerul de Interne, „ilirii“ fuseseră primiți cu răceală. Li se spunea așa pentru că majoritatea avea nume ilire: Gent, Altin, Arian, nume care reveniseră în modă și le înlocuiau pe cele ale bătrânilor vulpoi din ministere: Sefedin, Kocio sau Zylo. Nu-i deosebeau doar studiile și

limbile străine cunoscute, franceza și engleza (bătrânii știau ceva rusă și, ceva mai rar, sârbo-croată și greacă, învățate în misiunile avute acolo), ori felul cum se îmbrăcau, ci și noul suflu pe care-l aduceau în muncă.

În primele șase luni, activitatea în minister fusese mai grea decât se așteptase. Ceva nu mergea în „colaborarea dintre generații” și, în ziua în care a primit numirea în B., respirase ușurat. Al doilea gând al său a fost: acolo se află Edlira. Fusese un gând liniștit, ca atunci când renunți să mai cauți un obiect de preț pierdut.

Își imaginează ziua în care avea să-i spună adjunctului său: „Pune un microfon în apartamentul inginerului Gjikondi. În patul conjugal... Se spune că soției lui... în timpul... îi scapă secrete importante”.

Bănuiește că pe chip i se ivise un zâmbet amar. Unul dintre acelea pe care le simți doar tu, în vreme ce celălalt, cel din fața ta, nu numai că nu-l observă, dar crede că este vorba despre altceva. Era convins că nu va da niciodată un asemenea ordin. Și totuși, asta nu-l împiedica să-l rumege îndelung, așa cum faci când vrei să te răzbuni pe cineva, dar nu poți.

Te crezi atât de puternic?

Răceala din ochii ei îi dezvăluia o frumusețe străină.

Da, Edlira, își spusese. Și totuși, nu credea nici el. Va fi într-adevăr puternic atunci când va coborî în infern, acolo unde totul e altfel. Chipurile, sunetele, chiar și cuvintele se pronunță diferit acolo. Ca un demon va intra în întu-necimile acelea.

Tremurul de groază venit cine știe de unde, poate dintr-o zonă necunoscută a sufletului, îl cuprinse din nou.

TREI

Când ieși în stradă, lumina crudă a zilei îi răni ochii. Cerul, ca eliberat după încetarea ninsorilor, se limpezise ici-colo și lăsa să se vadă fâșii de un albastru viu.

Edlira simți pe păr o atingere ușoară ca un fulg de zăpadă. Ridică privirea, dar pe partea unde se afla nu erau nici pomi, nici streșini din care să cadă picături de apă. Probabil că o pasăre a atins vreo creangă în zbor, își zise ea.

Era târziu și totuși, trecând prin fața teatrului, se opri dinaintea panoului publicitar. Nici o veste despre *Pescărușul*. Spectacolul cu *Eroina munților* era programat în fiecare seară. Cu o zi înainte, la familia Vorps, după cină, cineva deschisese discuția despre piesa lui Cehov. Cei mai mulți credeau că va fi interzisă. Gazdele, dimpotrivă, erau mai optimiste. Ba chiar, însoțindu-i la plecare și văzând cum ninge, femeia îi spusese Edlirei: zăpada asta e semn bun. Orice mesaj venit din cer e de bun augur.

Văzu un alt trecător oprindu-se în fața afișelor. Omul nu vedea bine și-și apropiase fruntea de panou. Vru să-i spună: toată săptămâna e *Eroina munților*, apoi își aminti că-l văzuse de curând în biroul ei. Era un preot catolic, abia scăpat din pușcărie.

Cu siguranță că e supravegheat, își spuse ea și trecu mai departe.

Apropiindu-se de clădirea întreprinderii comunale, grăbi și mai mult pasul.

— Bună dimineața, am întârziat? îl întrebă pe portar. El scoase capul din gheretă.

— Ați întârziat, sigur că da... Cred că v-ați distrat grozav aseară...

Ea urcă treptele în goană, înainte ca el să-i vadă grimasa nemulțumită. În clădire mirosea a fum de cărbune.

— Bună dimineața, zise zâmbitoare și trase ușa în urma ei.

Colegul ei de birou, Skender, era la fereastră și vorbea cu Nikolla, un funcționar de vârsta lor din biroul alăturat.

— Am întârziat puțin, se scuză ea.

— Explicabil, îi răspunse Skender. Și chiar aș putea spune că după numai trei săptămâni de căsnicie ai stabilit un adevărat record... al... cum să-i spun... al venitului devreme la birou.

— Te iei și tu de mine? spuse ea, deschizând sertarul cu zgomot. Scuze, nu din cauza ta, adăugă scoțând din sertar câteva dosare. Dar, să-ți spun drept, mi se-ntâmplă ceva ciudat. Nu pot să trec pe coridor, că oamenii mă privesc cu subînțeles, de parcă ar fi cine știe ce să fii proaspăt căsătorit. Astăzi, chiar și portarul s-a simțit dator să bată apropouri pe tema asta.

— Nu-l lua în serios, zise Skender. În întreprinderea asta e plictiseală peste tot, dar pentru portar plictiseala e dublă. De asta, când treci pe lângă el i se pare că vede cine știe ce vedetă italiană de televiziune.

Edlira încercă să zâmbească.

— Înțeleg. E clar că poți glumi cu orice, dar când e prea mult, e prea mult. Aproape că-mi vine să mă ridic la prima ședință și să spun: sunt proaspăt căsătorită și fac

dragoste cu soțul meu în fiecare noapte. Asta am făcut și aseară. Vă e clar?

Cei doi o priviră cu bunăvoință.

— Uite că am aflat un secret, zise Skender râzând. Și sigur că e clar.

Edlira simți că se înroșește la față.

— Păi eu o să plec, zise Nikolla. Din prag îi făcu cu ochiul, cum îi făcea ori de câte ori o vedea îmbufnată. Nu te enerva, puștoaico.

Skender rămăsese la fereastră.

— Scuză-mă, Skender, începu ea. Îmi pare rău pentru Nikolla. Voi știți cât țin eu la amândoi, dar deja e prea mult.

— Nici o problemă, nu ți-o luăm în nume de rău. De fapt, vorbeam despre lucruri mai puțin vesele.

Ea îl privi cu atenție.

— Tu ți-ai făcut radiografia? Cum a ieșit?

El dădu din cap că „da” și adăugă „nu rău”.

— Te rog încă o dată să mă scuzi. Sunt foarte nervoasă azi. Și nu din cauza bârfelor, ci pentru altceva. Aseară, la cină, am aflat cu totul întâmplător că în oraș a ajuns ceva...

— Ce? întrebă el. Într-un oraș pot ajunge multe.

— Știu. Nu sunt atât de naivă să mă-ngrijorez din nimic. Dar din ceea ce am auzit se înțelegea că e vorba despre ceva rău, ceva foarte rău.

— E vorba despre cineva sau despre ceva? Un ordin de sus, de exemplu?

— N-am auzit bine. Doar că e ceva rău de tot.

— Majoritatea lucrurilor care ajung aici așa sunt, cu puține excepții.

Edlira aprobă din cap.

— Nu știu ce să spun...

Încercă să se concentreze asupra dosarului din fața ei, dar îi fu imposibil. Cerceta cu coada ochiului chipul celuilalt. Raza de lumină care-i venea din spate îi lumina părul blond, aproape transparent. Îi aprecia într-adevăr pe amândoi, ba chiar le căuta prietenia încă de pe băncile liceului. Cu Skender fusese colegă la Universitate, apoi în aceeași direcție din minister, până când fuseseră repartizați împreună în B.

— Shpend trebuie să se întoarcă azi de la Tirana, zise Skender. Ajunge pe la prânz.

— A, da.

— Poate o să vină cu ceva noutăți. Ai aflat ultimele schimbări?

— Ceva-ceva, aseară... zise Edlira. Țârâitul telefonului o întrerupse. Mă cheamă la direcție.

După ce ieși, Skender scoase din sertar o radiografie și o privi în lumină. Un zâmbet strâmb i se ivi pe chip.

*

Shpend Guraziu se întoarse într-adevăr la amiază. Avea o expresie îngrijorată. A văzut, cu siguranță, afișele din fața teatrului, își spuse Skender.

Ca și când i-ar fi ghicit gândul, înainte de a-și dezbrăca paltonul, celălalt scoase din buzunar o cheie.

— Mulțumesc, îi spuse, întinzându-i-o. Nu cred c-o să mai am nevoie.

— Poți s-o păstrezi, oricum.

— Nu, ridică celălalt glasul. Am văzut afișele de la teatru.

— Știu.

Shpend își cuprinse fruntea cu palmele.

— Nimic, zise, ca și când ar fi vorbit singur. Pustiu.

— Și totuși...

— Nu, îl întrerupse Shpend. Dacă drama va fi interzisă, ea n-o să vină cu mine... Înțelegi, Skender, nu e vorba doar despre relația noastră. Hm, dacă poți numi relație câteva săruturi în scara blocului. Nu, nu e numai asta... Pentru Suzana, interzicerea spectacolului este egală cu sfârșitul lumii.

— Totuși, din câte știu eu, ar mai fi o speranță.

Shpend Guraziu negă din cap.

— Din ce am văzut eu la Tirana, nu mai e nici una.

— Chiar așa? Nu mi-ai spus încă nimic.

— Iartă-mă, Skender, dar n-am nici un chef să povestesc. O să vorbim mai târziu.

Cheia, pe care până atunci o ținuse în mână, o puse pe biroul celuiilalt.

— Câte nu mi-am imaginat despre întâlnirea cu ea la tine în apartament, zise cu glas înăbușit. O, Doamne, câte nu mi-am imaginat! Totul avea să fie altfel, la fel ca-n anii studenției. Tu știi ce flușturistic și sentimental sunt eu...

— Nu, Shpend, cum poți spune așa ceva?

— Mă mir și eu de mine uneori. Nu-mi place, dar nici nu pot schimba nimic.

— Te înțeleg foarte bine.

— Nu cred. Nimeni nu poate înțelege chestia asta... nu știu cum să-i spun... vis poate... poate nebunie...

Înainte de a începe să-i povestească, probabil pentru a mia oară, întreaga istorie, îl fixă insistent cu privirea.

Skender știa tot, începând cu după-amiaza aceea târzie, când Shpend Guraziu, care se afla la teatru pentru o revizie a instalației electrice, asistase cu totul întâmplător la una dintre repetițiile dramei. De când își încrucișaseră pentru prima oară privirile au știut că totul o va lua la

vale, mai cu seamă după primele cuvinte schimbate în pauză, la o cafea. Apoi cuvintele ei: „O să mă conduceți?“, și pălăria pe care o purta când plecaseră. O pălărie din secolul trecut, sub care gâtul femeii, cu zuluflii de păr auriu, îi părea tot mai ispitor. Fusesse foarte prietenoasă, deși părea cu gândul aiurea, chiar și atunci când, ajunși în scara blocului, el îi luase timid capul în mâini s-o sărute. Iar ea, nu numai că l-a lăsat, dar i-a și întors sărutul, cu pasiune, încolăcindu-și brațele în jurul cefei lui. Nu-mi venea să cred, Skender, pricepi? Aș fi vrut să-i spun: Știi că sunt inginerul Shpend Guraziu, de la primărie? Așa aș fi vrut să-i spun, și totuși îmi era teamă s-o scot din starea aceea ciudată, de somnambul. Ne mai întâlnim? am întrebat-o, iar ea, la fel de abulică, mi-a răspuns: Da, desigur. Mi-a spus chiar și când ar fi fost mai bine, între patru și șase după-amiază, înainte de repetiții. Ne-am sărutat din nou și mie tot nu-mi venea să cred. Ca și când aș fi ținut curcubeul în brațe. Iar premonițiile nu m-au înșelat.

La fel ca și curcubeul, ea s-a volatilizat două zile mai târziu, chiar atunci când el avea în buzunar cheia de la apartamentul unde urmau să se întâlnească între patru și șase. Un ordin sosit de la Ministerul Culturii anulasă spectacolul. Complet debusolată, cu ochii roșii de plâns, ea îl privise aproape cu dușmănie, iar el se simțise ca acela care vrea să se distreze în mijlocul doliului...

Am înțeles-o și n-am mai căutat-o, nici măcar la telefon. Trec doar zilnic prin fața reclamelor de la teatru. Și nu văd decât pustiu.

Îi spusese de mult toate acestea, dar de fiecare dată se simțea ușurat când povestea. Își scoase în cele din urmă fularul și rămase așa, cu fruntea sprijinită în palme.

— Scuză-mă că te plictisesc cu problemele mele. Tu ce mai faci? Ți-ai luat radiografia? Cum e?

— Nu-i rău, răspunse Skender. O să mai fac una.

— Edlira unde e?

— Au chemat-o la direcție. Se lucrează la planul pentru anul viitor.

— M-ai întrebat ce se mai aude pe la Tirana. Hm, nu e bine. Se spune că au sosit din China microfoane de supraveghere noi, „vocile”, cum li se spune acum.

— Așa? Ele mai lipseau. Totuși, asta nu-i o noutate.

— Eu cred altceva, zise Shpendi. Am fost obișnuiți cu vechile microfoane, alea la care se lucra patru ore pentru a fi instalate și două pentru a fi scoase, până afla toată întreprinderea. Acum e altceva. Ultimul cuvânt al tehnicii.

— Mi se pare că Edlira știa ceva, dar a ezitat să-mi spună, zise Skender. Azi era foarte nervoasă. Ceea ce m-a mirat a fost cât de repede s-a răspândit zvonul.

Shpend Guraziu îl privi o clipă mirat. Părea că se adună cu greu.

— Zvonul? Și mie mi s-a părut. Poate că au vrut ei să se afle. Să ne fie frică să vorbim.

— Ai dreptate. La urma urmei, asta și urmăresc: să ne închidă gura.

Shpend Guraziu murmură ceva printre dinți.

— Frică blestemată. Cât o să mai întindă coarda?

— Până ne vor distruge pe toți.

Deschise sertarul și scoase de acolo câteva radiografii. Apoi le potrivi în lumină și începu să le cerceteze.

— Skender, îl întreabă în șoaptă Shpend Guraziu. Scuză-mă că te-am pisat cu problemele mele... Mi-ai spus că ți-au ieșit bine.

— Îhâm, făcu celălalt, fără să-și ia ochii de pe foile de celuloid, ca și când n-ar fi auzit cuvintele colegului.

Cine ți-a zis că mi-au ieșit prost? urmă ca și când ar fi vorbit singur.

— Nu-i nevoie să-mi spună cineva. Se vede că ești stresat.

— Deloc, răspunse Skender. Deloc, Shpend. Le analizez așa, din când în când, dar dintr-un motiv care ți s-ar părea ciudat. Ba chiar absurd... E metoda mea de a-mi învinge teama.

Pe chipul lui Shpend Guraziu se instalase zâmbetul acela neutru prin care oamenii își arată nedumerirea.

— Nu te înțeleg, zise într-un târziu.

Skender îi făcu semn să se apropie.

— Vino mai aproape și o să înțelegi... Vezi craniul meu? Dinții, orbitele ochilor, totul învăluit într-o umbră de moarte... Poate să ți se pară o nebunie, dar imaginea asta îmi dă mai mult curaj decât orice comentariu sau știre de la BBC.

Shpend Guraziu clătină din cap neîncrezător.

— Bați câmpii, zise.

Skender îi flutură pe sub nas foaia de celuloid.

— Asta mă face ca secretarul nostru de partid, microfoanele sau „vocile“, cum le-o fi spunând, congresul al optulea sau al nouălea al partidului, chiar și Securitatea să-mi pară mai jalnice decât o sperietoare de ciori.

— Ești tare ciudat.

În momentul acela apăru Edlira, care îl salută pe Shpend, căută o vreme printr-un sertar, găsi ceea ce căuta și ieși aproape în fugă din birou.

— Ești chiar ciudat, zise Shpend din nou.

Privirea celuiilalt părea să-i trădeze intenția de a se destăinui. Hai, spune, îl îndemnă în gând Shpend Guraziu. Dar celălalt ezita. Apoi privi din nou radiografia, ca și când i-ar fi cerut încuviințarea, după care începu să vorbească.

Ceea ce spunea era, într-adevăr, uluitor. Shpend Guraziu a trebuit să se concentreze din toate puterile pentru a-l putea urmări. Celălalt îi aminti despre o discuție mai veche pe care o avuseseră despre diferența dintre cele două feluri de frică: frica de stat și cea veche, primordială, de fantasmе, de infern și de moarte. Căzuseră amândoi de acord că cea mai cumplită este frica de teroarea statului. Shpend Guraziu chiar spusese: Ni s-a făcut dor de frica cea veche și blândă, a copilăriei, când tremurai cu gândul la vrăjitoare și la strigoi. Iar Skender adăugase că revenirea acestui tip de teamă ar fi poate utilă, pentru că, din confruntarea celor două, cea veche și cea nouă, vor ieși amândouă slăbite. Acesta e și motivul pentru care statul vrea să preîntâmpine apariția vechilor spaime. Nu-i auzi cum strigă la fiecare ședință: misticism, prejudecăți?

Skender îi aminti aproape tot ce discutaseră atunci, dar Shpend Guraziu tot nu înțelegea unde voia să ajungă celălalt. Se exprima destul de ezitant, apoi ezitarea aceea i se transferă în ochi, iar privirea îi deveni insuportabilă. Concentrarea îi făcuse pe amândoi să asude.

— Shpend, zise Skender, privind din nou spre radiografia de pe birou, aș vrea să-ți destăinui ceva... Tu știi că eu te apreciez, cu atât mai mult acum, când ești îndrăgostit, adică atins de aripa îngerului, ca să spun așa... Mi-ai pomenit ceva mai înainte de vremurile vechi... Și de nostalgia pentru spaimele copilăriei... Există o posibilitate să vii acolo unde noi ne întâlnim cu ele... unde ele... ca să spun așa... ne vindecă de...

Pe măsură ce vorbea, exprimarea îi era tot mai confuză, iar Shpend, deși n-ar fi vrut să-l întrerupă, îi spuse:

— Nu înțeleg ce spui.

Skender îl privi din nou în ochi, lung și dureros.

— Îți încredințez, cum ți-am mai spus, un secret. Noi, un mic grup de prieteni, ne adunăm de două, trei ori pe an pentru niște ședințe de spiritism.

Surprinderea lui Shpend Guraziu fu mai mare decât își imaginase.

— Ședințe de spiritism... E posibil să se întâmple așa ceva aici?

Skender aprobă din cap, cu un amestec de bucurie și tristețe în același timp. E posibil, frățioare, e posibil, păreau să spună ochii lui.

— Ședințe de spiritism în plină dictatură a proletariatului!? Vocea lui Shpend era calmă, ca și când ar fi vorbit singur. Este aproape incredibil. Ireal. Pot să vin și eu cu voi?

— Cred că ceilalți nu se vor împotrivi, zise Skender. Și nu peste mult timp. Poate la sfârșitul săptămânii ăsteia.

— Și e cu medium, cu tot tacâmul?

— Cu medium, cu tot ce trebuie, răspunse celălalt.

Shpend Guraziu fu tentat să se arunce în genunchi.

Celălalt, ostenit, privea pe fereastră jocul norilor de pe cer. În urmă cu doi ani, într-o zi ca aceasta, trăise aceeași stare când Nikolla, împreună cu care mersese la bancă pentru o problemă de serviciu, îi șoptise: Îl vezi pe omul acela cu costum negru, de la fereastră? E un medium.

Nu întrebase în ce împrejurări aflate Nikolla lucrul acela. Simțise, în schimb, o dorință uriașă să-l cunoască pe cel de la fereastră, pe medium.

Nici Nikolla nu-l cunoștea mai bine, doar se salutau, drept pentru care își bătuseră capul zile întregi după aceea ca să se împrietenească cu el. În cele din urmă, niște reparații la instalația de încălzire și o intervenție pentru ca flica mediumului să primească dreptul la studii îi apropiaseră

destul, până ce, la aniversarea zilei de naștere a lui Nikolla, Skender îi șoptise: Domnule Veniamin. Omul îl privise cu un soi de mirare ce putea fi interpretată și drept ironie. Mi-ați spus „Domnule Veniamin“ sau m-au înșelat urechile? Skender își atinse tâmpla dreaptă cu mâna. Nu cumva credeți că mie mi-a fost ușor să pronunț acest cuvânt vechi, îngropat de mult, „domn“? Nu vă înțeleg, spusese celălalt cu răceală. Nu sunt un provocator, aproape că gemuse Skender. Dacă ați ști cât de mult vă apreciem noi... Chipul celui alt era din ce în ce mai posomorât. Cine sunteți dumneavoastră și de ce mă apreciați așa de mult? Eu nu sunt decât un funcționar de bancă.

Se aflau într-un colț de apartament, în jurul lor era gălăgia petrecerii, ceea ce-i făcea să treacă neobservați. Sunteți cineva foarte, foarte important pentru noi, continuase Skender. V-am apelat cu cuvântul „domnule“, deși ați merita mult mai mult... Pentru noi sunteți mai mult decât atât... Ah, acum înțeleg, îl întrerupsese celălalt. Dumneavoastră, dacă am înțeles bine, ați aflat că eu...

Până după miezul nopții, izolați de ceilalți, cei doi au continuat discuția, care pentru un individ neavizat ar fi părut mai mult o bâiguială fără cap și coadă. Skender îi spunea că, fiind medium, comunicând adică cu spiritele aici, în pustietatea aceasta, devenea mesagerul unei lumi înalte, superioare. Era omul ce ar fi putut să le readucă vechiul și blândul sentiment al fricii. Iar ei se îndreptau spre el ca spre un salvator trimis de cer. Vă rugăm, nu ne respingeți, îl implora fără încetare. Ajutați-ne să ne eliberăm de teroare. Reînnodați legătura cu cerul. Nu ne abandonați, domnule Veniamin.

Celălalt îi amintea cât de primejdioase sunt toate acestea, nu numai pentru el, dar și pentru ei. Un medium

poate dezlega enigme ascunse cu grijă de stat. I'olosisse cuvântul „enigme“ în locul cuvântului „crime“ pentru că el, deși medium, nu era insensibil la teroarea de stat, pe care, la fel ca ei, încerca s-o combată. Ar fi putut, așadar, descoperi involuntar grozăvii de care n-ar fi trebuit să știe nimeni.

Noi acceptăm sacrificiul acesta, spusese Skender, ridicând mâna spre cer, ca pentru a-l lua ca martor.

După ce dăduse peste cap încă un păhărel de coniac, cu o voce blândă, mult diferită de cea dinainte, bărbatul îi povestise lui Skender cum într-o zi, încercând să afle secretul morții unei persoane dragi, își descoperise aptitudinile de medium. Reușise, așadar, să intre în legătură cu spiritul acesteia și aflate unele lucruri pe care avea să le ducă cu el în mormânt...

Vocea lui Shpend Guraziu îl aduse cu picioarele pe pământ.

— Firește, spuse ca trezit din somn. Dar știi că trebuie cerut acordul celorlalți și în primul rând al lui, al mediumului.

— Înțeleg, zise Shpend.

Intră Edlira cu teancul de dosare sub braț. Era roșie la față.

— Nu cumva s-au luat din nou de tine? o întreabă Skender.

Ea ridică din umeri, ca și când ar fi spus: Ce să fac?

PATRU

Negru la față de supărare, Arian Vogli le asculta rapoartele. Fuseseră „plantate” până acum unsprezece microfoane noi. Le înlocuiseră complet pe cele vechi de la hotelul Turism, de la „vila de protocol” și de la cafeneaua frecventată de artiști.

— Astea le știu, își întrerupse adjunctul. Ați muncit al naibii la „vila de protocol”, în care n-a mai călcat nimeni de trei luni. Și la hotel, unde toți salariații sunt ai noștri. Ca să nu mai spun de cafeneaua artiștilor, în care de la două noaptea la șase dimineața n-ați fost decât voi. Muncă, nu glumă.

— Nu spun că ar fi fost cine știe ce, zise adjunctul. Dar nici floare la ureche n-a fost. Și-n afară de asta, n-am decis împreună că vom începe cu lucrările mai ușoare, ca să se obișnuiască și oamenii? Ca să nu mai spun că la „vila de protocol” n-a fost așa de comod. Știți că am avut două nopți acolo o delegație din Canada.

— Și?

— Operațiunea a decurs extraordinar. Chiar dacă n-a rezultat nimic.

— Numai laude și mulțumiri?

Celălalt dădu afirmativ din cap.

— Dumneavoastră înțelegeți... sunt prietenii noștri marxiști-leniniști.

— Asta ne mai trebuia acum. Să înregistrăm laude.

Se strâmbă de parcă ar fi auzit cele mai mari tâmpenii. Era ca și cum ai fi cântat la înmormântare și ai fi jelit la nuntă.

— Altceva, spuse.

Unul dintre subalterni relatează despre montarea „vociilor” în patru apartamente. Au fost probleme doar în ultimul, unde tehnicienii erau să fie descoperiți de proprietară, care s-a întors mai repede de la serviciu. Dar, conform instrucțiunilor, s-au dat drept niște infractori mărunți și au reușit să scape cu fuga. La panoul de la teatru au plasat, pentru prima oară, un microfon. Iar recolta era, încă de pe acum, mai bună decât se așteptaseră. Știuseră dinainte că, mai ales în fața afișelor, pe oameni îi ia gura pe dinainte.

Arian Vogli îi asculta oarecum absent. Din comunicarea primită cu o zi înainte de la Direcția Generală știa că șefii nu vor fi mulțumiți cu asemenea mărunțișuri. Era nevoie de ceva mai consistent.

— Am avut și o problemă neprevăzută, zise primul lui adjunct, Naum. Agenții noștri de teren, „urechiștii”, au început să fie nemulțumiți. Se simt jigniți, chiar marginalizați. Și cred că răspândirea atât de rapidă în oraș a zvonului despre „voci” este opera lor. Ei au fost primii care au mâncat... cum să spun... despre asta.

— Sunt niște neciopliți, interveni ofițerul care-i avea în subordine. I-am convocat pe câțiva să le explic că n-au nici un motiv să urască dispozitivele astea, că ajutorul lor va fi la fel de prețios etc. etc., dar știți cât de greu este să cazi la pace cu ei.

— Din câte știu eu, e o problemă care s-a ivit peste tot, observă Arian Vogli, așa încât sunt sigur că Direcția

va găsi o rezolvare pentru asta. Să ne întoarcem însă la oile noastre. Centrul este nemulțumit de încetineala cu care se lucrează. N-am auzit nimic despre „prinți”. Centrul vrea cu predilecție vești despre ei, zise și se întoarce către adjunct.

— Până acum, nimic, răspunse acesta. Nici măcar preotului Nik Prela, cu care am stabilit să începem, n-am reușit să i-l plantăm.

— Asta e ceva exasperant, zise șeful. În ritmul ăsta ne trebuie șase luni, dacă nu mai mult, să punem în funcțiune măcar jumătate din ele. Iar Centrul ne cere ca în sezonul ăsta să funcționeze toate. Știți foarte bine că iarna e anotimpul lor.

Încetul cu încetul, ca și la celelalte ședințe, fură acaparați de problema „prinților”. Analizaseră totul punct cu punct și încă nu ajunseseră la o soluție. „Prinții” se dovedeau a fi năzuroși. Nu degeaba li se spunea așa. Mi-ar fi mai ușor să pun o sută de „voci” obișnuite, decât un „prinț”, spusese ofițerul însărcinat cu montarea lor. Stai, stai puțin, îl întrerupseseră ceilalți. Nu ne subaprecia „vocile”. De multe ori ne scot și ele din impas.

Dar mai târziu, când voiseră să găsească o rezolvare, exclamaseră în cor: Ai dreptate, pe cuvânt, e o treabă al naibii de grea.

Oricât de riscantă părea instalarea „vocilor” chiar sub nasul locatarilor, de către tehnicienii îmbrăcați în coșari sau instalatori, ea părea un joc de copii față de plasarea „prinților”. Repetau întruna principiul de bază: ca să-și îndeplinească misiunea și să urmărească victima pas cu pas, „prinții” trebuiau plantați pe trupul acesteia. Și, dacă acest lucru părea imposibil (se spunea că germanii reușiseră să le introducă în plombele dentare), singura posi-

bilitate rămâneau hainele victimei, în special căptușeala de la umeri și piept. Pentru asta era nevoie de timp să descoși căptușeala și apoi s-o coși la loc. Aici mai era o problemă: cu cât era mai bine plasat, cu atât mai greu era de scos două săptămâni mai târziu. Trebuia fie ca tehnicienii să urmeze un curs de croitorie, fie să meargă împreună cu un croitor „de-al casei“. Altfel, exista pericolul ca paltonul sau cojocul să arate ca sfâșiate de câini și victima să-și dea seama.

Toate acestea nu se puteau face decât în absența stăpânului hainei.

Posibilitatea ca dispozitivul să fie amplasat când victima dormea era exclusă din start. Apartamentele erau mici, iar hainele se aflau de obicei foarte aproape de cel în cauză. Cât despre cealaltă posibilitate, ca haina să fie atârnată în cuier, iar victima să nu fie acasă, era ca și când ai fi făcut gaură în apă. Dacă omul ieșea din casă fără palton însemna că afară e cald, iar să lași microfonul în haină în așteptarea următorului anotimp rece însemna ca la „recoltare“ acesta să fie doar un obiect inutil, cu bateria epuizată de mult.

Căzură de acord că singura posibilitate rămânea cea în care subiectul își lepăda temporar haina de pe el. Analiză apoi toate situațiile: consultațiile medicale la spital sau policlinică, instituțiile unde victima putea fi convocată sub diferite pretexte, restaurantele, adunările solemne, teatrul, concertele și chiar baia publică.

— Toate acestea le-am analizat și data trecută, zise Arian Vogli cu oboseală în glas. La fel ca și ultimele posibilități care ne rămân: restaurantele, teatrul, concertele. Piedica principală aici este frigul din săli. La restaurant, nimeni nu-și lasă paltonul la garderobă, iar la teatru, unde

jumătate dintre replici nu se aud din cauza strănăturilor, nici atât. Așadar, ce e de făcut?

Luară din nou cuvântul unul după altul dar, cu cât se chinuiau mai mult să găsească o rezolvare, cu atât mai des se întorceau la soluțiile discutate deja.

— Și totuși, ce ne rămâne de făcut? zise Arian Vogli pentru a doua oară. Să stăm cu mâinile încrucișate?

Rămase câteva clipe cu fruntea sprijinită în palmă. Avea ochii roșii de nesomn.

— Știți bine că nu pot admite așa ceva. M-am gândit o groază și am ajuns la concluzia că singura posibilitate reală rămâne teatrul. Știu ce o să-mi spuneți, că-n sală e frig etc. etc. Eu vă sfătuiesc să nu vă grăbiți. Înainte de a mă referi la asta, o să vă amintesc altceva. Dintre toate variantele discutate, teatrul e cea mai fezabilă pentru amplasarea „prinților“. În primul rând, pentru că se știe cât va dura spectacolul, așa că poți lucra în liniște la descoaserea și coaserea la loc a paltoanelor, ba chiar îți rămâne timp destul să repari vreo cusătură greșită. Doi, și asta e foarte important, victimele noastre merg de obicei la teatru. Știți la fel de bine ca și mine ce nemulțumiți sunt când stagiunea se deschide cu întârziere și ce aglomerație e la premiere, unde, cred ei, pot descifra încotro se îndreaptă politica oficială.

Șeful se întrerupse și-i privi pe toți pe rând, cu zâmbetul acela pe care ei i-l admirau și care ascundea o întrebare sau o viitoare surpriză.

— Acum o să-mi spuneți iar că vă caut nod în papură... Dar frigul din sală, dar strănăturile, cu astea ce facem? Păi nu v-am zis să nu vă grăbiți? M-am gândit și la asta. Cu temperatura din sală se poate aranja.

Tăcu câteva clipe pentru a le lăsa timp suficient să se mire. Chiar, cum de nu ne-am gândit și noi? Era la mintea cocoșului. Doar adjunctul său, Naum, rămase pe gânduri.

— Tu nu ești convins, îi spuse șeful.

— Nu, răspunse cel întrebat. Sunt de acord cu dumneavoastră, cu tot ce ne-ați prezentat aici. Dar știți la fel de bine că în ultima vreme la teatru au fost o serie de probleme.

— Sigur că știu, răspunse Arian Vogli. După cum știu la fel de bine că cei mai nemulțumiți sunt actorii, pentru că ultima premieră a fost suspendată.

Adjunctul făcu un gest care ar fi putut însemna: și atunci?

— Asta nu mi se pare a fi o tragedie, zise șeful. O bucată de timp bătut darabana cu degetele pe birou, apoi întinse mâna după telefon. Alo, direcția teatrului?

Ceilalți se priviră unul pe altul. Uneori, șeful găsea soluția cea mai bună pe moment, ca și acum, cu teatrul. Aveți mari probleme? Îmi închipui. Am aflat că în sală e frig ca afară. Cum? Aveți dificultăți mai mari ca asta? Eu cred că asta le întrece pe toate. A, așa? Cum? V-au suspendat spectacolul? Și eu, care abia așteptam să-mi spuneți cu ce premieră o să începeți stagiunea... Păi când s-a întâmplat asta? Îhâm, acum o săptămână. Cum? Ministerul Culturii? Chiar că-mi pare rău. Aseară, nevastă-mea mi-a reproșat că n-am mai mers de mult la teatru. Da, știți vorba aia: când săracul găsește făină, îi ia dracul tolba. Lasă, n-o fi ceva definitiv. Suspendat, ați zis? Să sperăm c-o să fie bine.

Puse receptorul în furcă și toți îl așteptară să izbucnească în râs. Dar el rămase pe gânduri.

— Putem face ceva ca să se dea liber piesei? întrebă adjunctul.

— La aia mă gândeam și eu, răspunse șeful. Din comunicarea de ieri am înțeles că importanța care i se dă chestiei ăsteia, mai cu seamă instalării „prinților“, este mult mai mare decât ne-am putea imagina noi. Așa că am speranța că...

Ridică din nou receptorul. Alo? Tot eu sunt. Vreau să vă întreb a cui e drama aceea suspendată. Clasică? Aha, credeam că e contemporană. Hm. Eu cred că problemele noastre vin de la cele contemporane. Da, da...

De la capătul celălalt al firului se auzea cum directorul vorbește fără întrerupere. Arian Vogli nu spunea decât „da, vă înțeleg“ sau „vă înțeleg foarte bine“. De oboesală se frecă de câteva ori la ochi. În chestia asta sunt complet de acord cu dumneavoastră, tovarășe director. Noi? Doar știți că nu ne amestecăm în treburile astea. Singura problemă care ține de noi e evitarea nemulțumirilor. Tocmai, tocmai. Nemulțumiri inutile. Care ne amărăsc viața. Sunt total de acord cu dumneavoastră. La urma urmei, suntem înhămați toți la aceeași căruță.

Zâmbi numai după ce puse receptorul în furcă.

— Drama e *Pescărușul* lui Cehov, zise încet. O piesă de dragoste, din câte îmi amintesc din facultate. Nici o aluzie la actualitate. Doar dacă problema n-o fi că autorul e rus. Deși știu că clasicii ruși sunt editați în continuare. Trase aer adânc în plămâni: Mă gândesc să mă duc chiar eu la Tirana. Treaba asta trebuie discutată cu ministrul. Ministrul nostru, nu ăla al Culturii. Patru-cinci spectacole ne ajung să ne facem treaba. Pe urmă, o interzicem iar. E timp destul ca să interzici o dramă.

Îi privi pe rând, încercând parcă să ghicească ce gândea fiecare. Dar chipurile lor păreau impenetrabile. Patru-cinci spectacole... și pasărea pică în laț, își zise.

— Voi ce spuneți? îi întrebă în cele din urmă.

Răspunsurile lor erau prudente, așa cum se întâmpla ori de câte ori era vorba despre artă.

— Eu cred că lucrurile se vor rezolva, zise Arian Vogli. Cu atât mai mult cu cât este vorba despre o piesă de dragoste. Despre un pescăruș, o femeie cu sufletul rănit, cum s-ar spune...

Se ridică de la masă și începu să se plimbe prin birou, cum se întâmpla atunci când îl frământa ceva.

— Avem neapărată nevoie de piesa asta, pricepeți? Hamlet a spus-o la vremea lui: drama e lațul în care întregul oraș se prinde ca o coțofană.

Îi plăcea să rostească în fața lor asemenea vorbe, în care răul se împletea cu binele.

Ședința se termină târziu de tot. Plecară cu toții, cu excepția adjunctului, care de obicei pleca ultimul.

— Ascultă, îi spuse Arian Vogli, închizându-și biroul. Peste o săptămână, maximum două, vine o delegație franceză pentru o vizită de două zile. Ia măsuri ca-n haina însoțitorului să fie plasat un „prinț“. E o șansă care nu trebuie ratată.

— Și francezii?

— De ei se ocupă centrul. Pe noi ne interesează însoțitorul, care e de aici. Află mai întâi cine e și apoi acționează.

— Da, să trăiți.

— Și încă ceva. Îndată ce ai ocazia, nu uita să pui unul în apartamentul inginerului Gjikondi... În patul conjugal... Se spune că nevastă-sa, în momentele *alea*, spune niște chestii cam...

— Da, să trăiți, șefule.

— Păi atunci, noapte bună. Spune-i șoferului să nu mă aștepte. Mă duc pe jos acasă.

— E vreme rea, zise adjunctul.

Dar celălalt se făcu că nu-l aude.

CINCI

Ca de obicei, în Piața Republicii vântul îți tăia respirația. Din pricina ploii amestecate cu zăpadă, luminile din stradă păreau că se leagănă trist.

Shpend Guraziu își ridică gulerul paltonului, deși era sigur că frisoanele care-l zgâlțâiau din când în când erau cauzate de altceva.

Zări pe trotuarul de vizavi un individ cu palton negru. Omul mergea singuratic, cu gulerul ridicat ca și el. Așa mergem toți, fiecare cu destinul lui, își zise Shpend. Un zgomot ușor de motor îl făcu să privească în urmă. Un Gaz 69, cu luminile la minimum, înainta încet pe stradă. În lumina roșie a stopurilor din spate ale mașinii lapovița crea efecte neașteptate.

Lui Shpend Guraziu i se păru că Gaz-ul îl urmărea pe cel de pe trotuar. De când or fi început s-o facă atât de evident?

Culmea e că nu se simțea la fel de stresat ca de obicei. Probabil că ședința de spiritism la care mergea avea o influență benefică asupra lui.

La intersecția următoare, Gaz-ul s-a apropiat și mai mult de cel urmărit. Câteva secunde a mers chiar paralel cu el. O, Doamne, își zise Shpend. N-o să-l aresteze chiar sub ochii mei! Ar fi fost ceva ieșit din comun.

Merse mai încet ca să vadă ce se întâmplă. Se pare că omul cu palton negru simți în cele din urmă prezența mașinii. Dar nici nu o luă la goană, cum s-ar fi așteptat Shpend, și nici altceva nu făcu.

Ia uite, ia uite, își zise iar, când văzu că necunoscutul nu numai că nu s-a speriat, dar i-a făcut și un semn amical șoferului. După câte se părea, urmăritul era altcineva.

Privi înapoi. Pe urmă în stânga și-n dreapta. Strada era la fel de pustie. Doar dacă nu m-ar urmări pe mine, își spuse. Nu simțea nici un fel de teamă. Gândul că mergea să se întâlnească cu un spirit îl liniștea. Oricum, pe el n-o să-l puteți urmări în vecii vecilor.

Grăbi din nou pașii, fără să știe nici el de ce. Gaz-ul accelerează brusc și se îndepărtă.

Shpend îi urmărește o bucată de vreme luminițele roșii din spate, care se reflectau pe asfalt ca niște pete de sânge.

Când mașina dispăru, privi din nou în direcția bărbatului necunoscut. Era la câțiva pași înaintea lui, pe celălalt trotuar. Vreme de o clipă, cât un felinar îi luminează profilul, îl recunosc pe șeful Securității raionului. A, uite cum era treaba, își zise. Obosiți de atâta muncă, tovarășii se întorc acasă. Prin zloată, ca muritorii de rând...

Fiecare cu treaba lui, gândi apoi. El, Shpend Guraziu, inginer constructor, absolvent al Universității din Tirana cu rezultate strălucite, stăpânind două limbi străine, cu două participări la congresul național al progresului tehnic și membru al colegiului de redacție al revistei *Știința construcției*, se îndrepta probabil spre cea mai neobișnuită ședință din tot lagărul socialist, o ședință de spiritism.

Silueta individului cu palton negru se pierdea treptat în întuneric. Uite, așa va ieși încetul cu încetul din viața lui. Cu dosarele lui secrete cu tot, cu micile lui enigme

scoase parcă dintr-o carte pentru copii: ce știm despre ăla, ce nu știm, ce bănuim, ce nu bănuim.

În timpul acesta, el se îndrepta spre una dintre întâlnirile cele mai misterioase din lume. Securistul-șef al orașului mergea pe aceeași stradă cu el, dar Shpend Guraziu știa că tremurul nu i se datora lui.

Se simțea fericit. Avea și el secretul lui. O lume superioară, inaccesibilă lor. Acolo, ei nu mai aveau nici o putere. Așa cum i se întâmplase în adolescență, când se visa zburând, în timp ce dușmanii rămâneau în urma lui, pe pământ și-l priveau uimiți cum se înalță.

Recunoștința pentru Skender și Nikolla îi încălzea inima. Fuseseră primii care-l adoptaseră, în martie anul trecut, atunci când se trezise singur în orașul acela de provincie, cu geanta de voiaj în mână, buimac ca orice nou-venit din capitală, întrebându-se dacă trimiterea lui acolo se datorează unei mișcări de rotație a cadrelor sau are un alt motiv, subteran, pe care nu-l va cunoaște poate niciodată. Când aflaseră că nu are pe nimeni aici, cei doi încercaseră să și-l apropie și mai mult. Invitațiile la cină, jocul de cărți până la miezul nopții, discuțiile interminabile despre orice și oricine au devenit singurele lui distracții în plictiseala aceea generală. Și, peste toate acestea, cuvintele lui Skender – „ești îndrăgostit, adică atins de aripa îngerului” –, urmate de invitația neobișnuită de a veni acolo îl făceau să zboare de fericire.

Merg la o ședință de spiritism, repeta întruna, ca și când sensul întreg al acestor cuvinte n-ar fi ajuns încă în conștiința lui. În atmosfera aceasta uscată, plină de ședințe plicticoase, de discursuri, aplauze și lozinci goale: să mergem cu brațele pline de realizări la congresul al șaptelea, la plenara a patra, la cutare aniversare etc., el mergea să întâlnească un spirit.

Pierduseră legătura cu cerul și nu erau conștienți de asta. Se obișnuiau zi de zi cu deșertul, până în momentul în care aveau să capete convingerea că nu există altceva pe lume decât deșert și iar deșert. Dar lui destinul îi rezervase o cale de salvare, o rază spre cer. Gândul că va recâștiga tot ceea ce pierduse ani și ani îl făcea să uite de meschinăria vieții.

Urcă două câte două treptele luminate slab de un bec aprins la etajul al doilea. Rămase un minut la ușa apartamentului, își trecu degetele prin păr, se scutură de apă și, după ce respiră adânc, apăsă butonul soneriei.

Erau toți acolo: Skender, Nikolla, gazdele lor, o doamnă cu un chip posomorât, brăzdat de ridurile datorate plictiseli, un bărbat necunoscut. Shpend spuse „bună seara” și dădu din cap, neștiind dacă trebuie sau nu să se prezinte fiecăruia. Din fericire, Skender îl văzu și-i făcu semn să se așeze pe scaunul de lângă el. După ce luă loc, tot el îi făcu un semn din ochi care voia să spună: totul e OK.

Era o cameră obișnuită, la fel ca mii de alte sufragerii de bloc. O sofa destul de veche, două fotolii comode, o bibliotecă cu vitrină, pe rafturile căreia se aflau primele patru volume din opera Conducătorului. La ferestre, draperii albe. Nici un semn că acolo avea să se petreacă ceva neobișnuit.

— Vreți să beți ceva? îl întrebă femeia care-i deschisese ușa.

Fură reluate discuțiile întrerupte la venirea lui. Se vorbea calm și așezat, ca în biserică. Surprins, de parcă ar fi aterizat într-o altă lume, Shpend prinse din zbor cuvântul „doamnă”, pe care bărbatul necunoscut i-l adresase uneia dintre femei.

— Îl așteptăm pe medium, îi șopti Skender. De regulă, el vine ultimul.

Shpend nu îndrăznea să întrebe nimic. Avea o singură dorință, să le mulțumească și să-și arate recunoștința față de ei. O clipă îi trecu prin cap că mediumul s-ar putea să nu mai vină.

Când se auzi soneria, pe chipurile tuturor se văzu că fiecare avusese aceeași îndoială ca și el.

Mediumul îi salută rapid pe toți. Apoi, fără să privească pe nimeni, exclamă: Ce urât e afară!

O bucată de vreme continuară să discute ca până atunci, doi câte doi. Shpend pierdu noțiunea timpului. Avea momente când credea că uitaseră de ce se aflau acolo, ori, mai rău, că se răzgândiseră și nu vor mai ține ședința de spiritism.

Când gazda trase draperiile (geamurile ude de ploaie n-ar fi permis nici celui mai bun agent, chiar dotat cu binoclu, să le vadă chipurile), deci, când trase draperiile și puse pe masă cele două sfeșnice de bronz, cu lumânări, Shpend simți, în afară de tremurul de care nu putea scăpa, și un sentiment ciudat. Cu sfeșnice, cu lumânări, își spuse. Poate că la ora aceea șeful Securității se strecura încă prin zloată.

Mediumul făcu un semn spre lampa electrică. Acum, zise gazda. Desigur.

Rupse câteva bețe de chibrit până ce reuși, cu degete care-i tremurau, să aprindă lumânările. Acum vom arde siguranțele, spuse aproape în șoaptă, privind spre Shpend, singurul novice din grup. Încet de tot, Skender îi destăinui că, încă de la început, se luau toate măsurile posibile, așa încât, dacă se vor trezi cu poliția pe cap, să poată justifica folosirea lumânărilor.

Întunericul îi învălui fără milă, brutal ca o lovitură, până ce din sânul lui se ivi o parte din lumina pierdută. Dar era o lumină străină și tremurătoare. Nu avea nimic de-a face cu strălucirea de mai-nainte, izvorâtă din turbinele

hidrocentralelor „Marx“ și „Engels“ din nordul țării, ale termocentralei de la Fier, ale centralei „Lenin“ din capitală și ale celorlalte zeci de centrale din țară. În lumina lor se ghiceau mitinguri solemne, aniversări și inaugurări oficiate de membrii guvernului, buchete de trandafiri și reportaje înduioșătoare ale reporterilor TV.

Flăcăruia lumânărilor pâlpâia anemic. N-am vrut să vă eclipsăm lumina, domnule anchetator, își spuse Shpend Guraziu. Cu luminița noastră veche, din bătrâni, încercăm să ne mângâiem sufletele. Atât și nimic mai mult.

În jurul lui auzi din nou vorbindu-se în șoaptă și cuvintele „doamnă Greblleshi“ și „domnule Rrokaj“. Vorbeau, pare-se, despre spiritul celui pe care voiau să-l evoce, dar Shpend era atât de uluit, încât cu greu se putea concentra. Prinse numai cuvintele „manuscrisele dispărute“, care aveau probabil legătură cu mortul. Mai pricepu și că era a doua oară când îl chemau, pentru că prima oară nu primiseră răspunsul pe care-l doreau.

— Sunteți gata? întrebă mediumul. Avea o voce baritonă, plină.

— Și acum concentrați-vă puternic asupra celui care trebuie să vină. Și, orice ar fi, nu mă-nterupeți.

Își plecă apoi privirea spre flacăra lumânării, iar respirația i se accelerează. Ceilalți, după cum se părea, făceau la fel. Shpend avu senzația că o să-l podidească plânsul, dar își reveni imediat. Se cutremură auzind glasul mediumului. Nu semăna deloc cu cel dinainte. Avea o vibrație ciudată, ceva amenințător. Adrian, tu ești acolo. Vorbește-le celor dragi. Ei îți cer iertare că te deranjează într-o noapte ca asta... Vor un semn din partea ta... Am dat toate semnele... Adunați-vă, acum văd clar. Ce s-a întâmplat în treisprezece mai?... Nu mă-ntrebați... Nu mă-ntrebați despre noaptea aceea... E mereu prea devreme sau prea

târziu... E altceva... E altfel... Și manuscrisele?... O, nu... Cuvinte de neînțeles... Sunt numai resturi... Unei mâini... Nimic altceva... Simt că te grăbești. Nu mai poți sta?

— S-a dus.

Shpend Guraziu se cutremură. Vocea mediumului era din nou schimbată.

— Ce a fost? Întrebă una dintre femei.

Mediumul o fixă cu privirea.

— Eu nu știu nimic. Voi n-ați auzit?

— Am auzit cum l-ați întrebat despre noaptea de treisprezece mai și răspunsul lui. Dar totul a fost foarte tulbure.

— Eu nu știu nimic, repetă mediumul. Nu-mi amintesc nimic.

Obosit, privi dojenitor în jur, ca și când ar fi vrut să le spună: de câte ori trebuie să vă explic că ceea ce ați auzit n-a fost vocea mea, ci a celui care a vorbit prin mine.

Shpend știa deja. Acesta a fost primul lucru pe care-l aflate despre spiritism.

Gazda se duse la bucătărie să pună cafeaua pe foc. Ce bine că nu se gândește nimeni să repare siguranțele, își zise Shpend. Ar fi fost insuportabilă revenirea luminii hidrocentralelor.

Gazda se întoarse cu cafelele. Chipul mediumului era încă palid. Mâna cu ceașca îi tremura ușor.

Discuția a continuat aproape în șoaptă, la lumina lumânărilor. Shpend auzi de câteva ori cuvântul „manuscrise“, însoțit de fiecare dată de un oftat adânc.

*

Plecară unul după altul, la fel cum veniseră. Afară, fulguiala se opri. Bătea doar un vând rece, iar Shpend își ridică din nou gulerul paltonului.

Se opri în fața teatrului. Pe panou nu se afla nici un afiș nou. Cele vechi fuseseră sfâșiate de vânt, și el se dădu mai aproape ca să descopere vreun nume sau vreun orar al spectacolelor. În realitate, căuta doar numele Suzanei. Dar pe zdrențele de hârtie fluturate de vânt nu se putea citi nimic.

Simți cum îl cuprinde un val de tristețe. Dar de data asta era ceva diferit. Ceva mai mult și, în același timp, ceva mai puțin. Întâlnirea cu spiritul, își zise. Poate că de azi înainte totul avea să fie altfel.

Camera în care locuia era înghețată. Băgă în priză reșoul meșterit chiar de el, apoi rămase cu ochii țintă pe tăietura din ziar pe care o avea lipită pe perete, deasupra patului. Era fotografia Suzanei, râzând, sub un titlu cu majuscule: *Cât de curând, Pescărușul lui Cehov la noi în oraș. Suzana Kraja în rolul principal. Interviu cu actrița.*

Valul de tristețe îl sufocă din nou. Era ca o negură lipicioasă, care voia să absoarbă totul, pe Suzana, pe el însuși, sau chiar pe amândoi.

Își imaginează pentru a suta, pentru a mia oară chiar sosirea ei în camera rece. Îmbrățișarea tăcută, apoi vorbele pe care n-ar fi vrut să i le spună, dar le rostise totuși: de ce-mi pari atât de abulică? Trupul ei alb și părul greu, acoperind perna și răscolindu-i imaginația. A doua lor apropiere, ca prin somn, grăbită din pricina timpului care-i zorea și pe care și-o amintea perfect. Prima însă parcă nici nu fusese.

Dar nu era vorba numai de asta. Încă de la început, între ei existase mereu ceva ce nu mergea. Nu ești tu, îi spusese ea, imediat după primul sărut, în scara întune-coasă a blocului. Iar când el o întrebase ce voise să spună cu cuvintele acelea, ea îl refuzase: „Mi-e greu să-ți explic“.

El o sărutase din nou și-i ceruse iar, cu blândețe, un răspuns. Vorbele ei fuseseră însă foarte vagi. M-ai găsit într-un moment de răscruce, îi mărturisise. Ai probleme cu soțul? O, nu, dimpotrivă.

Reușise cu greu să înțeleagă ceva. Incertitudinea din jurul dramei lui Cehov o bulversase complet. Aprobarea fusese dată cu greu. Ceea ce făcea ca totul să plutească în necunoscut. Iar el profita de asta. În vreme ce ea era copleșită, o pradă ușoară... La fel ca pescărușul din piesă, își spusese el mai târziu.

Pentru asta ești așa debusolată, încât îmi vine să te iau de umeri, să-ți spun: Trezește-te, cel puțin știi cu cine te săruți?

Ea a râs. Iar când râdea, părul îi emana un parfum aparte. Dar și tu ai ceva ciudat, îi spusese apoi. Adică? Spune-mi, te rog. Numele ăsta, Shpend, pe care nu l-am mai întâlnit de mult. Ca în romanele anilor treizeci. O să plec acum, s-a făcut târziu. Sună-mă la teatru. Stai să te mai îmbrățișez o dată, îi spusese el. Iar ea: Nu, iubitule, e târziu. Înțelege-mă.

Dacă n-ar fi fost cuvântul „iubitule“, scos parcă din vechile povești de dragoste, care se termină cu despărțiri lungi, sau cu o boală nemiloasă și cu două morminte vegheate de sălcii plângătoare, toate acestea i s-ar fi părut o toană de actriță plictisită.

La telefon, în cele câteva rânduri când reușise s-o prindă, îi arătase aceeași indiferență care-l deranjase de la început. Până-n ziua în care îi auzise hohotele de plâns. Era o deznădejde totală, de sfârșit de lume. Disperare și neliniște. El încercase s-o consoleze, dar ea repeta întruna: nu, nu, totul s-a terminat.

Nu-și imaginase vreodată că el, inginer constructor, avea să sufere poate mai mult la suspendarea unei drame decât interpreții înșiși.

S-a făcut târziu, iubitule... Geamurile erau înghețate. Încercă să privească cerul. Gândul îi zbură iar la Suzana, apoi își aminti încă o dată cum tremura ceașca de cafea în mâinile mediumului. Pentru o clipă îi trecu prin cap că flacăra lumânării și nestatornicia femeii au aceleași origini. Iar între ele și spiritul ce se pierduse în bezna nopții era o legătură misterioasă.

În acest caz ești neputincios, gândi el. Cuvintele îi erau adresate omului cu palton negru. Aici, pe pământ, poți face ce vrei. Dar cerului n-ai ce-i face.

ŞASE

Vineri dimineaţă, îndată ce coborî din maşină şi deschise poarta de fier, Arian Vogli simţi că sosise prima „recoltă”. Întregul sediu părea ocupat de spirite.

De pe scaun, din spatele biroului, îşi întâmpină adjunctul cu un zâmbet larg, diferit de cel obişnuit.

— Tovarăşe-şef, zise acesta încet. Azi-dimineaţă, în zori...

— Ştiu, îl întrerupse Arian Vogli. Aduceţi-mi-le imediat.

Privi cu mult drag, aproape cu duioşie, micile casete în care se aflau benzile magnetice de care depindea de aici înaintea destinul lui. Îşi imaginase de câteva ori toată neliniştea cu care predecesorul lui din B., un om luat direct de la coada vacii, îi adusese primele înregistrări, în urmă cu doisprezece sau cincisprezece ani. Nişte voci străine, greu de înţeles, ţâşnind brutal de pe banda misterioasă.

Deşi şcolit şi priceput deja în asemenea treburi, se simţea la fel de emoţionat ca şi fostul lui şef. Noile instrumente de ascultat semănau cu vechiturile celui alt pe cât ar fi putut semăna puştile cu cremene cu armele moderne. Urechile statului, întinerite ca după o operaţie chirurgicală, erau de zece, chiar de douăzeci de ori mai sensibile decât cele vechi. În plus, toată armata aceea de microfoane fusese „plantată” de el.

Se aflau acolo cele de la biroul spațiului locativ, de la coada la lapte, din sala de repetiții a teatrului, din apartamentele cartierului nr.13, de la berăria Centrală, de la barul Liria, de la CEC unde erau distribuite pensiile. Și încă nu fuseseră adunate toate. Iar „prinții“, categoria perfectă, nu fuseseră puși în funcțiune. Arian Vogli simți cum un val de căldură, apoi unul rece îl străbat de sus și până jos.

În timpul scurtei probe menite să verifice calitatea înregistrării, adjunctul care îi adusese casetele se simțise vinovat de faptul că cea mai mare parte a benzilor conțineau lungi înregistrări inutile. Zgomotele orașului, claxoane de camion, scârțâit de uși și când și când fraze banale, se succedau unul după altul. Liniștit, aproape zâmbitor, Arian Vogli observa nerăbdarea cu care adjunctul său aștepta momentele „bune“ din înregistrări. Erau pregătiți să suporte cu calm dezamăgirea produsă de materialul brut, asemănător unei grămezi de pământ și bolovani din care, după prelucrare, avea să apară metalul prețios. Iar acesta, după ce va fi din nou mărunțit și cernut, va da la iveală un pumn de nestemate. Spre deosebire de înaintașii lor, ei știau toate aceste lucruri, ceea ce nu-l împiedica pe adjunct să înjure printre dinți, până când șeful îi făcu semn să întrerupă derularea.

— Destul, Naum. Știi cum e cu asta? La fel ca în restaurantele alea scumpe, unde i se arată clientului peștele sau vinul din care va fi servit. Gata, acum ia-le și du-te să le prelucrați. Peste două-trei ore poate veniți cu ceva concret.

După ce subalternii ieșiră, în loc să se așeze pe scaun, Arian Vogli începu să se plimbe prin birou. Nu se putea concentra deloc. În clădirea imensă, cu două etaje, stăruia aceeași atmosferă de dimineață. Pe coridoare, oamenii nu

numai că vorbeau aproape în șoaptă, dar în privirea lor apăruse ceva nou. Deși nu călcase vreodată în vreo biserică, Arian Vogli își imaginează că credincioșii aveau în ochi aceeași expresie misterioasă.

După două ore, când se prezentară din nou, pe chipurile lor apăruse un amestec de bucurie și disperare care-l uimi. În clipa în care casetofonul porni, mâna lui Arian Vogli căută în grabă pachetul cu țigări. Își aprinseră și ceilalți țigările, ca și când vocile de pe bandă s-ar fi auzit mai bine așa, prin norul de fum. Rămaseră tăcuți o oră întreagă, cu ochii mijiti, încercând să nu scape nimic. Era acolo toată rumoarea *neagră* pe care ei o știau deja, numai că mult mai puternică. Înjurături pe față la adresa statului, acuze pentru sărăcie, pentru interzicerea religiei, pentru întreruperea curentului, împotriva Securității, văicăreli, ură, ocări printre dinți, vorbe grele.

Chipul șefului era din ce în ce mai posomorât. Avea acolo de toate: certuri casnice, boli, muzică de dans la aniversări, șoapte de dragoste, un corb așteptat cu nerăbdare să vină...

A fost prima dată când șeful a făcut semn să se dea *replay*, ca să audă încă o dată partea aceea. Ascultă de două ori discuția în care era vorba despre corb, în vreme ce subalternii îl priveau cu acea admirație pe care i-o arătau în situațiile în care erau în joc secrete numai de el știute.

Într-adevăr, despre corbul acela nimeni nu știa mai multe decât el. Avea chiar un ordin special: ori de câte ori va da peste o discuție sau aluzie la proverbul cu „corbul orb” să caște ochii cât putea de tare. Enigmele celor de la centru, își spuse. Nu-ți poți imagina un centru fără enigme.

Un geamăt de femeie îi atrase atenția. Dar nu era ea... Adjunctul, cu o față spășită, vru să se dezvinovățească

pentru secvența aceea, dar chipul șefului rămase impenetrabil. Dăduse dispoziție să nu se piardă vremea cu relațiile conjugale, cum se procedase din belșug în trecut, când urmele masturbării rămăseseră desenate pe covor după ascultarea benzilor.

În apartamentul Edlirei nu se instalase încă microfonul, pentru că-i dăduse de înțeles adjunctului că se va ocupa chiar el de această treabă. Un sentiment cald, ce-l străbătea din cap până-n picioare, îl încerca ori de câte ori se gândea la ea. O să vină o noapte, porumbița mea, repetă în gând cuvintele unui cântec vechi. Să te ascult, să te sărut și să plec...

— Asta e ultima bandă, îi spuse adjunctul.

Îndată ce auzi primele cuvinte, șeful pricepu de ce fusese lăsată la urmă. Fruntea i se încreți din pricina concentrării. Uite, asta e o chestie care merită toți banii, își spuse. Erau calomnii la adresa membrilor Biroului Politic și chiar a doctrinei. Cea mai cumplită situație din câte puteau fi. Cea mai periculoasă.

Privirea șefului o întâlni pe cea a adjunctului. Expresia de satisfacție de mai-nainte lăsase locul unei mari uimiri, proprie omului care descoperă brusc că a făcut o boacănă. În ochii celuilalt se putea citi, odată cu un imens regret pentru ceea ce descoperise, și un mare semn de întrebare: vom face o treabă ca lumea sau doar ne vom preface?

— Gata, destul, zise Arian Vogli și se ridică de la masă. Nu era clar la ce se referise: la înregistrare, deși n-o ascultase în întregime, la expresia de prostănac a adjunctului sau la amândouă.

Pe când celălalt ieșea din încăpere, Arian Vogli, care se apropiase între timp de fereastră, îi aruncă peste umăr:

— Auzi, toate benzile să fie încuiate în seif. Și să nu se apropie nimeni de ele.

— Da, să trăiți, șefule, răspunse celălalt.

Nimeni, repetă în gând Arian Vogli când ușa se închise în urma adjunctului. Nimeni și niciodată.

Brusc, avu senzația că ultimele două cuvinte, care-l făceau să se deosebească de muritorii de rând, îi conferă o aură de pericol și mister.

Îi asculta pe toți... Gândul acesta i se întrupa încetul cu încetul, în toată goliciunea și amplexarea lui. I se strecura prin trup și prin creier, îi făcea tâmpilele să-i bubuiască de o senzație nouă, amețitoare, de triumf și moarte.

Îi asculta... Mai mult decât atât, ceea ce făcea el era o incursiune în zona interzisă a vieții. De jos, din haos, vuietul cumplit al omenirii ajungea până la el.

Ascult, își spuse din nou, ca pentru a sorbi până la fund sensul ascuns al cuvântului. Vocile celor prăbușiți, ce nu trebuiau auzite de nimeni, ieșeau din cotloane întunecate la lumina zilei. Oare vechii demoni au avut mai multă putere și mai mult mister decât el?

Asculta ceea ce era de neascultat. Vechi blesteme, folosite acum din ce în ce mai rar, urcau spre el din anii copilăriei, alături de o teamă tulbure. Înghiți-te-ar pământul!

Destul, își zise și, pentru a-și muta gândul de la ele, începu să deschidă brutal sertarele biroului. Când dădu de anunțul ședinței cu colaboratorii nemulțumiți din oraș, i se păru că tocmai pe acela îl căuta.

Că agenții „urechiști“ din oraș (urechile partidului, cum îi apreciasse Conducătorul la o ședință secretă) aveau să fie nemulțumiți după sosirea noilor microfoane era un lucru la care se așteptaseră. Dar ca această nemulțumire să ia proporțiile unui adevărat uragan era o surpriză pentru Arian Vogli.

Crezuse că nemulțumirea lor n-avea să depășească limitele vociferărilor deja cunoscute ale veteranilor, cărora li se părea că nu mai erau apreciați suficient din cauza tinerilor ofițeri cu școală.

Asemenea tunetului de dinaintea furtunii, supărarea „urechiștilor” dăduse semne cu ceva timp înainte. La început, șeful Securității fusese uluit de amploarea protestului. Rapoartele cu discuțiile ascultate erau mai „umflate” ca niciodată. În vreme ce-și storcea mintea să priceapă de unde un asemenea zel, un zâmbet ușor îi apăruse în colțul buzelor. Ori colaboratorii munciseră cu o ardoare nemaiîntâlnită exact în ultimele două săptămâni, ca să demonstreze de ce erau încă în stare să facă bătrânii lupi ai spionatului cu urechea, contrar opiniei care-i considera ieșiți de mult din uz, ori oamenii înșiși, aflați în pragul unei schimbări majore în viața lor, schimbare pricinuită de noile microfoane, ce aveau să dea lovitura de grație șușotelii zilnice, înjurau și ocărau, ca să-și descarce năduful acum, cât încă se mai putea.

Cu același zâmbet jucăuș, continuă să răsfoiască dosarul. Zelul agenților de a scoate în relief nemulțumirea oamenilor împotriva „vocilor” se vedea imediat. Și se mai vedea speranța lor că toată această supărare va face ca instalarea blestematelor de microfoane să eșueze.

Era clar că cei mai mulți dintre ei încercau să tragă spuza pe turta lor, adică să folosească nemulțumirea populației în sprijinul lor și al meseriei lor.

Îi folosiseră cât îi folosiseră, iar acum îi aruncau ca pe niște lămâi stoarse de zeamă. În vreme ce oamenii obișnuiți mergeau la concert, la teatru sau la petreceri, ascultau muzică și cuvinte de dragoste: te iubesc, scum-pule, sunt a ta etc. etc. urechile lor nu auzeau decât ocări

și vorbe grele. Dar nu regretau nimic, las' să se bucure alții de viață, să exulte și să se emoționeze în sălile de concert, pentru că ei, „urechiștii“, se sacrificau bucuroși pe altarul cauzei. Căci nu numai urechile, ci și creierul, întreaga lor ființă începuse să se contamineze de mizerie, să se obișnuiască cu ea ca și drogații cu doza zilnică, acceptând toate acestea în numele unei idei mărețe. Și nu cereau în schimb decât un pic de recunoștință. Pe bună dreptate, nu meritau să fie subestimați astfel din cauza câtorva microfoane de doi bani.

Nemulțumirea cauzată de „voci“ apărea în fiecare notă informativă. În afară de ocările banale, „instrumente reci“, „invenția diavolului“ ș.a., în textele lor se găseau și unele cugetări filozofice greu de crezut c-ar fi putut fi emantate de creierul lor.

Într-o notă scria că, dacă avioanele își au strămoșul în covorul zburător, iar televiziunea în oglinda fermecată, ce te poate transporta în orice colț al lumii, blestematele „voci“ veneau din lumea fantasmelor, a ocultismului, a magiei negre, a spiritismului și a altor manifestări de obscurantism medieval.

Ia te uită, ia te uită, își spuse Arian Vogli în vreme ce sublinia expresiile „lămâi stoarse de zeamă“ și „instrumente reci“. Apoi, lângă prima adăugă un mare semn de întrebare, iar lângă a doua scrise „mai important este omul“.

Totuși, își dădu seama că pentru ședința cu informatorii „urechiști“ ar fi trebuit să se pregătească mai serios.

Ședința a avut loc sâmbătă seara, târziu. Participanții intrau unul câte unul pe ușa din spatele curții, cu gulerul ridicat, unii dintre ei purtând ochelari fumurii, pentru

a nu fi recunoscuți. Deși aceste măsuri de precauție nu erau necesare, deoarece mulți dintre ei erau deja la pensie și, pentru a nu le ofensa orgoliul, convocarea recomandase vigilență sporită în timpul deplasării prin oraș. Cu două zile în urmă, analizând lista lor, adjunctul îi spusese șefului că, din fericire, „crema” informatorilor, cei care protestaseră cel mai vehement împotriva „vocilor” erau veterani, așa că strângerea lor într-o sală, acțiune care de regulă nu era recomandată în asemenea situații, de data aceasta nu constituia o problemă. Erau prezenți acolo realmente cei mai buni, unul mai valoros decât altul, fiecare dintre ei cu realizări fabuloase, intrate deja în legendă. În primul rând luase loc Sulo Gabrani, care surzise ascultându-i pe aviatori acolo unde aceștia se simțeau cel mai în siguranță, lângă avionul cu motorul pornit. Lângă el era Tod Zallherri, cel care acceptase să fie îngropat împreună cu victima aflată încă în viață pentru a surprinde, odată cu ultima suflare, un cât de mic secret. Veneau apoi la rând ascultătorii-de-șoapte de la șaizeci, optzeci sau chiar o sută zece pași distanță, cei care descifrau bâiguiala fonfilor, a bâlbâiților, a celor cu perișca de dinți în gură, care „traduceau” gemetele, oftatul bărbatului în brațele iubitei, bolboroselile bolnavilor sau ale deținuților ce nu conteneau să înjure statul etc. etc.

Cu un pic de întârziere, așa cum se cuvine din partea unei celebrități, veni și se așază în față de tot Lef Ramabaja, mândria „urechiștilor” nu numai din orașul B., ci și din toată Albania, ba chiar din tot lagărul socialist, devenit faimos pentru că fusese singurul care acceptase să i se scoată ochii pentru a i se ascuți auzul.

Oricât ar fi încercat să-și păstreze cumpătul, Arian Vogli simți cum emoția, care-l făcuse să pășească destul

de nesigur în vreme ce se îndrepta spre prezidiu, i se transmisese în voce imediat ce luă cuvântul. Dar ceea ce se întâmplă în sală, mișcarea plină de nervozitate pe care o au oamenii atunci când sunt surprinși de o detunătură sau de un țipăt neașteptat, îl ului de-a binelea. Nu-i trebui decât o secundă ca să înțeleagă că, pentru urechile lor obișnuite să distingă cele mai anemice șoapte, vorbele lui bubuieră teribil de tare.

Coborî glasul o dată, apoi încă o dată, până când înțelese că între el și sală se stabilise un soi de armonie. Își începu cuvântul intrând direct în subiect: conducerea Partidului, chiar șeful cel mare, cunoștea nemulțumirea lor provocată de amplasarea „vocalilor”. Ați interpretat asta ca pe o ofensă vizavi de persoana voastră, continuă el, ca pe o subapreciere sau neîncredere față de realizările voastre profesionale. Și uite că, din însărcinarea ministrului nostru, care a transmis un mesaj de sus, de foarte sus, sunt împuternicit să vă spun că voi îi sunteți mai necesari ca niciodată Partidului.

Le spuse apoi că ei sunt cei care au făcut zid în jurul Partidului în cele mai grele momente ale sale.

În timp ce vorbea, observă că cei mai mulți dintre ei nu-l priveau în ochi. Chiar și modul cum ascultau, cu capul puțin într-o parte și privirea îndreptată în afară, nu era cel normal. Trebuie că asta e poziția obișnuită în timpul serviciului, își zise, încercând să nu-și piardă ideea.

După ce vorbi pe scurt despre tradiția ascultatului în Albania, venind tocmai din antichitatea iliră – un film despre Caligula, în care statuile aveau niște orificii speciale pentru spionat, îi dăduse ideea –, Arian Vogli se întoarse din nou la afirmația anterioară că între urechile lor vigilente și instrumentele acelea fără viață nu se putea face

nici o comparație. Vorbi despre ele cu ironie, aproape disprețuitor, mirându-se și el cum de putuseră să creadă niște oameni serioși ca ei că aveau să fie aruncați la coș ca niște lămâi stoarse de zeamă!

Chipurile celor din sală, până în acel moment încruntate, se luminau brusc. Înfierbântat, le explică cum că instrumentele acelea fără suflet vor fi amplasate acolo unde Partidul nu-și permisese niciodată să folosească elementul uman: în gropi de gunoi, în WC-uri și naiba mai știe pe unde. Deci nu pentru a vă ofensa pe voi, ci, dimpotrivă, pentru a vă proteja demnitatea, Partidul le adusesse de la capătul lumii. Aplauzele, în așteptarea cărora se întrerupsese câteva secunde, izbucniră imediat și-i acoperiră ultimele cuvinte: Voi sunteți de o mie de ori mai valoroși decât ele!

Respiră ușurat și doar atunci simți că fruntea îi era acoperită de sudoare. Își încheie discursul în grabă, încercând să acopere goliciunea frazelor cu o voce bubuitoare: Sunteți mândria Partidului, comoara lui neprețuită. Dușmanii, chiar din groapa istoriei, continuă să ne împoaște cu noroi. Dar voi coborâți acolo și ne aduceți vorbele lor. Voi sunteți temelie acestui stat.

— Superb discurs, îi zise adjunctul, care-l aștepta în ușa biroului. Capodoperă, nu alta. Mai am o veste bună. Au sunat de la cabinetul ministrului. Problema de la teatru pare să se rezolve.

— Uau, într-adevăr? făcu Arian Vogli, iar chipul i se lumina de fericire.

Când se așeză la masa de lucru, zâmbetul îi mai stăruia încă pe față. Își sprijini fruntea în palme și închise ochii. În ultimul timp simțea nevoia unor momente de liniște ca acesta. Își imagină așizele spectacolului dominând

strada principală. Nu moțai astfel mai mult de trei-patru minute, dar răstimpul acesta a fost suficient pentru ca pe afișe cuvântul „corb“ să înlocuiască „pescărușul“. Clătină din cap și, deși își revenise, nu reuși să scape de teama din vis. „Corbul orb“, repetă de câteva ori în gând. Teamă îi reveni când înțelese că nu știa ce-l împinge să analizeze toate variantele legate de această expresie.

ȘAPTE

În vreme ce se grăbea să depășească Piața Republicii, Shpend Guraziu avu impresia că în fața afișelor de la teatru se strânsese un grup neobișnuit de mare de trecători. Înainte de a se apropia, închise o clipă ochii, ca omul care ar vrea ca visul să nu se risipească atât de repede. Când fu mai aproape, zări afișele cunoscute, albastre, cu o pată albă în mijloc. Murmură de câteva ori cu teamă cuvântul „pescăruș“, ca pe o rugăciune, până ce el se ivi într-adevăr în mijlocul afișului, tremurător la început, ca o aripă de ceață, apoi clar ca un semn divin: PESCĂRUȘUL.

Pășind întins se apropie de afișe. Era într-adevăr așa, iar dedesubt mai scria „premieră“, cu numele regizorului și ale actorilor, iar jos de tot programul: sâmbătă, duminică, miercuri și joi, de la 19.30.

Se uită în jur și observă că oamenii își căutau privirea unul-altuia. În aceeași clipă simți dorința de a-și împărtăși bucuria cu ceilalți, de a exclama, de exemplu, „ce minune!“, și tot atunci ar fi vrut să le spună: împrăștiați-vă, nu vă arătați așa deschis satisfacția.

Se îndepărtă cu pași energici, convins că o manifestare de bucurie a oamenilor în fața afișelor nu avea să facă decât rău.

Numai să nu-l interzică din nou, Doamne, își spuse. Ardea de nerăbdare să ajungă la birou să le spună și celorlalți, și totuși pașii îl purtară spre poștă, acolo unde se afla singura cabină telefonică din oraș. Cu degetele tremurându-i formă numărul teatrului. Aș putea vorbi cu Suzana Kraja? E la repetiție? A, sigur... Așteptați, rosti vocea de la capătul celălalt al firului. Sunteți cineva din familie? Așteptați, e la o cafea la bufet. O chem.

Ea avea o agitație neobișnuită în glas, de parcă ar fi alergat la telefon. Sunt Shpend, zise el, inginerul Shpend Guraziu, am văzut afișele și am vrut să vă felicit. Mă mai țineți minte? Sper că nu m-ați uitat?

A, da. Dumneavoastră sunteți, răspunse vocea de femeie. Printre gâfâituri i se ghicea o notă de bună dispoziție. Firește că nu v-am uitat. Dar a trecut destulă vreme de atunci.

Din ziua în care v-a fost interzis spectacolul, spuse el, simțindu-și pieptul apăsător de o mare greutate. Atunci mi-ați promis că, dacă spectacolul va fi aprobat...

Așa? V-am promis eu asta? Aveți dreptate, cu siguranță că v-am promis.

Shpend se miră și el de ideea care-i venise. Vreau nespun de mult să vă văd, Suzana. Din seara când ne-am cunoscut nu mă gândesc decât la dumneavoastră, înțelegeți?

Și din nou râsul și respirația ei precipitată, într-o combinație care lui i se păru extraordinară. Gândul că rolul „pescărușului” avea să-i dea un ascendent permanent asupra lui i se părea minunat.

Cred că o să veniți să ne întâlnim, cum mi-ați promis, într-o după-amiază, înainte de repetiție, între patru și șase.

Așteptă crispat răspunsul ei.

Vreau să vin, se auzi de la capătul firului. Dar dumneavoastră știți că, înainte de premieră, zilele și orele de repetiție se schimbă mereu...

Atunci, eu am să vă aștept în fiecare zi între patru și șase în apartamentul pe care-l știți de pe strada Vrana Konti. Mă auziți, Suzana? Am să vă aștept în fiecare zi.

Chiar așa? Glasul femeii deveni mai blând la auzul ultimei lui promisiuni.

Iubitule, zise ea în șoaptă, ca și când ar fi vorbit doar pentru sine.

Shpend Guraziu ar fi vrut să-i spună o mie de vorbe de dragoste, dar, în locul lor, cu o voce sugrumată și cu o strângere de inimă ca și când s-ar fi temut ca ea să nu se răzgândească, repetă numărul blocului și al apartamentului unde aveau să se întâlnească.

Pe stradă, pășind ca năuc, cuvântul „iubitule“, rostit de ea cu o duioșie pe care n-o mai întâlnise vreodată, îi dădu un sentiment asemănător nesiguranței. I se adresase lui, fără doar și poate, și totuși părea atât de străină, ca și când ar fi aparținut unei alte realități.

Deschizând ușa propriului birou, își dădu seama după fețele celorlalți că vestea nu mai era o noutate.

Ei nu numai că știau, dar comandaseră și bilete. Edlira îi spuse că orașul era în fierbere. Toată lumea comenta. O prietenă de-a ei îi spusese că la teatru mulți plânseseră de bucurie.

— Oamenii văd în asta un semn bun, zise Skender, când Edlira ieși cu lista pentru bilete în mână. Mai ales după zvonurile despre microfoane.

Shpend Guraziu aprobă din cap, dar mintea îi era în altă parte.

— Skender, tocmai am vorbit cu Suzana, cu „pescărușul“.

— Mă gândeam eu, zise celălalt și-și băgă mâna în buzunar, de unde scoase cheile și le zornăi cu un gest teatral. Uite-le, când vrei sunt ale tale.

Se așteptase, pesemne, ca Shpend să se bucure, însă celălalt avea pe chip o expresie vinovată.

— Treaba e că nu mi-a spus când o să vină. Înțelegi și singur de ce: orare, repetiții...

— Nici o problemă, răspunse Skender. Apartamentul îl ai oricând la dispoziție. Știi că la ora aia mă duc să joc biliard.

Incitat de cele întâmplare, Shpend realizează că vorbește mai mult decât ar fi trebuit. E ciudat, își zise. La ea, totul e iluzoriu, cețos, înțelegi? Chiar și cuvântul acela de dragoste pe care mi l-a spus, „iubitule“, acum așa îmi pare. Ca și când mi s-ar fi adresat nu numai mie, ci chiar și ei, întregii lumi poate. Și întâlnirea cu ea tot așa mi se pare: complet ireală.

— Ba mie îmi place așa, îl întrerupse Skender. Totul în ceață, fără nimic precis. Un timp etern. Aș spune chiar dumnezeiesc.

Chiar și sorocul morții e la fel, își zise Shpend, în ceață, imprecis. Dar amintirea părului ei răsfirat pe pernă și a cefei învăluite într-o aură tremurătoare de mister îl făcu să-și piardă luciditatea.

Edlira deschise ușa cu o mișcare bruscă.

— Am comandat biletele, zise veselă. Shpend, ești chemat urgent la biroul de cadre.

— Eu? De ce? se miră el și, cu o mișcare involuntară, strânse cu cheia în pumn.

— Nu știu. Mi-au spus doar că e urgent.

Shpend Guraziu își mușcă buza de jos și ieși din birou.

— O, ce minunăție, spuse Edlira și se așeză la birou. Știi că încă nu-mi vine să cred? Parcă mi-e teamă să nu vină careva să spună: v-ați bucurat prea devreme, spectacolul s-a anulat din nou.

— Nu se poate, făcu Skender.

— Nu știu de ce mi-a devenit atât de dragă piesa asta. Poate pentru că a coincis cu căsătoria mea. A fost primul spectacol adevărat din orașul ăsta. Cu mare nerăbdare am așteptat premiera. Și uite, în locul ei a venit cuvântul acela îngrozitor: interzis.

— Înțeleg foarte bine, Edlira, zise Skender. Dar chestia asta a fost depășită acum.

— Așa mi se pare și mie, o situație depășită. Imposibilul a devenit posibil. Nu știu cum să mai spun, e ceva ca o... renaștere.

— Într-un anumit fel așa și este, o aprobă Skender.

Își îndreptă privirea spre ușă, ca și când ar fi presimțit că se va deschide.

— Ei? făcură amândoi într-un glas, văzându-l pe Shpend.

Acesta avea pe față zâmbetul acela larg pe care-l au doar oamenii care au primit o veste minunată.

— O delegație a Senatului francez ajunge poimâine în oraș, zise închizând ușa. Și... vă vine să credeți? O să-i însoțesc chiar eu.

— Aa, ia uite, făcu Skender. Un spectacol deblocat și o delegație din Franța. Două vești bune în aceeași zi.

— Și de ce nu? se miră Edlira, privindu-l cu reproș, de parcă l-ar fi auzit spunând vrute și nevrute. Nu-i nimic de glumit aici.

— Nici nu glumeam, zise Skender aproape în șoaptă. Aș fi un prost sau un nătărău să glumesc cu lucrurile astea. Dimpotrivă, mă bucur ca și tine, poate chiar și mai și.

Se priviră câteva clipe în ochi, până ce femeia își plecă privirea.

— Cât de puțin ne trebuie ca să ne revenim, spuse Skender, după ce Edlira ieși din birou. Adevărul e că văd pentru prima oară semnele „dezghețului“.

— Asta-mi spuneam și eu ceva mai-nainte, zise Shpend. De ani buni n-a mai călcat pe-aici vreo delegație occidentală. Sentimentul izolării e cumplit, când ai impresia că lumea întreagă te-a uitat.

În picioare, la fereastră, Skender privea pe stradă. De sus, trecătorii păreau niște pitici.

— Mai avem o veste bună, zise zâmbind șmecherește.

Shpend Guraziu atinse fără să vrea cheile. Îl privi pe celălalt cu recunoștință, apoi se uită la ceas.

— Trebuie să ajung urgent la Comitetul Executiv pentru instrucțiuni, spuse, după care se ridică și plecă în grabă.

Când se întoarse, peste o oră, pe chip avea același zâmbet molipsitor.

— Știți ce am aici? zise și le arătă o bucată de hârtie.

— Autorizație pentru cumpărarea de îmbrăcăminte de la depozitul special? se miră Skender, întorcând hârtia pe toate fețele. Mai e în vigoare ordinul ăla vechi prin care erau îmbrăcați gratis însoțitorii delegațiilor străine?

— Da, cu singura diferență că acum nu mai e gratis, zise Shpend.

Skender citi documentul cu voce tare: „Tovarășul Shpend Guraziu este autorizat să ridice din depozit: trei cămăși albe, o pereche de pantofi, un costum și un palton sau o geacă de iarnă“.

— Sunt cam multe. Mi-ar trebui vreo trei salarii să le cumpăr pe toate.

— Dacă îți prisosește ceva, e păcat să refuzi, spuse Skender.

Shpend privi încă o dată lista.

— O geacă, dacă e de calitate, o să iau, zise. Asta de pe mine e veche. Și pantofi. Dar de costum n-am nevoie. Dacă vrei, ia-l tu.

— O, mulțumesc, făcu Skender.

— Tu... nimic? o întrebă Shpend pe Edlira.

Ea se înroși la față.

— Scuze, mă gândeam la soțul tău...

— O, nu, îl refuză ea și se îmbujoră și mai mult.

— Te rog să nu mi-o iei în nume de rău... Nu știu de ce mi-a venit așa, să vă las câte o amintire de la mine.

— Poate una dintre cămăși, spuse Skender. Sau le vrei pe toate trei?

— Nu cred. O să iau două.

— Acum câteva zile chiar căutai o cămașă albă pentru soțul tău, îi zise Skender Edlirei.

Ea se pierdu complet cu firea.

— Așa e, n-am găsit nicăieri, se scuză, acoperindu-și obrații îmbujorați.

— Păi, uite că se rezolvă, zise Shpend. M-aș bucura să-ți fac plăcerea asta.

Fluieră tot drumul până la depozitul de protocol. Tâmpilele îi zvâcneau puternic, ceea ce i se întâmpla frecvent atunci când toate îi ieșeau din plin. Hainele noi îi picaseră la țanc, mai ales geaca. Își imaginează semnul roșu de ruj de pe buzele ei pe gulerul cămășii lui albe. Acolo unde te sărută o femeie, dacă i-a fost dor de tine. Va trebui să-i telefoneze neapărat și să-i spună că-i va însoți pe francezi.

Normal că-i vor crește acțiunile în fața ei. O să afle cu surprindere că e mai mult decât un simplu inginer la primărie. În plus, o să se bucure știind că-i va aduce un grup de străini la spectacol.

Poarta de fier a depozitului îl aduse cu picioarele pe pământ. Drugii vopsiți cu verde, având lipită o stea mare și roșie, cu cinci colțuri, tot din metal, îi amintiră de poarta unei unități militare sau de poliție. Ai fi putut să-ți închipui că înăuntru se găseau fel de fel de lucruri, dar în nici un caz haine de protocol.

Responsabilul depozitului îl întâmpină cu o ostilitate vizibilă. Îi citi cu atenție autorizația, o apropie și o depărtă de ochi, timp în care lui Shpend i se păru că celălalt are ceva de obiectat. Vru la un moment dat să-l întrebe: e ceva în neregulă? Apoi își spuse că omul acela îi întâmpina la fel de neprietenos pe toți cei care veneau să se îmbrace acolo de unde, de regulă, se aprovizionau secretarii de partid și șefii Securității.

— Uite unde sunt, îi zise în cele din urmă, împingând o ușă glisantă în spatele căreia se aflau mai ales costume și paltoane, atârinate la rând. Dar cămăși albe n-am. Alege-ți altă culoare, dacă-ți place.

— Nici gecii nu ai? În autorizație scrie că pot alege palton sau geacă.

Celălalt ridică din umeri.

— Dacă n-am, n-am, răspunse. Doar n-o să mă fac eu geacă.

Shpend Guraziu simți cum i se urcă sângele-n cap.

— Ia ascultă, îi zise, dacă n-ai de gând să aplici asta, — și-i flutură ordinul pe sub nas —, deci, dacă n-ai de gând, spune-o deschis. Eu n-am să mă rog de tine, pricepi? Eu o să însoțesc o delegație franceză și n-am ce să fac cu cămășile tale roz, e clar?

Spre uimirea lui, în loc să primească un răspuns la fel de agresiv, Shpend văzu pe chipul celuiilalt o schimbare surprinzătoare. Indiferența aceea ostilă fu înlocuită brusc cu o umilință respingătoare.

— Ia stai, ia stai un pic, zise. Nu te enerva. Nu știam că ești cu străinii.

Shpend Guraziu ar fi vrut să-i urle în față: dar ce credeai, că-s de capul meu aici? Sau: mă crezi vreunul dintre lingăii ăia care i-au reparat chiuveța lui șefu-tău și vin pe urmă să-și ia răsplata?

— Nu te enerva, zise din nou responsabilul. Scuză-mă că ți-am vorbit așa, dar tot tu ești de vină că nu mi-ai spus de la început ce hram porți. Se apropie apoi și-i zise la ureche: De-ai ști tu, frățioare, câți se-mbracă aici... asta e. Dar tu meriți. Nu te enerva. O să-ți găsească băiatu' și cămăși grozave, și pantofi, și geacă.

Îi făcu apoi semn să-l urmeze în fundul depozitului.

Nătăraul, își spuse Shpend. Îl luase, probabil, drept un agent al Securității, cum trebuie că erau majoritatea celor care însoțeau delegațiile străine. Modul cum îi vorbise era grăitor: „Ești de-al nostru, ne-om înțelege noi”.

— Uite cămășile albe, costumele și pantofii. Iar gecile acum o săptămână au sosit din Austria. Așa, frățioare, alege tot ce-i mai bun pentru tine, să le arăți filfizonilor de francezi că știm și noi să ne îmbrăcăm.

Expresia servilă de pe chipul său devenise de-a dreptul respingătoare.

În vreme ce Shpend proba pantofii și hainele, responsabilul continuă să-i blameze pe francezi.

Plecând de la depozit, Shpend nu-și putea scoate din cap privirea libidinoasă a responsabilului. Dacă n-ar fi fost răceala cu care-l întâmpinase la început, ar fi putut

crede că celălalt era *pe invers*. Încercă să scape de imaginea aceea, dar era ceva ce-l împiedica. În nici un caz însă bunăvoința respingătoare a gestionarului.

Ajungând la birou, îl găsi pe Skender încă colo. Îi arătă chitanța costumului, apoi îi spuse că responsabilul de la depozit îl luase drept un securist.

Dar celălalt părea că se gândește la altceva. Era clar că ar fi vrut să-i spună ceva, dar aștepta să iasă în stradă.

Așa se și întâmplă. Vocea îi deveni gravă, cum se întâmpla atunci când avea de spus ceva important. Îi mărturisii că nu se miră deloc că gestionarul îl luase drept securist. De vreme ce însoțea niște străini, oricine avea să-l ia drept colaborator al Securității și să-l privească ciudat: cu neîncredere, teamă, ură, invidie, speranță. Unora le va fi frică de el, alții vor avea un tremur mistic, așa cum li se întâmplase în timpul ședinței de spiritism. Și era logic să fie așa. Pentru că el, Shpend, avea să întâlnească acea parte a omenirii care pentru cei mai mulți era străină și periculoasă, la fel ca și tărâmul spiritelor.

Shpend asculta încruntat. Părul mătăsos al Suzanei, privirea libidinoasă a gestionarului de adineauri și burnița din noaptea ședinței de spiritism i se amestecau chinuitor în creier. Iar gândul că oamenii așteptau ceva neobișnuit de la el se ivi pentru o clipă din grămada aceea informă.

Ca și când ar fi ghicit ce gândea, Skender i se adresă direct: era o ocazie rară ca o delegație a unui senat din Occident să coboare în groapa aceasta. Prilej care se va ivi din nou peste trei ani, peste treisprezece, ori poate niciodată. Deci era păcat ca...

— Ce vrei să spui? îl întrerupse Shpend cu o voce chinuită. Ce trebuie să fac? Îmi ești prieten, îmi ești ca un frate, spune-mi fără menajamente: ce trebuie să fac?

— Asta depinde de conștiința ta, Shpend. Nici mie nu mi-e clar ce trebuie făcut. Poate un semnal. Ori poate un geamăt, pentru ca lumea liberă să priceapă că așteptăm ceva de la ea.

Merseră o vreme fără un cuvânt.

— Nu vreau să te împing într-o aventură, zise Skender. Pentru că, îți repet, este riscant, chiar foarte riscant. Încerc să gândesc la rece. Ai mare grijă: niciodată să nu vorbești în interior, în hotel sau în mașină. Și oricum asta s-o faci doar atunci când ești convins că semnalul ajunge la destinație...

— Sigur că da, spuse Shpend, încercând să-și înăbușe un suspin.

OPT

La intrarea în teatru era o îmbulzeală care depășea vizibil aglomerația obișnuită dinaintea unei premiere. Arian Vogli și adjunctul lui, deghizați în vagabonzi, ședeau într-un ungher privind cu atenție mulțimea. În afara celor care strigau după un bilet în plus sau își așteptau prietenii ca să intre împreună, la intrarea teatrului se strânseseră și o mulțime de gură-cască, care așteptau să vadă ce se întâmplă acolo.

— Uite-o pe doctorița de ochi, îi șopti adjunctul. Aia cu palton negru. Uite-l și pe Fra Nik Prela. Oho, cum se mai adună vânatul în bătaia puștii!

— Ești sigur că băieții îi cunosc?

— Fără discuție. I-am adus pe cei mai buni fizionomiști.

Șeful Securității își aminti din nou proverbul cu corbul orb, pentru care o luaseră în colimator pe doctoriță. Misterul din jurul acestui caz îl enerva din cale-afară.

Un tânăr îmbrăcat fistichiu se apropie de ei legănându-se pe niște picioare neobișnuit de lungi.

— Tovarășu', nu cumva aveți un bilet în plus?

— Nu, răspunse Arian Vogli, în timp ce adjunctul său izbucni în râs.

— Simon, ce bine ai intrat în rol, îi șopti.

— A, tu erai, Simon? făcu șeful. A fost perfect, n-am ce spune.

Tânărul râse, apoi redeveni serios.

— M-a trimis Gemal să vă spun că preotul și-a lăsat până la urmă paltonul la garderobă.

— Aha, în cele din urmă, se bucură adjunctul. Credeam că nici când doarme nu-și leapădă anteriorul.

— L-am obligat la intrarea în sală, povesti Simon. E ordin, i-am zis, nu se permite cu haine groase. Teatrul e, printre altele, și un mijloc de educație. Cam așa.

Arian Vogli râse.

— Foarte frumos, zise. Felicită-l din partea mea pe Gemal.

Celălalt plecă grăbit legănându-se pe picioarele lui lungi.

— Cum se vede, jocul ăsta îi distrează și pe ei, zise șeful.

— Mi se pare că pe toți ne distrează un pic, nu? răspunse adjunctul.

Arian Vogli vru să spună ceva, dar în clipa aceea o zări în mulțime pe Edlira. Își strângea soțul de braț cu atâta putere, de parcă ar fi vrut să se lipească cu totul de el. Arian Vogli își aminti că și pe el îl ținuse la fel în seara aceea de vară când fusese a lui.

Pe trepte, în timp ce urcau, chipul ei îi păru mai alb și mai străin în lumina neonului. Gheara geloziei îi sfâșie sufletul mai dureros ca niciodată. Adjunctul îi șopti ceva, dar nu-l auzi. Îi fixă ca năuc gulerul de blană cafenie până când femeia dispăru în spatele ușilor. Doar atunci se întoarse spre celălalt.

— Cred că nu l-ai uitat pe inginerul Gjikondi.

— Tocmai asta voiam să vă spun. Apartamentul lor e printre primele care vor intra în lucru în seara asta.

Adjunctul își privi ceasul. Băieții care operează în locuințe au primit deja ordinul și la 19.30, când se închid ușile la teatru, o să intre în acțiune.

— I-am văzut acum și mi-am amintit de ei. Frumoasă femeie, nu?

— Frumoasă, cum să nu, fu de acord adjunctul.

Arian Vogli își reținu cu greu un oftat.

— Ce repede trece vremea, zise. Am cunoscut-o când era fată, studentă la economie. Îmi amintesc vara aceea...

Surprinse cu coada ochiului indiferența din privirea celui alt. Șapca murdară de pe cap i se păru complet nepotrivită cu discuția despre femeia aceea. Ajunsesse să-și plângă singur de milă. Simți o nevoie imensă să-l prindă de mânecă și să-i arunce în față: ascultă o clipă, omule. În toată nebunia asta avem nevoie și noi de puțină liniște, de puțină tandrețe.

Dar adjunctul, asemenea jivinei care nu vede altceva decât beregata victimei sale, nu-și ascunse lipsa de interes.

— Francezii, șopti ca pentru sine.

Arian Vogli închise extenuat ochii. Când îi deschise iar, micul grup de străini străbătea mulțimea sub privirile curioase ale oamenilor.

— Uite-l și pe însoțitor, urmă adjunctul și zâmbi complice. Inginerul Guraziu, hm... Uite ce geacă frumoasă și-a ales.

— Sper că băieții vor avea grijă să nu i-o strice, spuse Arian Vogli cu indiferență în glas.

Celălalt râse.

— Nici nu trebuie s-o mai facă, șefule... Îl are deja.

— Cum?

— Îl are, pe cuvânt, repetă adjunctul și râse din nou. Ați uitat că la depozitul de protocol avem omul nostru?

Păi, respectivul a luat toate măsurile încă dinainte ca inginerul să ajungă acolo. Treabă curată, nu?

— Ești fantastic, îl laudă Arian Vogli. Deci primul „prinț“ e la inginer. El a inaugurat toată povestea asta. În cazul ăsta, să-l poarte sănătos.

Râseră amândoi o bucată de vreme, apoi Arian Vogli îl apucă pe celălalt de cot.

— Ia ascultă, l-ai șters de pe listă? E atât de frumușică geaca aia, că băieții ar putea fi tentați să-i planteze și al doilea „prinț“.

— Adevărul e că supravegherea grupului de francezi e atât de importantă, încât chiar mi-a trecut prin cap că n-ar strica încă unul.

— În seara asta ești în formă.

Îndată ce intrară francezii, gongul sună pentru a doua oară, anunțând începerea reprezentației. Se precipitară și ultimii spectatori, după care ușile se închiseră. Curioșii rămași în fața teatrului se împrăștiară fără nici o grabă.

Pentru ca prezența lor să nu sară în ochi, cei doi se retraseră sub castanii de lângă Galeria de Artă. De acolo, făceau ce făceau și aruncau priviri curioase spre teatru. Liniștea dădea clădirii un aer mohorât.

Arian Vogli simți o apăsare în piept. Frisoanele pe care le avea din ce în ce mai des în ultima vreme deveniseră insuportabile. Se întoarse cu spatele la teatru. Pesemne că de la asta i se trăgea. Își mai aprinse o țigară. Croitorii sunt acolo, își zise neliniștit. Cu listele și „prinții“. Și bateriile, care zvâcnesc ca niște inimi pregătite să pulseze două sute sau o mie de ore. Un singur trup, ce se încarcă din când în când cu fraze, sunete sau respirații străine. O adevărată metempsihoză.

Oare câți oameni vor avea ele pe conștiință?

Și-i imaginea pe spectatori, în sala plină-ochi, privind cu compătimire suferințele pescărușului. Mai de plâns sunteți voi, li se adresa în forul său interior. Veniseră la teatru îmbrăcați cu ce aveau mai bun. Cu paltoane, cu blănuri parfumate. Fără să le treacă prin cap că, la ieșire, vor duce cu ei ceva minuscul...

În mod inexplicabil, îi ura pentru naivitatea lor. Veniseră grămadă să plângă pe umărul unei femei în suferință, fără să știe că ei erau chiar mai de plâns.

Clădirea teatrului, cu câteva ferestre slab luminate la etajul de sus, îi păru de rău augur. Un dublu-teatru, asta e, își zise. Un monstru bicefal cu două scene: una de fațadă, cealaltă, cea principală, la garderobă.

Acolo unde de pe foarfecele croitorilor picura sânge.

Vocea adjunctului îl smulse din gândurile lui. N-avea nici o dorință să vadă ce se întâmplă înăuntru. I-ar fi fost ușor să pătrundă pe ușa din spate. Aveau un om al lor acolo.

— Du-te tu, îi spuse. Eu o să te aștept aici.

Urmărea, de la distanță, cum puținii trecători de la ora aceea își apropiau fruntea de panoul cu afișe, citind, cu un aer absent, ce scria pe ele.

Adjunctul nu stătu prea mult.

— O frumusețe, zise frecându-și mâinile bucuroși. Au amplasat deja unsprezece. Mai mult de jumătate. Celelalte, după pauză.

Într-adevăr, o frumusețe, răspunse șeful. Încă trei-patru spectacole ca ăsta și treaba e terminată... Pe urmă se știe ce urmează.

Își imaginea scandalul care avea să se iște după suspendarea piesei. Ședințele extenuante până după miezul nopții. Incriminarea regizorului și a președintelui consiliului

artistic. Acușele de liberalism, scotocirea prin biografii, punerea pe tapet a greșelilor tinereții, din anii studenției, poate chiar din anii de liceu.

În toată harababura asta vor fi oameni care vor întreba: dar de ce? De ce? Mai întâi au vrut s-o interzică, apoi au permis-o. N-a fost ceva întâmplător. Discuțiile în jurul piesei au continuat săptămâni la rând. Doar cei de la Securitate, care, se știe, nu sunt niște mieluse, au fost mai îngăduitori. Atunci, de ce? Ce s-a întâmplat?

Arian Vogli se surprinse zâmbind. Zile și nopți, săptămâni și poate ani la rând oamenii vor fi torturați de această întrebare. Vor face fel de fel de presupuneri tâmpite, dar adevărul nu-l va afla nimeni, niciodată.

Aplauzele, care se auziră înfundat dinăuntru, îl aduseră la realitate. Luminile din fața teatrului, reduse până atunci, se aprinseră din nou. Când începură să iasă primii spectatori, cei doi se apropiară în liniște. Mulțimea se îngămădea la fel ca înaintea spectacolului. Majoritatea rămâneau pe loc. Își așteptau cunoscuții ca să schimbe impresii sau ascultau comentariile celor din jur. Peste tot se auzea: „minunată“, „desăvârșită“. Tu ai plâns? întrebă cineva. Poate, răspunse cel întrebat. Nu mi-e rușine s-o spun, m-a impresionat teribil.

Arian Vogli urmărea cu coada ochiului expresia adjunc-tului. Îl simțea încordat ca un animal de pradă. Murmura printre dinți ori de câte ori zărea în mulțime vreuna dintre victime.

Ieșiră pe rând Fra Nik Prela, doctorița oftalmolog, francezii cu însoțitorul lor, un ofițer de artilerie, Edlira, lipită strâns de umărul soțului, un inspector de la finanțe...

Stingerea luminilor de la intrare îi făcu pe spectatori, care păreau că nu mai vor să plece, să se risipească.

Arian Vogli simți dintr-odată o oboseală cumplită. Adjunctul său, de-a dreptul extenuat, își aprindea țigară de la țigară. Urmărire, fără o vorbă, siluetele spectatorilor care se pierdeau în întuneric.

Merg la braț, râd, își șoptesc cuvinte tandre, își zise Arian Vogli. Și în vremea asta nici prin cap nu le trece că nu mai sunt cei care erau acum două ore... Dispozitivul acela minuscule, mic cât un nasture, le va schimba complet viața... Îi va însoți pas cu pas, mai fidel decât propria lor umbră, până ce le va veni de hac.

— Gata pentru seara asta, îi spuse adjunctului. Cred că tu o să-ți întâlnești băieții. Eu plec. Sunt mort de somn. Noapte bună.

— Noapte bună, șefule, răspunse celălalt.

NOUĂ

Autobuzul interurban Tirana-B. ajunsese, ca de obicei, la ora zece și jumătate dimineața. Skender făcu câteva mișcări ca pentru a-și dezmoști picioarele, privi ceasul, apoi rămase o clipă pe gânduri: să meargă direct la birou sau să treacă mai întâi pe acasă, să-și lase bagajul. Se hotărî pentru a doua variantă. Când autobuzul întârzia, nici nu putea fi vorba de așa ceva. Dar acum, în afară de faptul că avea destul timp la dispoziție, îl mâna și un strop de curiozitate.

De cum deschise ușa, i se confirmă ceea ce-și închipuise în timpul călătoriei. Slavă Domnului, își spuse, simțind mirosul de parfum, amestecat cu cel al fumului de țigară. Privirea i se opri pe cuvertura patului, aranjată în grabă, apoi pe scrumiera plină cu mucuri de țigară, printre care zări câteva cu filtrul mânjit de roșu de buze, și convins de-acum sută la sută, repetă cuvintele de mai devreme: slavă Domnului.

Era bucuros nu numai pentru că dorise din tot sufletul ca prietenului său să i se împlinească cel mai arzător vis, ci și pentru că lucrurile se petrecuseră în apartamentul lui, ceea ce-l făcea să se simtă implicat direct.

Intră în baie și, căutând parcă și alte dovezi, zări mânerul dușului pus într-o poziție neobișnuită, semn că

fusesec folosit de o persoană străină. Măcar să fi avut apă caldă, își spuse.

Aproape fără să vrea și cu un sentiment de vinovăție și-o închipui pe tânăra femeie spălându-și de pe trup semnele iubirii. Apoi, cu delicatețe, ca și când i-ar fi fost teamă să nu trezească pe cineva, se aplecă deasupra pernei.

Parfumul ei se simțea acolo mai bine ca oriunde. De zile întregi, femeia aceea răscolea imaginația întregului oraș, iar el, oricât de onest ar fi fost în relațiile cu Shpend Guraziu, nu-și putea refuza luxul de a descifra semnele fericirii ei.

Ce fac eu acum? se întrebă surprinzându-se cu obrazul lipit de pernă. Parfumul ei îl îmbăta. O lipi și mai tare de obraz, ca și când ar fi vrut să se impregneze de el.

Ori de câte ori mergea sâmbătă la Tirana se simțea stresat. I se părea că în lipsa lui se poate întâmpla orice. Uite însă că acum se îngrijorase degeaba.

Ar fi vrut ca sentimentul de liniște să nu fie înșelător. Iar perna aceea, păstrând parfumul femeii, era dovada palpabilă că liniștea și pacea pe care i-o trezea în suflet nu erau doar o iluzie. Spectacolul continua. *Pescărușul* era încă în oraș. Acum, totul era în regulă. Trase aer în piept și-și făcu cruce.

La sediul Întreprinderii Comunale era o agitație neobișnuită. Pe coridorul lung, cu uși de o parte și de alta, fu cât pe ce să se ciocnească cu Edlira. Încă înainte de a-i auzi întrebarea, de unde până unde păhărelele acelea de coniac de pe tavă, ea îi spuse:

— Delegația franceză.

— Chiar așa? E aici în vizită?

— Trebuie să apară dintr-o clipă într-alta.

O așteptă în picioare, lângă fereastră.

— La direcție parcă au înnebunit cu toții, zise ea. Au schimbat de două ori și paharele, și coniacul.

— Nu-s ei de vină, zise Skender. E prima delegație occidentală care ne vizitează.

— Sigur. Cu chinezii și cubanezii e simplu. Zâmbete, flori și câteva cuvinte despre prietenia veșnică și gata, totul e perfect.

Skender însă nu-și găsea locul.

— Nu-s ei de vină, spuse din nou. Nu vezi? Nici eu n-am chef de nimic. Adevărul e că se simte ceva în aer. Aseară, la Tirana, când le-am povestit amicilor despre spectacolul cu piesa lui Cehov, despre teatrul proaspăt zugrăvit și atmosfera de zile mari de aici, nu le-a venit să creadă. Băi, voi parcă trăiți în altă țară, mi-au spus.

Edlira îl privi țintă.

— Dar la Tirana ce mai e nou?

Skender ridică din umeri.

— Ce să-ți spun? Ședințe peste ședințe. Se așteaptă o nouă campanie de epurare în două ministere importante: la Apărare și la Economie.

— Chiar așa?

— Asta e. Noi n-avem de ce să ne îngrijorăm. E normal ca-n capitală să se întâmple cele mai multe evenimente, bune sau rele. O să treacă și astea, cum au mai trecut și altele, zise și se așeză la birou.

Edlira se ridică de pe scaun.

— Mă duc să văd ce mai e pe acolo, spuse.

Se întoarse puțin nedumerită.

— Delegația întârzie.

Skender își privi ceasul.

Tăcură o bună bucată de vreme, fiecare la biroul lui. O vrabie, ce poposi de două ori pe pervazul exterior al ferestrei, o făcu pe Edlira să-și ridice ochii din dosare.

— Întârzie cam mult, observă ea.

Skender își cercetă din nou ceasul. Pe coridor se auziră pașii cuiva. Edlira se ridică de la birou.

— Mi se pare că vin, zise Skender.

Ușa se deschise larg. În prag, cu o privire uluită, era adjuncta de la cadre.

— Ați aflat și voi? zise, fără a intra în birou. Spectacolul cu *Pescărușul* a fost interzis din nou.

— Cum? făcu Edlira. Fu singurul cuvânt pe care reuși să-l articuleze.

— Se scot afișele de peste tot, adăugă cealaltă și închise ușa în urma ei.

— O, nu, gemu Edlira.

Deși degetele nu-l mai ascultau, Skender reuși să desfacă pachetul de țigări.

— Femeia asta aduce numai vești proaste, rosti printre dinți.

Ridică receptorul telefonului, care țârâia înnebunitor, dar îl așeză la loc fără să răspundă.

Edlira plângea în liniște.

Skender își aminti vag că dimineată avusese un coșmar. Niște țevi din care țâșnea apă tulbure. Se liniștise singur, spunându-și că avea legătură cu treburile lui de la serviciu.

— Eram atât de fericită, că-mi era și frică s-o recunosc, zise Edlira printre suspine.

Skender nu știa cum s-o mai liniștească.

— Oare Shpend o ști? zise în șoaptă, ca și când întrebarea nu i-ar fi fost adresată ei, ci lui însuși.

Telefonul suna în neștire, dar nici unul din ei nu avea de gând să răspundă.

— Chiar așa, oare ce-o fi cu delegația aia? întrebă femeia, ca și când și-ar fi amintit brusc de un lucru extraordinar de important.

El ridică din umeri. Gândul că întârzierea delegației străine putea să aibă legătură cu interzicerea spectacolului îl făcu să se cutremure și-și aminti de un vechi și cumplit proverb care spunea: când vine nenorocirea, deschide-i ușa.

— Ne omoară telefonul ăsta, exclamă Edlira și se ridică să răspundă. Alo, strigă aproape cu ură. Nu e la serviciu, e plecat în delegație. Cum? Vreți adresa lui? A familiei? Dar de ce? Privi către Skender, acoperind receptorul cu palma. Un nebun îmi cere adresa familiei lui Shpend.

Skender îi făcu semn să-i dea lui telefonul.

De la capătul celălalt al firului fu repetată, se pare, întrebară de adineauri.

— Shpend Guraziu nu are familie, răspunse Skender. Dar de ce întrebați?

Înainte ca Skender să poată striga „nu“, Edlira înlemni și-l privi îngrozită.

— O, nu! strigă Skender pentru a doua oară. Accident rutier? Azi la prânz? Mort?

— Cumplit! făcu Edlira.

Skender puse telefonul în furcă și-și acoperi fața cu palmele.

Edlira plângea în liniște.

Cineva de pe coridor împinse ușa gata-gata s-o scoată din balamale.

— Ați aflat? Shpend Guraziu... dar nu reuși să-și termine fraza. Ah, văd că știți deja.

Venindu-și în fire, Skender ieși în goană din birou.

O, gemu Edlira. O, ce zi neagră!

Ușa se deschise din nou cu furie, apoi se închise brusc.

Telefonul începu să sune la fel de enervant ca mai-nainte.

Skender se întoarse în birou.

— S-a întâmplat în urmă cu o oră, spuse ca și când nu s-ar fi adresat nimănui. Un bulldozer l-a tăiat în două...

Cu obrazii mânjiți de rimel, Edlira nu mai era în stare să înțeleagă toate amănuntele acestea. Pe la prânz, Shpend plecase pentru câteva minute de lângă francezi ca să dea un telefon. La întoarcere, nu observase buldozerul care venea din spate, fusese luat pe sus și sfârtecat de colții utilajului.

Dar pare ceva incredibil, suspină ca pentru sine Edlira. Nici ea nu știa la ce se referea, la moartea lui sau la felul stupid în care murise, în colții unui buldozer...

Așteptă ca Skender să spună același lucru, dar acesta privea cu obstinație pe geam, ca și când adevărul s-ar fi aflat scris undeva, pe suprafața înșelătoare a sticlei.

Bărbatului i se părea că știe ce se întâmplase. Așa cum își spusese mai devreme, că o nenorocire nu vine niciodată singură, înțelegea acum că toate acestea aveau legătură cu spectacolul anulat. Shpend Guraziu se despărțise câteva minute de francezi ca să-i telefoneze iubitei. Iar actrița, care abia aflate despre interzicerea piesei, i-a spus totul printre lacrimi. Sau mai rău: i-a spus că nu vrea să vorbească cu el. Ori: cum de îndrăznea, într-un asemenea moment cumplit, să-i ceară să se întâlnească... Sau... Domnul mai știe ce i-ar fi putut spune. Iar el, după ce a pus telefonul în furcă, complet năuc, încercând să evite gropile de pe drumul aflat în reparație, dăduse buzna orbește în fața buldozerului.

Edlira continua să plângă cu fața în palme. O singură dată, când se mai liniști puțin, vru să-i amintească lui Skender ziua în care Shpend, parcă presimțindu-și moartea, le promisese în glumă că va lăsa fiecăruia câte ceva din lucrurile sale.

Vorbele ei, rostite cu greu printre suspine, nu exprimă decât o mică parte din ceea ce voise să spună, dar

au fost suficiente pentru ca Skender să se întoarcă de la fereastră cu lacrimi în ochi.

*

Sub un vânt care-ți biciuia obrajii mai rău decât în dimineața respectivă, erau strânse de peste tot afișele *Pescărușului*. Doar atunci s-a văzut că pentru el fuseseră lipite mai multe afișe decât pentru întreaga stagiune la un loc. Bucăți din ele, scăpate din mâna muncitorilor, erau luate de vânt și aruncate ici-colo prin cotloanele curților.

Un Gaz de la Direcția de Interne gonea pe strada principală. Din mașină, Arian Vogli urmărea cu privirea cum sunt îndepărtate afișele. În jurul teatrului și pe stradă nu mai era nimic din agitația din seara spectacolului.

În clădirea Întreprinderii Comunale era o agitație neobișnuită. Shpend Guraziu avea să fie înmormântat chiar în după-amiaza aceea. Cadavrul era atât de ciopârțit, încât nu reușiseră nici să-l dezbrace. Fusesse îngrămădit ca vai de lume în sicriu, după care îl acoperiseră cu un giulgiu, spunându-și că există situații ca aceasta, în care era bietul de el, când e mai bine că mortul nu are pe nimeni, nici mamă, nici tată, ca să-l vadă în halul în care se afla.

Convoiul mortuar a pornit-o spre cimitir în jurul orei patru.

Gaz-ul Securității se intersectă cu el la ieșirea din Piața Republicii. Arian Vogli își aminti că un tip fusese accidentat mortal de un buldozer chiar în dimineața aceea.

— Treci pe la teatru, îi spuse șoferului.

În fața clădirii teatrului era la fel de pustiu ca și la prânz. Doar un trecător, cu mâna streășină la ochi, încerca să vadă prin geamul ușii ce se petrece înăuntru.

La cimitir, în jurul gropii abia săpate, oamenii se strânseseră în semicerc pentru a auzi mai bine discursul funerar, deși nimeni nu știa cine îl va ține.

Arian Vogli împinse poarta de fier a direcției și intră. În birou mirosea a fum de țigară și el deschise ambele canaturi ale ferestrei ca să intre aer proaspăt.

Vântul rece te pătrundea până la os. Ferestrele cădirilor de vizavi păreau niște ochi sașii.

Pe birou avea sumarul evenimentelor zilei. Mortul fusese inginer la Întreprinderea Comunală. Îi citi numele cu voce tare, Shpend Guraziu. Parcă-l mai auzise undeva. Shpend Guraziu, zise din nou, dar în aceeași clipă își aminti că și Edlira muncea tot acolo și gândul îi zbură la ea.

În timpul acesta, tremurând de frig, Edlira privea sicriul învelit în mătase roșie, așezat chiar pe marginea gropii. Oricât ar fi încercat, nu se putea abține să nu-și imagineze trupul însângerat al celui din sicriu. S-o porți sănătos, să te bucuri de ea, îi spusese răzându-l îmbrăcat cu geaca cea nouă. Acum o avea pe el acolo, ruptă de colții buldozerului și plină de sânge.

În biroul său, Arian Vogli îl întreabă pe adjunct dacă reușiseră să prelucreze ceva din înregistrarea făcută la familia Gjikondi. Celălalt se întoarse imediat cu banda de magnetofon. Este așa cum ați bănuț dumneavoastră, foarte, foarte interesantă, îi spuse și i-o întinse. Chiar așa? făcu șeful, prefăcându-se indiferent. Avem aici prima noapte de după spectacolul de la teatru. Aha, înseamnă că-i adevărat. Poți să pleci, Naum. Vreau s-o ascult singur.

Lângă mormânt, după scurtul cuvânt de adio rostit de șefa cadrelor, Skender avu impresia că toată lumea aștepta ca el, cel mai bun prieten al mortului, să spună câteva cuvinte de rămas-bun. Reuși să fie calm și spuse,

într-adevăr, ceva, în vreme ce o căuta cu privirea printre cei prezenți pe actrița din *Pescărușul*.

Așezat la biroul său, Arian Vogli asculta cu ochii întredeschiși. Ce frumoasă ai fost în seara asta, spunea soțul Edlirei. Adevărat? se auzi și vocea ei. Poate sub influența spectacolului. M-a răscolit toată... Se auzeau mișcările din dormitor. Vocea lui: Ești excitată? Ea: Mai tare ca niciodată. El: Hai, vino. Un fâșâit. Probabil desuurile. Apoi săruturi și primul geamăt al femeii.

Între timp sicriul fusese coborât în mormânt. La fel ca toți ceilalți, Edlira se aplecă și luă un pumn de pământ, pe care-l aruncă în groapă. Se retrase pentru a-i lăsa și pe ceilalți și, uitând că avea palmele murdare de noroi, se mânji cu ele pe obraz. Tremura toată, ca și când ar fi fost goală în bătaia vântului.

Fără să deschidă ochii, cu chipul schimonosit de gelozie, Arian Vogli asculta cuvintele femeii, strecurate printre gemetele care se accelerau tot mai mult... A fost o splendoare... teatrul pentru prima oară încălzit... Oamenii îmbrăcați frumos... După atâta timp... Ah, așa, așa... Ce bine... Încă puțin... O, Doamne... Ah...

Cu unghiile adânc înfipte în carnea palmelor auzi ultimele gemete de ușurare. Mișcările trupurilor în pat și, mai apoi, fâșâitul chibritului aprinzând o țigară acoperi cuvintele celor doi.

Peste grămada de pământ proaspăt fură așezate câteva jerbe de flori. Încercau toți să citească cu coada ochiului cuvintele scrise pe cea a francezilor: „Paix à son âme“.

Dă-mi și mie o țigară, se auzi din nou limpede vocea ei. Mă simt extrem de fericită în seara asta. El: Îmi amintesc după-amiaza în care ai avut primul orgasm. Era, uite, ca acum... Ea: În seara asta a fost mai... profund. El:

Nu ți-am cerut niciodată amănunte despre primul bărbat din viața ta. Ea: O, n-am nici o dorință să-mi amintesc, mai ales astă-seară. El: Dar de ce? Ea: Nici eu nu știu ce mă reține... Crede-mă, nu vreau s-o fac pe naiva, să-ți spun că tu ai fost singurul etc. etc. Dar chiar nu vreau să mi-l amintesc. El: Erai în primul an de facultate, dacă nu mă-nșel... Ea: Da... el era secretarul organizației de tineret pe universitate. Un fel de vedetă, de star pentru toate fetele de acolo. El: Erai virgină? Ea: Sigur... Dar, te rog, nu mai insista... Mi se pare că totul s-a petrecut pe o altă planetă, în altă lume.

Oamenii se îndreptau spre ieșirea din cimitir, oprindu-se să citească din când în când înscrisurile de pe plăcile de piatră sau marmură. Edlira simți brusc cum o lasă genunchii. Stresul, care până atunci îi blocase respirația, i se răspândea acum în tot trupul. Îl căută din ochi pe Skender, cu convingerea că avea să cadă din picioare dacă nu se sprijinea de el.

Așa deci, Edlira. Nici să-ți amintești de mine nu vrei, își zise Arian Vogli. Derulă banda, ascultă din nou câteva fragmente, apoi rămase cu capul atârnat parcă deasupra unei prăpăstii.

Simțea cum îl sufocă revolta, provocată nu numai de ceea ce auzise, ci de tot ce-l înconjură, copleșindu-l. Ura oarbă, amestecată cu amărăciune, îi dădea însă și un sentiment de satisfacție. Îi dăruise un vis orașului acesta, pe care după aceea i-l luase înapoi. Îl lăsase să se bucure, pentru ca acum să-l vadă cum se veștejește. Era convins că mulțimea aceea de microfoane, „vocile“ lui, îi dădeau o putere pe care nici n-o bănuise vreodată. Va pătrunde cu ele acolo unde nimeni n-a ajuns încă. În toate cotloanele, în toate ascunzișurile, chiar și în sexul ei. Să vadă

ce se întâmplă în adâncul acela umed, în care se scursese cândva și sămânța lui.

Afară se însera. Sub grămada de pământ reavăn, trupul fără viață al lui Shpend Guraziu își găsisese pacea, în liniște și întuneric.

ZECE

La fel ca și-n celelalte dimineți din săptămâna aceea, i se păru că lumina din birou era insuficientă. Lăsă deoparte dosarul pe care-l citea, își masă tâmplele, apoi rămase cu ochii închiși o bucată de vreme. Înainte de a relua cititul, aprinse becul de deasupra biroului, ba chiar și luminile celelalte, pe care le folosea doar în cazul ședințelor, și totuși nu fu mulțumit nici așa.

Probabil că a căzut tensiunea, își zise.

Afară era o zi mohorâtă. Ploua fără încetare încă de la miezul nopții, dar el știa că indispoziția, inclusiv usturimea ochilor, nu de acolo-i veneau.

Tot încerca de câteva zile să aplice sfatul unui prieten de a nu-și începe ziua de muncă ascultând „vocile”. Deși nu-i era ușor. Făcea ce făcea și se întorcea cu gândul la ele. Devenea neatent și-și închipuia că pierde înregistrări importante, pe care ar fi trebuit să le asculte neîntârziat. Adjunctul îl asigurase în câteva rânduri că, dacă ar fi fost vorba despre așa ceva, de lucruri care trebuiau aflate imediat, cum era treaba cu preotul franciscan, l-ar fi anunțat fără întârziere.

Prelatul fusese executat în urmă cu două zile, la ora patru dimineața, pe malul râului. Fusese prima victimă

a „prinților“. Lovitura fusese fulgerătoare. O lovitură de prinț, fără glumă, cum comentase adjunctul.

În ziua în care au avut în mână „prințul“ descusut din mantaua franciscanului, ca și când ar fi bănuir că în măruntaiele lui se afla ceva neobișnuit, adjunctul voise să fie primul care să asculte înregistrarea. Imediat după asta, cu o expresie nemulțumită, se prezentase la ușa biroului lui Arian Vogli. Veniți să ascultați, îi spusese, parcă nițeluș înfricoșat, șefului. Ceva teribil. Ce anume? Întrebase Arian Vogli, uimit că pe chipul celui alt nu vedea satisfacția obișnuită în asemenea situații, când, cu cât mai groaznice erau cele auzite, cu atât mai triumfătoare era expresia de pe chipul său. Ceva cu adevărat teribil, îi răspunsese adjunctul. Împotriva „lui“? Întrebă din nou Arian Vogli, arătând cu degetul în sus, cum făcea ori de câte ori era vorba despre șeful cel mare. Adjunctul negă din cap. Altceva, poate și mai cumplit.

Și chiar așa fusese, ceva înfiorător, un botez.

Un botez, repetase în sine sa Arian Vogli, în vreme ce coborau împreună la parter, acolo unde aveau loc ascultările urgente.

Nu numai ei doi, ci și tehnicienii, care pregătiseră între timp magnetofonul, vorbeau în șoaptă, ca într-un templu.

Vocea de pe bandă a preotului era sonoră, cu un ecou vag, ca și când cupola sub care își ținuse odinioară slujbele i-ar fi împrumutat ceva din sonoritatea ei: „Te botez în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh“.

Formula botezului, își spuse Arian Vogli. Își aminti brusc cuvintele profesorilor din liceu, apoi pe ale celor din facultate, emisiunile de cultură de la radio, concursurile TV: Prima frază scrisă a limbii albaneze este formula

de botez, prezentă într-o circulară compusă în limba latină de către episcopul de Durrës, Pal Engjell, în secolul al XV-lea.

— Prima frază scrisă a limbii albaneze, zise Arian Vogli, după ce ascultă pentru a doua oară. Prima dovadă, adăugă, încercând să le surprindă privirea. Dar ei fixau în continuare magnetofonul și, când Naum își îndreaptă primul privirea spre el, lui Arian Vogli i se păru că citește în ochii acestuia o întrebare simplă: și ce-i cu asta?

Nimic, îi răspunse în gând șeful. Iar cu voce tare:

— Anunțați imediat Centrul.

Ordinul de „sus“ era clar. Exercitarea în secret a serviciului religios va fi anunțată cu aceeași urgență ca și descoperirea unui complot.

Trei zile mai târziu, când, imediat după ordinul de arestare, Centrul ceruse și condamnarea la moarte a preotului, Arian Vogli a înțeles că privirea aceea a lui, ca și cuvintele spuse ca în transă: „prima frază a limbii albaneze“, nu exprimaseră decât o îndoială, prima și ultima în munca lui, pentru a evita aplicarea unui ordin.

Era clar că ceilalți nu-i prinseseră mesajul. În fond, era singurul care avea studii de limbă și literatură albaneză și, după cum se părea, îndoiala aceea fusese ultima datorie plătită anilor lui de studenție.

Mai apoi, ori de câte ori încerca să iasă din starea aceea sumbră, întrebându-se ce importanță avea că trimisese la moarte prima sau cea de-a mia frază a limbii albaneze, simțea că e ceva ce-l împiedică. A fost, oricum, fundamentul, își zicea, aproape fără voie. Cel puțin asta să fi scăpat cu viață. Gândul că trecuse un prag interzis îl făcea să aibă o presimțire neagră.

Pe malul râului, la ora patru dimineata, când l-au împușcat pe franciscan, era aproape beznă. Șeful nu-și dezlipise

privirea de pe mantaua veche, care adăpostise preț de două săptămâni, în căptușeală, unealta morții. Preotul călca greoi pe prundișul ud. Rămâi acolo, îi strigaseră, iar el s-a oprit unde era. Ultimul lui cuvânt, „îndurare“, pe care-l pronunțase privind spre cer, nu fusese pentru el, cum se întâmplă adesea, ci pentru ei toți.

La întoarcere, adjunctul, împreună cu care urcase în mașină, îl întrebase cum ar trebui să descrie ultimele cuvinte ale victimei în raportul către centru, ca pe o rugă-minte sau ca pe o amenințare. Scrie așa cum a zis el, i-a răspuns șeful, „îndurare“. Altfel o să ai tot felul de încurcături.

Ajunseră la direcție tocmai când se lumina de ziuă. Adjunctul pregăti o cafea tare. Arian Vogli ceru să vadă „prinții“ retrași deja de pe subiecți, pe care tehnicienii îi pregăteau pentru o nouă misiune.

— Care este cel al preotului? întrebă el.

Adjunctul i-l dădu. Sclipea rece, la fel ca și ceilalți, în cutia căptușită cu catifea roșie. Fusese primul care-și făcuse datoria, iar acum aștepta să-i fie introdusă din nou banda magnetică.

Câteva zile după aceea, Arian Vogli nu se mai ocupă de înregistrări. Apoi, dorința de a le asculta îi reveni mai puternică decât la început. Dimineața, abia ajuns la birou, împreună cu cafeaua cerea și magnetofonul. La început asculta tolănit pe fotoliu, apoi se ridica și umbla de colo-colo prin încăpere, se înfură și înjura de unul singur. Lepădături incorigibile, suduia printre dinți. Pe urmă se plâng că sunt exterminați.

Nu știa nici el cum ar fi mai bine, ca murmurul acela nesfârșit împotriva regimului să înceteze sau să continue în surdină. În acest punct nici intențiile de la Centru nu erau prea clare. Uneori părea că se vrea anihilarea lui și,

după câteva zile, primea observația că ascultarea nu era la nivelul dorit.

Crezuse că se va obișnui cu aceste vociferări dușmănoase, dar i se întâmpla exact contrariul, îl deranjau din ce în ce mai tare. Când îi spusese prietenului său, acela care îl sfătuisese să nu-și înceapă ziua ascultând înregistrările, că n-are ce face, că îi deveniseră indispensabile, ca un drog, celălalt îi răspunsese: tocmai pentru că sunt ca un drog devin pe zi ce trece mai periculoase.

Cu un mare efort de voință reușise totuși să „împingă” cât mai târziu momentul în care deschidea magnetofonul. Cel puțin până la prânz, își spunea încrâncenat. Altfel, dosarele celelalte se duc naibii.

Lasă șmecheriile, își zise când se trezi constatând din nou că lumina e insuficientă. Căuta iar un pretext să renunțe la citit în favoarea ascultării.

Lasă șmecheriile, repetă cu voce tare, frecându-și palmele, și deschise primul dosar. În el se aflau evenimentele nopții trecute și cele din zorii zilei. Cadavrul unui necunoscut fusese descoperit în șanțul de la marginea orașului. Consilierul ambasadei Greciei, care dormise la hotelul Turism, aprinsese și stinsese în mod repetat luminile din cameră, într-un ritm care dădea de bănuț, susținea agentul care supraveghea hotelul din clădirea de vizavi. Un incendiu cu cauze încă neclarificate într-un atelier al fabricii de pielărie, o ceartă între bețivi la barul Liria, unde se utilizase expresia „du-te, băi, jegosule”, plecarea dis-de-dimineață spre Tirana, cu un taxi comandat cu o zi în urmă, a actriței Suzana K. și violul asupra unei eleve de liceu erau evenimentele cele mai importante.

Nimic extraordinar, își spuse Arian Vogli. Noaptea, ca toată săptămâna aceea, de fapt, fusese liniștită. La teatru

continuau ședințele de analiză. Fuseseră demisi directorul și secretarul de partid, iar regizorul fusese trimis pentru reeducare la o cooperativă agricolă, măsuri considerate deocamdată suficiente. Se căutau acum motivele pentru care drama fusese atât de apreciată de public, apoi cauzele ascunse ale fenomenului, din nou motivele și ceea ce se ascundea în spatele lor și așa mai departe.

Presiunea era maximă, mai ales după ce se aflase că Suzana K. refuzase să joace ca dublură în rolul Țuței, din piesa *Eroina munților*, un element care o incrimina și mai mult. La început, refuzul fusese interpretat ca o toană de vedetă, după care, unul dintre actori, ales de curând secretar de partid, declarase în gura mare: ce toană, oameni buni, asta e opoziție pe față!

După această întâmplare, Suzana K. ajunsese în centrul atenției, fiind bombardată cu fel de fel de acuze (păi da, preferă tot felul de pescăruși și domnișoare sclivisite în locul eroinelor noastre), în vreme ce ea insista că refuzul ei nu avea în el nimic reacționar, ci exprima o suferință personală. Ceea ce a fost suficient pentru ca un alt coleg să spună: cunoaștem noi suferințele tale personale, după care au acuzat-o pe față de moralitate îndoielnică. Spre mirarea tuturor, roșie la față de plâns, ea a mărturisit că relația scurtă avută cu un inginer decedat de curând putea fi rezultatul influențelor străine, decadente, mărturisire care făcuse o impresie bună asupra delegatului Comitetului de Partid, cel care avea să folosească acest exemplu drept o explicație considerată corectă, marxistă a celor mai ascunse sentimente omenești.

Of, măi Suzana K., își zise Arian Vogli, în vreme ce recitea, fără grabă de data asta, despre evenimentele de la teatru. Recunoști că ai făcut amor cu bietul inginer,

după care, la patru dimineața, ai plecat cu taxiul la Tirana. Și clătină din cap ca omul care vede cum celălalt face gesturi pripite.

În materialul despre teatru, adjunctul subliniase cu roșu ori de câte ori era amintită Direcția de Interne. Cei care fuseseră foarte zeloși în punerea pe scenă a *Pescărușului* încercau să-și susțină zelul prin bunăvoința organelor statului, care, deși știau despre ce piesă este vorba, nu numai că nu arătaseră nici un pic de suspiciune, ci dimpotrivă... Lăsați organele statului, îi întrerupeau ceilalți. Pentru că, la urma urmei, chiar așa să fie, când este vorba despre principii, singurul for călăuzitor este Partidul.

Arian Vogli zâmbi. În copilăria lui, în curtea casei părintești, stătea și observa ore întregi agitația furnicilor în jurul mușuroiului. Plecau și veneau purtând tot felul de lucruri, paie și pietricele, alergau, se întorceau, se chinuiau fără a ști că era cineva care în timpul acesta le observa de sus. Apoi, plictisindu-se, le strica mușuroiul. Le arunca apă și pământ deasupra, ca să le vadă apoi, râzând sadic, forfota și neputința.

Își privi ceasul. Se apropia amiaza, ora la care asculta înregistrările. Avea să vină adjunctul, cu benzile și ceștile cu cafea, pentru ca apoi să asculte împreună.

Și chiar așa se întâmplă.

După ce ascultară, își mai aprinseră o țigară, iar celălalt spuse, parcă pentru a se dezvinovăți: lucruri banale și azi.

Șeful îl privi în ochi: ce să faci.

La trei săptămâni după interzicerea spectacolului, orașul continua să pară la fel de buimac. Suntem cu toții niște pescăruși răniți, repetă Arian Vogli cuvintele unei infirmiere.

— N-aş fi crezut niciodată că un spectacol de teatru poate să înnebunească atât de mult un oraş întreg, zise gânditor.

— Pare, într-adevăr, incredibil, răspunse adjunctul. Cometă să fi fost şi tot n-ar fi reuşit s-o facă.

— Hm, cometă, râse şeful. La ce te gândeşti... De fapt, n-a fost decât un pescăruş.

— Pe mine mă obsedează acum altceva, spuse adjunctul. E clar că de data asta am ales cum nu se putea mai bine momentul pentru „prinţi“, dar data viitoare ce vom face?

— Stai liniştit, Naum. O să inventăm noi ceva. Poate un concert, un balet...

Adjunctul nu ascundea faptul că discuţiile relaxate cu şeful, precum cea de acum, erau cele mai fericite momente pentru el.

— Ştiţi cum au început să le spună acum „vocalor“? „Urechile morţii“.

— A, aşa? Adevărul e că n-au avut o idee rea.

N-au avut o idee rea, îşi zise. Îşi aminti, pentru a cine ştie câta oară, trupul căzut pe prundiş al preotului, cu un picior slab ca o creangă uscată ieşind de sub pelerină.

— Cuvântul aduce moartea, zise, aprinzându-şi ţigara pe care o avea de minute bune între degete. E şi prin părţile voastre vorba asta?

— O fi, răspunse celălalt nesigur. Şi multe altele. Totuşi, numai acum, când mă ocup cu treaba asta, mi-am dat seama că limba are legătură cu statul...

— O chestie mică, moale, care ne înnebuneşte pe toţi. Cu siguranţă că la asta te-ai gândit, Naum.

— Mai mult sau mai puţin.

O bucată de carne moale, trandafirică, care crease și ținea vie toată această teroare.

— Nu e întâmplător că unul dintre cele mai groaznice blesteme este: usca-ți-s-ar limba, spuse gânditor.

Adjunctul își încreți fruntea.

— Nu mă feresc să vă spun că, în timp ce ascult, numai blestemul ăsta îmi vine pe limbă, zise.

— Usca-ți-s-ar limba, repetă Arian Vogli, clipind din ochi ca de fiecare dată când încerca să pătrundă sensul vreunei expresii neaoșe. Era sigur că, uneori, blestemul acela i se adresa și lui.

— Să nu uit ceva, spuse Naum. Apropo de proverbul cu corbul, cred că am descoperit despre ce e vorba.

— Chiar așa?

Adjunctul inspiră adânc.

— Dușmanii, după câte se pare, au răspândit zvonul că șeful cel mare își pierde vederea.

— O, chiar așa? se miră din nou Arian Vogli.

— Unul dintre oamenii noștri mi-a spus asta.

— Hm, făcu șeful, evitând privirea celuiilalt.

— Am turbat când l-am auzit, zise Naum. Țară de rahat, mi-am spus, popor nerecunoscător. Cum de-i rabdă pământul? Are dreptate El, ăl mare, să fie supărat pe țara asta. S-o urască. Știu că n-am dreptul să judec tot poporul după câțiva nenorociți, dar ce să fac, îmi pierd și eu mințile câteodată. Să-i ia dracul pe toți. Chiar și acum, când îmi amintesc, văd negru în fața ochilor. Usca-li-s-ar limba, zic, și asta mă liniștește un pic. Mai bine să li se usuce limba, cu vorbe cu tot, decât să împrăsteie cu otravă.

Să fii convins că noi asta și facem, îi răspunse în gând Arian Vogli.

Își turnă câțiva stropi de cafea rece în ceașcă și-i sorbi pe îndelete.

Cuvântul aduce moartea, își zise, observând cum supărarea dispare încetul cu încetul de pe chipul celuiilalt. Dar și urechile, completă în gând, simțind un tremur în tot corpul.

UNSPREZECE

Trecuseră trei ani. Totuși, parcă ar fi fost același început de iarnă, cu aceiași nori și aceeași ploaie care se revărsa din cer.

Cât de repede trec anii, își ziceau oamenii,ându-și cafeaua de dimineață. Și o spuneau aproape toți, cu excepția câtorva pentru care timpul trecea greu.

Adevărul e că nimeni nu putea băga mâna-n foc susținând că vremea trecuse repede sau încet din toamna aceea... da, din toamna aceea... când...

Încă de la început, despre „vocile“ Securității nu se vorbise decât în șoaptă. Dar ele fuseseră prezente o vreme în gândurile lor, obsesiv și dominator, așa că acum, când căzuseră în banal, erau considerate ceva fără importanță, niște obiecte.

Majoritatea localnicilor chiar așa le considerau: ceva neprecizat, între un instrument neînsuflețit și o vietate. Minuscule ca niște insecte, fără formă, fără sex, niște mașinării la care nu știi cum să te referi și pe care nu știi cum să le dumești.

Comparația cu insectele fusese pentru toți cea mai la îndemână. Greierii, muștele și țânțarii au fost primele la care s-au gândit oamenii, din cauza bâzâitului enervant, a zborului în jurul urechii și, în cele din urmă, înțepă-

turii. Mai apoi, din motive neclare (poate sosirea iernii, când insectele au dispărut, iar „vocale“ nu), comparația a început să se refere mai mult la un instrument. În fine, din amestecul acesta a ieșit în cele din urmă o sinteză, jumătate insectă, jumătate mașinărie.

Până la urmă, oamenii au ajuns la concluzia că trebuie să-și împartă viața cu ele. Existenței lor i se mai adăugase ceva, care devenea când un obiect banal, ca orice alt fapt ce avea legătură cu presiunea și amenințarea statului, când, mult mai rar, într-un cataclism cosmic, atunci când gândul își depășea limitele permise.

Lumii cunoscute i se adăugase un aparat-insectă. Care auzea chiar și vorbele rostite în șoaptă. Și care, ca un curier ceresc, îți ducea cuvintele acolo sus, în vârful statului. Iar această găză, a cărei naștere întârziase zeci de milioane de ani, apăruse acum în numai câteva zile. Celelalte specii, toate mult mai „bătrâne“ decât omul, fuseseră create înaintea acestuia, pe când ea...

Indiferent de felul în care gândeau despre ele, oamenii au instituit o anumită relație cu „vocale“. O parte dintre ei le ignorau: n-am nimic cu statul, nici el cu mine, așa încât cu „voci“ sau fără, viața mea e aceeași. Ceilalți continuau să umble ca năuci. Se învâртеau prin casă șoptind „șșt“ ori de câte ori careva deschidea o discuție periculoasă, repetau proverbul „tăcerea e de aur“ și nu ridicau niciodată tonul. Ceilalți îi priveau cu aroganță. Aceștia nu numai că făceau contrariul, dar își arătau disprețul chiar și împotriva hainelor în care ar fi putut fi cusute aparatele acelea perfide. Le băgau în mașina de spălat în apă clocotită, le călcau presându-le fără milă, închipuindu-și că sub mașina fierbinte „vocale“ vor plesni ca niște ploșnițe strivite. Râdeau, ha, ha, ha, satisfăcuți de ceea ce făcuseră, apoi se puneau pe plâns.

Mulți oameni o pățiseră în timpul acesta. Nu numai că se învățaseră cu „vocile” ca și cum ar fi fost niște jivine dresate, dar uneori supunerea în fața „insectelor statului”, cum le spusese un zoolog, se manifesta ca un val de simpatie duioasă. Vorbeau despre ele cu afecțiune, le puneau tot felul de diminutive, le spuneau, cine știe de ce, „biete de ele”, erau atenți să nu le strice, erau gata să le ajute, precum vechii sfinți, care ridicau de jos viermii și-i puneau din nou pe propriile răni, ca să se poată hrăni.

Nu ascundeau faptul că nu-i deranja cu nimic prezența lor, ci, că, dimpotrivă, le făcea bine. Totul, numai și numai ca să se afle acolo sus că ei nu au nimic împotriva statului, a micului, pricăjitului stat albanez.

Când își dădeau jos de pe ei paltonul sau haina de blană, în care erau convinși că au un „prinț”, deveneau dintr-odată neliniștiți. Le venea s-o pornească direct spre Securitate: mi-am scos paltonul fără vreo intenție rea sau pentru a-i supăra pe tovarăși, ci pentru că pur și simplu vremea s-a încălzit.

Și uite-așa, cu tot felul de evenimente și pe nesimțite, au trecut acei trei ani.

Edlira se întoarce supărată din biroul șefei de la cadre. Skender așteaptă să plece Nikolla, sosit acolo ca să comenteze evenimentele dimineții, nerăbdător s-o întrebe ce se întâmplase.

Femeia abia se stăpânea să nu izbucnească în plâns.

— M-au chemat la Direcția de Interne.

Bărbatul se cutremură ca și când ar fi fost lovit în moalele capului.

— A, ia te uită, făcu, reușind cu greu să-și păstreze calmul. Dar de ce, ți-au dat vreo explicație?

Simțind că întrebarea nu avea nici un rost, încercă s-o reformuleze.

Edlira îl privea cu niște ochi mari, ca și când i-ar fi cerut ajutorul.

— Tu ce crezi, ce ar putea să fie?

De data aceasta îl întreba ea pe el.

Skender ridică din umeri.

— Nu știu ce să spun. De obicei, te cheamă pentru ceva la care nici nu te-ai gândit. Totuși, nu trebuie să te neliniștești. Convocările astea sunt ceva obișnuit acum.

— Nici nu știu dacă trebuie să-i spun soțului meu.

El mușcă țigara pe care o ținea în colțul gurii.

— Cred că nu trebuie să te pripești. Când trebuie să te prezinți și la cine?

— La ora unu. Dar nu știu la cine. O să afli acolo, mi-a spus șefa cadrelor.

— Oricum, ora mi se pare convenabilă, zise el, încercând să zâmbească.

Privi cu coada ochiului chîpul ei frumos și i se păru că, alături de teama firească, se citea pe el și un soi de încrâncenare, ceva ce simți atunci când ești provocat.

Adevărul e că, în afară de temerea firească, Edlira avea în suflet și un început de exasperare, care-i înzecea forțele.

A îndrăznit în cele din urmă, își zise în sinea ei, gândindu-se la Arian Vogli. Îl așteptase ani întregi să-și arate colții, întrebându-se uneori în ce fel avea s-o lovească. Nu te mai gândi la asta, o sfătuisese soțul. În cazuri de felul ăsta, ca al tău, pe cât par „ei“ de puternici, pe atât sunt de slabi.

Însă, cu trecerea anilor, ieșirea lui din viața ei fusese atât de totală, încât din când în când simțise un sentiment de recunoștință.

Dar uite că, în cele din urmă, lupul își arăta colții. Spre ghinionul lui, își zise ea mai mult ca să-și dea singură curaj.

Tulbure, îi trecură prin cap sancțiunile pe care le primiseră funcționarii de stat pentru abuzuri în cazul unor femei. La acest capitol, spre uimirea tuturor, statul albanez se arăta neobișnuit de corect. Nici o milă pentru cadrele sale, ba dimpotrivă: cu cât erau mai înalte funcțiile lor și mai numeroase meritele, cu atât mai cumplite erau pedepsele. Nu cred să te fi îmbătat puterea într-un asemenea hal încât să îndrăznești una ca asta, își spuse ea pentru a zecea oară și simți brusc un tremur în coșul pieptului. Dar dacă o chemau pentru altceva?

Simți cum curajul i se risipește într-o secundă și cum i se face din nou frică. Dacă o fi vorba despre altceva?

Sunt nebună, își zise imediat. Îi trecuse prin cap că fostul iubit o chema pentru a o hărțui și, în loc să se gândească la tot cu calm, chiar relaxat, se văicărise, făcuse din asta o tragedie, fără să realizeze că varianta aceasta ar fi fost floare la ureche în comparație cu cealaltă posibilitate, cea realmente tragică.

— Oare ce ar putea să fie? o întrebă Skender pentru a treia oară.

Se prefăcea că-l ascultă, în vreme ce gândul îi zbură aiurea. Acum ar fi fost fericită dacă cineva ar fi asigurat-o că șeful Securității a convocat-o ca să se culce cu ea. Doar ca să scape de nesiguranța aceea stresantă. Ba chiar și cuvintele dure de la început: Cum îndrăznești tu să abuzezi de funcția pe care o ai pentru a mă impresiona sau speria? fuseseră înlocuite în imaginația ei cu ceva mai *soft*: Ascultă, Arian, tu știi la fel de bine ca și mine că povestea asta s-a încheiat de mult.

Observă că Skender își privea ceasul la fel de des ca și ea. La douăsprezece și ceva scoase oglinda din geantă, își refăcu machiajul și se ridică.

— Nu te îngrijora prea tare, îi spuse Skender, însoțind-o până la ușă. N-am nici o presimțire rea.

Priviră amândoi în același timp spre locul gol pe care șezuse Shpend Guraziu și, în mintea Edlirei, rece, fără nici o legătură cu altceva, se strecură gândul că cei trei ani de la moartea lui trecuseră mult prea ușor.

Skender o sărută pe obraz, apoi, din spatele ușii, auzi zgomotul sacadat al tocurilor ei pe coridor.

La ieșire, femeia se mai privi o dată în oglindă, iar întrebarea dacă Arian o va găsi la fel de frumoasă ca altădată, pe care cu altă ocazie ar fi socotit-o idioată, i se păru acum absolut normală.

Pe stradă simți aceeași nesiguranță ca și la birou. Gândul că o chemau să-i propună un angajament de colaborare secretă fu înlocuit de îngrijorarea pentru bărbatu-său și ambele fură risipite de întrebarea cum trebuie să i se adreseze celuiilalt, tovarășe Arian sau simplu Arian, ca pe vremuri.

Sediul Direcției de Interne îi apăru brusc în față. Mirată, observă că sosise mult mai devreme. Nu-i posibil, își zise de câteva ori la rând. I se păru că imobilul cu acoperiș de țiglă roșie o atrăgea ca un magnet, iar ea nu mersese, ci zburase spre el.

Ca să mai treacă din timp, se abătu pe o străduță laterală, când, la poarta de fier, o zări pe actrița Suzana K., care tocmai ieșea din clădire.

Înainte de a-și pune ordine în gânduri, simți cum i se îmbujorează obrajii și suspiciunea că ar fi putut fi convocată pentru același motiv pentru care o chemaseră pe

actrița din *Pescărușul* îi aduse din nou în minte chipul lui Shpend Guraziu, de care-și mai amintise o dată în dimineața aceea. La fel de proaspete îi erau în memorie și zvonurile despre scurta relație dintre el și actriță, înainte de moartea sa, și prin cap îi trecură două cuvinte: ce rușine! Ce rușine că se putuseră gândi că, dacă lucrase în același birou cu Shpend Guraziu, ar fi putut să aibă obligatoriu și o relație de dragoste cu el.

Întoarse încă o dată capul, pentru a se convinge că e ea și, o bucată de vreme, o urmări îndepărtându-se, cu capul înfășurat în batic și ochelari fumurii, așa cum ți-ai fi putut imagina orice femeie care păcătuisese.

De ce nu l-or lăsa în pace acolo unde e? își zise gândindu-se la Shpend Guraziu. Amintirea primei vacanțe petrecute la plaja din Durrës, cu mulți ani în urmă, cele câteva păsări gălăgioase, pe care le vedea pentru prima oară zburând peste valuri, și cuvintele unchiului Lazër: se crede că pescărușii sunt sufletele pescarilor înecați, această amintire stăruia ca o ceață în creierul ei, izgonindu-i orice alt gând.

Timpul se scurgea cu greu.

În biroul său, Arian Vogli își privi ceasul. Chipul adjunc-tului, aplecat asupra magnetofonului, trăda chinul, poate chiar suferința de a nu înțelege cuvintele de pe bandă.

— Ce mama naibii de albaneză mai e și asta? zise pentru a zecea oară. Nu pricep nimic.

— Nu-i nevoie s-o derulezi înapoi. Și de o sută de ori s-o ascultăm, și tot n-o să înțelegem nimic.

Ceea ce așteptase de mult nu fără o oarecare emoție, schimonosirea limbii, avea loc în ultimele luni cu o iuțeală incredibilă. Primele semne ale acestui fenomen apăruseră

în urmă cu trei ani, îndată după instalarea „vocalor“ *made in China*, dar pe atunci acestea nu erau prea vizibile. Ca și o maladie ascunsă, care crește insesizabil, pentru a izbucni apoi pe neașteptată, boala limbii era acum evidentă pentru toți cei dispuși să observe.

Primii care au sesizat-o au fost agenții operativi, care se plâneau din ce în ce mai des că stau bine cu auzul, dovadă fiind ultimul control medical, și totuși se întâmpla să nu înțeleagă mai nimic.

Ceea ce ajungea la urechile lor ori era lipsit de sens, ori putea avea fel de fel de înțelesuri, care mai de care mai ciudate. Aceeași nemulțumire o aveau și cei care descifrau benzile magnetice. Înregistrarea era perfectă, cuvintele limbii, aceleași, doar că ceva era modificat în utilizarea lor. Expresii necunoscute până atunci, porecle, prescurtări surprinzătoare, care te făceau să crezi că ești în fața unui dialog între niște oameni scăpați de la balamuc.

Cum de se poate ca o limbă s-o ia așa de rău la vale în numai trei ani, ca și când ar fi vorba de trei mii de ani? se întreba adesea Arian Vogli. Era ceva ce nici nu-și imaginase măcar în seara aceea cu zloată, în care lăzile cu „voci“ ajunseseră în B.

Acum, seara aceea parcă aparținea unui alt secol, în vreme ce unele dintre evenimentele ce urmaseră păreau la fel de vechi, iar altele, întâmplare abia cu o zi în urmă.

După „nebulina vocalor“, cum botezaseră unii șocul provocat de acestea, orașul, așa cum era de așteptat, părea de-a dreptul debusolat. Oamenii au început să fie mai suspicioși, iar limbajul s-a modificat vizibil, începând să semene cu bolboroselile paralticilor.

Dar, la ieșirea din iarnă, spre uimirea lui, situația părea să fi revenit la normal, cu mici excepții. Era clar că ceea

ce lui i se păruse a fi o deformare a limbii nu era altceva decât o reacție a oamenilor față de măsurile de supraveghere ale poliției secrete.

Până atunci, ori de câte ori auzea vorbindu-se despre cele două dialecte ale limbii albaneze, cel de nord și cel de sud, îi venea să zâmbească. Cele două secțiuni ale limbii, între care se căsca o adevărată prăpastie, erau albaneza „de sus“, cea care era folosită în viața cotidiană, pe stradă și în instituții, și cea „de jos“. Conform dușmanilor statului, dacă limba „de sus“ se usca și se degrada sub influența ideologiei comuniste, cea „de jos“ rămânea singura normală acolo unde era, în cea mai adâncă intimitate. Era, cu alte cuvinte, ceva subteran și ascuns.

Dar iată că, sub șocul produs de „vocile“ regimului, nesupusa limbă „de jos“ începuse să capituleze. Pentru prima dată după atâția ani se văzuse o tendință de apropiere a celor două. S-ar fi părut că albaneza „de sus“ găsisese, în cele din urmă, căile secrete pe unde să se strecoare, picătură cu picătură, în subteranele întunecate. În timpul acesta, geamăna ei „de jos“ devenea pentru prima oară perfidă și încerca să-și potrivească pe chip masca celeilalte.

Și toate acestea se întâmplau din cauza drăcușorilor botezați „voci“. Plin de curiozitate, aproape uluit, Arian Vogli urmărea toate manifestările acestui fenomen. După contopirea albanezei din nord cu cea de sud, unificarea se făcea într-un spațiu în care ostilitatea păruse până acum veșnică.

Numai că bucuria fusese de scurtă durată. Ca și când s-ar fi trezit dintr-un coșmar, albaneza „de jos“ renunțase la mască și încerca să se apere în alt fel, mult mai hotărât. Lua astfel naștere o a treia limbă albaneză, care, în imaginația lui Arian Vogli, căpăta tot mai mult înfățișarea unei

zgripturoaice ce avea să-l tortureze multă vreme. Uneori i se părea că el însuși crease acel monstru, drept pentru care, într-un duel nesfârșit, avea să-l învingă sau să fie învins de el.

— N-ai ce să-i faci, Naum, spuse și-și privi ceasul. Probabil că o fi venit soția inginerului Gjikondi. Vreau să vorbesc cu ea între patru ochi.

— Da, să trăiți, zise adjunctul și se ridică.

I se păru și mai frumoasă decât se așteptase să fie. Avea un soi de răceală pe care i-ai fi putut-o lua drept melancolie, calitate rară la o tânără femeie aflată în primii ani de căsnicie. Așa ar fi catalogat-o și el, dacă n-ar fi cunoscut-o ceva mai bine.

— Stați jos, Edlira, îi zise pe un ton liniștit. Venind aici cu siguranță că v-ați imaginat ceva rău, poate chiar m-ați și înjurat în gând.

Ea zâmbi acru.

— Nu vă contrazic, spuse.

— Bine, am să vă spun încă de la început că, dacă nu mi-aș permite să abuzez de funcția pe care o am cu nimeni, cu dumneavoastră n-aș face-o în vecii vecilor.

Femeia își mușcă buza de jos. Vru să-i spună „mulțumesc“, dar cuvântul i se păru mult prea inexpressiv.

— Și dacă v-am convocat chiar eu, am făcut-o tocmai ca să vă previn că nu aveți de ce să vă speriați.

— Să mă sperii? De ce?

El rămase o clipă pe gânduri.

— Edlira, ascultați-mă cu atenție. Îndată ce veți ieși din încăperea aceasta, colega din biroul de alături o să vă pună câteva întrebări de rutină. Dar nu trebuie să fiți îngrijorată, e ceva obișnuit în munca noastră.

Tânăra femeie se schimbă la față.

— Nu înțeleg, zise cu răceală. Despre ce o să mă întrebe? Pot să știu și eu?

— Normal, spuse el și trase dintr-un dosar o coală de hârtie. O să vă întrebe niște amănunte, banale la prima vedere, legate de cineva care nu mai e în viață... inginerul, a, da, inginerul Shpend Guraziu.

O, Doamne, își zise ea și simți cum se îmbujorează la față. Era exact ceea ce-și închipuisese când o văzuse pe Suzana K. ieșind de acolo.

— Și, mai precis, despre ce ar fi vorba? Întrebă, încercând să-și păstreze calmul.

El zâmbi cu un aer enigmatic.

— După cum v-am spus, ceva foarte banal, chiar comic. Colega mea o să vă explice pe larg, dar eu o să vă spun esențialul: este vorba despre o anchetă generală post-mortem care-l vizează pe decedat. Iar o anchetă generală, după cum îi spune și numele, include absolut tot. Ca să rezum, dumneavoastră și încă cineva veți fi întrebați despre hainele lui. Adică... – ridică din nou pagina din dosar ca să citească ceva, după care, cu aceeași voce indiferentă, continuă – adică despre hainele pe care le-a luat de la depozitul de protocol, imediat ce a fost numit să însoțească delegația franceză.

— O, Doamne, îi scăpă Edlirei, cum e posibil?

— Ce?

— Vă referiți la cămașa albă pe care am cumpărat-o de la el pentru aniversarea soțului meu? E chiar atât de grav?

— Edlira, v-am mai spus că e o anchetă de rutină.

— E rușinos, ridică ea glasul. Credeți că e o crimă să cumperi o cămașă de la un coleg de serviciu? E o acțiune

îndreptată împotriva statului? Spuneți-mi, vă rog, Arian, chiar credeți asta?

Arian, repetă el, și înțelese într-o clipă că era tot ceea ce sperase de la ea din întâlnirea aceea.

— Edlira, nu vă pripiți, zise el. Nu e vorba despre cămașa cumpărată de la ea. Ascultați-mă cu atenție.

— N-am de ce să vă ascult. Să cumperi o cămașă la o aniversare și trei ani după aceea să te convoace la Securitate pentru a da socoteală... Nu înțelegeți că e groaznic... e cumplit... N-aveți decât s-o luați înapoi, mă duc chiar acum s-o aduc.

Își dădu singură seama că vorbea fără șir și începu să plângă.

De trei ori la rând Arian Vogli se ridică de pe scaun, se apropie de ea, o îmbrățișă cu nesaț și-i sărută obrazii uzi de lacrimi, dar făcu toate acestea numai în gând, căci trupul, greu ca de plumb, nu i se supuse.

Țintuit de scaun, îi asculta suspinele, în vreme ce inima îi bubuia nebunește: iubita mea, sărmana mea iubită...

În urmă cu trei ani, când ceruse să audă din nou înregistrarea unei nopți de dragoste a soților Gjirkondi, de data aceasta după interzicerea spectacolului, rămăsese uluit. Se așteptase ca ea să sufere, dar nu într-o asemenea măsură. Era o adevărată tragedie. Nu pot, o, nu pot, Bardh, îi spunea soțului. Îi cerea iertare, îl lua cu binișorul, apoi îl refuza din nou răspicat, îi spunea aproape plângând „nu“.

Arian Vogli se simțea învingător. Uită că visul lui de licean, să semene cu demonul lui Lermontov, se realizase în cele din urmă. Ca un demon al Caucazului se strecurase prin beznă în patul femeii dorite pentru a-i asculta șoaptele. Și nu numai atât: îi stimulase dorința cu ajutorul unui spectacol și, tot așa cum prevăzuse, cu același spectacol,

i-o curmase. Și așa va rămâne până la primăvară, poate și după aceea.

Câteva săptămâni mai târziu, cerându-i adjunctului să-i aducă o nouă înregistrare, acesta îi răspunsese: Nu e nimic nou în familia Gjikondi, treaba merge din rău în mai rău. Apoi adăugase: De obicei, după asemenea evenimente, urmează un îngheț general, mai ales la femei.

Edlira nu ieșise din starea în care se afla nici în primăvara aceea, nici în următoarea. Între ea și soțul ei apăruse cuvântul „frigiditate“, iar vizitele la medic se înmulțiseră. Dar și victoria lui era la fel de amară.

Înainte de a-i spune din nou cuvintele acelea liniștitoare, o lăsă o bucată de vreme să plângă.

— Avem și noi birocrăția noastră, Edlira, continuă el cu o voce care ei i se păru diferită de cea dinainte. Și, desigur, absurditățile noastre, zise cu aceeași voce obosită. Deseori ni se cer lucruri imposibile.

Ea nu reuși să ajungă la sensul vorbelor lui. Ceea ce înțelese, și asta foarte tulbure, era altceva. Bărbatul părea că-i cere mai mult decât înțelegere, părea că vrea de la ea un strop de compasiune.

Când pricepu că trebuie să plece, Edlira se ridică de pe scaun, își aranjă părul cu mâna și ieși.

Cu ochii închiși, el ascultă țacănitul tocurilor ei pe coridor, până ce înțelese că ajunsese la ușa pe care i-o indicase.

Sărmana de tine, își spuse din nou. O iubea, pare-se, la fel de mult, ba chiar așa cum era acum, schimbată, indiferentă, parcă o iubea și mai mult.

Bătăile din ușă i se părură de-a dreptul enervante.

— Sunt ocupat, strigă chiar înainte de a-l vedea pe cel care bătuse. Dar adjunctul insistă să-l primească. Era

vorba despre Gelo Vraniști, vestitul veteran de război, care nu-i adusese decât încurcături.

— Spune că are o treabă cu tine și numai cu tine, continuă Naum, ridicând din umeri.

— Ce idiot, murmură șeful. Încercă să scape de gândurile negre și, cu un zâmbet forțat, dădu din cap „să intre“.

— Ce te aduce la noi, unchiule Gelo? De ce te-ai deranjat până aici? spuse ridicând tonul, cum făcea de obicei când vorbea cu bătrânii.

— Ehei, cu greu m-au lăsat să intru la tine, zise veteranul. Se vede treaba că mucoșilor ăștia nu le plac bătrânii ca mine. Îi plictisim. Ar vrea să ne cărăbănim mai repede pe lumea cealaltă. Dar, nici o grijă, n-o să-i mai plictisim prea mult.

Vocea bătrânului se înmuie de-a binelea.

— Ce vorbe-s astea, unchiule Gelo? îl întrerupse Arian Vogli. Noi avem nevoie de matală, te iubim.

Bătrânul își suflă nasul în batistă.

— Ia ascultă acum, fiule. Am o treabă, dar vreau să mi-o rezolvi tu, nu altcineva.

— Spune, unchiule, și dacă e în mâna mea, fii sigur că o să pleci mulțumit de aici. Vrei o armă nouă? Revolver model nou, cehoslovac sau italian? Sunt sigur că preferi unul italian.

— Nu, nu, făcu bătrânul.

Stai să vezi cum o să-mi ceară un kalașnikov, își zise celălalt. I-ar fi dat și așa ceva, numai să scape de el.

— Nu, nu vreau o armă, spuse bătrânul. Am destule acasă. Altceva vreau eu. Se ridică de pe scaun, se apropie de Arian Vogli și-i spuse cu fereală, de parcă ar fi fost cine știe ce secret: Vreau unul din alea, o „voce“, cum le ziceți voi.

— Cum? Cum?

Arian Vogli râse la început. Apoi, ca și cum hohotele lui ar fi spart o barieră, se ridică de pe scaun, dădu din mâini, continuând să hohotească, aproape înecându-se. „Cum? Cum?” reuși să pronunțe singurele cuvinte care-i trecură prin cap în momentul acela. Of, zise în cele din urmă, de mult n-am mai râs așa.

— Nu-i nimic de râs în asta, spuse, încruntat, veteranul.

— Iartă-mă, unchiule Gelo. Iartă-mă. Sigur că nu-i nimic de râs, dar aș vrea să știu și eu la ce-ți trebuie ție microfoanele astea?

— Asta e treaba mea. Tu să-mi spui doar un lucru, îmi dai sau nu.

— Ascultă, unchiule Gelo, dacă ai o suspiciune, să zicem că în cutare apartament sau în cutare loc se vorbesc lucruri care trebuie înregistrate, anunță-ne, iar noi o să instalăm imediat unul din alea.

Bătrânul dădu din cap cu neîncredere.

— Chestiile astea să le ceri agenților tăi. Nu se ocupă Gelo Vraniști cu așa ceva.

— Dar atunci spune-mi, la ce-ți trebuie? întrebă Arian Vogli calm, decis să-l ia cu binișorul.

— Îmi trebuie mie, răspunse hotărât bătrânul. Uite-așa mi-a trăsnet mie prin cap: să am o „voce” a mea. Sunt bătrân, mâine-poimâine mă duc. Nu-ți cer palate, vreau o năzdrăvănie d-aia cât un nasture.

— Da, dar înțelege-mă, unchiule Gelo. Chestia aia mică, „nasturele” ăla e secret de stat. Nimeni n-are dreptul...

— Partidul nostru are un singur Gelo Vraniști, îl întrerupse celălalt. Faceți-mi ultimul hatâr. Să plec liniștit de pe lumea asta.

Arian Vogli îl privea în timp ce vorbea. Avea o durere în voce pe care abia acum i-o observase. Și brusc avu

impresia că știe la ce se gândea bătrânul. O chestie de onoare, desigur. Sau, mai bine spus, o suspiciune în familie, vreo noră care-și înșală bărbatul. Cu doi ani în urmă, la o ședință a direcțiilor raionale se criticase utilizarea „vocilor” în probleme personale.

Nu i-a fost greu, luându-l cu binișorul, să afle motivul cererii bătrânului. Iar ceea ce auzi din gura lui l-a uluit de-a dreptul. Gelo Vraniști nu cerea „vocea” pentru vreo problemă personală. El voia s-o folosească împotriva dușmanului său, veteranul Arif Duka, cu care luptase ca partizan în același batalion, unul, comandant, celălalt, comisar politic. Încă de mult, Gelo bănuia că celălalt, la petrecerile de acasă, după ce trăgea vârtos la măsea, nu pierdea nici o ocazie pentru a-și exagera meritele în război și a le diminua pe ale lui. Uite, asta-i otrăvea ultimele zile lui Gelo Vraniști. Mai mult decât durerile de oase, mai mult decât reumatismul. Și nu voia să plece pe lumea cealaltă fără a-și dovedi dușmanul...

După plecarea veteranului, Arian Vogli redeveni serios. Fusesse oare posibil ca, într-un timp atât de scurt, „vocile” să se instaleze atât de statornic în viața de zi cu zi? Ca din haine să ajungă pe piele și de acolo să pătrundă în trup, de unde, pas cu pas, să se insinueze în cele mai secrete cotloane?

Era normal ca generația tânără să fie marcată de ele. Dar să pui în mișcare un dinozaur al războiului de partizani, cum era Gelo Vraniști, era greu de crezut. Acum nu mai rămânea altceva decât să li se compună balade, precum cele cu zâne și zmei din Evul Mediu.

Totuși, nu-i nici o ciudățenie, își zise. Nici una. În vechile balade, mai ales în cele din nordul țării, eroii căpătau puteri supranaturale ajutați de vrăjitoare sau de zâne.

Iar Gelo Vraniști asta ceruse, să profite de puterile supranaturale ale „vocilor“ pentru a-și învinge dușmanul.

Incredibil, își zise.

Vrăjitoarele, zânele, „vocile“. Cuvântul se așeza firesc lângă suratele sale. Involuntar, în creier i se rânduiri versuri inspirate din vechile balade, în care „vocile“ luau locul personajelor tradiționale.

Se ridică și începu să umble agitat prin birou. Ar fi vrut să se gândească la altceva, poate la Edlira, la privirea ei blândă din momentul în care ieșise de la el, dar nu reuși. Telefonul de la Centru în problema lui Shpend Guraziu, scrisoarea anonimă prin care era reclamat un funcționar superior, două crime neelucidate și „vocile“ înseși, care, după ce aduseseră frigiditate în familiile din oraș, încercau acum să intre în rândul micilor zeități locale, ei bine, toate acestea nu-i dădeau pace.

Drăcușorilor, oare ce-o să pretindeți după asta? întrebă el, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios. Ei formau armata lui credincioasă, iar el ar fi trebuit să se simtă mândru de asta. Arian Vogli și cele treizeci și nouă de „voci“ ale lui. Hm!

Zâmbi ușor, în vreme ce simțea nevoia să aștească măcar câteva minute. Se așază din nou pe scaun și-și sprijini fruntea în pumni. În starea aceasta, mulțimea „vocilor“ îi apărea când ca o trupă de soldați, când ca o haită de câini, cu clopoței minusculi care sunau delicat.

Erau ale lui, oricum, iar în momentele grele aveau să-l ajute în luptă.

Se trezi brusc și se întrebă speriat: ce momente grele și ce inamic? Își simțea capul tulbure și întinse mâna spre sonerie ca să comande o cafea. Firește, în lupta cu orașul. Și cu oamenii, în general. Dar nu-i era frică de ei. Era o

altă forță care-l îngrozea. O forță care se afla în afara celor cunoscute, ba chiar și în afara statului.

Apăsă butonul soneriei, dar în locul cafelei ceru să i se aducă din nou dosarul cazului „Guraziu“.

Edlira străbătu coridorul aproape în fugă, dar la ea în birou nu găsi pe nimeni. Nu era nimeni nici în cel de alături. Poate că au plecat undeva împreună, își spuse ea.

Aranjă o bucată de vreme dosarele pe masă, apoi le abandonă, deschise poșeta și scoase oglinda, de parcă chiar asta căutase printre hârtii.

Cu siguranță că el ar fi vrut s-o sărute. Nu-și putea explica altfel senzația că-i dispăruse rujul de pe buze.

Intrând în birou, Skender nu-și ascunse mirarea când o găsi cu oglinda în mână.

— Ei? făcu. N-a fost chiar așa de rău, nu?

— O banalitate, răspuse ea. O prostie chiar. Cel puțin mie așa mi s-a părut.

Numai ochi și urechi, el o asculta fără s-o întrerupă. Nu tresări nici măcar când ea îi spuse că aveau să-l cheme și pe el.

— Anchetă pentru țoalele cuiva care e mort de trei ani? Întrebă gânditor în cele din urmă. Ciudat, poate mai mult decât ciudat.

Ea nu-și dezlipea privirea de pe costumul lui negru.

— Mie mi s-a părut chiar o toană de maniaci, zise după un moment de liniște. Altfel nu pot să cred că în țara asta campania împotriva risipei poate ajunge până aici...

— O, nu, zise el. Cu siguranță că e vorba despre altceva.

— Despre ce? Întrebă ea cu un început de nesiguranță în glas.

— Aici e altceva, repetă Skender. Mi-a povestit Nikolla că ieri au fost convocați la Securitate doi dintre cei care s-au ocupat de înmormântare.

— O, așa?

— Pe de altă parte, mi-ai spus că ai văzut-o acolo pe actrița cu care, toată lumea știe deja, Shpend a avut o relație. Într-un cuvânt, e vorba despre o anchetă mai complicată.

— Dar ce legătură poate fi între cei care i-au pus trupul în sicriu, actriță și hainele pe care le avem de la el?

— La asta mă gândesc și eu, zise celălalt. Oricine poate înțelege însă că aici se ascunde ceva.

Deși era întors cu fața spre geam, i se putea simți clar neliniștea.

— Spui că au insistat asupra hainelor pe care le purta în noaptea aceea când i-a însoțit pe francezi la teatru, continuă el, cu mintea parcă în altă parte. Desigur că cei care l-au înmormântat au fost întrebați tot despre asta. La fel buldozeristul și martorii accidentului. Pe scurt, o anchetă de tipul celor care necesită „cunoașterea trupului victimei“. Se întoarse către ea, foarte palid la față: N-a văzut nimeni cadavrul lui Shpend Guraziu. Dar dacă ei nu cred că e mort!?

— Shpend, viu? Ce ți-a trăsnet prin cap? făcu femeia.

El se întorsese din nou cu fața spre fereastră, ca și când ar fi vrut ca ea să nu-i citească gândurile. Realitatea e că, așa răscolit cum era, spusese ceva illogic pentru a-și ascunde o altă bănuială, pe cea adevărată: dar dacă-l înecaseră?

De sute de ori, în decursul celor trei ani, se întrebasese obsesiv dacă Shpend Guraziu reușise sau nu să transmită un mesaj senatorilor francezi. Ascultase nopți la rând radiourile franceze pentru a prinde vreun semn, vreun

răspuns rătăcit, aluziv, orice. Știa și el că asta e o speranță deșartă, mai ireală decât să descoperi o anume pasăre printre milioanele care brăzdează văzduhul. Și totuși, nu încetase să spere. Și uite că, în dimineața asta, o bănuială cumplită îi sfredelea creierul. Dar dacă fusese neatent și Securitatea îi descoperise manevra? Ori senatorilor, la hotel, le scăpase vreun cuvânt? Iar apoi, îngrozită de asta, dar mai ales de un posibil răspuns, Securitatea, fără a mai sta pe gânduri și intrând în panică de eventualitatea unei posibile reacții din partea Franței, procedase ca un borfaș ce-și șterge, în primul rând, urmele, și-l ucisese pe Shpend Guraziu?

O, nu, se contrazise singur. Oricât de mult s-ar fi temut statul albanez de asemenea situații, avea măcar atâta experiență încât să se stăpânească și să-i ia șapte rânduri de piei lui Shpend Guraziu pentru a afla adevărul. Și, în plus, dacă l-ar fi ucis atunci, de ce s-ar mai chinui acum, după trei ani, să ancheteze acest caz?

Nu, de o mie de ori nu, își zise.

Atunci, ce mama naibii e asta? îi veni să strige.

Alte și alte bănuieli, una mai ciudată decât alta, îi trecură fulgerător prin cap. Dacă îl arestaseră chiar în clipa când coborâse din mașină ca să dea telefon și imediat îi înscenaseră accidentul folosindu-se de altcineva, o dublură, un individ de statura lui și îmbrăcat ca el, așa încât după aceea să-l poată ancheta și tortura în liniște? Iar apoi, după trei ani de chinuri, să-l facă în cele din urmă să vorbească.

O, nu, gemu din nou neauzit, după care, tot în gând, îi ceru mortului iertare că-i tulburase liniștea.

— Nu, spuse cu voce tare și se întoarse către ea. Trebuie să fie ceva ce ori nu reușim noi să înțelegem, ori este într-adevăr de neînțeles.

Avea privirea complet goală. În vreme aceasta, în sinea sa își spuse: o ședință de spiritism... E nevoie de ea mai mult decât oricând.

Și văzu parcă în fața ochilor flacăra lumânărilor și chipul mediumului, cerându-i lui Shpend Guraziu să dea un semn celor prezenți.

Tremurul care-i străbătea trupul creștea din clipă-n clipă.

În felul acesta, se pare, aveau să se caute unul pe altul, din când în când, prin beznă și nemărginire.

*

În biroul său, Arian Vogli arunca o ultimă privire peste dosarul „Shpend Guraziu“, pe care trebuia să-l trimită urgent la Centru.

Era atașat la el primul proces-verbal, întocmit cu trei ani în urmă, după ce se observase că „prințul“ cu numărul 017B lipsea și că se efectuaseră toate cercetările de rigoare în asemenea cazuri. În primul rând, după constatarea că „subiectul“ murise având „prințul“ asupra lui, se făcuse percheziție la domiciliu pentru identificarea hainei (o geacă de producție austriacă) la care, după declarația tehnicianului V.M. și a responsabilului de la depozit, fusese aplicat „prințul“.

Apoi, ceilalți patru martori: buldozeristul care provocase fără intenție moartea victimei, șoferul mașinii cu delegația franceză, ca și cei doi muncitori de la întreprinderea de asfaltări, aflați la fața locului, au afirmat tuspatri că, în momentul accidentului, victima fusese îmbrăcată cu geaca respectivă (geacă străină, cafenie, conform buldozeristului, geacă „austriacă“, conform șoferului, geacă străină maro, conform celor doi muncitori).

În plus, lucrătorii de la Întreprinderea Comunală care puseseră trupul victimei în sicriu au declarat fără nici o

rezervă că, neputând să desprindă cadavrul ciopârțit de haine, îl puseseră acolo împreună cu tot ce avea pe el. După sigilare, sicriul nu mai fusese deschis, așa că, în mod cert, victima fusese înmormântată împreună cu îmbrăcămintea și „prințul“ 017B.

Și, în fine, deși toate cercetările acestea au fost făcute în perioada „primei plantări a prinților“, adică la trei săptămâni după moartea și înmormântarea victimei, problema pierderii „prințului“ 017B a fost considerată închisă „din motive și în împrejurări extraordinare“.

Un alt material al dosarului, al doilea proces-verbal, întocmit de curând, era mult mai amănunțit ca primul. În afară de vechile mărturii reluate, erau adăugate cele ale garderobierelor de la teatru, ale actriței Suzana K., cu care victima a avut o scurtă relație chiar în timpul evenimentelor, și se așteptau, în anexă, mărturiile celor doi colegi de birou, cărora victima le vânduse o serie de produse de îmbrăcăminte cumpărate de la depozitul special, pe motiv că nu avea nevoie de ele.

E clar că nu există altă posibilitate, își zise Arian Vogli, după ce citi încă o dată fraza de concluzii, în care se spunea că îngroparea „prințului împreună cu victima e un fapt demonstrat fără nici un dubiu“.

Clar, clar ca lumina zilei, își spuse din nou. Ba chiar o minte dezghețată ar putea înțelege din asta că ancheta având ca obiect costumul și cămașa era inutilă, fiind făcută pentru a crea impresia că munca la acest dosar fusese intensă și temeinică.

Închise dosarul și oftă. Au fost suficienți trei ani ca s-o ia toți razna, își zise imediat. Inclusiv șefii cei mari, de la Centru.

Uneori avea impresia că aceștia, fiind cei care planifică și conduc totul, n-au nici un motiv să se mai mire

de ceva. Dar avea și momente când i se părea că, adunându-se toată otrava acolo, Centrul ar fi putut să-și piardă cel dintâi capul.

Trei ani, își zise, ca și când ar fi fost vorba despre ceva incredibil. „Prinții“ fuseseră „plantați“ și „culeși“ de multe ori, trimiseseră în pușcărie sau în lagăr zeci de oameni, uneori familii întregi, făcuseră tot orașul să delireze în somn, și totuși acolo, sus, nimeni nu era mulțumit. Găseau mereu câte un pretext să strâmbe din nas. Uite, acum îl luaseră în colimator pe amărâtul ăsta, mâine cine știe ce le va mai trece prin cap.

I se făcu din nou somn. Privi pe geam și văzu că afară începuse să plouă, ceea ce îi dădea starea aceea de somnolență. Era o ploaie piezișă, strâmbă, iar ceața care o învăluia părea că vrea s-o ia cu binișorul și s-o îmbuneze.

Privi o vreme acoperișurile ude. Trâmbetele de fum negru, ce se vălureau ieșind din hornurile caselor, transmiteau cel mai bine nervozitatea de care fusese cuprins orașul.

Se apropia ziua de naștere a Conducătorului. La fel ca în fiecare an, se aștepta amplificarea zvonurilor. La fel ca jghebul care adună apa de ploaie, „vocile“ lui aveau să adune tot ce cleveau oamenii. Zi și noapte, fără pauză. Uneori avea impresia că aude și în somn benzile derulându-se.

Torceau firele destinului, ca în vechile legende.

Uneori, mai mânios decât orașul însuși, îi venea să urle: Da' mai tăceți odată!

Ațiți o clipă și se visă unul dintre călugării zdrențăroși de altădată, conducând o mulțime formată când din „vocile“ sale, când din copiii cruciați, plecați în căutarea mormântului lui Hristos.

Ce coșmar lipsit de sens, își spuse, dând din cap ca să-și revină.

Își chemă adjunctul și, întinzându-i dosarul, îi spuse:

— Completează-l cu ultimele două declarații și trimite-l de urgență la Centru.

— Da, să trăiți, zise celălalt.

Îndreptându-se spre ușă, se opri o clipă acolo, știind că era momentul în care șeful obișnuia să-i dea o ultimă indicație.

Și nu greși.

— Ascultă, Naum, spuse Arian Vogli. Până ce șefii o să mai uite de chestia asta, pune-i sub observație pe toți cei care au avut de-a face cu victima. Zi și noapte, adăugă imediat.

Adjunctul dădu din cap în semn că a înțeles.

DOISPREZECE

Zgomotul înfundat care venea de sus în valuri îi făcu pe trecători să se oprească și să ciulească urechile. În cele două cafenele din centru, oamenii se apropiară de vitrine pentru a se convinge că ceea ce li se părise la început a fi un tunet era altceva.

Cerul era acoperit de nori și, în afară de zgomotul acela, nu mai trimitea nimic pe pământ. Pe la mese, oamenii încercau să-și amintească de câtă vreme nu mai aterizase un elicopter în orașul lor. Unii spuneau că de trei ani, alții ridicau din umeri.

O parte dintre ei nu-și ascundeau tulburarea. Îl căutau din priviri pe chelner să-și achite cafeaua și s-o zbughească rapid acasă. Ceilalți, mai ales cei care așteptau de luni de zile un răspuns la plângerile sau cererile trimise în scris Comitetului Central, comandau încă o cafea și o sorbeau cu o privire abătută, așa cum făceau ori de câte ori se zvo-nea că de la Centru sosise o decizie importantă.

Skender Morina se apropie de fereastră și caută în zadar printre nori elicopterul. Cuvintele „ce-o fi și cu elicopterul ăsta“, pe care cine știe de ce le aștepta de la Edlira, îi produceau neliniște.

În cele din urmă, ea le pronunță, iar el ridică din umeri.

— Se învâрте de zece minute pe sus și nu aterizează, spuse în șoaptă. Poate din cauza vremii rele.

Din ziua în care fusese convocat la Securitate, o pre-simțire neagră îi tot dădea târcoale. Și așa, tulbure, ca alte sute și sute de persoane, avea impresia că elicopterul acela venea pentru el.

Un alt bărbat și-a întrerupt lucrul și s-a dus la geam să privească afară: Arian Vogli. Era singurul care știa de ce vine elicopterul în orașul B. O teamă nelămurită de ceea ce ar fi putut urma, amestecată cu un sentiment de furie și cu o pornire năvalnică de a se confrunta cât mai degrabă cu pasagerii din el, ei bine, toate acestea erau dominate de dorința ca elicopterul să se prăbușească.

După ce primise dosarul lui Shpend Guraziu, Centrul, în loc să încheie cazul, cum sperase Arian, devenise mult mai stăruitor. După câteva discuții în contradictoriu, fusese anunțat cu două ore în urmă că un grup de anchetatori urma să ajungă la fața locului.

Un grup de ofițeri care avea să ancheteze pierderea unui „prinț“, repetă în sinea sa. Și un prinț moștenitor să fi pierdut și tot n-ar fi avut de ce să facă atâta tapaj, îi spusese adjunctului. Iar în gând recunoscu că toate acestea, în loc să clarifice situația, aveau să răscolească totul și mai rău.

Răsfoi pentru a zecea oară copia dosarului, dar, spre uimirea lui, fragmentele care puțin mai înainte îl calmau și-i dădeau încredere, cum ar fi: „După ce s-a ajuns la concluzia că obiectul a fost îngropat împreună cu mortul, s-a decis de comun acord să se renunțe la căutarea lui, folosindu-se chiar fraza: n-o să răscolim mormântul ca niște hiene...“, acum i se păreau lipsite de logică.

Zgomotul de motor se auzi o vreme atât de puternic, încât aveai senzația că o să spargă geamurile clădirii. Încercați să mă înnebuniți, li se adresa în gând Arian Vogli. Dar aveți grijă să nu vă rupeți chiar voi gâtul.

Acum chiar ar fi vrut ca elicopterul să se prăbușească. Cerul, complet acoperit, părea că ține cu el. Într-un rând, când zgomotul de motor încetă, fu gata-gata să strige: Rupea-v-ați gâtul, cu ăia care v-au trimis cu tot! I se părea că ar fi fost de ajuns ca elicopterul să se întoarcă, pentru ca totul să revină la normal.

Dar huruitul, mai amenințător decât înainte, reîncepu. Ostenit, Arian Vogli se așeză la birou, își sprijini fruntea în palme și așteptă.

Ajunseră după o jumătate de oră, mai morocănoși și mai încruntați decât s-ar fi așteptat. Probabil că erau cu nervii la pământ din pricina condițiilor atmosferice dificile în care trebuiseră să călătorească.

Cuvintele pe care i le adresară nu erau cu nimic mai prietenoase. Centrul se așteptase la o poziție mai serioasă în legătură cu dosarul „prințului“ 017B. Nu era vorba despre o anchetă banală, ci de un mesaj pe care dușmanii din interior reușiseră, după cum se părea, să-l transmită, în urmă cu trei ani, prin senatorii francezi, întregului Occident. Sunt informații că mesajul și răspunsul au ajuns la destinație, însă noi nu știm nimic, nici despre una, nici despre alta. Și toate acestea din cauza nepăsării dumneavoastră. Pentru că firul care duce la sursa răului aici s-a pierdut. Și, în loc ca lucrul acesta să vă alarmeze serios, ne trimiteți rapoarte peste rapoarte pentru a justifica pierderea, pentru a o minimaliza, utilizând chiar și figuri de stil, cum e cea cu hienele etc.

Pus în fața atâtor acuzații, Arian Vogli renunță la poza arogantă de mai-nainte. Brusc se simți cumplit de vinovat. Toată semeția lui de adineauri, împreună cu nerăbdarea de a le arunca direct în față cuvintele: Ce vreți de la mine, de trei ani de zile mă chinui ca un câine, în batjocura și ura generală, să servesc cauza, iar în locul unui cuvânt bun primesc numai șuturi, și pentru ce? Pentru un rahat de microfon mai mic decât un nasture; deci toate răbufnirile cu care-și făcuse singur curaj zilele acelea i se scurseră printre degete în câteva clipe.

— Sunt vinovat, spuse cu voce pierită. Sunt vinovat de două ori, pentru ceea ce s-a întâmplat și pentru că n-am înțeles importanța cazului. Sunt gata să fac totul ca să-mi îndrept greșeala, zise, după care tăcu și așteptă un răspuns de la ceilalți. Spuneți-mi, ce trebuie să fac?

Ei se priviră unul pe altul.

— Nimic, răspunse unul dintre ei. Acum e prea târziu. Arian Vogli simți cum i se înmoaie genunchii.

— Nu înțeleg, zise cu glas pierit.

Îi simți din nou schimbând priviri între ei, dar nu-și ridică ochii să-i privească.

— Am vrut să spun că pentru „vocea” pierdută, deci pentru tot ce are legătură cu ea, acum e prea târziu.

Desigur, își zise. Era prea târziu. Inginerul e mort de mult... Micul „prinț” e de trei ani în pământ...

Rememoră de câteva ori toate cele spuse, în vreme ce sus, în aer, zgomotul făcut de elicopter se auzea din ce în ce mai departe.

— Pleacă, zise Edlira, întorcându-se spre fereastră.

Oamenii se opreau din nou pe stradă sau se apropiau de geam, curioși să vadă în ce direcție se îndrepta. Și nu

reușeau să răspundă la întrebarea dacă e bine sau rău că pleacă atât de repede.

— Atât de repede, zise Skender Morina privind nemișcat cerul acoperit de nori.

În biroul său, Arian Vogli bătea darabana în masă. Înainte de a se pierde la orizont, elicopterul mugi pentru ultima oară, iar el simți cum îi bubuie urechile.

Rămase așa, ca pierdut în spațiu, o bucată de vreme. Apoi se apostrofă singur: Idiotule!

Se dovedise a fi într-adevăr un idiot irecuperabil, când bănuiala că statul nu-i iubește deloc pe cei care-i cunosc secretele o legase mereu de ceilalți, și nu de propria-i persoană.

Eliberat de huruitul elicopterului, cerul părea și mai apăsător.

La ușă, adjunctul bătu din nou, poate pentru a treia oară.

Arian Vogli îl privea în ochi fără a auzi nimic din ceea ce i se raporta. În cele din urmă, ca trezit din somn, zise:

— Nu mi-a trecut niciodată prin cap că o s-o dau în bară din cauza unui flecușeț.

Naum îl privi cu ochii holbați. Spuse împăciuitor:

— E prea devreme să vorbim despre dat în bară.

— Așa crezi tu?

Adjunctul începu să-și amintească de momentul în care se ocupaseră de ceea ce, în urmă cu trei ani, li se păruse mai mult decât normal, pierderea unei „voci“, chiar dacă era un „prinț“. Ba chiar unul dintre ofițeri așa și spusese: Da, dar ăsta e un „prinț“, iar Naum, chiar el, îi replicase: Prinț sau neprinț, n-avem ce-i face, n-au decât să se ducă împreună pe lumea cealaltă. Iar altcineva adăugase fraza aceea despre hiene.

Arian Vogli bătea darabana pe birou, ca și când ar fi încercat să țină ritmul unei melodii. Într-adevăr, cuvintele „inginerul mort, neputrezit de tot” chiar așa îi sunau în creier, când sub forma unui refren, când având în locul cuvântului „inginer” numele acestuia, Guraziu, sau chiar Pasăre neagră.

— Ia ascultă, îl întrerupse, fără multă diplomație, pe celălalt. Găsește-mi datele tehnice ale „prinților” și adumi-le imediat.

Câteva minute mai târziu, pufnind nervos, rășfoia caietul de instrucțiuni.

N-au decăt să se ducă împreună pe lumea cealaltă, spusese unul dintre ofițeri. Acum nu-și putea închipui cazul acela decăt așa, fără nici o speranță: mortul, cu „prințul” lipit de trup, pierzându-se în neant, iar ceilalți urmărindu-l ca un vârtej întunecat.

Rășfoia paginile scrise ca scos din minți. „Prinții” nu puteau fi deteriorați de ploaie, zăpadă sau orice fel de lovituri. Suportau temperaturi de până la șaiszeci de grade peste și sub zero.

Acolo, unde ești tu, e frig, foarte frig, își spuse Arian Vogli, după care îi veni să urle: N-ai cum să-mi scapi!

N-avea cum să-i scape, oricât de adânc s-ar fi ascuns sub pământ. O să rășcolească cerul și pământul până ce-l va găsi. Ca o hienă, sau poate și mai rău.

Arată-te, demon turbat, își spuse, ieși la lumină!

Acum chiar credea că, în cei treizeci și doi de ani, trupul lui uman ascunsese cu mare suferință cealaltă identitate. Nu fusese întâmplător faptul că, încă de la vârsta de paisprezece ani nu dorise altceva decăt singurătatea măreață a demonului lui Lermontov.

Surprins, adjunctul încerca să priceapă ce i se întâmplă șefului.

Arian Vogli ridică privirea spre el și-i spuse ceva bizar. Făcu apoi încă o afirmație, la fel de uluitoare, în urma căreia adjunctul îl privi cu amestecul acela de teamă și admirație cu care nu poți privi decât o singură creatură: pe diavol.

Ceea ce s-a întâmplat mai apoi este ceva ce nu a putut fi înțeles nici în noaptea aceea și nici în următoarele. Și asta pentru că în creierul fiecăruia dintre participanții la întâmplare s-a produs un adevărat talmeș-balmeș, timpul și-a pierdut cursul obișnuit, ceea ce a făcut ca evenimentul respectiv să-i pară fiecăruia când înțepenit în loc, când derulându-se cu repeziciune înainte sau înapoi.

Toată această derută a contribuit apoi la conturarea întâmplării, care, vagă și fragmentată cum se întrezărea, semăna mai mult cu un coșmar decât cu un eveniment real.

Ordinul lui Arian Vogli de a fi identificați și aduși imediat șeful cimitirului din oraș și cei doi gropari, goana mașinilor Direcției spre cimitir, parcare lor în jurul mormântului lui Shpend Guraziu (plăcile de marmură cu numele „vecinilor” inginerului mort păreau o mulțime de curioși holbându-se la oamenii orbiți de lumina farurilor), toate acestea,acompaniate de lătratul furios al câinilor din satul vecin, au făcut ca în mintea participanților la eveniment să se creeze impresia că iau parte la o urmărire, în care cel urmărit ar fi putut fi un răufăcător, o jivină sau o fantomă.

Atât de puternică a fost această primă impresie, încât chiar atunci când au înțeles de ce se aflau acolo, când a fost clar că ceea ce căutau cu atâta ardoare nu era vreun individ rănit sau un animal fugărit de vânători, ci un

mormânt, nici măcar atunci oamenilor nu le-a venit să creadă.

Lângă mormânt fusese adusă o folie de plastic, din cele folosite la sere. Responsabilul cimitirului, cu felinarul aprins în mână, le spunea ceva groparilor, iar ceilalți, tremurând de frig, priveau spre mormânt. Era așteptat șeful Direcției.

Pentru că noaptea era deosebit de geroasă, Arian Vogli avea impresia că mașina Gaz 69, cu care gonea spre cimitir, nu rula pe șosea, ci de-a dreptul prin nori. Iar asta nu i se părea doar lui. Unul dintre gropari, ani buni după aceea, insista că mașina șefului coborâse de undeva din cer, asemenea unui demon.

La ordinul lui, oamenii începură să sape. Se auzeau lovituri de cazma și șoapte înăbușite, ca niște rugăciuni. Atenție, spuse cineva cu o voce subțire. Săpătorii loviseră în lemnul sicriului. Sub presiunea pământului de deasupra, coșciugul se dezmembrase complet. E imposibil de scos sicriul de acolo, zise cineva din groapă. S-a făcut una cu pământul. Și oasele sunt risipite. Arian Vogli păru că se trezește din amorțeală. Atunci, luați totul, oase cu pământ cu tot.

Își auzi ordinul repetat de două-trei ori și așa, în gura altora, i se păru străin și ciudat. Luați tot, pământul împreună cu oasele, uite, aveți plasticul aici.

Grămada de pământ negru de pe folia de plastic creștea mereu. Oasele se vedeau cu greu. Pământul e umed, își zise Arian Vogli. Bun să putrezească un trup. Dar nu și pentru *el*. Pentru micul meu prinț, nu, șopti. Pentru micul meu mort.

Văzând că scosese destul pământ din groapă, ridicară bucata de plastic și o urcară cu greu într-un camion.

În vreme ce se îndreptau spre oraș, câinii din satul vecin începură să urle.

*

În laboratorul Direcției de Interne, tehnicienii, cu mănuși de plastic lungi până la coate, așteptau în liniște.

A fost nevoie de șase oameni pentru a da jos din camion și a duce în laborator încărcătura de pământ. Munca de sortare a pământului și a oaselor începu imediat.

În picioare, cu brațele încrucișate, Arian Vogli privea mâinile tehnicienilor, care se mișcau cu o grabă nefirească. Oricât îți strângi tu fălcile, tot am să-ți scot eu secretul dintre ele, spuse când văzu craniul.

Simțea, din când în când, fiori pe spinare. Frigul din cimitir îi pătrunsese până în măduva oaselor.

Îndată după miezul nopții, unul dintre tehnicieni găsi un nasture de la geacă, ceea ce le dădu tuturor un pic de curaj. Jumătate de oră mai târziu găsiră și „prințul”.

Cu o privire de lunatic, Arian Vogli fixa minusculul obiect, fără a înțelege totuși de ce nu se bucură. Cei din jurul lui suflau din greu, își priveau mâinile, se băteau pe umeri. Abia atunci văzură că totul în jurul lor, mocheta de pe jos, mesele, ei înșiși erau acoperiți complet de noroi. Dar nimănui nu-i păsa de asta. Palizi la față, încremeniți, stăteau cu toții în jurul magnetofonului, așteptând.

Când „prințul” fu curățat de noroi, Arian Vogli simți din nou un sentiment de vinovăție, mult mai chinuitor de data asta. Micul „prinț”, ignorat, pierdut, alungat, uitat în pământ atâția ani, se întorsese și-și cerea răsplata.

Clătină din cap, ca pentru a-și alunga oboseala și gândurile negre, dar ele nu voiau să-l părăsească. Sentimentul vinovăției, amestecat cu o presimțire neagră, erau atât de

puternice, încât simți nevoia să rostească: Iartă-mă, stăpâne, prințul meu!

Ceilalți stăteau ca și el, nemișcați. Tehnicianului îi tremurau mâinile de emoție. Umbla mereu la butoane, punca urechea să audă ceva, apoi derula banda înainte pentru a găsi porțiunile înregistrate.

La un moment dat își pierde orice speranță. Apoi, brusc, printre șuierături se auziră primele cuvinte. Erau neclare, incerte, ca venite din lumea de dincolo.

Arian Vogli se încruntă, apoi privi involuntar craniul din fața sa ca omul care, neînțelegând ce spune celălalt, încearcă să afle din mișcarea buzelor.

Dar craniul, aruncat la întâmplare pe jos, avea fălcile încheștate.

— După câte se pare, banda a prins umezeală, șopti unul dintre tehnicieni.

— La cât a stat sub pământ, e și normal, zise Naum.

Arian Vogli le făcu semn să tacă. De pe bandă veneau aceleași sunete vagi, parcă învăluite în ceață. Deși era clar că discuția e purtată în două limbi diferite, cuvintele nu se înțelegeau.

Se priviră unii pe alții plini de speranță. Era ceva, totuși, în babilonia aceea. Din haosul ăla ceva-ceva tot avea să iasă.

Un hârâit înăbușit, ca și când banda ar fi avut un defect, îi făcu pe toți să se schimbe la față.

— E un motor de mașină, explică tehnicianul.

— Treci mai departe, zise Arian Vogli.

Puțin mai târziu dădură din nou peste o discuție, dar de data aceasta era o voce feminină.

— Mi se pare că e putoarea aia de actriță, spuse unul dintre ofițeri.

Șeful ceru din nou liniște. Se auzi ceva ca un oftat. Apoi, din nou vocea femeii, la fel de neclară ca și celelalte.

— Mergi mai departe, zise șeful.

Un răpăit ca de armă, apoi câteva voci îndepărtate continuară ceva vreme.

— Aplauze, spuse indiferent tehnicianul. Probabil, spectacolul cu *Pescărușul*.

Arian Vogli închise ochii, având senzația că numai așa ar fi putut să-și amintească mai bine seara aceea. Oamenii de atunci i se înfățișau în amintire străvezii, ca învăluiți în negura altor epoci. Nici nu intrau, nici nu ieșeau din teatru, se perindau de colo-colo prin beznă ca niște năluci.

La semnul lui, tehnicianul derulă încă o porțiune din bandă. Cuvintele erau rare, iar el își aminti cât suferise încercând să-și imagineze imensitatea universului și, ici-colo, la distanțe enorme, planetele și celelalte corpuri cerești.

— Noaptea, zise tehnicianul privind întrebător spre șef.

Depășirea acestei părți s-a dovedit a fi cea mai chinuitoare de până atunci. Discuția care urmă, cea de dimineață, se auzea mai clar, sau așa i se păru lui, pentru că începuse să se obișnuiască cu zgomotele de pe bandă. Se vorbea din nou în două limbi, iar din puțina franceză pe care o învățase în facultate lui Arian Vogli i se păru că înțelege cuvintele *aidez nous*.

— Întoarce banda, spuse cu o voce aspră. Și dă mai tare.

Se precipitară cu toții spre aparat.

Dată la maximum, vocea mortului le dădea o senzație lugubră. Arian Vogli observă că și ceilalți făceau ce făceau și priveau pe furiș craniul plin de noroi de pe podea.

Mai deteriorate chiar decât cadavrul, cuvintele de pe bandă se înșirau dezlânat, ca și când ar fi fost o bâlbâială de nebun. Arian Vogli nu mai era sigur că auzise „aidez-nous”. Poate că aceste două cuvinte existau doar în închipuirea lui, cu atât mai mult cu cât și le imaginase și în

albaneză. Ba chiar, în forma albaneză *na ndihmoni*, ele păreau și mai amenințătoare.

Ajutor, repetă în sine sa. Era prima oară când observa că rădăcina „ndih“, din pricina asemănării cu „mih“, părea că provine din același pământ cu aceasta.

Më mih, își zise din nou. Dezgroapă-mă. Acum i se părea că mortul îi strigase de sub pământ, iar el îi îndeplinisese dorința și săpase acolo...

În difuzor se auzi din nou zgomot de motor în mers. Apoi, o portieră închizându-se și vocea mortului, de data aceasta strigând „alo, alo!“.

Un bufnet înfundat, urmat de un geamăt și de strigăte, toate înregistrate foarte clar.

— Momentul accidentului, zise tehnicianul.

Reluară partea aceea și de fiecare dată geamătul mortului părea tot mai dureros.

Auziră apoi exclamațiile trecătorilor adunați în jurul victimei și sirenele ambulantei și poliției.

Toate sunt venite de pe lumea cealaltă, își spuse cutremurat Arian Vogli. Și medicii, și poliștii.

Derulară o mare parte din bandă și ajunseră la momentul înmormântării. Pentru că „prințul“ se afla în sicriu, împreună cu mortul, totul se auzea acum mult mai estompat: pașii oamenilor în jurul mormântului, discursul cuiva și, în final, coborârea coșciugului în groapă. În timp ce era azvârlit pământ peste el, liniștea de pe bandă devenea tot mai profundă. Doamne, suspină Arian Vogli. E liniștea mormântului, cum se spune.

Împietrit, ascultă până la final fâșăitul benzii. Probabil că era singurul om de pe planetă care asculta liniștea de dincolo. Acum ar fi putut afirma că fusese într-adevăr în lumea umbrelor.

Ceasul de bronz de pe perete anunță ora două noaptea. Era ziua de 13 octombrie.

Toți cei din jurul său erau încrunțați. Deschise gura să spună ceva, dar își simți limba grea ca de plumb, ca și când mortul i-ar fi împrumutat ceva din mușenia lui. Își aminti că în copilărie avusese un prieten de joacă bâlbâit, în prezența căruia se bâlbâia și el.

Anunța-țați Cer-centrul, formulă ordinul în gând înainte de a-l rosti cu glas tare. Articulasă aproape corect, cu excepția cuvântului „centru“, pe care i se păru că-l pronunțase oarecum între „Centru“ și „cer“.

TREISPREZECE

Zăpadă în mijlocul lui octombrie! Președintele comisiei de cadouri pentru aniversarea Conducătorului se frecă la ochi. Apoi se apropie de fereastră și zâmbi neîncrezător. Era pentru a doua oară în după-amiaza aceea când i se împăienjeneau ochii.

Amețeala și iritarea pleoapelor, care îl deranjaseră cu câteva zile în urmă, acum i se păreau a fi răul cel mai mic, în comparație cu nebunia din ultima săptămână.

Darurile soseau din toate colțurile țării.

Ordinul era clar: să fie acceptate toate, indiferent de expeditor: organizații de partid, persoane individuale, instituții, pionieri, femei de la țară, unități militare, aziluri de bătrâni, preoți răspopiți, prostituate la pensie, pușcăriași. Era pentru prima oară când se acceptau cadouri de la nebunii din ospiciu. Se spunea că doctorul H., prieten din copilărie al Conducătorului, îl convinsese să le primească. Cât despre pachetele anonime, expediate de oponenți politici anonimi (un dinte sau o bucată de sârmă ghimpată erau de ani buni cele mai obișnuite), acestea erau trimise, de fiecare dată, la laboratoarele Ministerului de Interne pentru cercetări.

Șeful comisiei inspiră adânc. Cu două săptămâni în urmă, când primise această sarcină, felicitările veniseră

pe bandă rulantă: Mult noroc și la mai mare! Chiar și el, deși nu spusese nimănui, se gândise că funcția de vice-președinte al Academiei de Științe, la care visa de mulți ani, ar fi putut deveni, poate, o realitate.

Acum vedea că se entuziasmase cam devreme. În lumina difuză a după-amiezii, grămezile de daruri îi sugerau o armată inamică. Nu numai portretele și busturile îi păreau reci și ostile, ci și cergile, armele împodobite cu argint, lăutele și fluierile. Ba chiar și cele pe care până mai ieri le socotise niște daruri clasice și serioase, volumele de versuri și de teatru ale scriitorilor albanezi, sau edițiile în limbi străine ale operelor șefului, îi trezeau acum suspiciuni.

Nici celelalte, deși făceau parte dintr-o altă categorie, nu-i inspirau mare încredere. Primul litru de țigări, adus într-un vas special de plastic de la o sondă inaugurată cu ocazia zilei lui de naștere, o bucată de fontă de la prima șarjă a unei topitorii, prima pâine obținută de pe un teren abia deșțelenit, primele lingouri de aur... Îi venea să spună: gata cu astea, în patruzeci de ani mi-a ajuns cuțitul la os, altceva n-ați mai găsit? Iar în ceea ce privea lingourile de aur, treburile stăteau mult mai rău. Ce e cu ele aici? Ce sunt eu, bancher, să mă impresioneze aurul? Pe urmă... n-ați auzit bârfele dușmanilor despre...?

Acum era convins că pericolul se infiltrase peste tot: în statuetele scoase de curând dintre ruinele amfiteatrului antic de la Durrës, în covoarele cusute de mână, în berbecul cu coarne în spirală, singura făptură vie din întregul depozit, în cartea cu copertile străpunse de un glonț, în merele și-n baclavaua cu o sută patruzeci de foi a unei bătrâne din Gjirokastër, în râșnițele de cafea, pipele și versurile în alfabetul Braille.

Se simțea dezorientat. Chiar dacă Lui nu i s-ar fi părut nimic suspect, mai erau și alții pe acolo. Scrisori anonime, vorbe pe la spate.

În zilele acelea își făcuse mulți dușmani. Ministerele se ciondăneau care să aducă mai multe daruri. Ca de fiecare dată, cei de la Apărare îi reclamau pe cei de la Cultură, iar aceștia pe cei de la Economie, după care, împreună, aveau de împărțit ceva cu Externele. Invidia cuprinsese comitetele de partid din raioane, societățile de veterani, comunitățile de minoritari greci. Și toată această ură avea să se reverse asupra lui. Vor încerca să subestimeze darurile celorlalți. Vor analiza și se vor căzni să descopere sensuri ascunse în orice, în pipe și-n bastoane, în glonțul scos după patruzeci de ani din spinarea unui veteran al războiului sau naiba mai știe în ce.

Privi spre darurile trimise de ospicii. Surprinzătoare, incredibile, având calitatea de a te face să te prăpădești de râs chiar în imperiul groazei sau, dimpotrivă, de a-ți băga frica în oase, acestea fuseseră depozitate separat, în colțul cel mai întunecos al depozitului. N-are decât să i le prezinte doctorul H., cel care insistase pentru ele.

Inspiră din nou, mai adânc decât prima oară. Oricine ar fi putut-o păți în Albania, cu excepția doctorului. Era singurul în care șeful cel mare avea încredere totală în ultima vreme. Se spunea că stau închiși cu orele într-o cămăruță a reședinței. Și nimeni nu știa de ce. Unii credeau că doctorul îi citea versuri franțuzești. Alții, că-i dădea în cărți.

Oricum, numai să treacă și după-amiaza asta nesfârșită.

Clopotul de la gâtul berbecului se auzea din când în când sunând trist. Privi animalul aproape cu milă. Apoi își privi ceasul. Femeia întârzia. De la ferestrele înalte se

zărea o porțiune din Marele Bulevard. Deși era încă lumină, pe stradă fuseseră aprinsc becurile. Se spunea că nu va fi cine știe ce aniversare, totuși evenimentul parcă plutea în aer. Iar atmosfera părea să nu prevestească nimic bun.

Se așează pe unul dintre scaune, încercând să nu se gândească la nimic. La scurt timp tresări, întrebându-se ce-l scosese din somnolența aceea, un zgomot din spatele ușii, sau clopotul de la gâtul berbecului. Când femeia intră, îl găsi în picioare.

Politicoasă ca întotdeauna, ea îi spuse că nu are prea mult timp. Înțeleg, răspunse el. Într-o zi ca asta...

Ea se apropie încet de grămada de daruri. În vreme ce el îi dădea scurte explicații despre fiecare, ea asculta în liniște, făcând, din când în când, câte un comentariu. Astăzi puteți să alegeți câteva daruri, pe cele mai importante. Pe celelalte o să i le prezentăm mai târziu. Sigur că da. Portretul acesta mi se pare reușit. De celelalte tablouri nu-i nevoie. Poate încă un bust? Nu, nu. O să le vedem pe toate mai târziu. Aceste două mere, de exemplu, par simple, dar pe el îl impresionează mult asemenea atenții. Ca și buchetul de garoafe. Cu atât mai mult cu cât vine de la albanezii din diaspora.

Femeia se opri apoi în fața tăvii cu baclava și citi scrisoarea anexată.

— Uite un dar care o să-l impresioneze din cale-afară, zise. E mereu sensibil la cadourile bătrânelor, care-i amintesc de mama lui. Cu atât mai mult cu cât bătrâna asta e din familia Hankonat, care stă aproape de vechea lui casă. Frumos, foarte frumos, numai că... ezită ea înainte de a continua. Numai că de aici trebuie exclusă fraza că asta e ultima baclava pe care o face bătrâna înainte de moarte.

— Aveți dreptate, zise președintele comisiei, notându-și observația femeii într-un carnețel pe care-l scotea din când în când.

Imediat după asta, ea găsi un nou prilej de a fi nemulțumită.

— Ce-i cu lingourile astea de aur aici? Ce-i cu prostia asta?

Lui îi fu greu să-i explice ceva, pentru că ea nu voia să audă nimic...

Trebură să se scurgă câteva minute până să-i treacă supărarea. Se mai calmă puțin în momentul în care văzu darurile trimise de pionieri, apoi își schimbă complet dispoziția trecând în revistă cele trimise de seismologi, de artiștii de la Teatrul de Operă și Balet, dar mai ales mesajul unei șatre de țigani, care promiteau că, la a șaptezeci și cincea aniversare a Conducătorului, aveau să se stabilească într-o localitate și să renunțe la viața nomadă.

Comentă apoi pe rând alte și alte daruri: minereu de crom îmbogățit cu opt la sută, o pentagramă muzicală, pipe incrustate, ștergare cusute de mână, petrol, dar se simțea că nu este în apele ei. Se grăbea, își privea mereu ceasul de la mână.

— De darurile pușcăriașilor n-am timp, zise. Ca să fiu sinceră, eu nici nu le-aș fi primit. El însă, generos din fire, a acceptat: lasă-i să le trimită.

— Înțeleg, făcu președintele comisiei. Le acceptă doar ca să le facă și lor o bucurie.

Se aflau în fundul sălii, acolo unde fuseseră depozitate „atențiile” de la ospicii.

— În ceea ce le privește pe astea, să se ocupe doctorul de ele, zise femeia, fără a-și ascunde iritarea. El crede că din ele poate scoate cine știe ce mesaje secrete. Așa o fi.

Înainte de a pleca, spuse că nu vrea să se creadă că un dar este mai important decât altul. Printre cele mai semnificative, ce aveau să i se ofere în seara aceea, considera baclavaua, care reprezintă, cum s-ar spune, întregul popor, apoi buchetul de garoafe din partea diasporei și ediția braziliană a operei lui. Cât despre cartea străpunsă de glonț, avea să vorbească personal cu ministrul de Interne.

— Dar din economie? întrebă el cu sfială.

— Hm. Așa e. Alegeți chiar dumneavoastră. Dar vasul acela cu țiței, oricât de bine închis ar fi, n-aș vrea să-l am acasă.

El zâmbi.

— Știți că, atunci când a fost dat în exploatare puțul 103, tovarășul ministru a băut câteva picături.

— Și s-a internat apoi o săptămână întreagă în spital, laudându-se cu asta, spuse ea cu dispreț.

O urmări ieșind cu pași mici din depozit, nu înainte însă de a-i da mâna.

Oarecum ușurat, bărbatul se întoarse și privi o bucată de vreme sala peste care se lăsau primele umbre ale serii.

Cercetă încă o dată grămezile de lucruri adunate acolo. Berbecul, care, surprinzător, nu scosese până atunci nici un zgomot, își agită din nou clopotul. Trecu în revistă obosit covoarele, cartea străpunsă de glonț, volumele de teatru, lingourile de aur ce nu provocaseră încă nici un comentariu dușmănos și oftă din nou. Recipientul cu țiței, negru de tot, îi aminti de ministrul care băuse petrol și de viitorul lui politic. Ce tâmpit, îl apostrofă în gând. Ce-ar fi dacă ar face toți la fel, unul să înghită minereu, altul să bea cine știe ce... Împotriva voinței lui, și-l imaginează pe ministrul de Interne sorbind sânge dintr-o cupă...

Clătină din cap ca și când ar fi vrut să-și alunge din minte o imagine atât de macabră, gest care nu-l împiedică să-și lingă buzele cu un gest copilăresc.

*

Între timp, femeia pășea pe stradă urmată de mașină și de garda de corp. Locuința se afla la nici două sute de metri distanță de Comitetul Central, iar ea, chiar dacă ploua, voise să facă o bucată de drum pe jos.

Deși candelabrul de la parter nu avea toate luminile aprinse, în vilă se simțea atmosfera de sărbătoare. Într-unul dintre apartamentele nurorilor muzica era dată la maximum. Șeful pazei, care de obicei ședea în hol pe o bancă, sări în picioare. Privirii ei întrebătoare, el îi răspunse aproape în șoaptă:

— E închis în cameră cu doctorul.

Din nou, murmură ea, din nou. Își privi iarăși ceasul, apoi întrebă de „Zalo“, cum îi spuneau între ei, dintr-un motiv pe care nu și-l mai amintea, sosiei Conducătorului.

Șeful pazei arătă cu capul spre una dintre camere.

Fără să bată, femeia deschise ușa și intră. În fața oglinzii, două machieuze se ocupau de frizura celui care avea să-l înlocuiască, probabil, în seara aceea pe soțul ei.

Încă nu era o decizie definitivă, și totuși o deranja teribil. Pentru a doua oară, dublura, cum îi spuneau sosiei, trebuia să apară la o cină oficială.

Încă de acum patru ani începuseră să folosească o sosie pentru toate deplasările cu mașina în capitală sau în afara ei. În plimbările pe jos în amurg, pe malul mării, o utilizaseră de asemenea frecvent, mai ales în ultima vacanță. Dar, cu excepția unui miting cu minoritarii greci din

satele din sud, nu îndrăzniseră s-o folosească în adunările publice. Pentru sărbătoarea din seara aceasta n-ar fi vrut-o în ruptul capului. O prejudecată sumbră, apărută din nou în ultima vreme, o făcea să tremure la gândul că cineva ar fi putut să-l înlocuiască la aniversarea zilei de naștere. I se părea că ar fi o nelegiuire, la care și maică-sa, dacă ar mai fi trăit, i-ar fi spus: Fiule, la aniversarea ta să nu faci asta. Să nu aduci umbra la masa ta într-o asemenea seară.

Surprinse privirea bărbatului străin în oglindă: părea intimidat și nedumerit, cu o expresie de vinovăție în ochi.

Încă din timpul ultimei vacanțe la Durrës, ori de câte ori li se întâlneau privirile, vedea în ochii lui o licărire tulbure, greu de definit în orice limbă a lumii. Fără a fi ostilă, nu era nici prea prietenoasă.

Tot acest chin prin care trecea începuse în ziua în care soțul îi spusese râzând: Du-te la Durrës să mă înșeli cu umbra mea.

Erau de două săptămâni în vacanță, pe malul lacului Ohrid, în vreme ce, așa cum se întâmpla de regulă în ultima vreme, serviciul personal de securitate răspândise zvonul că el se afla pe litoral, la Durrës. Luminile erau aprinse seară de seară în toate camerele, mașinile de serviciu veneau și plecau, curierii continuau să sosească. Și pentru ca totul să fie cât mai credibil, la căderea serii, dublura lui, sosia, se plimba agale pe malul mării.

La sfârșitul celei de-a doua săptămâni, un zvon apărut pe plajă îl făcuse pe ministrul de Interne să vină în persoană la reședința de pe malul lacului. Fusesse observată absența ei. Părea că plecase în vacanță singur, fără soție... Trebuia făcut ceva de urgență... Și astfel, ea plecase la Durrës pentru a infirma zvonurile...

Pentru prima dată în viața ei, la lăsarea scrii ieșise pe malul mării la braț cu un alt bărbat.

Atunci a avut un sentiment mai mult decât ciudat: un soi de dispreț și, mai mult decât atât, chiar de groază. Se simțea de parcă ar fi avut alături fantoma soțului ei, și asta i se părea când de râs, când de plâns.

Îi fusese fidelă toată viața, pentru a-l înșela chipurile cu un măscărici.

Totul continuase să fie fals, ca într-o oglindă întoarsă. Sub mâneca paltonului negru, simțea cum omul-umbră tremură. Gândul că, într-o zi, ar fi putut fi soția acestui contur gol îi dădea târcoale ca o insectă enervantă. Mama ei a fost prima care i-a spus că ar fi fost poate mai bine dacă moartea lui, când o hotărî-o Dumnezeu, ar ține-o secretă. Ideea maică-sii o tulburase de-a binelea și-i replicase enervată: Mamă, ce tâmpenii spui? Însă bătrâna nu se lăsase. Nu era vorba numai despre soarta ei și a copiilor, ci și a statului însuși. În plus, o mai făcuseră și alții.

Mai târziu observase că gândul acela, fără a ieși la suprafață, se ivea obsedant din când în când. Alții într-adevăr o făcuseră. Nu numai în epocile trecute, ci și mai târziu. Comuniștii japonezi ținuseră secretă moartea prim-secretarului Partidului, Tokuda, vreme de aproape douăzeci de ani. Despre Mao nu se știa cu certitudine dacă trăise până în ziua în care i se anunțase moartea. Uneori, mai ales în momentele de meditație, își închipuia că o parte dintre conducătorii comuniști putrezesc sub pământ, înlocuiți deja de sosiile lor. Ba chiar, de ce nu, de sosiile sosiilor lor, și așa mai departe, ca într-un coșmar. Altfel nu se putea explica degenerarea rapidă, asemănătoare cu cea biologică, a cadrelor de partid în ultimii ani.

Femeia observă că machicuzele își întrerupseseră treaba, așteptându-i observațiile.

Fără un cuvânt, ieși închizând ușa în urma ei.

Sosia fu prima care oftă ușurată. Mâinile celor două femei se relaxară și ele. Dintre toți cei care le-ar fi putut apostrofa, cel mai mult se temeau de ea. Era mereu nemulțumită, uneori i se părea că „el“ părea mai bătrân, alteori, mai tânăr.

Nici el nu știa ce expresie trebuie să adopte. Dacă și-ar fi exprimat recunoștința că i se încredințase rolul acela, exista pericolul să pară trist, dacă ar fi făcut contrariul, exprimând mândrie, puteau să interpreteze greșit. Ar fi spus că se umflă în pene, că se dă mare fără să aibă nici un merit. Băgase de seamă că gărzile Celuilalt își exprimau pe față nervozitatea atunci când trebuiau să fie cu el. Ba chiar, la un moment dat, i se păruse că-l împing cu brutalitate în mașină. Într-o zi îl auzise pe unul comentând în șoaptă: „Clovnul ăsta chiar se crede mare șef“. Iar altă dată fusese surprins încă și mai tare. Adjunctul șefului gărzii îi spunea în șoaptă unui coleg: Câteodată îmi vine să-i sar la beregată. Și, ca și când toate astea n-ar fi fost de ajuns, continuase: Pe cuvânt, dacă șefului o să i se întâmple ceva, primul pe care o să-l „aranjez“ e ăsta. O să-l mănânc cu fulgi cu tot.

El voise să se întoarcă și să-l întrebe pe celălalt: Dar de ce? Mai mult decât teamă, simțise o mare tristețe.

I se păru că degetele machieuzelor îl ating fără pic de delicatețe și se căină în sinea sa: Bietul de mine.

Cui să i se plângă? Șeful gărzii îl privea cu aceeași răceală ca și ceilalți, iar soția șefului, imediat după plimbarea de pe malul mării, părea că-l urăște profund.

Plimbarea aceea fusese cea mai mare nenorocire a vieții lui. Simțind brațul ei pe al său, genunchii începuseră să-i tremure. La început, o mare mulțumire îi inundase sufletul. Soarele abia apusese, iar deasupra mării stăruia încă o ceață trandafirie. Involuntar, fără să-și aleagă cuvintele, începuse să-i vorbească. Erau cuvinte simple, despre seară și mare, dar răspunsurile femeii fuseseră atât de reci, încât vorbele îi rămaseră în gât. Ce naiba fac? se auzi strigând în sinea sa. Îi spunea cele mai banale lucruri femeii obișnuite să audă gânduri și idei mărețe. Mă scuzați, i se adresase în șoaptă, iar ea îl întrebase: De ce?

Îl întrebase apoi pentru a doua oară „de ce?“, iar el fusese și mai uluit. Gândurile i se învâlmășeau în cap. Ar fi vrut să-i spună că o respecta atât de mult încât... încât... din momentul în care aflase că va fi sosia Celui alt nici cu propria soție nu se mai putea culca... Știa că nu putea să-i spună toate acestea și i se păru că păcătuiește chiar și gândindu-le. Cu atât mai mult cu cât referitor la ultima treabă lucrurile nu stăteau chiar așa. Auzind despre noua lui sarcină, soția parcă înnebunise de tot. Cine știe ce gânduri îi treceau prin mintea ei de femeie. În vreme ce el, dimpotrivă, cu trecerea timpului se simțea tot mai neputincios. Ea se enerva, ba uneori îl și jignea: nu cumva te crezi și tu conducător, nebunule? Apoi îl lua cu binișorul: Ce e cu tine, îi spunea, vino-ți în fire, coboară cu picioarele pe pământ. El încerca să-i explice: Nu e vorba de aroganță sau orgoliu aici, dar fără nici un rezultat. Poate că și vârsta era de vină. Dar ea îl contrazicea: Vârsta nu se manifestă niciodată așa brusc. Apoi se înfură din nou și se rățoia la el: Nu cumva acum îți par inferioară? Nu cumva ai de gând să te culci cu tovarășele din Biroul Politic? Sau chiar mai sus, cu nevasta Lui? Spune, măi nenorocitul, la asta-ți umblă mintea?

Și discuțiile au continuat așa câteva săptămâni, până ce au înțeles amândoi că povestea aceea se încheiește pentru totdeauna.

Împreună cu tristețea firească, simțise și o mulțumire caldă și profundă. Ceea ce se întâmplase arăta că nu era pur și simplu o mască inertă a Conducătorului, ci că între el și acesta exista și o relație apropiată, aproape intimă. Care-i părea și mai valoroasă, câtă vreme era și secretă.

Toate acestea îi trecuseră prin cap în vreme ce se plimba pe țărmul Adriaticei la braț cu soția Celuilalt.

— Spune ceva, îl îndemnase femeia. Altfel vor crede că suntem supărați.

Avea dreptate. Cu siguranță că, de pe terasele vilelor de protocol, zeci de ochi îi urmăreau plimbându-se. Iar dacă nu cu ochiul liber, cu binoclul li se vedea și cel mai mic gest.

Avea dreptate, fără discuție. Totuși, găsirea celor mai potrivite cuvinte i se părea la fel de dificilă ca și pescuitul de perle în adâncul oceanului. Ar fi putut poate să se prefacă numai că vorbește, mișcând buzele. Ca o umbră...

Machieuzele își terminară treaba.

Bărbatul aștepta cu sufletul la gură ca ușa să se deschidă și femeia să apară din nou în prag.

*

Dar ea se afla câțiva pași mai încolo, în camera ei. Era ora șase, iar El era în continuare împreună cu doctorul. Din apartamentele nurorilor se auzeau zgomote ușoare. Și le imagina pe amândouă în fața oglinzii, cu ochii aburiți de invidie reciprocă, punându-și bijuteriile.

Ca de fiecare dată, înaintea festivităților și petrecerilor oficiale gândul i-o lua razna și se concentra cu greu. Supă-

rarea pe nurori și pe doctorul H. nu-i putea eclipsa gândul că va trebui să atragă atenția Direcției de Presă că numele Lady Macbeth apărea în câteva poezii publicate în ultima vreme.

Își privi ceasul. Doctorul H. trebuie că a înnebunit de-a binelea, își zise. Bănuia de multă vreme că o luase razna, dar acum era definitiv convinsă. Mai era o oră până la începerea festivităților, iar el nici n-avea de gând să iasă.

Încercă să se calmeze gândindu-se la altceva. Adevărul e că bărbatul ei făcuse totul perfect. Skanderbeg, fiind din nordul Albaniei, își luase o soție din sud, iar soțul ei, originar din sud, o luase din nord. În oglindă, privirea sosiei trăda un om îngrozit. Ori prevestea ceva rău? Du-te la Durrës să mă înșeli cu umbra mea, îi spusese soțul astă-vară. Ar fi putut s-o învinuiască de orice, numai de infidelitate, nu.

Se ridică, se apropie de oglindă și gândul că regina Geraldina nu apucase să dea nici o recepție în Palatul Brigăzilor, așa încât oglinda n-avea cum să păstreze nici cea mai mică scânteiere a coroanei regale, i se păru extraordinar.

Un ciocănit în ușă o făcu să întoarcă brusc spatele oglinzii, ca prinsă asupra faptului.

— La telefon e ministrul de Interne.

Vocea ministrului era sugrumată de emoție.

— Mă iertați că vă deranjez într-un asemenea moment, dar...

— E-n regulă, îl întrerupse ea. Adevărul e că am vrut să te caut eu, dar n-am avut timp. Ascultă, în problema cărții ăleia străpunse de glonț, chiar eu ți-am spus că nu e prima dată.

— O, nu, zise celălalt. Nu v-am sunat pentru asta. V-am deranjat să vă propun ca în locul cărții să punem

altceva. Ceva extrem de rar, de neobișnuit, o, nu găsesc cuvântul potrivit.

— Mă faci curioasă, spuse ea.

— O să-i placă tare mult, urmă ministrul. O să-nnebunească de plăcere.

— Ești sigur?

— Mai mult ca sigur... Ascultați, am descoperit firele unui complot. Poate cel mai cumplit de până acum. Legat direct de Occident.

— O, chiar așa?

— Și am dovada cea mai importantă. Adică, strigătul de ajutor. Un elicopter vine chiar acum, când vorbim noi doi, cu ea la Tirana. Poate ajunge din clipă-n clipă.

— Ia așteaptă puțin, îl întrerupse ea. Crezi că descoperirea asta poate înlocui cartea? Sau e vorba de sensul simbolic, că o veste bună este în realitate un dar?

— Nu numai atât, îi răspunse celălalt. Ceea ce aduce elicopterul e ceva concret... Stați să vă explic... În realitate, cel care ne-a ajutat a fost un mort. Vreau să spun că avem cuvintele lui, scoase din fundul pământului, din mormânt.

— Mă faci să mă cutremur, zise ea, iar în sinea ei gândi: Oare omul acesta e în toate mințile?

— Cu alte cuvinte, avem în mână apelul adresat Occidentului, continuă ministrul. Trimis de mort în urmă cu trei ani.

— Dar...

— O să spuneți că mortul n-are nici o treabă cu noi, zise ministrul și în receptor se auzi râsul lui. Numai că noi i-am descoperit și complicii, întregul grup, pe care îi vom aresta dintr-o clipă într-alta.

— Înțeleg.

O bucată de vreme ministrul îi dădu toate amănuntele legate de cazul cu pricina și, după fiecare frază de-a lui, femeia repeta „o, chiar așa?”.

— Astfel că nu peste mult timp vom intra în posesia acelei „voci”, urmă el. Vom avea, ca să fiu mai plastic, un spirit prins în capcană, ca o vrăbiuță.

— Ai dreptate, o să-i facem o mare bucurie, zise ea. Acum este în camera lui cu doctorul, dar o să încerc să-i transmit cât de repede tot ce mi-ai spus.

Și femeia își imaginează elicopterul străbătând noaptea care tocmai se lăsase pentru a aduce ceea ce ministrul numise „un spirit”, fără să știe dacă trebuie să se bucure sau nu.

Se îndreptă cu pași mici spre odaia în care se afla soțul, dar pe al doilea coridor își încetini pașii. Ce-ar fi dacă ar mai aștepta puțin?

Deschise fără grabă ușa camerei în care se afla sosia, să vadă ce se mai întâmplă acolo. Omul era singur. Pesemne că machieuzele își terminaseră treaba. Bărbatul avea o privire tristă și vinovată, ca omul care se teme, în mijlocul petrecerii, că toată lumea se împiedică de el.

Vru să-i spună ceva, dar își dădu seama că îi era greu să găsească vorbele cele mai potrivite. La urma urmei, îi trebuie ceva antrenament ca să vorbești cu o umbră.

Ca și când ar fi ghicit ce gândește femeia, omul așteptă ca ea să închidă ușa și oftă.

Trecuse destul timp de când îl lăsaseră acolo, fără să-i spună nimic. Uneori, nici măcar în ultima clipă nu-i spuneau ce are de făcut. Îl duceau direct la mașină, după care acolo îi făceau un instructaj sumar. Și cu un câine te porți mai bine, își zise înciudat.

După câte se părea, și în seara aceasta va fi la fel. Îl vor urca în limuzina mare și neagră și-l vor duce la Palatul Brigăzilor. Pe urmă, acolo va sta într-un ungher întunecos până la finalul recepției oficiale... Doar dacă nu cumva El, stăpânul său, se va simți rău și va cere să fie înlocuit în timpul evenimentului. Deși se consolase de mult cu ideea aceasta, îi era totuși frică. Mâncarea nu-i va prii, iar paharul îi va tremura în mână. Nu, de o mie de ori era mai bine în ungherul acela dosnic, cum fusese anul trecut, decât la masa cu tacâmuri sclipitoare, cu lumini și muzică, înconjurat de membrii Biroului Politic. Într-un colț discret, cu o farfurie modestă dinainte, poate cu ceva resturi, chiar ca un câine...

O tristețe imensă îi schimonosi obrazul. Ar fi plâns, dar își zise că lacrimile aveau să-i strice machiajul. La urma urmei nu avea nici un drept să lăcrimeze peste chipul acela care era mai mult al Celuilalt decât al său.

Un suspin adânc, reținut cu greu, îi scutură umerii. Poate că vor regreta doar în ziua în care rolul lui va fi întrerupt tragic. Ca de fiecare dată, gândul că ar fi putut fi ucis îi provoca nu numai durere, ci și o bucurie intensă și, odată cu aceasta, o pornire de revoltă. Poate că vor regreta, dar atunci va fi prea târziu. Își vor aminti cum îl lăsau singur, în vreme ce ei se distrau, cum îl jigniseră și-l umiliseră. Și poate că numai el, șeful cel mare, va veni la înmormântarea lui secretă. Va lăcrima, cu siguranță, și se va întoarce cu o privire dojenitoare spre membrii Biroului Politic: Care dintre voi mi-ar fi putut face un asemenea serviciu?

Tristețea îl cuprinse din nou. Îi fusese scris ca în viața lui simplă, de mărunț funcționar sindical, la șaizeci și cinci de ani, după pensionare, moartea să-i fie cea mai mare

avere. Glonțul ucigaș destinat Celuilalt, pe care el, dublura, trebuia să-l abată asupra sa în momentul fatal. Să atragă, să neutralizeze trăsnetul asemenea unui paratrăsnet, pentru a se prăbuși sub lovitura lui.

Își aminti din nou de membrii Biroului Politic. Și-i imagină la o aniversare imaginară descoperindu-l și bătându-și joc de el. Dar și el, la o adică, le-ar fi arătat unde le e locul chiar acolo, în mijlocul petrecerii. Ar fi putut să se răzbune pe ei, să se joace cu ei ca pisica cu șoarecele: Tu, de colo, ce te hlizești așa, iar tu, n-ai învățat cum se ține cuțitul?

Deși momentele de revoltă erau scurte, resentimentele față de membrii Biroului Politic nu-l părăseau. Ei puteau să-i ofere Lui, stăpânului lor, idei strălucite, puteau să construiască uzine și să demaște comploturi, dar misiunea lui sinucigașă n-o putea îndeplini nici unul dintre ei.

Și asta-i era de ajuns ca să se simtă mândru. Nu-i treabă ușoară să porți pe umeri o povară atât de cumplită, moartea Conducătorului.

Uneori, gândul acesta înălțător ajungea să-l bulverseze. Moartea lui în locul Celuilalt ar putea părea în ochii neștiutorilor un adevărat cataclism, un sfârșit de lume ce va lovi în moalele capului un popor întreg. În vreme ce el o va înfrunta singur, cu trupul lui de om neînsemnat.

Va veni, cu alte cuvinte, o supermoarte pentru a-i lua cu împrumut trupul... Iar sufletul...

Aici, logica lui o lua razna.

Într-o noapte, nevastă-sa se trezise speriată din somn și-l întrebase: Dar dacă, ferească Dumnezeu, El o să moară, ce va fi cu tine?

Până dimineață au stat treji amândoi. După întrebarea nevastă-sii, primul răspuns care-i venise pe limbă a fost

un proverb: plopul cade împreună cu umbra lui. Dar ea s-a revoltat: de ce? Nu e drept, e păcat de Dumnezeu. Și a început să plângă.

El încerca s-o liniștească, vorbea dezlânat, dar simțea că logica lui simplă nu ajungea la înălțimea la care ar fi trebuit să ajungă. Se cățara până la un anumit punct, iar de acolo aluneca și cădea înapoi. Cu o voce moale, chinută, îi spunea femeii că așa a fost rânduită treaba asta, adăugând chiar că, în conformitate cu vechiul Kanun, care afirma că locuința albanezului aparține oaspetelui și lui Dumnezeu, și trupul lui, înainte de a fi al lui, era al Celuilalt.

Dar aici o lua din nou la vale. Spunea că înțelegerea fusese făcută doar pentru cazul de moarte violentă și nicidecum pentru cel de moarte naturală. Însă femeia insista să afle ce se va întâmpla în acest din urmă caz. El ridica din umeri, văicărindu-se: nu mă tortura cu asemenea întrebări. După care își storcea singur creierii. În cel mai bun caz dublura, la terminarea misiunii, urma să se întoarcă la viața sa normală, să-și bea cafeaua cu colegii pensionari la cafeneaua Ora (i se făcea dor de toate astea încă de pe acum). Dar s-ar fi putut întâmpla și altceva: să nu-l lase să se bucure de fărâma de viață care-i mai rămânea, să-l ucidă în liniște, așa, de plăcere sau pentru a expedia taina cu el în mormânt. O altă posibilitate ar fi fost păstrarea secretă a morții Celuilalt, urmând ca el să continue să-l reprezinte. Aceasta ar fi putut fi și varianta cea mai complicată, plină de riscuri și neprevăzut. În cazul acesta totul va fi posibil, spunea el, mai rău ca în piesa aceea... drama ăluia... Oedip rege. Nu-mi mai pomeni de scârboșenia aia, îi replica ea. Ce legătură are? Am vrut să spun că treaba va fi la fel de încâlcită ca în bordelul

ăla, în care nu se mai înțelege care-i tatăl și care-i fiul, care-i mama și care nevasta.

Uf, făcea ea, ridicându-se din pat să ia un calmant. El continua să vorbească despre ultima posibilitate, cea care constituia și sensul misiunii lui, asasinatul. Adevărul e că pentru asta îl pregăteau, așa cum sunt crescute animalele cu blană din care se fac haine scumpe. Când va veni momentul, asta se va întâmpla... Taci, făcea femeia, nu mai spune asemenea grozăvii. Dar și atunci când tăcea, gândul îi rămânea tot acolo. Cum se vor înțelege cele două morți, moartea lui modestă cu cea a Celuilalt, nobila doamnă venită cine știe de unde? Și care o va împinge la o parte, cu dispreț, pe a sa, asta în cazul în care o va observa, în vreme ce-i va învăluși sufletul și se va înălța cu el la cer. Iar imediat după aceea, în timpul călătoriei prin univers, va observa, probabil, că făcuse o mare greșală. Și atunci se va înfuria. Ah, eu credeam că am luat un vultur, iar tu nu ești altceva decât un pitpalac!

Câțiva pași pe coridor îl readuseră la realitate. Pașii se opriră în fața ușii, dar aceasta rămase închisă.

Ceasul mare de pe perete arăta că ora recepției se apropia. Un zgomot înfundat ca de motor se auzi pentru a doua oară, în depărtare.

*

Femeia se opri în fața ușii închise. Râde de Mao, care se închisese în peșteră, dar el face același lucru cu doctorul, își zise ea. Era unul din rarele cazuri când îi reproșa în sinea sa ceva.

Apropie urechea de ușă, dar dinăuntru nu se mai auzea nimic. Numai să nu fi hotărât să rămână aici, își spuse.

Dar își aminti de sosia cu ochi reci de pește mort și asta o mai liniști.

De partea cealaltă a ușii, dictatorul tăcu și privi în direcția din care se auziseră pașii.

Pe masa din fața lui se afla un teanc de radiografii și analize aruncate de-a valma.

Pe colțul fiecăreia, pe o hârtiuță, era scris numele celui căruia îi aparținea. Erau aproape jumătate dintre membrii Biroului Politic și câțiva miniștri.

— Adică, după părerea ta, darurile nebunilor au un sens aparte? Întrebă dictatorul după un moment de liniște.

— Fără îndoială, răspunse medicul H. La fel ca și desenele și visele lor. În ultima vreme li se acordă o atenție specială.

Pe chipul celuiilalt, după buna dispoziție de mai-nainte, se așternu o umbră de îndoială.

— Țară nerecunoscătoare, șopti aproape imperceptibil. Trimite daruri otrăvite.

Toată după-amiaza aceea nu făcuse altceva decât să asculte înregistrări. Îl obligase pe ministrul de Interne să i le trimită așa cum erau, ca o mocirlă rău mirositoare, fără a le face o selecție preliminară. Acum îi părea rău.

Și Albaniei o să-i pară rău pentru toată otrava aceea vărsată împotriva lui, dar va fi prea târziu.

Pedeapsa la care se gândea avea să abată peste țară un bocet general. Iscat de mânia lui, din care va porni o asemenea urgie ce va face pruncul să tremure în pântecul mamei, cum se spune. Sau chiar prin plecarea lui din lumea aceasta. Uneori, această variantă i se părea chiar și mai cumplită. Așa s-o vadă, smulgându-și părul și însângărându-și obrajii, ca bocitoarele din alte vremuri.

— Numai otravă, murmură.

Doctorul îl privea întrebător. Luă ceașca de cafea, sorbi din ea, apoi spuse:

— De ce te frământă așa?

Celălalt clătină din cap.

— Totuși, cred că a sosit vremea să-i punem cu botul pe labe pe cei care scuipă toată otrava asta...

— Pe toți, pe absolut toți, aprobă medicul. Sigur, asta e clar. Din câte știu eu, acum două săptămâni ai dat un ordin Direcției Generale.

— A, da, așa e.

Doctorul râse.

— Spune-mi ceva ce n-ai făcut la timpul potrivit, zise. Acum, din câte știu eu, se fac cercetări.

— Nu m-am gândit numai la funcționarii de rând.

— Desigur.

— M-am referit la cei superiori. Începând cu miniștrii.

— Desigur, repetă doctorul.

Întinse mâna spre masa pe care se aflau radiografiile. Orbul auzi fâșâitul hârtiilor.

— Le-ai găsit?

— Da.

— Nimeni nu mă înțelege mai bine ca tine, zise în șoaptă.

Vreme de câteva secunde doctorul cercetă una dintre radiografii.

— Hm, nu e bine, zise pe un ton grav.

Dictatorul se binedispuse, cum se întâmpla de obicei.

— Cancerul nu e provocat și de stres? întrebă imediat. Sau de trădare?

Medicul îi răspunse neatent, fără a-și lua ochii de pe radiografie.

— Dacă aș putea descoperi din astea cine are cugetul curat și cine nu, aș fi cel mai mare doctor din lume.

— Într-o bună zi o să se poată și asta, răspunse celălalt. Orbul încercă să atingă obrazul doctorului.

— Numai pe tine te mai am pe lumea asta, spuse cu o voce pierită. Numai tu mi-ai mai rămas. *Tu comprends? Toi seul...*

Fără să-i acorde prea mare atenție, medicul continua să privească radiografiile. Le apropia de lampă, apoi le depărta, pentru a se lămuri asupra unor detalii.

O bună bucată de vreme discuția lor a continuat când în albaneză, când în franceză.

— E la ușă, observă brusc orbul, întorcându-se într-acolo. Când vrea să intre se învâрте ca o mătă. Deschi-de-i, te rog.

Încruntat, medicul puse radiografia pe masă și se ridică.

*

Femeia era, într-adevăr, în spatele ușii. Le aruncă o privire clocotind de nemulțumire pentru ceea ce se întâmpla.

— Aniversarea începe peste o oră, îi șopti doctorului. Cred că știți.

Medicul nu-i răspunse. Gândul că e poate singurul care nu se teme de ea o străpunse ca un cuțit.

— Ministrul de Interne așteaptă de o oră să vorbească cu tine, se întoarse către soț, dar eu i-am spus că ești ocupat.

— Chiar așa și sunt, răspunse el. E ceva urgent?

Înainte ca ea să-i răspundă ceva, el îi făcu semn să tacă.

— Stai, este a doua oară când mi se pare că aud ceva ca un motor de avion. Nu cred că mă înșală urechile.

— Tocmai, zise ea arătând cu degetul în sus. Telefonul ministrului are legătură cu asta.

Încercă apoi, cu câteva fraze pregătite din timp (ca de obicei, tocmai acelea îi ieșeau mai confuze) să-i explice cât mai pe scurt ce se întâmplase. Fusese descoperit un nou complot. Dovada cea mai importantă tocmai sosea cu elicopterul. Și avea s-o primească în dar chiar de ziua lui. Scoasă din fundul pământului. Și asta nu era o figură de stil, ci adevărul-adevărat. Din mâl au scos-o, dintr-un mormânt.

— Stai așa, o întrerupse el. Ne-ai zăpăcit de tot. Ce-i cu dovada asta scoasă din fundul pământului pe care vreți să mi-o faceți cadou? După ce m-ați îndopat cu țigete și cu crom, acum vreți să-mi băgați și noroi pe gât?

Ea își ceru scuze că, din grabă, se exprimase greșit. Și începu să-i explice totul de la zero. Cel mai important lucru era că se descoperise un complot. Poate cel mai mare de până acum. Iar proba nu era altceva decât strigătul de ajutor adresat Occidentului. Un apel direct. Concret. Înregistrat de o „voce“ care fusese recuperată apoi dintr-un mormânt. Pentru că unul dintre complotiști...

În ochi i se aprinse o scânteie de ură.

— Un complot, zise încet, iar în sinea sa își duse gândul până la capăt: acum înțeleg, în sfârșit, ce au vrut tovarășii să-mi aducă în dar.

Ușurată, femeia zâmbi. Medicul încercă, la rândul său, să zâmbească și el.

În liniștea care se lăsă se auzi din nou motorul elicopterului.

— După câte se pare, le e greu să aterizeze, spuse femeia.

— E vreme urâtă afară.

Ori de câte ori elicopterul se legăna, Arian Vogli atinzea involuntar geanta neagră în care se afla caseta. „Cum?“

întreba pilotul la stație. „Nu se aude bine. Sunt paraziți. Cum? Să mă îndepărtez de munte? Pe celălalt aeroport? Dar ăla nu mă primește... Aha... Da, să trăiți“.

Prin fereștrua aparatului se văzură din nou luminile capitalei, de data aceasta ceva mai strălucitoare. Arian Vogli nu-și mai dezlipea privirea de acolo. Era ultimul invitat la aniversarea din seara aceea. Nu i-ar fi trecut nici odată prin cap că zborul acela, care de regulă nu depășea o oră, să se lungească atât. Noaptea îi surprinsese pe drum de parcă le-ar fi căzut direct în cap și, ca și când asta n-ar fi fost de ajuns, nici unul dintre micile aeroporturi militare nu-i primea.

Elicopterul se clătină iar și el atinse geanta, ca și când ar fi încercat s-o îmbuneze. Ești neliniștit, își zise. Uneori îi trecea prin cap că mișcările dezordonate ale elicopterului erau nici mai mult, nici mai puțin decât răzbunarea mortului.

Înflăcărarea de mai-nainte, când se imaginase un demon ce zboară printre faldurile negre ale norilor, ducându-și prizonierul la subsuoară, lăsase locul unui gol amenințător.

Sclipirea luminii orașului nu i se părea deloc prietenoasă. Scosese prada din pământ și, după ce o purtase cu el prin cer, le-o aducea s-o asculte, iar ei tot nemulțumiți erau. Ca de fiecare dată, își zise supărat.

Cu puțin timp în urmă, când încă zburau pe deasupra munților, i se făcuse o frică teribilă. Elicopterul începuse să se clatine atât de tare, încât avusese impresia că se vor prăbuși. Așteptase cu nerăbdare să apară luminile Tiranei, iar când le-a zărit în depărtare a oftat ușurat.

Suflete, am ajuns, i se adresă în sinea sa celui alt.

Și-n timpul zborului, din când în când, vorbise cu mortul. Multe dintre cuvintele pe care i le spusese nu erau

decât cuvintele altora, mai ales ale unei femei înregistrate de „prinț“, dar lucrul acesta i se părea normal.

Am ajuns, șopti din nou. Poate că ți-a fost dor de Tirana. Cu siguranță că acolo jos, în pământ la tine, nu ți-a trecut nici o clipă prin cap că o să te întorci aici. Și cum o să vii! Cu elicopterul, direct la recepția oficială.

Dar Tirana i-a primit cu răceală. Micile aeroporturi militare i-au respins unul după altul. Bănuiala că nu vor fi acceptați îi trecu fulgerător prin cap. Poate o teamă mistică... un mort la aniversare... sau poate un alt motiv enigmatic... Ei te-au chemat și acum le e frică de tine, gândi enervat.

Acum nu ți-l mai imagina ca pe un infractor, adus cu cătușe la mâini, ci aproape ca pe un coleg de suferință. Erau doi călători rătăciți, pe care nu-i lăsau să ajungă la poarta palatului...

Discuția pilotului cu cei de pe aeroport îl scoase din starea aceea: „Tu înțelegi că a fost anunțat Conducătorul? Cum? Dacă știi, de ce mă porți de colo-colo? Cum? Știi? E spre binele meu? Înțeleg. Dar înțelege și tu că zbor de două ore“.

Arian Vogli clipi nedumerit când zări jos câteva luminițe albastre. Era micul aeroport regal, aproape părăsit, dintr-o periferie a Tiranei.

În sfârșit, își zise bucuros. Era o ultimă legănare a elicopterului ori ăia chiar înnebuniseră? Avea gura uscată, iar urechile îi țiuiau. Abia acum își dădea seama cât de extenuat era. Trei nopți fără somn. Acțiuni de zi și de noapte. Telefoane ascultate. Îndoieli, suspiciuni, iar îndoieli.

Acum însă totul aparținea trecutului. Luminițele albastre se apropiau rapid. Am ajuns, suflete, zise încet.

Îmbrăcat pentru recepție, dictatorul ședea pe canapeaua de lângă sobă. De partea cealaltă, doctorul privea când focul, când mâna relaxată a celuilalt, cu inelul care arunca sclipiri jucăușe. Mâna cealaltă, cea fără inel, o ducea din când în când la frunte.

— Pe urmă spun că eu inventez comploturi, zise cu voce gravă.

— N-o să mai spună.

După-amiaza aceea lungă îi obosise și cuvintele erau din ce în ce mai rare.

— Chiar crezi că vom auzi vocea?

— Cu siguranță, răspunse doctorul. Puțin mai-nainte am vorbit și eu cu ministrul. M-a asigurat că vocea, deși e alterată de cât a stat sub pământ, se aude clar.

— E, așadar, o voce de dincolo...

— Sigur că da. Trei ani sub pământ.

Dictatorul își imaginează câteva clipe șirul de mașini ce porneau spre locul evenimentului și pe dublura lui, care luase loc, între timp, în mașina principală, alături de prima doamnă.

— E o vorbă veche care spune: ce ia râul găsești în mare, ce ia focul găsești în fum, ce ia moartea găsești în groapă, zise doctorul.

— Sunt multe proverbe despre moarte, răspunse celălalt. Maică-mea, iertată să fie, mi le spunea mereu.

Acum nu-și amintea decât unul: Numai moartea ia și nu dă.

Aștepta cu nerăbdare să asculte înregistrarea aceea. Dacă era într-adevăr o voce scoasă din mormânt, atunci s-ar fi putut spune că pentru prima oară dădea și moartea ceva. Un mic semn...

Ca de fiecare dată în ultima vreme, discuția despre moarte îi încurca firul gândurilor. Acum îi plăcea că-i adusese o veste bună. În plus, dacă moartea dăduse într-adevăr un semnal, poate că după acesta ar fi putut da încă unul.

O bătaie ușoară în ușă îl făcu să se întoarcă într-acolo. Era șeful pazei, care-l anunța că era momentul să plece.

*

Lămpile în formă de lălea aflate de o parte și de alta a șoselei răspândeau în jur o senzație liniștitoare. După zgomotul infernal din elicopter, Arian Vogli avea acum impresia că i se înfundaseră urechile. Încă de la aterizare, genunchii continuau să-i fie amorțiți, ceea ce-i dădea impresia că nu merge, ci plutește deasupra pământului.

Geanta o ținea strâns sub braț.

Te duc la aniversare, zise în sinea sa... Într-un palat mare, plin de lumini și voie bună, cum n-ai văzut nici în vis... Însuși Conducătorul te așteaptă acolo...

— Probabil că recepția a-nceput, îi zise însoțitorului său și în clipa următoare își duse mâna la gât. De unde vocea aceea neobișnuită, cavernoasă, ce părea să-i iasă din gâtlee și din urechi în același timp, ca dintr-o grotă macabră?

— Nu-i nimic, răspunse celălalt. Ei știu ce greutateai am avut.

Arian Vogli vru să întrebe „ce-ai zis?“, dar sunetele nu aveau nimic în comun cu ceea ce voise să spună. I se păru că primește același răspuns, schimbat doar puțin la sfârșit: Nu-i nimic, suflete...

Nu mi-e bine, gândi. Faptul că avea să apară așa în fața lor, obosit, murdar de noroi și cu o voce dogită ca un clopot spart nu-l preocupa prea mult.

Strălucirea moale, discretă ca lumina lunii, a lămpilor avea darul de a atenua totul. Limuzincle oficiale îi depășeau una după alta. Sub mantalele ude, santinelele păreau niște statui încruntate.

Ți-am stricat somnul acolo unde erai, i se adresă din nou lui Shpend Guraziu. Bunica îmi spunea mereu: cel mai mare păcat e să răscolești un mormânt. În elicopter am crezut că vrei să te răzbuni. La un moment dat chiar am avut impresia că ne vom prăbuși împreună în prăpastie... Dar cred că tu știai că eu trebuie să-mi respect promisiunea de a te duce la palat... Voi aveți acest avantaj: știți mereu ceva mai mult decât noi, cei vii.

Deși nu se vedea încă, intrarea în palat părea aproape.

Oricum, trebuie că ai suportat cu greu mormântul, îi spuse umbrei.

Nu mi-e bine deloc, își zise din nou.

Tâmpilele îi bubuiau și vedea ca prin ceață. Iar cizmele îi erau pline de noroiul de pe aeroportul părăsit.

În cele din urmă, intrarea în palat îi apărură brusc în față: o minunăție de marmură luminată feeric. Prin ferestre se zărea o parte din holul pustiu.

— Aniversarea a început, spuse îngrijorat, cu aceeași voce ivită parcă din neant.

— Nu-i nimic, repetă însoțitorul.

Nu-i nimic, suflete.

Gândul că va călca pe covoarele acelea maiestuoase cu cizmele lui murdare de noroi îl îngrijoră, dar dispăru într-o clipă.

Apropiindu-se de intrare, avu sentimentul că acum totul trebuie să i se ierte.

Recepția nu începuse de mult. Se auzea clinchet de pahare și de farfurii, dar toți invitații știau că, de regulă, debutul petrecerii avea să fie nu peste mult timp, după micul discurs și toasturile de rigoare.

În salonul ambasadorilor, curiozitatea atinsese cote maxime. Cel care avea să țină alocuțiunea putea fi socotit urmașul șefului suprem după... Poliția secretă albaneză avusese grijă să difuzeze acest zvon în stilul ei.

Pe chipul celui care se bănuia a fi succesorul se așternuse, între timp, o paloare neobișnuită, un soi de bucurie nădușită și buimacă, amestecată cu un sentiment vizibil de vinovăție.

Alți ochi curioși analizau cu atenție chipul soției și al fiicei succesorului, așezate la masa familiilor nomenclaturii. Și din asta se putea deduce ceva, mai ales din reacțiile fiicei. Spre deosebire de alte dăți, acum venise îmbrăcată mult mai decent, iar pieptenele cu ștrasuri pe care-l purta mai mereu îi lipsea din păr.

— Pentru mine, ăsta e cel mai sigur semn, îi șopti ambasadorul brazilian vecinului de masă. Încă de pe vremea lui Agamemnon, ficele sunt primele pe care noii tirani le jertfesc zeilor...

— Nu te înțeleg prea bine, zise celălalt.

— E simplu, continuă brazilianul. Șeful grec și-a înecat fiica înainte de a porni la război. ăsta de aici, și arată cu privirea spre succesor, face același lucru înainte de a fi promovat.

Vecinul zâmbi.

— Vrei să spui că abandonarea câtorva podoabe este similară cu moartea?

— Pentru dumneavoastră și pentru mine, nu, răspunse ambasadorul, dar pentru o fată tânără, o fată răsfățată din nomenclatură, fiți sigur că așa e.

Mergând în urma însoțitorului, lui Arian Vogli îi venea să întoarcă privirea să vadă dacă cizmele lui lăsau urme pe covor. Dar ceea ce zări în spatele ușii de sticlă a holului, în sala mare, și mai ales cuvintele ce se auzeau de acolo îi acaparară complet atenția. La mesele lungi, festive, sutele de invitați îl urmăreau cu privirea întoarsă spre capătul sălii pe cel care ținea cuvântarea solemnă.

Vocea din difuzoare se întrerupse pentru câteva clipe, iar lui i se păru atunci că participanții, eliberați de sarcina de a asculta speech-ul, se vor întoarce cu toții pentru a-l privi dojenitor pe cel care venea cu întârziere și murdărea covoarele cu noroi. Omul acesta aduce noroi în Palat.

Însoțitorul împinse cu grijă o ușă laterală, făcându-i semn să-l urmeze. Pășiră apoi pe un coridor îngust, apoi pe un altul. Însoțitorul deschise o ușă și-l împinse într-o anexă.

— Așteptați aici, îi spuse politicos, arătându-i un scaun. O să-l anunț pe ministru.

Arian Vogli se așează. Puse geanta pe genunchi, apoi își privi cizmele. Își aminti că nu și le mai curățase din noaptea în care fusese la cimitir.

Difuzoarele se auzeau înăbușit. În urechi îi răsună din când în când hurelul elicopterului. Era cald. I se făcu somn.

Se surprinse de două-trei ori mișcându-se. Apoi își privi ceasul. Era acolo doar de câteva minute.

În cele din urmă s-a deschis ușa, dar femeia care a intrat nu l-a învrednicit nici măcar cu o privire. Avea în mână două farfurii și o sticlă cu vin.

Mirat, o privi străbătând anexa spre o ușă închisă, pe care abia acum o văzu.

Având ambele mâini ocupate, femeia apăsă clanța cu cotul. După ce intră, ușa camerei rămase întredeschisă. Arian Vogli privi fără să vrea înăuntru.

Ceea ce văzu îl făcu să închidă imediat ochii. Cuvintele: „mi-e rău“, „visez“, „am înnebunit“, îi invadară de-a valma creierul și-l înspăimântară.

Fără discuție că era bolnav. Cele trei nopți nedormite și căldura din anexa aceasta, după un zbor înfiorător cu elicopterul, își arătau în cele din urmă consecințele.

Încet, cu inima bătându-i nebunește, deschise pleoapele. Ușa continua să fie întredeschisă. Și... în camera aceea, la o masă, complet singur și apatic, se afla Conducătorul...

Arian Vogli rămase cu ochii deschiși. O văzu pe femeie așezându-i farfuria în față și turnându-i vin în pahar, după care se îndreptă spre ușă.

La fel ca și adineauri, trecu pe lângă el fără a-l privi măcar în treacăt.

Nu e posibil, se auzi strigând în forul său interior. Ori am înnebunit eu, ori... ori... Nu îndrăzneă să-și închiuie că palatul e fermecat.

De departe, înfundat, ajunsese la el un ropot de aplauze.

Își frecă tâmpilele, atinse geanta cu mâna, apoi privi spre ușa care acum era închisă.

Fusese, fără îndoială, o vedenie... Altfel n-avea cum să se explice... Doar poate că, din motive de siguranță... Nu..., nici așa nu era posibil... Singur-cuc, fără pază... Și farfuria aia modestă... cu niște resturi de la ospăț...

Condamnat, își zise.

Brusc, se deschise ușa anexei, cea pe care intrase acolo, și în cameră își făcu apariția ministrul.

Arian Vogli sări în picioare. În sfârșit, își zise. Coșmarul se sfârșea.

— Bună seara, tovarășe Arian.

— Bună seara, tovarășe ministru.

Dintr-odată totul deveni palpabil și viu. Iar ministrul era real, puțin congestionat la față, cum sunt de obicei toți demnitarii în timpul meselor oficiale.

Zâmbea, aparent neatent, în vreme ce ochii îi sclipeau jovial.

— Ați avut un zbor dificil, știu, știu. Ba chiar mi-a fost nițeluș teamă pentru voi. Dar acum totul e în regulă.

Fixa cu privirea geanta, pe care Arian Vogli o pusese pe un scaun.

— Uite că ai adus-o până la urmă. Bravo!

Se întinse să o ia și, când geanta ajunsese în mâna lui, Arian Vogli simți o dorință nebună să-l roage: Nu mi-o luați... doar pe ea o mai am...

— Ascultă acum, zise ministrul privind în jos. În semn de apreciere, o să te primească însuși Conducătorul... Poate o să luați și cina împreună...

Începe din nou, își zise Arian Vogli. Nu i-au fost de ajuns vedeniile, acum auzea și voci misterioase.

Arată spre cizmele sale pline de noroi, dar ministrul dădu din mână ca și când ar fi vrut să spună: Nu-ți face probleme!

Arian Vogli tremura de nerăbdare să-i spună ce văzuse dincolo de ușa din fundul anexei, dar, spre surprinderea lui, după ce îi adresă un „vino după mine“, ministrul se îndreptă tocmai spre ușa aceea.

Nu, strigă în sinea sa, când ușa se deschise. Ar fi vrut mai mult decât orice să se întoarcă. Numai că picioarele nu-i dădeau ascultare.

În spatele mesei se afla într-adevăr Conducătorul. Cu farfuria cu mâncare în față, așa cum îl văzuse mai devreme.

Ministrul se apropie, îi șopti ceva aplecându-i-se la ureche, iar celălalt dădu din cap a aprobare. Apoi, cu un semn indiferent, îl invită pe Arian Vogli să ia loc în fața lui. Pe scaunul adus acolo special pentru el.

E culmea, își zise Arian Vogli. Și totuși, nu simțea nici o bucurie. De ce nu mă bucur? se revoltă în sinea sa. Totul era rece, ca într-o lume a umbrelor. Se convinse definitiv că visează. Și asta îi aduse un soi de ușurare.

Ministrul dădu să iasă. În vreme ce închidea ușa, Arian Vogli avu impresia că între el și Conducător avu loc un schimb rapid de priviri.

Acum se aflau singuri, față în față. Conducătorul îl fixă cu privirea câteva clipe. Apoi îi făcu un semn spre farfurie și sticla cu vin.

Abia acum înțelese că mâncarea adusă de femeie puțin înainte era pentru el.

Cu o mână amoroșită căută geanta, dar își aminti imediat că-i fusese luată.

Unde ești, suflete? întrebă fără glas. Ne-am pierdut unul de altul în palatul acesta.

Mi-e rău, își zise iar. Ce era cu cina aceea fără o vorbă, fără un zâmbet? Nu numai în timpul zborului, dar chiar din clipa în care îl anunțaseră că va duce personal caseta i-a fost clar că n-avea de ce să se bucure. De parcă aș fi știut, își spuse în gând.

Bărbatul din fața lui mânca în liniște. Oare știa de ce-l primise acolo?

Precum omul care se ciupește pentru a afla dacă doarme sau nu, Arian Vogli fu primul care vorbi. În șoaptă, ca și când s-ar fi temut să nu trezească pe cineva, spuse câteva cuvinte despre marea onoare ce i se făcea, apoi despre complotul care, exact în aceste momente, era întors pe toate fețele în B.

Conducătorul făcu „da“ din cap, dar privirea îi rămase la fel de indiferentă.

Arian Vogli simți cum răceala aceea îi coboară de pe sira spinării în jos. O, Doamne, își zise în cele din urmă... Era clar că El nu știe nimic...

Răceala îi învăluia acum sufletul. Totul devenea iluzoriu, într-o lumină înșelătoare.

Bănuiala că nu e el îi săgetă cu un scrâșnet creierul, rece și el precum totul din jur. Și, imediat după asta, o altă bănuială, mult mai cumplită de data asta: oare murise și-l înlocuiseră cu măscăriciul ăsta?

Stai un pic, își zise. Nu te grăbi. Dacă ar fi fost așa, omul acesta ar fi fost acolo, în sala de recepție, unde ar fi avut nevoie de el, nu aici, singur cuc!

Încercă să înghită ceea ce avea în gură, dar îi fu imposibil. Acum înțelese de ce omul din fața lui tăcea. Oricine ar fi putut fi păcălit de o voce falsă, numai Arian Vogli, care trei ani de zile nu se ocupase decât de ascultat voci, nu.

Pentru întâia oară îl privi direct, fără nici o urmă de teamă.

Simțindu-i privirea, celălalt ridică paharul.

— Hai noroc! zise calm.

Arian Vogli înțepeni. În cele din urmă adevărul ieșise la suprafață. Nu era vocea lui.

Ridică și el paharul și simți nevoia să spună ceva, după cele trei nopți nedormite. De ce toată mascarada asta?

Poate că i-ar fi pus această întrebare, dacă nu i-ar fi trecut prin minte o altă bănuială. De ce se comportau așa cu el... cu Arian Vogli. După ce avuseseră atâta grijă ca secretul să nu se afle, de ce nu se mai temeau de el... Nu cumva...

Duse paharul la gură, în vreme ce un gol imens i se căsca în adâncul pieptului.

Numai să nu mă otrăvească chiar în fața lui, gemu în sinea sa.

Simți cum își pierde echilibrul și totuși avu grijă să dea la o parte farfuria cu mâncare, pentru a nu cădea cu capul în ea.

*

Petrecerea oficială ajunsese în cel mai plăcut moment al ei, cel al servitului cafelei.

Din toate sălile, oamenii se înghesuiau grupuri-grupuri spre holul central.

Ca de fiecare dată când dictatorul era prezent, principalul punct de atracție al serii era chiar el. Firele invizibile și niciodată explicate pe deplin ce-i legau pe oaspeți de persoana lui se simțeau acum mai puternic ca oricând. Privirea lui, încercând parcă să se supună acelei relații reciproce experimentate vreme de patruzeci de ani, când avea scânteieri neobișnuite, când părea a se stinge complet.

Un alt val, misterios și întunecat, însoți mișcarea costumelor negre ale invitaților. Un val pornit din sălile palatului către holul central, pentru ca apoi să se întoarcă înapoi în ele, transformat, încărcat cu un fior neobișnuit. Invitații se întrebau unii pe alții, în șoaptă, dacă erau la curent cu evenimentul. Poliția secretă albaneză realizase ceva neobișnuit, aproape supranatural. Zvonul ajunsese și în sala „D”, ba chiar și în „F”, dar oamenilor li se părea a fi mai mult o poveste. O chestie cu un spirit, spunea cineva, iar celălalt ridica din umeri, îndoindu-se că putea fi vorba despre așa ceva. O voce de *dincolo*...

Câteva minute mai târziu, când părea că totul se liniștise, lucrurile au luat din nou amploare.

Cei care nu crezuseră le dădeau acum dreptate celorlalți. Nu fusese chiar o poveste, cum li se păruse la început.

Era vorba despre un apel al complotiștilor adresat Occidentului. Fusese pomenit și numele Franței. Și toate acestea erau legate de o voce de dincolo, de o fantomă sau umbră... capturată.

În vreme ce vorbeau în șoaptă, oaspeții străini simțeau că nici unul dintre cuvintele limbilor lor nu exprima în totalitate ceea ce gândeau. Ambasadorul argentinian fusese primul care folosisese cuvântul latin. Nu vă gândiți la aspectul legendar, adăugase apoi. Zvonurile trebuie că au o bază reală.

Ambasadorul francez, spre care se îndreptau direct sau pe furiș privirile curioșilor, era neliniștit. Nu doar pentru că fusese pomenit numele țării sale, al cărei ajutor îl ceruseră complotiștii, și nici pentru un eventual „răspuns“, despre care nu se știa nimic, ci pentru cu totul altceva: cum de permisesse Securitatea albaneză răspândirea zvonului?

— Acest zvon nu-mi place, îi șopti colegului italian, în vreme ce sorbeau din cea de a doua cafea. Mișcarea politică la care mă aștept de aici este deteriorarea relațiilor cu Franța, ca să nu spun cu întregul Occident. Cel puțin asta.

Celălalt zâmbi.

— Dacă ar fi vorba despre o deteriorare, ar trebui găsit un alt cuvânt. De patruzeci de ani încoace Albania are relații deteriorate cu toată lumea.

— Se poate și mai rău, zise gânditor francezul.

Grupurile de invitați se mișcau încolo și încoace și cei doi avură impresia că aud din nou pronunțându-se cuvântul *spiritus*.

— Oricum, un spirit bântuie și prin palatul ăsta, zise italianul, care începuse să învețe ceva albaneză.

Francezul dădu din cap cu tristețe. Nu era pentru prima oară când în palatul acela se petreceau lucruri inexplicabile.

Partea a treia
DE PROFUNDIS

Grupul de străini care, vreme de câteva săptămâni la rând, s-a ocupat de o cercetare misterioasă a plecat pe neașteptate din orașul B., într-o dimineață de sfârșit de toamnă.

S-ar fi părut că nimeni nu observase plecarea lor, așa cum nimeni nu văzuse când veniseră sau cu ce se ocupaseră în timpul acelor săptămâni reci și mohorâte.

Două zile după plecarea lor, orașul se cufundase într-o surzenie totală, pentru ca în ziua următoare să se trezească complet schimbat.

Oamenii dădură buzna pe stradă într-un mod surprinzător, umplură mai întâi cafenelele și intersecțiile din centru, apoi pe cele mai îndepărtate, începând după aceasta să se învârtă fără nici un scop ca furnicile în jurul mușuroiului.

Pe la prânz, în loc să se mai potolească, agitația creștea. O asemenea surescitare nu se mai văzuse din vremea tulbure când un psihopat din capitală, cu mulți ani în urmă, în vechiul regim, sugrumase un vultur în grădina zoologică.

Grupuri de oameni se îndreptau spre cimitirul orașului, pentru a se întoarce apoi cu pantofii mânjiți de noroi.

Vestea sinuciderii cuiva, după-amiază târziu, electriză și mai mult atmosfera. O statuie fusese doborâtă în cartierul

de sus și mașina poliției gonea pe strada principală pentru a evita și alte distrugerii.

La orele serii orașul părea sub asediu. Nici măcar un uragan n-ar fi putut lăsa în urma lui atâta dezordine.

Și totuși, oamenii păreau mai destinși. Părea că presiunea pe care o acumulaseră în cele două zile de surzenie fusese mai nefastă decât explozia ce a urmat.

A doua zi, deși ceva mai potolită, agitația a continuat. La intrarea în Albturism, chiar dacă afișele anunțau că hotelurile de pe litoral erau închise, oamenii se așezau la coadă cu speranța că vor găsi măcar un hotel de mâna a doua, ba chiar și mai rău, numai să plece de aici la Shëngjin, de exemplu, în nord, acolo unde, cu siguranță, acum ningea. La cimitir era un du-te vino continuu. După ziariștii veniți din capitală și grupul de turiști sosiți ca să viziteze mormântul lui Shpend Guraziu, administratorul cimitirului a intrat în panică și a solicitat primăriei, pentru orice eventualitate, prezența unui polițist.

În ziua următoare, când un grup de arheologi care săpau într-o așezare iliră din vecinătate veniră și cerură permisiunea să ridice placa de marmură cu care era acoperit mormântul, administratorul, după ce le-a refuzat cererea, a înconjurat locul cu o plasă de sârmă și n-a mai permis accesul decât ziariștilor și poliției.

În timpul acesta, jurnaliștii, după primele articole și reportaje cu titluri-bombă gen *Spiritul capturat*, *În căutarea spiritului pierdut*, *Capcana spiritului* ș.a., se învârtteau acum prin oraș pentru a căuta noi amănunte în acest caz. Se revoltau și urlau de necaz aflând că grupul de cercetători străini, cel care dezgropase toată povestea, plecase din Albania fără a lăsa nici o urmă și nici o dată de contact.

Lipsa informațiilor, așa cum se întâmplă de obicei în asemenea situații, înflăcăra și mai mult imaginația oamenilor. Seara târziu, la barul Liria sau la barul hotelului, după ce încercaseră în zadar să afle numele străinilor sau locul în care-și aveau sediul, la New York, Roma sau Dublin, ziariștilor nu le-a mai rămas altceva decât să spere că, doar printr-un mare noroc, aveau totuși să mai dea de ei.

Iată însă că la puțin timp după aceasta au făcut o descoperire uluitoare. Până la urmă, întâlnirea cu grupul de străini nici nu fusese atât de necesară pentru dezvăluirea misterului. Într-o formă sau alta, localnicii știau povestea sau, mai bine zis, o știuseră încă de la început.

Multă vreme o evitaseră, o lăsaseră să lânzezească în adâncul conștiinței, până ce s-au convins singuri că au uitat-o, ba chiar că n-au știut-o niciodată.

Și nimeni nu putea să explice această unanimitate tacită. Poate că provenea din întunericul epocii trecute, atunci când oamenii, expuși loviturilor regimului, simțeau involuntar care eveniment trebuia acoperit de uitare și care cântat în baladele lor triste.

Așa făcuseră, pesemne, și în privința poveștii noastre. În ochii lor mirați apăruse vechea întrebare: era mai bine ca întâmplarea să fie lăsată acolo unde era sau putea fi scoasă din uitare? Știau că nici una dintre variante nu se afla în mâna lor. S-o afunde la loc nu puteau, dar nici să scormonească după ea prea mult nu era bine. Cel mult s-o readucă la viață, dar numai cu voia ei.

Doar că povestea nu ajunsese, după toate probabilitățile, să moară definitiv, pentru a spera în renașterea ei. În tot timpul acesta ea se afla între două lumi, moartă dar

neputrezită, cum se spune în popor, drept pentru care era și greu de pătruns cu mintea noastră de oameni obișnuiți.

Zi după zi a devenit tot mai clar că grupul de străini care o descoperise nu a făcut altceva decât să întrerupă o evoluție firească. O scosese din pământ înainte de termenul de care ar fi avut nevoie pentru a putea fi expusă curiozității umane. Șocată, așadar, de această intervenție brutală, ciuntită, plină de noroi, învăluită într-o tristețe neomenească, era imposibil de suportat. Îți rănea ochii și urechile, iar somnul ți-l alunga departe.

Așa au fost explicate, în zilele acelea, neliniștea și neastâmpărul permanent, care nu erau, în parte, decât reluarea ca într-un vis a tot ceea ce se petrecuse cu ani în urmă. Cei „ascultați” atunci se temeau și acum de microfoane, își îmbrăcau și dezbrăcau fără încetare hainele în care bănuiau că s-ar mai afla vreo „voce”, speriați și neîncrezători. Ceilalți, la fel ca și atunci când se chinuiau să iasă din raza de acțiune a aparaturii de ascultare, continuau să caute hoteluri cât mai îndepărtate, indiferent de preț.

Nebunia a mers atât de departe, încât au fost cazuri când foști informatori ai Securității, treziți brusc la viață, se spălau pe cap și-și periau hainele pentru a se îndrepta, ca odinioară, spre locurile în care își desfășuraseră cu atâta elan activitatea.

Acum au înțeles cu toții că povestea, așa ciopârțită și firavă cum ieșea din uitare, era mult mai năucitoare decât dacă ar fi fost completă. Trebuie făcut ceva ca să scăpăm de ea, se șoptea pe la colțuri. După care începeau iarăși suspiciunile: să fie îngropată din nou era prea târziu, să fie scoasă la lumină, prea devreme.

Dar de ce? îi întrebau ziariștii sosiți în B. pe localnici. Cum fusese posibil ca o întâmplare ca asta să zguduie un

oraș întreg? Întrebare la care localnicii îi priveau disprețuitor pe intruși, ca pe unii care băteau câmpii.

Descurajați, ziariștii își continuau totuși investigațiile. Orașul acela resimțise și alte evenimente epocale: prăbușirea dictaturii comuniste, evitarea „la mustață” a unui război civil, dărâmarea statuii dictatorului și goana cu ea târâș în jurul vechii așezări ilire. De ce nici una dintre acestea, deși mediatizate intens în media scrisă și la TV, nu provocase o asemenea furtună?

Cei care ar fi trebuit să dea explicații ridicau din umeri. Spuneau deschis că ar fi fost inutil și poate imposibil să ofere un răspuns. Iar când ziariștii, pentru a-i provoca, spuneau că, probabil, asta venea de la faptul că în oraș trăiau încă o parte dintre foștii turnători, anchetatori, martori mincinoși, tehnicieni ai Securității, torționari, judecatori și, desigur, o parte dintre victimele lor, localnicii rămâneau la fel de zgârciți în explicații.

Era adevărat că ambele tabere erau încă în viață, dar între ele de mult nu se mai întâmplase nimic. Ca și când, deși trăind în același spațiu, ar fi orbit și nu se mai vedeau unii pe alții.

„Atunci, de ce?” strigase în barul Liria un reporter de la radio, venit pentru a patra oară în B. „De ce mama naibii ne înnebunește pe toți povestea asta?”

„Nu mai striga, băiatule”, îi răspunsese un bătrân de la masa vecină. Vorbea grav, cu o voce care de obicei impune liniște în jur. „Întrebi de ce? O să-ți spun eu de ce.”

Și continuase să vorbească cu aceeași voce gravă, fără să-i pese dacă ceilalți îl ascultă sau nu. Adevărul e că oamenii se adunaseră în jurul lui pentru a nu le scăpa nimic. Întâmplarea, după cum credea el, era atât de incitantă pentru că era magică. Avea o aureolă precum au sfinții

din icoane. În afară de asta era ceva rar, chiar unic, ca o cometă care apare o dată la șaptezeci de ani, la o sută șaptezeci sau chiar mai rar.

Se întâmplase să ajungă aici din greșeală, dintr-o altă lume, guvernată de alte legi. Poate că pierduse drumul pe cărările universului și așa, debusolată, poposisese fără să vrea în lumea noastră.

Pentru asta lumea noastră îi părea atât de străină, chiar ostilă, ca o mamă vitregă. Drept pentru care era normal ca ea să ni se pară și nouă la fel, o natură dublă, când reală, când ireală, semiobscură, ca să spunem așa, trupspirit, jumătate divină, jumătate pământească, pământ și cer, o adevărată creație a haosului...

Omul își întrerupse monologul pentru a mai cere o cafea.

Sorbi din ea în liniștea generală, pe care nimeni nu îndrăznește să o întrerupă. Doar careva, cine știe de ce, după ce oftă din adânc, murmură: Suntem terminați.

Când, în urma ziariştilor, în orașel năvăliră cineștii, apoi dramaturgii și, imediat după ei, o prințesă engleză însoțită de președintele Asociației Mondiale a Spiritismului, toți au înțeles că povestea aceasta n-avea să se sfârșească atât de repede.

Între timp, orașul, ca de puține ori în existența sa de două mii și ceva de ani, lua parte din plin la evenimente. Devenea evident că, încă de la ridicarea cetățuiei ilire, a inaugurării de către romani a Viei Egnatia, care trecuse prin apropiere, a uciderii unui vultur de către un nebun în timpul dictaturii comuniste și abandonării unei autostrăzi în epoca postcomunistă, aceasta fusese întâmplarea

ce putea fi considerată o construcție cu adevărat senzațională din această parte de țară.

Nebuloasa din jurul ei, praful, gropile și riscurile erau atât de prezente peste tot, încât existau unele momente când ai fi putut crede că singurul mod în care un orașel balcanic putea să semene cu unul dintre orașele cenușii, baroce, ale Europei Centrale, era prin înlocuirea turlelor și catedralelor care-i lipseau cu vechile lui crime și nenorociri.

*

Chiar acestea erau cuvintele pe care scriitorul Skender Bermema, abia întors la Tirana, i le spusese soției.

Ea îl asculta fără a-și întrerupe pieptănatul în oglindă, atrăgându-i atenția că era timpul să se pregătească și el pentru recepție.

Se simțea obosit. Tot drumul sucise și răsucise în minte cele auzite în B. Oricine ar fi aflat că Skender Bermema, cel care descrisese această întâmplare cu mulți ani în urmă, într-unul dintre romanele sale, prezentând-o ca pe o atrocitate a regimului comunist chinez, era din nou fascinat de ea, ar fi rămas cu gura căscată.

Acolo, în B., admiratorii săi, după ce așteptaseră în zadar ca el să se împăuneze, într-un fel sau altul, cu faptul că în plin regim comunist îndrăznise să vorbească despre o asemenea grozăvie, plecaseră profund dezamăgiți. Păstrează-ți, cel puțin, luciditatea, îi spusese. Nu ți se potrivește nici una dintre posturile extreme.

Dar el, fără să-i pese de ceea ce se spunea, continuase când să se entuziasmeze, când să se îngrozească mai mult decât oricine. Le era greu să-l înțeleagă acum, așa cum nu-l înțeleseseră nici cu ani înainte, când crezuseră că

singurul motiv pentru care *chinezărise* povestea aceea fusese teama de cenzura comunistă. Și cum ar fi putut să le explice că, lăsând asta la o parte, avusese și un alt motiv, la fel de puternic, ca să nu spunem decisiv: nevoia de a trimite întâmplările departe, foarte departe, singura metodă după părerea lui de a le avea sub control.

Simțise încă de pe atunci că povestea era unică. O descrisese precum ai descrie ogindirea cerului în fundul unei fântâni, cu speranța că ea va fi înmormântată acolo definitiv. Dar întâmplarea revenise în mod cu totul surprinzător. Acum era sigur că avea cu ea o legătură mai puternică decât oricine. O cunoscuse pe când era firavă, ca o șoaptă purtată de vânt, în vreme ce acum se înfuria și bubuia asemenea unui nor negru, stricând liniștea oamenilor, dar mai ales fără să explice nimănui ce dorește, continuarea panicii sau liniștea deplină.

Skender Bermema știa că-i este dator și uneori se simțea mândru de asta, alteori, vinovat. Avea momente în care își închipuia că va fi chemat s-o domolească, pentru că numai el îi știa metehnele.

Pe drum, în timp ce umbrele serii se îndesau, o întrebă de câteva ori: Ce ai, ce te frământă?

Simțea că și ea voia ceva de la el. E târziu, își spuse. Literatura îl obosise deja. Suporta din ce în ce mai greu bucuriile, ca și dezamăgirile pe care i le aducea.

Și totuși, avea momente în care povestea aceea nu-i dădea pace. Îi acapara și visele, ba chiar avea impresia că de acolo, din lumea lor, își începuse asaltul. Era provocatoare, dar se și îmbufna într-o clipă, ca și când l-ar fi învinuit că ar fi abuzat cândva de ea, atunci când fusese tânără și nevinovată, iar acum, când gura lumii nu se mai potolea, încerca să se eschiveze.

Dar dacă... își spunea el din când în când, consolându-se singur, înainte de a reveni la realitate și a repeta încă o dată „nu“.

Așa își amânase de mult intenția de a scrie ceea ce în mintea lui purta titlul „o proză imposibilă“. Avea clipe când i se părea ceva realizabil, dar abandona ideea imediat. Se liniștea spunându-și că ezitățile acestea le aveau toți scriitorii lumii. Oricum, avea să fie un text neobișnuit. Nu numai ca idee, ci și din toate punctele de vedere: construcție, material verbal, articulații. O operă în care întâmplările să se desfășoare în direcții diferite, ca sângele în vene și artere, de pildă, unele purtând oxigen, altele bioxid de carbon, adică moarte. O operă cu un miez înghețat, așteptând o altă climă... Sau cu un virus periculos, așteptându-și momentul favorabil...

— Sunt gata, zise soția privind-l peste umăr. Tu ce faci?

Știa că-i place s-o privească fardându-se în oglindă.

Bărbatul se îmbracă la repezeală. Pe stradă, gândurile făceau ce făceau și se întorceau la însemnările făcute cândva, într-un moment de derapaj mental, la cafeneaua Flora, într-o după-amiază de iarnă. Toate aveau ceva în comun cu povestea aceea, pe care ar fi vrut s-o transpună într-un roman imposibil de scris.

— Pari obosit, îi spuse soția în vreme ce intrau în ambasada Uniunii Europene.

Continuarea gândului că ar fi putut fi puțin mai atent cu oamenii i-o transmisese prin intermediul unei ușoare strângeri de mână. Recunoscător, el simți pornirea de a o săruta pe tâmplă, în vreme ce o ajuta să-și scoată paltonul.

Vechiul zvon că ceea ce i se atribuia drept o calitate neobișnuită a creierului nu era decât o dereglare temporară

a acestuia (ca să nu se spună chiar nebunie) apăruse din nou în ultima vreme.

Ești nebun. Trecuseră atâția ani de când Ana Krasniqi îi spusese cuvintele acelea și de atunci, ca și când i-ar fi fost scrise în frunte, toate femeile pe care le cunoscuse ajungeau să i le repete mai curând sau mai târziu.

Ambele saloane ale ambasadei erau pline. În ultima vreme, recepțiile la reprezentanța europeană erau cele mai animate. Luă un pahar cu whisky și se retrase aproape de fereastra care dădea spre curtea interioară. Ajutat de răcoarea care venea de afară, avea impresia că acolo ar fi putut să se gândească mai în voie la romanul acela imposibil. Acum încerca să-și imagineze un fel de gol întunecat la finalul lui, ceva ca o gaură neagră, care ar fi putut să servească drept unealtă de tortură, în cazul în care opera s-ar fi sinucis. Ea se combina cu o altă imagine groaznică: literele limbii, miile de „a-uri“, de „g-uri“ și de „z-uri“, transformate în pulbere după stricarea limbii albaneze, risipite pe cer în așteptarea renașterii ei.

Ca de fiecare dată, după prima sorbitură, băutura îi aduse o limpezime dureroasă în creier. Totul era acum mai ușor: umbra ce trebuia să însoțească romanul pe pământ, zborul lui pe cer, apoi neliniștea, frisoanele și, în final, nebunia.

Toate sunt acolo, Doamne, își zise. Numai că trebuiau scoase din puțul acela adânc în care se aflau. N-au decât să le spună cum or vrea. Iluzorii sau superiluzorii.

Ceru încă un whisky și-și spuse: indiferent de consecințe, tot am să-l scriu.

Privirea unei tinere din salon o căuta insistent pe a sa. Involuntar, cu un reflex căpătat în anii de când era persoană publică, o evită. Duse paharul cu alcool la gură

și se întrebă în trecăt: cine o fi fata aia care seamănă atât de bine cu Ana? Așa cum făcea ori de câte ori se gândea la ea, își aminti și acum fulgerător de mormântul ei, cu placa de culoarea laptelui la căpătâi.

Privi pe furiș spre tânăra din fața lui și fu la fel de convins ca prima oară. Părea de aceeași vârstă cu Ana, în anul în care se cunoscuseră: douăzeci și doi, douăzeci și trei de ani.

Gândul îi zbură din nou la roman, dar nu se mai putu concentra. Amintirea momentului în care o cunoscuse, la o aniversare, mozaic sobru, mătuit pe alocuri de vreme, avea încă puterea să-i monopolizeze atenția.

Poate fi vreo nepoată a familiei Krasniqi, își spuse și în clipa următoare i se adresă celui de lângă el, un funcționar de la Ministerul de Externe, cu care nu se cunoștea decât foarte vag.

— Tânăra aceea care discută cu ambasadorul italian e albaneză?

Celălalt încuviință din cap, apoi adăugă:

— Dacă nu greșesc, e logodnica unui demnitar de la Președinție.

Aha, s-au orientat foarte repede, își zise, fără a ști nici el la cine se referise.

— Ah, așa? zise. E foarte frumoasă.

Fata, ca și când ar fi simțit că vorbeau despre ea, zâmbi binevoitoare.

Idiotule, se apostrofă Skender Bermema și se întoarse spre curtea interioară, pe care luminițele rare o făceau să pară mai înghețată decât era.

Începuse și el să fie convins că înnebunește. Și nici nu i se părea un capăt de țară. Surpriza era în altă parte: el era de mulți ani așa, dar ceea ce îl ținuse pe linia de

plutire fusese chiar ea, propria lui nebunie. La fel ca somnambulii, pe care boala îi apără noaptea, când cutreieră acoperișurile, tot astfel nebunia îl purta și pe el în siguranță printre tenebrele vremii.

Se pare că acum își revenea... Deși n-ar fi vrut. Pentru că nu-i plăcea nici epoca aceasta. Poate că pentru el era prea târziu. Nici o epocă nu l-ar mai fi putut încânta după grozăvia aceea. Nesănătatea mea, continuă-ți drumul, își zise și zâmbi încântat. Nu era nici chiar atât de nemilos cu propria persoană, câtă vreme înlocuise cuvântul „nebunie” cu un altul, care poate că nici nu exista în limba albaneză.

Printre invitați îl zări pe psihiatrul Y.V. Ar fi vrut să-i spună: oamenii te caută, de obicei, ca să-i scapi de nebunie. Dar invers, când nu-i sperie ea, ci riscul limpezirii, ce-i de făcut?

Fiecare voise să-l culpabilizeze pe celălalt pentru ceea ce i se putea imputa chiar lui. Epocă nebună, popor nebun. Popor nebun cu demnitari nebuni, gândi în vreme ce prinse câte ceva din discuția ce se purta lângă el.

Se întoarse pentru a auzi mai bine, iar privirea i se încrucișă din nou cu cea a tinerei de adineauri. Discuta binedispusă cu un grup de invitați, cu paharul de șampanie în mână, iar rochia lungă, roșie, îi stătea minunat.

Era prea târziu să-i mai evite privirea, iar ochii ei, privind-l, transmiteau o asemenea lumină, încât cineva din grup întoarse capul pentru a vedea care era motivul acelei schimbări.

Skender Bermema reuși să scape din vraja privirii ei și apropie paharul de buze, deși n-avea nici un chef să bea. Stai cu ambasadorii, i se adresă în gând necunoscutei. Din partea mea n-o să ai nimic bun.

Se apropie din nou de fereastră, parcă pentru a-i cere ajutorul, și o bucată de vreme privi pomii înghețați de afară.

Nu mai avea vârsta potrivită unor asemenea relații. Cu atât mai mult pentru o necunoscută pe care, în logica lui, și-o imagina mai mult ca pe o fetiță decât ca pe o tânără femeie.

Nu, nimic bun n-ar fi avut de la el. Poate doar asprimea de călugăr și monotonia monahală.

Alături, cineva pronunță cuvântul „spiritus“ și înțelese că se discuta chiar despre ceea ce el n-ar fi vrut cu nici un preț să audă.

— Sincer, chiar nu știu încă nimic, zicea ambasadorul francez. Sigur că am încercat să aflu câte ceva, incitat, în afară de celelalte, și de curiozitate, dar nimic, credeți-mă, până acum, nimic.

Acum ar fi putut să-l întrebe pe el, autorul textului scris cu mulți ani înainte. Că fantoma inginerului avea să ajungă chiar la o recepție diplomatică nu era ceva surprinzător. Nu fusese întâmplător nici faptul că primul impuls, după cum aflase din investigațiile lui, fusese dat tot la o recepție oficială, la Palatul Brigăzilor. Și nici că dictatorul, așa orb cum era, aprinsese fitilul la ultima lui aniversare.

Conducătorul însuși se afla în pământ de ani buni, așa că, ori de câte ori acest „spiritus“ avea să apară la fel ca acum, n-avea de ce să se mire că, în absența dictatorului, toți i se adresau lui. Că îl chemau, precum erau chemați vrăjitorii de odinioară, pentru a-l scoate la lumină, a-l ține în frâu sau a-l îngropa definitiv.

Ar fi vrut să strige: Dar mai lăsați-mă în pace! Destul îl ținuse doar pentru el, în vreme ce creierul lor era căzut în somn adânc.

interval de câteva ore, ori, dimpotrivă, extinderea unei acțiuni de câteva minute pentru a umple cu ea ani întregi, arătau extrem de clar că întâmplarea se grăbea să se transforme în baladă. Ba chiar, despre acest ultim fenomen, un cercetător tânăr a amintit cuvântul „dilatare“, folosit cu un secol în urmă de savanții germani care au studiat folclorul balcanic.

Una dintre deformările cele mai evidente a avut loc în legătură cu evenimentele din noaptea de pomină a lui Arian Vogli la Palatul Brigăzilor, la recepția de ziua dictatorului.

Iată deci povestea lui Arian Vogli, supranumit „demonul“, conform uneia dintre variantele „dilateate“.

Înmormântată de mult, ea a ieșit la suprafață împreună cu întreaga istorie imediat după primele zvonuri. Ascultând reluarea poveștii cu capturarea unei fantome de către Securitatea albaneză, poveste în care cel ce făcuse captura, se înțelege, ocupa un loc central, și mai ales când s-a aflat că acesta, după primele onoruri, avansare în grad, decorare cu Ordinul Drapelului etc., un an mai târziu a fost lovit de blestem și a fost dublu condamnat, de stat și de divinitate, adică cu pușcărie și betesug fizic, deci, odată cu răspândirea vechiului zvon, ici-colo, câțiva foști deținuți și-au amintit că-l întâlniseră pe infirm în pușcărie sau în lagăr.

A, un bărbat tânăr, chiar foarte tânăr, de statură mijlocie, cu ochi cenușii, de jivină, care avea nu numai mâinile, ci și limba uscată? Da, am stat doi ani împreună cu el în lagărul de muncă de la Torovica, chiar în aceeași baracă. Se spune că-l blestemase o bătrână din Lezha.

Ceva asemănător afirmau și veteranii de la Burrel și Spaç, dar și cei de la Fushëbar. Descrierea fizică coincidea

mai mult sau mai puțin, dar beteșugurile și afirmația că ar fi fost blestemat erau identice. În ceea ce privea acest din urmă punct, deși amănuntele erau diferite (unii insistau că ceea ce-l lovise era blestemul unei bătrâne catolice, alții, al fantomei în persoană), aici era singurul element unde toți erau nesiguri și admiteau că și alții ar fi putut avea dreptate.

Era clar că pușcăriile și lagărele erau locurile în care nu numai că puteai întâlni ologi la fel ca peste tot, dar unde defectele fizice aveau darul să-ți sară mai repede în ochi. Totuși, nimeni nu s-a legat de asta ca să-i contrazică pe povestitori. În general însă, nici aceștia nu aveau pretenția că adevărul le-ar aparține numai lor. Erau de acord că și alții ar fi putut trăi în apropierea „demonului”, iar apariția lui în diferite pușcării și lagăre era plauzibilă, câtă vreme condamnații erau transferați dintr-un loc într-altul. După cum se părea, în toată această poveste, participanții, parcă îndemnați de un sfătuitor comun, evitau singurătatea. La fel ca și-n epoca dinainte, ea li se părea imposibil de suportat nu numai de către un singur individ, ci și de grupuri întregi de oameni, ca să nu spunem de generații întregi.

„Uscă-ți-s-ar limba, ție, care ai uscat limbile oamenilor!” Așa se spune că l-ar fi blestemat bătrâna din Lezha pe Arian Vogli.

Iar blestemul îl urmărise pas cu pas, anotimp după anotimp și an după an. La început, limba începuse să i se umfle, iar vorba să-i fie mai greoaie și, imediat după asta, articulațiile mâinilor îi înțepeniseră.

Pentru că schimbase câteva pușcării și lagăre, iar necazurile se ținuseră peste tot după el, a ajuns să se convingă singur până la urmă că pentru asta nu erau de vină nici frigul din munții de nord, nici umezeala din câmpie, ci cu totul altceva.

Mai curând sau mai târziu, blestemul tot îl ajungea. Nu-și mai putea mișca mâinile, iar limba îi putrezise atât de tare, încât, după propriile lui declarații, ajunsese la fel ca a mortului scos din groapă în noaptea aceea memorabilă de octombrie.

Astea au fost și ultimele lui cuvinte rostite în lumea aceasta, înainte ca Dumnezeu să-i ia definitiv darul vorbirii.

La început se crezuse că scopul blestemului fusese doar să-i lege limba, dar apoi au înțeles toți că destinul a fost nemilos și a dus pedeapsa mai departe.

Și așa, mânăciungă și limbăuscată, se învârtea prin lagăr sau prin curtea închisorii sub privirile curioase ale condamnaților. Acum, că știau că nu le poate răspunde, întrebările lor deveniseră și mai insistente: povestește-ne, cum ți-a trecut prin cap grozăvia aceea de a scoate mortul din groapă? Cum l-ai obligat să vorbească, să zboare cu tine pe cer, ca să-l duci la aniversarea tiranului? Nu ți-a fost frică de Dumnezeu, duh necurat ce ești?

Le suporta privirile cu ochii holbați. Nu dădea înapoi, nu pleca și nici nu cerșea milă. Singura suferință ce-i apărea pe chip era aceea a muțeniei. Și aproape toți povestitorii afirmau că venea un moment în care în cenușiul ochilor lui apărea fulgerător ceva de dincolo de lume.

*

Povestea „dilatată” a lui Arian Vogli, despre care se credea că se desfășurase de-a lungul a șase-șapte ani, nu ținuse în realitate decât câteva ore.

Când și-a revenit, în seara aceea cu sosia dictatorului, Arian Vogli se afla tot cu capul pe masă. Primul lucru care i-a trecut prin minte a fost întrebarea dacă nu cumva fusese

otrăvit. Imediat după asta i-a venit să râdă: cine să-l otrăvească și de ce?

Încă nu știa unde se află. Apoi, privirea i s-a oprit pe scaunul gol din față. Își frecă tâmplile. Am visat, cu siguranță, își spuse și se ridică. Făcu câțiva pași în direcția ușii, privi încă o dată pereții încăperii și-și duse din nou palma la tâmple. „Umbra“ Conducătorului dispăruse, dar camera, masa și scaunele din vis erau tot acolo.

Deschise încet ușa și ieși pe coridor. Își aminti tulbure că de venit, venise tot pe acolo. Merse mai departe și dădu într-un coridor mai lung. Apoi în altul, prin geamul căruia se vedea colțul unei săli, cu mese lungi, pe care se mai aflau încă resturile petrecerii: pahare golite pe jumătate, fețe de masă aruncate la întâmplare, farfurii cu resturi de mâncare în ele.

Recepția oficială s-a terminat, își spuse. În palatul uriaș candelabrele se stingeau unul după altul. Lămpile de pe pereți, la fel.

Când tocmai se întreba ce trebuie să facă el în situația aceea, de după un colț se iviră doi necunoscuți. V-ați odihnit puțin? îl întrebă unul din ei. Acum o să mergem.

Arian Vogli ar fi vrut să-i întrebe unde, dar întrebarea i se păru fără sens. Ar fi trebuit să se simtă bucuros că, deși în seara aceea avuseseră multă bătaie de cap, nu uitaseră nici de el.

În vreme ce păseau pe holul principal, observă preț de o clipă că unul dintre însoțitori avea sub pulover o cămașă albă. Apoi zări o geantă în mâna lui. Ce a fost? îl întrebă încet. Am leșinat în timpul recepției? Am făcut vreo gafă? Nimic important, răspunse omul. O mică în-curcătură din cauza oboselii, desigur.

Celălalt ajunsese, între timp, la intrare, și le făcea semne să-l urmeze.

Mașina aștepta afară. Se așezară tustrei pe canapeaua din spate, cu Arian Vogli la mijloc.

I se păru că cei doi îl strâng cam prea tare. Prin cap îi trecură de-a valma plecarea intempestivă din B., zborul cu elicopterul și cina cu sosia Conducătorului. Erau cam multe pentru o singură noapte. Cu atât mai mult cu cât în tot timpul acesta fusese dărâmat de oboseală.

Unde mergem? întrebă îngrijorat. La hotel?

I se păru că oamenii nu se prea grăbesc cu răspunsul.

Dacă nu la hotel, la vreo casă de oaspeți, își răspunse singur. Nu-i spusese că pentru el va începe o viață nouă?

Pe șosea luminile erau din ce în ce mai rare. Apoi dispărură complet. Se liniști imediat, amintindu-și că locuințele de protocol se aflau de obicei în afara orașelor. Iar cele secrete erau chiar mult mai departe.

Încercă să ațipească puțin, dar nu reuși. Într-un rând i se păru că vede, prin ferestrele mașinii, vârfurile încețoșate ale munților scaldate în lumina lunii. N-ar fi fost de mirare nici să-l ducă direct în B. Acolo unde toți colegii lui muncesc zi și noapte să descâlcească ițele complotului. Iar el, șeful lor, trebuia să fie cu ei.

Ideea cu hotelul sau casa de oaspeți i se păru hazlie. El era omul care se ocupa cu descoperirea celui mai mare complot din ultimii zece ani. Nu avea voie să piardă nici o zi, nici o oră, nimic. Să ajungă cât mai repede în B. pentru a ține sub presiune orașul care de patru zile nu mai avea nici o clipă de liniște.

Așa își spunea în sinea sa, dar asta nu-l elibera deloc de îngrijorarea privind propria-i persoană. Mașina încetini, iar el se miră văzând că în cele din urmă oprește. Însoțitorii lui coborâră primii.

În beznă se zărea o casă scundă, care semăna cu Hotelul de vânătoare de la Lezha.

Am ajuns, spuse unul dintre însoțitori, făcându-i semn să-l urmeze. Să ne odihnim puțin aici.

Cineva dinăuntru deschise ușa și intrară toți trei. Pe coridoare era un frig cumplit. Un felinar chior în fundul holului lumina slab câteva uși.

Pătrunseră într-una dintre camere. Primul, unul dintre însoțitori, apoi el și, la urmă, cel cu pulover și cămașă albă. Arian Vogli se întoarse să întrebe de ce nu i se dă nici o explicație. Ce era cu casa aceea și de ce trebuia să-și petreacă noaptea acolo?

Deschise gura să vorbească, dar privirea tăioasă a unuia dintre ei îl făcu să renunțe. Înărmurit, le urmări mișcările, ca și când ar fi fost vorba de trupul altcuiva. Cei doi se aruncară asupra lui, îl trântiră pe un pat și-i încătușară mâinile la spate. Strigătele: ce faceți, ați înnebunit, cine sunteți? îi muriră în gâtlee. Îi scăpă doar un „oh“ prelung și dureros, iar gândul că se așteptase la așa ceva, oricât de nebunesc i s-ar fi părut, îi picură în suflet.

De jos de unde era cei doi îi păreau și mai înfricoșători. Unul dintre ei, cel cu cămașă albă și cu geantă, care acum se dovedi a fi o trusă medicală, scoase ceva din ea. Ar fi vrut să-i spună: Nu-i nevoie să-mi faceți injecție, după cum vedeți, nu mă opun, dar în clipa următoare realizează că un calmant nu i-ar fi stricat.

Urmări liniștit gesturile omului, care umplu seringă, îl frecă pe braț cu alcool și se aplecă deasupra lui. Înțepătura a fost dureroasă, dar cu mult mai dureros serul alergându-i prin trup.

Încă mai era conștient în clipa în care-i zgâriară brațul drept, apoi pe cel stâng, ca și când ar fi vrut să-l vaccineze. Pe urmă, după o zvâcnire scurtă, leșină.

Cei doi nu mai așteptară mult. Cel cu cămașă albă îi deschise maxilarele cu forța și încercă să-i scoată limba. O bucată de vreme pregătiră cealaltă injecție. Apoi, ținându-i limba cu mâna, i-o înțepă cu acul.

— Acum poți să-i scoți cătușele, îi spuse celuiilalt. N-o să mai aibă niciodată nevoie de ele.

*

Câteva ore mai târziu, dimineată, primul lucru la care se gândi Arian Vogli după ce redeveni conștient fură cătușele. Nu mi-au scos cătușele.

Se întoarse pe partea dreaptă, apoi se propti în umăr cum fac toți cei legați ca să se ridice. Când reuși, în cele din urmă, să stea în șezut, văzu că la mâini nu avea nici un fel de cătușe. Uimirea i se transformă în groază. Ce mi-ați făcut? strigă fără glas. Apoi trase aer în piept ca să poată urla cât de tare îl țineau plămânii: Ce mama naibii mi-ați făcut?

Așa și făcu, urlă cât îl ținură puterile, dar se prăbuși imediat ca lovit de fulger. Din gâtlee nu-i ieși nici un cuvânt, ci un urlet neomenesc, animalic și crud.

Dimineată, cei doi veniră din nou. Păreau odihniți, chiar zâmbitori.

Îi spuseră „bună dimineată” și unul dintre ei, cel cu cămașă albă, adăugă: Nu-i frumos să nu răspunzi când cineva te salută.

Nu-i nimic, treacă de la noi, zise și luă loc pe scaun. Avem nevoie urgentă de câteva informații. Tot despre complotul descoperit de tine. Ai lucrat în sistem și știi cât de inutilă e încăpățânarea. Așadar, o să te rog să răspunzi la câteva întrebări.

Ce comedie mai e și asta, zise sau își închipui că zice Arian Vogli. Doar știți că nu pot să vorbesc. Voi...

De efort, limba îi părea grea ca de plumb. Doar atunci observă că celălalt avea în mână un magnetofon minuscul.

— Continuă, zise cu o voce prietenoasă omul. Continuă, Arian.

Prin cap îi trecu fulgerător motivul pentru care îl înregistrau. Avea legătură cu injecția. Și cu vechea suspiciune că aceia care știu prea multe nu trebuie să vorbească. Îi paralizau limba pentru a nu mai putea vorbi niciodată. O tactică veche de o mie de ani. O știuse și atunci când mâncase împreună cu sosia. Îi fusese teamă că-l otrăvesc, dar ceea ce-i făceau acum era ceva asemănător. Și uite că-l verificau. În plus, crezându-l terminat, nu-și dăduseră nici măcar silința să-i ascundă motivul. La fel ca și în seara dinainte.

— Continuă, Arian, zise omul cu cămașă albă, cu aceeași voce caldă.

Creierul lui Arian lucra la turație maximă. Deși în momentul urletului crezuse că-și pierduse complet glasul, acum i se părea că ceva-ceva tot îi mai rămăsese. Poate că trebuia să se prefacă. Să-i păcălească, să pară mut de-a binelea. Altfel, îi vor face încă o injecție. Pentru a-l amuți definitiv.

Deci așa: să vorbească cât mai greu, să bolborosească, poate că așa îl vor lăsa în pace. Să-i convingă că nu va fi în stare să mai spună nimic din ceea ce ar fi putut spune.

Brusc, se cutremură interior: dacă îi paralizau limba, însemna că se hotărâseră să-l lase în viață. Altfel, ar fi putut alege calea cea mai simplă. Nu, nu trebuia să se prefacă. Mai curând sau mai târziu tot aveau să afle.

— Ce... vreeți... săă... știiți...

— Știi și tu, zise celălalt. Povestește tot.

Arian Vogli începu să vorbească. Celălalt clătina din când în când din cap. Cu siguranță că nici nu-i păsa ce spune cel întrebat. Ar fi putut să povestească despre plic-tiseala din ultimele zile, despre prima dragoste sau despre înmormântarea maică-sii.

Dar mâinile? vru să întrebe. Bine-bine, mi-ați paralizat limba, dar ce ați avut cu mâinile mele? Răspunsul și-l dădu singur în clipa următoare: ca să nu poată mărturisi nimic în scris.

Asta era tot, și nimic altceva. Cât se poate de logic. Mâinile trebuiau să aibă aceeași soartă ca și limba. Doar dacă n-ar fi existat scrisul, atunci ar fi fost iertat. Dar el exista.

Gândul că este, poate, omul care plătește cea mai grea taxă pentru existența scrisului pe pământ îi trecu liniștit prin cap.

Două zile mai târziu îl duseră la spitalul închisorii din Tirana, singur într-o rezervă. Alți oameni se ocupau acum de el. Îi verificau bâlbâiala de două ori pe săptămână, discutând despre asta chiar în fața lui.

Este lesne de înțeles că îl tratau ca pe un mort viu. Arian Vogli îi privea cu recunoștință, dar, după ce plecau, plângea o bucată de vreme în liniște.

Limba nu-l mai durea ca la început, dar bâlbâiala era aceeași. Înțeleseseră că nu se preface și asta le dădea un sentiment de satisfacție.

După două luni, la ultima verificare, avu impresia că totul semăna izbitor cu ceea ce-i făcuseră ei mortului, în noaptea aceea de neuitat din 13 octombrie, imediat ce-l scoseseră din groapă.

A fost pentru prima oară când a crezut într-adevăr în blestem.

Deși s-a spus de mai multe ori că va fi arestat, Arian Vogli nu a făcut niciodată pușcărie. Familia lui numeroasă, din care mare parte lucra în aparatul de partid, l-a apărut. Beteșugul i-a fost pus în seama otrăvirii în cursul unei petreceri dubioase, la care participarea lui nu fusese nici interzisă, dar nici pe linie de serviciu. Nici în adresa oficială, prin care era scos anticipat la pensie pe motive medicale, nu se spunea nimic despre invaliditatea lui.

Această întâmplare misterioasă, dar mai ales dispariția lui de peste tot era, după cum s-ar fi părut, cea care a contribuit la răspândirea legendei cu arestarea și condamnarea lui.

El nu mai putea vorbi, dar cum pentru răspândirea unei legende persoana lui aproape că nici nu mai conta, aceasta a continuat să circule ani la rând.

Între timp, despre Arian Vogli s-au spus multe. La o întâlnire cu el, se zice că scriitorul Skender Bermema, încercând să-i descifreze bâlbâielile și să se folosească de bolboroselile lui haotice și enervante pentru a documenta întărirea cenzurii, a interzicerii dreptului la exprimare căruia omenirea i-a căzut victimă de nenumărate ori, a încercat să compună un text literar. Un roman scris cu numărul limitat de sunete dezarticulate, obținut atât de greu din împărăția cumplită a muțeniei.

Concentrat precum materia neprețuită culeasă din spațiul cosmic, format doar din nouă sau douăsprezece rânduri, considerat pe ici, pe colo drept un „roman imposibil“ sau un „contraroman“, botezat chiar cu titlul *Damnatul*, un vechi termen albanez de la care se spune

că vine cuvântul „demon“, romanul acesta nu a fost niciodată editat.

*

Lăsând la o parte povestea lui Arian Vogli, evenimentele triste care au dus la descoperirea și condamnarea grupului care făcea ședințe de spiritism au avut o altă desfășurare. Ceea ce se petrecuse în cinci-șase luni s-a concentrat în imaginația oamenilor într-un interval de cinci-șase ore, pentru a sfârși în cinci-șase minute.

Iată povestea sumară a grupului de spiritism: Imediat după deschiderea mormântului lui Shpend Guraziu și descifrării casetei, Arian Vogli și oamenii lui, așa murdari de noroi cum erau, au dat buzna în apartamentul în care chiar atunci se desfășura o ședință de spiritism. Palid de tot, mediumul tocmai se plângea că nu poate intra în legătură cu spiritul. Sunt descărcări în aer, spunea, simt o piedică misterioasă. Tocmai pronunța acest ultim cuvânt, când ușa apartamentului a fost spartă și Arian Vogli, împreună cu oamenii lui, murdari din cap până-n picioare, au năvălit înăuntru. E o piedică, firește, a urlat. Apoi a râs ca diavolul în persoană, scoțând și arătându-le banda de magnetofon. Spiritul pe care-l așteptați voi să vină e aici. Aici, aici, ha-ha-ha, se zbate și geme ca o pasăre în colivie... Și acum, întindeți mâinile să vă pun cătușele...

Adevărul-adevărat este însă altul. Desfășurarea evenimentelor, personajele care au luat parte la ele, dar mai ales intervalul în care s-au desfășurat sunt complet diferite. Acesta din urmă, de exemplu, a avut o durată cu mult mai mare decât în legendă. Iar șeful ofițerilor, Arian Vogli, ale cărui hohote au fost, se pare, primele semne ale transformării lui în demon, nici măcar nu a luat parte la

arestarea grupului și nici la descoperirea complotului. În timpul acesta, el zăcea într-o cameră de izolare cu limba numai o rană, în vreme ce ofițeri sosiți din capitală se ocupau zi și noapte cu „descurcarea firelor complotului“.

Supravegherea suspecților a ținut mai mult de jumătate de an. Se spune că dictatorul însuși urmărea pas cu pas mersul anchetei. După cum au afirmat apropiații lui, n-ar fi vrut să plece pe lumea cealaltă înainte de a afla cât mai multe despre acest ultim complot, cel mai groaznic după câte se spunea, avându-l ca țintă pe el și Albania.

Primul care a fost arestat a fost Skender Morina și, o zi mai târziu, mediumul. În aceeași săptămână au mai fost ridicați proprietarul apartamentului, apoi Nikolla, doamna Greblleshi și toți ceilalți.

Skender Morina n-a ascuns faptul că intenționase să trimită o cerere de ajutor în Occident și nici că el fusese cel care l-a încurajat pe Shpend Guraziu să li se adreseze senatorilor francezi. A negat permanent participarea celorlalți la complot. L-au torturat cu sălbăticie și, conform unor martori, în dimineața în care l-au dus să-l ucidă avea un ochi scos și un braț smuls. L-au aruncat, pe jumătate mort, într-un puț de mină părăsit, departe de oraș.

Mediumul a murit torturat. Nikolla, deși a acceptat să semneze orice declarație, a avut aceeași soartă. Ca toți ceilalți, de altfel. Anchetatorii erau convinși că secretul cel mai important, modul prin care Occidentul avea să răspundă apelului, le rămăsese necunoscut.

În timpul acesta, dosarul complotului se ramifica văzând cu ochii. Unul după altul au fost arestați doi ofițeri superiori din Securitate, comandantul bazei militare de la Pasha Liman, fostul ambasador albanez la Paris. Se zvonise că suspiciunile mergeau mai sus, ceea ce era explicabil

în cazul unui complot de asemenea amploare. Când veni la rând ministrul de Interne, au înțeles cu toții că acesta nu era sfârșitul, ci doar semnalul unei abordări ierarhice. Existau semne că trăsnetul avea să se abată asupra Biroului Politic. Ceea ce s-a și întâmplat.

Între timp, în orașelul B., oamenii, complet năuci, ascultau știrile de seară fără a se putea obișnui cu ideea că taifunul care zgâlțâia întreaga țară își avea originile în cimitirul din urbea lor de provincie. Acolo de unde ieșise vocea care, mai cumplit decât vestea apocalipsei, îngrozea pe orișicine.

*

Toate acestea reveneau tulbure și încâlcit în acel sfârșit de iarnă. Scoasă din uitare, povestea era încă primejdioasă. Cu două chipuri, cu două naturi. Interiorul aparținea epocii noi, în vreme ce deasupra se formase deja crusta groasă a mitului. Se simțea că fiecare dintre cele două întrupări ale ei voia s-o excludă pe cealaltă.

După ce încercaseră s-o uite, oamenii înțeleseseră vag că singurul mod prin care puteau scăpa de ea era să-i cânte în strună. S-o ajute să se îmbălsămeze singură. Altfel, avea să rămână veșnic așa: un cadavru neputrezit.

Adevărul e că ea se împuțina și se usca pe zi ce trece. Dar chiar și atunci când părea că se mumifică și că din ea nu va rămâne decât esența, renăștea cu o furie neașteptată. Astfel, la începutul lui martie, ca o furtună venită din senin, variantele ei s-au amestecat și s-au încâlcit rău de tot, într-o ultimă încercare de a se elimina una pe cealaltă.

Au fost folosite pe scară largă șabloane și tipare din arsenalul vechilor legende, instrumente care, cu cât erau mai vechi, cu atât mai utile se dovedeau în asemenea

cazuri. Recepția oficială de la Palatul Brigăzilor, care la o primă vedere ar fi putut părea foarte departe de modelul epic, a fost topită și prelucrată cea dintâi pentru a i se găsi un chip nou. Vechiul șablon al „cinei cu mortul“ a fost decisiv pentru transformarea ei. Invitația la petrecere adresată mortului, promisiunea de a-l duce la ospăț, sosirea celor doi, Arian Vogli și Shpend Guraziu, Demonul și Spiritul, deci, la Palatul Brigăzilor (cenușii amândoi la față, unul pentru că stătuse trei ani în pământ, celălalt pentru că mersese acolo să-l ia), ei bine, toate aceste amănunte au încarnat una dintre cele două variante principale ale ospățului. Cealaltă, bazată în principal pe întâlnirea lui Arian Vogli cu dublura Conducătorului, a avut tendința de a se rupe de întreg și a se înfățișa singură. Pentru că sosia fusese copia dictatorului, deci imaginea lui în oglindă sau fantoma lui, era absolut normală prelucrarea epică din care să se nască balada *Ospăț cu tiranul mort*.

*

Partea cea mai rezistentă, mai greu de abordat a poveștii părea cea care avea legătură cu geopolitica. Autoizolarea Albaniei, abandonarea ei de către lumea civilizată, delegația senatorilor francezi și încercarea de a trimite un mesaj în Occident și la NATO îi sunt complet străine legendei. Deși legenda avea retortele și substanțele chimice necesare pentru a le topi, acestea erau mult mai noi și, prin urmare, nu atât de performante ca uneltele și oalele străvechi în care-și ținea plămada obișnuită. Vechi expresii poetice, precum „în cea neagră Spanie“, amestecate cu anunțuri din ziarele moderne, cum ar fi conflictele dintre partidele politice apărute în presă și provocate, de exemplu, de aurul dictatorului depus în bănci elvețiene (printre

diamante se spune că ar fi și caseta cu vocea Spiritului) și mai ales polemica: Albania este singurul vinovat pentru izolarea ei sau și lumea occidentală își are partea ei de vină, toate acestea, deși nu foarte străine legendei, păreau că vor rămâne în afara ei. Dar tocmai ele, spre uimirea tuturor, au dat una dintre variantele principale, aceea a pământului care vorbește. Albania abandonată, fără grai și neauzită de nimeni, a dorit atât de mult să se exprime, încât, într-o noapte de octombrie, dorința ei a făcut pământul să vorbească, ca și când ar fi avut suflet.

În acel sfârșit de iarnă s-a înțeles că, oricât de mult ar fi fost comprimată povestea, totuși nu se putea depăși o limită, așa încât „pământul care vorbise“ și „capturarea spiritului“ aveau să rămână singurele ei puncte de referință.

Cele două motive principale, împletite între ele chiar și când păreau separate, tindeau să se contopească. Le legau nu numai aceleași personaje, Demonul și Spiritul, ci și zeci de alte fire. Ar fi de ajuns numai unul pentru a le apropia până la contopire: obsesia piedicii și încercarea de a o depăși. Iar asta se simțea peste tot: piedica în fața tentativei de a trimite un semnal lumii, dificultatea mediumului de a intra în legătură cu Spiritul, a acestuia din urmă de a le vorbi celor vii, dificultatea elicopterului de a ateriza, a postului de control de a intra în legătură cu pilotul, imposibilitatea lui Arian de a intra în legătură cu dictatorul, dificultatea de exprimare a Demonului, ceea ce-l va face să se vânture prin lume cu bla-blaul lui înfricoșător și, în fine, dificultatea pământului de a vorbi și a exprima durerea Albaniei, dar și depășirea acestei dificultăți.

Primăvara, înainte de sosirea primilor cocori, au avut loc și alte schimbări, ceva mai lente însă. Precum doi chiparoși ce cresc îmbrățișându-se unul pe altul, s-au apropiat și au devenit un singur personaj cele două femei frumoase din această poveste tristă: Edlira Gjikondi și Suzana K.

Urmare acestui fapt, ostilitatea dintre Demon și Spirit a „câștigat” încă un motiv, de data aceasta permanent, gelozia pentru dragostea unei femei. Ca și când celelalte nu le-ar fi ajuns, au început să se confrunte și pentru asta. Se aruncau în zbor unul împotriva celuilalt, strigau „este a mea, este a mea”, iar strigătele li se auzea de departe, printre norii negri de furtună.

Așa cum era de așteptat, în primăvara aceea povestea a continuat să se contracte. Se desprindeau la iuțeală, precum frunzele, toamna, bucăți întregi, se uscau și cădeau ca sub ninsoare mugurii tineri, iar dorința generală de a o trimite în uitare făcea ceea ce ar fi trebuit să facă anii.

Se mai spunea că scriitorul Skender Bermema, care încercase să urmărească destinul legendei, după ce adăugase la textul său de douăsprezece rânduri încă o mie de pagini, acum o reducea din nou, pentru a obține doar șapte rânduri!

Zvonurile despre boala lui erau mai frecvente ca niciodată.

Pe la mijlocul lui aprilie, povestea deja uzată a Spiritului și Demonului era încă de actualitate dar mult diferită față de ultimele versiuni. Se discuta despre ea fără

pasiune, cu o oboseală nobilă, cum se vorbește de obicei despre stele sau lucruri foarte îndepărtate.

Cochilia în care se adăpostea nu numai că o apăra de intervenții cu duritatea de cuarț pe care o avea acum, dar o și ascundea privirilor prea curioase.

Un cer deosebit de albastru, aproape insuportabil, părea că ar vrea să acopere totul.

Ieșirea la scenă deschisă a fiului Spiritului (în ziua în care fiul Suzanei K. a împlinit douăzeci și unu de ani, actrița a făcut cunoscut că rămăsese gravidă la prima și ultima întâlnire cu Shpend Guraziu), deci apariția fiului, care, după cum se pare, a început să-și caute tatăl, nu numai că nu a compromis balada, ci i-a dat o nuanță în plus. La asta a mai contribuit, firește, trinitatea „Tatăl, Fiul și Spiritul Sfânt“, formulă pentru care căzuse sub blestemul „prinților“ părintele Nik Prela.

Balada a continuat așadar să fie cunoscută și sub varianta a doua, aceea a „pământului care vorbise“. La baza ei stă o formulă chiar mai veche, aceea pe care Biblia o dă referitor la crearea omului de către Dumnezeu, ca amestec de pământ și spirit. După trei ani și ceva de stat în pământ, Spiritul a ajuns, în cele din urmă, să-i împrumute pământului, așa cum spune Biblia, vocea sa omenească.

Așa cum era, în dublă variantă, balada a fost utilizată de cele două agenții turistice mai importante din Albania, Albturist și Albania-turist.

Ca și când ar fi fost creată special pentru asta, ea le-a servit în egală măsură amândurora. Indicațiile uneia trimiteau turiștii spre locul denumit „Capcana spiritului“

undeva pe un platou din nord, aproape de vechiul han Cap de Cerb, pe care agenția îl cumpărase și-l transformase în motel. Cealaltă indica „Pământul tristeții” (pământul care vorbise și jelise) în Albania centrală, nu departe de orașelul B. Ca și prima, și aceasta renovase un han medieval, redându-i vechiul nume, Hanul celor doi Robert, înlocuit de comuniști.

În reclamele celor două agenții, alături de orare, tarife pentru fiecare sezon turistic, curs valutar, în dolari și mărci germane, era redat și un fragment din baladă.

Tirana-Paris
1995-1996

La prețul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar
ce se virează Uniunii Scriitorilor din România,
cont nr. RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, București.

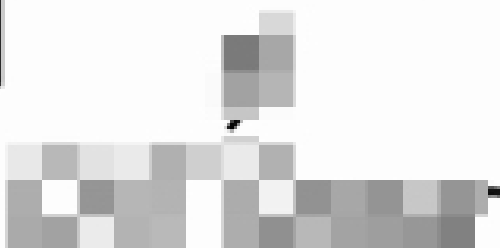
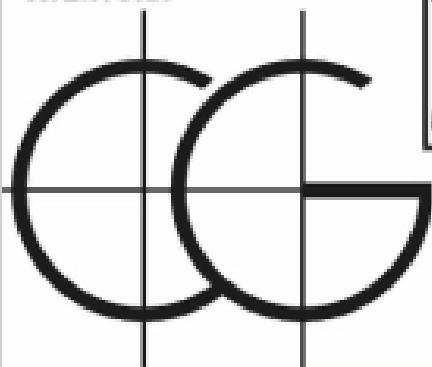
Scanare și prelucrare digitală

EM

de

Anonim

2025

